

משנה תורה - ספר זמנים

רבינו משה בן מיימון זצ"ל

[הלכות שבת](#) • [הלכות עירובין](#) • [הלכות שביתת עשור](#) • [הלכות שביתת יום טוב](#) • [הלכות חמץ ומצה](#) • [הלכות שופר וסוכה ולולב](#) • [הלכות שקלים](#) • [הלכות קדוש החדש](#) • [הלכות תענית](#) • [הלכות מגילה וחנוכה](#)

הלכות שבת

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמנה עשר](#) [פרק תשעה עשר](#) [פרק עשרים](#) [פרק עשרים ואחד](#) [פרק עשרים ושניים](#) [פרק עשרים ושלוש](#) [פרק עשרים וארבעה](#) [פרק עשרים וחמש](#) [פרק עשרים ושש](#) [פרק עשרים ושבעה](#) [פרק עשרים ושמונה](#) [פרק עשרים ותשעה](#) [פרק עשרים ואחד](#) [פרק עשרים ושניים](#) [פרק עשרים ושלוש](#) [פרק עשרים וארבעה](#) [פרק עשרים וחמש](#) [פרק עשרים ושש](#) [פרק עשרים ושבעה](#) [פרק עשרים ושמונה](#) [פרק עשרים ותשעה](#)

הלכות עירובין

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

הלכות שביתת עשור

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#)

הלכות שביתת יום טוב

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

הלכות חמץ ומצה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [נוסח ההגדה](#)

הלכות שופר וסוכה ולולב

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#)

הלכות שקלים

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#)

הלכות קדוש החדש

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#) [פרק ששי](#) [פרק שביעי](#) [פרק שמיני](#) [פרק תשיעי](#) [פרק עשירי](#) [פרק אחד עשר](#) [פרק שנים עשר](#) [פרק שלשה עשר](#) [פרק ארבעה עשר](#) [פרק חמשה עשר](#) [פרק ששה עשר](#) [פרק שבעה עשר](#) [פרק שמנה עשר](#) [פרק תשעה עשר](#)

הלכות תענית

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#) [פרק חמישי](#)

הלכות מגילה וחנוכה

[פרק ראשון](#) [פרק שני](#) [פרק שלישי](#) [פרק רביעי](#)

ספר זמנים והוא ספר שלישי הלכותיו עשר. וזה סידורן: הלכות שבת. הלכות עירובין. הלכות שביתת עשור. הלכות שביתת יום טוב. הלכות חמץ ומצה. הלכות שופר וסוכה ולולב. הלכות שקלים. הלכות קידוש החדש. הלכות תענית. הלכות מגלה וחנוכה: הלכות שבת

שבת

הלכות

יש בכללן חמש מצות. שתי מצות עשה. ושלוש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לשבות בשביעי. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) שלא לענוש בשבת. (ד) שלא לצאת חוץ לגבול בשבת. (ה) לקדש את יום השבת בזכירה: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות שבת - פרק ראשון

א שביתה בשביעי ממלאכה מצות עשה שנאמר [\(שמות כג-יב\)](#) [\(שמות לד-כא\)](#) "וביום השביעי תשבית". וכל העושה בו מלאכה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר [\(שמות כז-ג\)](#) [\(דברים ה-יד\)](#) "לא תעשה כל מלאכה". ומהו חייב על עשיית מלאכה. אם עשה ברצונו בזדון חייב כרת. ואם היו שם עדים והתראה נסקל. ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה:

ב כל מקום שנאמר בהלכות שבת שהעושה דבר זה חייב הרי זה חייב כרת. ואם היו שם עדים והתראה חייב סקילה. ואם היה שוגג חייב חטאת:

ג וכל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת ואיסורו מדברי סופרים והוא הרחקה מן המלאכה. והעושה אותו בזדון מכין אותו מכת מרדות. וכן כל מקום שנאמר אין עושין כך וכך או אסור לעשות כך וכך בשבת העושה אותו דבר בזדון מכין אותו מכת מרדות:

ד וכל מקום שנאמר מותר לעשות כך וכו' הרי זה מותר לכתחלה. וכן כל מקום שנאמר אינו חייב כלום או פטור מכלום אין מכין אותו כלל:

ה דברים המותרים לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה. אם לא נתכוין לאותה מלאכה הרי זה מותר. כיצד גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ בקרקע בשעת גרירתן. ולפיכך אם חפרו הקרקע אינו חושש בכך לפי שלא נתכוין. וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת ובלבד שלא יתכוין לעקור אותן. לפיכך אם נעקרו אינו חושש. ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו ובלבד שלא יתכוין להשיר השער. לפיכך אם נשר אינו חושש. וכן פרצה דחוקה מותר להכנס בה בשבת אף על פי שמשיר צרורות. וכן כל דבר שאין מתכוין כגון זה הרי זה מותר:

ו אבל עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תעשה בשבת אותו מעשה אע"פ שלא נתכוין לה חייב. שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה מלאכה. כיצד הרי שצריך לראש עוף לצחק בו הקטן וחתך ראשו בשבת אע"פ שאין סוף מגמתו להריגת העוף בלבד חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שיחתוך ראש החי ויחיה אלא המות בא בשבילו וכן כל כיוצא בזה:

ז כל העושה מלאכה בשבת אף על פי שאינו צריך לגופה של מלאכה חייב עליה. כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה כדי שלא יאבד או כדי שלא ישרף או כדי שלא יבקע חרש של נר. מפני שהכיבוי מלאכה והרי נתכוין לכבות ואע"פ שאינו צריך לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני השמן או מפני החרש או מפני הפתילה הרי זה חייב. וכן המעביר את הקוץ ארבע אמות ברשות הרבים או המכבה את הגחלת כדי

שלא יזוקו בהן רבים חייב ואע"פ שאינו צריך לגוף הכבוי או לגוף ההעברה אלא להרחיק ההיזק הרי זה חייב וכן כל כיוצא בזה :

ח כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשה לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו. כיצד זרק אבן או חץ בחבירו או בבהמה כדי להורגן והלך ועקר אילן בהליכתו ולא הרג הרי זה פטור. הרי זה קל וחומר אם נתכוין לאיסור קל ונעשה איסור חמור. כגון שנתכוין לזרוק בכרמלית ועברה האבן לרשות הרבים שהוא פטור וכן כל כיוצא בזה. נתכוין לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה :

ט נתכוין ללקוט תאנים שחורות וליקט לבנות או שנתכוין ללקוט תאנים ואחר כך ענבים ונהפך הדבר וליקט הענבים בתחלה ואחר כך תאנים פטור אף על פי שליקט כל מה שחשב הואיל ולא ליקט כסדר שחשב פטור שבלא כוונה עשה שלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת :

י היו לפניו שתי נרות דולקות או כבויות נתכוין לכבות זו וכבה את זו להדליק זו והדליק את זו חייב שהרי עשה מן המלאכה שחשב לעשותה. הא למה הוא דומה למי שנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת. או למי שנתכוין להרוג את זה והרג את זה שהרי נעשית מלאכה שחשב לעשותה :

יא אבל אם נתכוין להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה ונהפך הדבר וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה פטור. כבה זו והדליק זו בנשימה אחת חייב. שאע"פ שלא הקדים ההדלקה הרי זה לא איחר אותה אלא שתיהן כאחת ולפיכך חייב וכן כל כיוצא בזה וכל העושה מלאכה במתעסק ולא נתכוין לה פטור :

יב כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית ביותר על כוונתו חייב בפחות מכוונתו פטור. כיצד הרי שנתכוין להוציא משא לאחריו ובא לו לפניו חייב שהרי נתכוין לשמירה פחותה ונעשית שמירה מעולה. אבל אם נתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור שהרי נתכוין להוציא בשמירה מעולה והוציא בשמירה פחותה וכן כל כיוצא בזה :

יג היה חגור בסינר והשליך המשא בין בשרו וחלוקו בין שבא זה המשא שדרכו להוציאו בדרך הזאת לפניו בין שבא לאחריו חייב שכן דרכו להיות חוזר :

יד כל המתכוין לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה כשיעור חייב. אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוין להשלימה. כיצד הרי שנתכוין לכתוב אגרת או שטר בשבת אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו ויכתוב כל השטר או כל האגרת אלא משיכתוב שתי

אותיות חייב. וכן אם נתכוין לארוג בגד שלם משיארוג שני חוטין חייב ואף על פי שכוונתו להשלים הבגד הואיל ועשה כשיעור בכוונה חייב וכן כל כיוצא בזה :

טו כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו או אחזו ככר והוציאוהו מרשות לרשות הרי אלו פטורין :

טז ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו כגון שנים שאחזו קורה והוציאוהו לרשות הרבים הואיל ואין כח באחד מהן לעשותה לבדו ועשו אותה בשותפות מתחלה ועד סוף שניהן חייבין ושיעור אחד לשניהן. היה כח באחד להוציא קורה זו לבדו והשני אינו יכול להוציאה לבדו ונשתתפו שניהם והוציאוהו. זה הראשון שיכול חייב והשני מסייע הוא ומסייע אינו חייב כלום וכן כל כיוצא בזה :

יז כל המקלקלין פטורין. כיצד הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה וכן אם קרע בגדים או שרפן או שבר כלים דרך השחתה הרי זה פטור. חפר גומא ואינו צריך אלא לעפרה. הרי זה מקלקל ופטור אע"פ שעשה מלאכה הואיל וכוונתו לקלקל פטור :

יח כל המקלקל על מנת לתקן חייב. כיצד הרי שסתר כדי לבנות במקומו או שמחק כדי לכתוב במקום שמחק או שחפר גומא כדי לבנות בתוכה יסודות וכל כיוצא בזה חייב ושיעורן כשיעור המתקן :

יט כל העושה מלאכה בשבת מקצתה בשוגג ומקצתה בזדון בין שהזיד ולבסוף שגג בין ששגג ולבסוף הזיד פטור עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחלה ועד סוף בזדון ואחר כך יהיה חייב כרת. ואם יהיה בעדים והתראה חייב סקילה. או שיעשה שיעור מלאכה כולה בשגגה מתחלה ועד סוף ואחר כך יהיה חייב חטאת קבועה :

הלכות שבת - פרק שני

א דחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות. לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום. ספק שהוא צריך לחלל עליו את השבת ספק שאינו צריך. וכן אם אמר רופא לחלל עליו את השבת ורופא אחר אומר אינו צריך מחללין עליו את השבת שספק נפשות דוחה את השבת :

ב אמדוהו ביום השבת שהוא צריך לכך וכן לשמנה ימים אין אומרים נמתין עד הערב כדי שלא לחלל עליו שתי שבתות אלא מתחילין מהיום שהוא שבת ומחללין עליו אפילו מאה שבתות כל זמן שהוא צריך ויש בו סכנה או ספק סכנה מחללין. ומדליקין לו את הנר ומכבין מלפניו את הנר ושוחטין לו ואופין ומבשלין ומחמין לו חמין בין להשקותו בין לרחיצת גופו. כללו של דבר שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן :

ג כשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא ע"י נכרים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם. אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם. ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר [\(ויקרא יח-ה\)](#) "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" ולא שימות בהם. הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם. ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר [\(יחזקאל כ-כה\)](#) "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם" :

ד החושש בעיניו והוא שיהיה בשתיהם או באחת מהם ציר או שהיו דמעות שותתות מהן מרוב הכאב או שהיה דם שותת מהן או שהיה בהן קדחת וכיוצא בחלאים אלו הרי זה בכלל חולים שיש בהן סכנה ומחללין עליו את השבת ועושין לו כל צרכי רפואה :

ה וכן אם יש מכה בחלל גופו מן השפה ולפנים בין בפיו בין במעיו בין בכבדו וטחולו או בשאר מקומות כל שיש בחללו הרי זה חולה שיש בו סכנה ואינו צריך אומד שחוליו כבד הוא לפיכך מחללין עליו את השבת מיד בלא אמידה. ומכה שהיא בגב היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ואינה צריכה אומד ומחללין עליה את השבת. והחום שמסמר את הבשר כמכה של חלל דמי ומחללין עליו את השבת וכן כל חולי שהרופאים אומרים שזה יש בו סכנה אע"פ שהוא בעור הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת על פיהם :

ו הבולע נימא של מים מחמין לו חמין בשבת ועושין לו כל צרכי רפואה מפני שהיא סכנת נפשות. וכן מי שנשכו כלב שוטה או אחד מזוחלי העפר שממיתין אפילו היו ספק ממיתין ספק אין ממיתין עושין לו כל צרכי רפואה להצילו :

ז חולה שאמדוהו רופאים להביא לו גרוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות בבת אחת כולן פטורין מכלום. ואפילו הביאו בזה אחר זה ואפילו הבריא בראשונה שהרי כולם ברשות הביאו :

ח חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות ולא מצאו שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלוש גרוגרות בעוקץ אחד כורתין העוקץ שיש בו שלש אף על פי

שאין צריכין אלא לשתים כדי שלא ירבו בבצירה אלא יכרתו עוקץ אחד ולא יכרתו שנים וכן כל כיוצא בזה :

ט המבשל לחולה בשבת ואכל החולה והותיר אסור לבריא לאכול מן המותר גזרה שמא ירבה בשבילו. אבל השוחט לחולה בשבת מותר לבריא לאכול ממנו בשר חי שאין בדבר תוספת כדי שנגזור שמא ירבה בשבילו וכן כל כיוצא בזה :

י חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי נכרי. כיצד אומרין לנכרי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו. וכן כוחל עיניו מן הנכרי בשבת אע"פ שאין שם סכנה. ואם היו צריכים לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ישראל. לפיכך מעלין אזנים בשבת ומעלין אנקלי ומחזירין את השבר וכל כיוצא בזה מותר :

יא היולדת כשכורעת לילד הרי היא בסכנת נפשות ומחללין עליה את השבת. קוראין לה חכמה ממקום למקום וחותרים את הטבור וקושרין אותו. ואם היתה צריכה לנר בשעה שהיא צועקת בחבליה מדליקין לה את הנר. ואפילו היתה סומא מפני שדעתה מתיישבת עליה בנר ואף על פי שאינה רואה. ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא בו מביאין לה. וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתביא לה חברתה כלי תלוי בשערה ואם אי אפשר מביאה כדרכה :

יב אין מילדין את העובדת כוכבים ומזלות בשבת ואפי' בשכר ואין חוששין לאיבה ואע"פ שאין שם חילול. אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו ואין מחללין עליה את השבת :

יג חיה משיתחיל הדם להיות שותת עד שתלד ואחר שתלד עד שלשה ימים מחללין עליה את השבת ועושין לה כל צרכיה. בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה. ומשלשה עד שבעה אם אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת. ואם שתקה ואין צריך לומר אם אמרה צריכה אני שמחללין עליה את השבת. ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא על ידי נכרים :

יד עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים. אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנוולד אחר שחותכין את טיבורו אפילו בחמין שהוחמו בשבת. ומולחין אותו ומלפפין אותו מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלו. וכן מרחיצים אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה :

טו האשה שישבה על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים וקורעין את כריסה ומוציאין את הולד שמא ימצא חי שספק נפשות דוחה את השבת ואפילו לזה שאין חזקתו חי :

טז מפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין. והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח. כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו ואע"פ שהוא צד הדגים עמו. שמע שטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה דגים בלבד פטור מכלום. נתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור אפילו לא שמע שטבע הואיל והעלה תינוק עם הדגים פטור :

יז נפל תינוק לבור עוקר חוליא ומעלהו ואע"פ שהוא מתקן בה מדרגה בשעת עקירתו. ננעל דלת בפני תינוק שובר הדלת ומוציאו ואע"פ שהוא מפצל אותה כמין עצים שראויין למלאכה שמא יבעת התינוק וימות. נפלה דליקה ויש שם אדם שחוששין שמא ישרף מכבין אותה להצילו מן האש ואע"פ שהוא כובש דרך ומתקנה בשעת כיבוי. וכל הקודם להציל הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית דין בכל דבר שיש בו סכנה :

יח מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם מפקחין עליו. מצאוהו חי אף על פי שנתרוצץ ואי אפשר שיבריא מפקחין עליו ומוציאין אותו לחיי אותה שעה :

יט בדקו עד חוטמו ולא מצאו בו נשמה מניחין אותו שם שכבר מת. בדקו ומצאו עליונים מתים לא יאמרו כבר מתו תחתונים אלא מפקחין על הכל שאפשר במפולת שימות העליון ויהיה התחתון חי :

כ היתה חצר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות וישראלים אפילו ישראל אחד ואלף עובדי כוכבים ומזלות ונפלה עליהם מפולת מפקחין על הכל מפני ישראל. פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו אותה חצר מפקחים עליו שמא זה שפירש היה ישראל והנשארים עובדי כוכבים ומזלות :

כא נעקרו כולן מחצר זו לילך לחצר אחרת ובעת עקירתם פירש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת ואין ידוע מי הוא אין מפקחין עליו. שכיון שנעקרו כולם אין כאן ישראל וכל הפורש מהן כשהן מהלכין הרי הוא בחזקת שפירש מן הרוב. לפיכך אם היה הרוב ישראל אע"פ שנעקרו כולם ופירש אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת מפקחין :

כב המהלך במדבר ולא ידע מתי הוא יום שבת מונה מיום שטעה ששה ומקדש שביעי ומברך בו ברכות היום ומבדיל במוצאי שבת. ובכל יום ויום ואפילו ביום זה שהוא מקדש ומבדיל בו מותר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד כדי שלא ימות. ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו שכל יום ויום

ספק שבת הוא. ואם ידע שהוא שמיני ליציאתו או חמשה עשר ליציאתו וכיוצא בזה המנין הרי זה מותר לעשות מלאכה באותו היום שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשיירא בשבת. ושאר הימים חוץ מיום זה עושה כדי פרנסה בלבד :

בג עובדי כוכבים ומזלות שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהן מלחמה. ובעיר הסמוכה לספר אפ"י לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת. ובכל מקום אם באו על עסקי נפשות או שערכו מלחמה או שצרו סתם יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד העובדי כוכבים ומזלות בשבת. ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא :

בד וכן ספינה המטורפת בים או עיר שהקיפה כרקום או נהר מצוה לצאת בשבת להצילן בכל דבר שיכול להצילן. ואפילו יחיד הנרדף מפני העובדי כוכבים ומזלות או מפני נחש או דוב שהוא רודף אחריו להרגו מצוה להצילו. ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת ואפילו לתקן כלי זיין להצילו מותר. וזועקים עליהן ומתחננים בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותם. ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת :

כה צרין על עיירות העובדי כוכבים ומזלות שלשה ימים קודם לשבת. ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שכובשין אותה ואע"פ שהיא מלחמת הרשות. מפי השמועה למדו **(דברים כ-ב)** "עד רדתה" ואפילו בשבת ואין צריך לומר במלחמת מצוה. ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת :

הלכות שבת - פרק שלישי

א מותר להתחיל מלאכה בערב שבת אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת. שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום. אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאליו :

ב כיצד פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולו. ומניחין מוגמר תחת הכלים והן מתגמרין והולכין כל השבת כולה. ומניחים קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והן שורין והולכין כל השבת כולה. ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור

והם משתנין והולכין כל השבת כולה. ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה והן ניצודין והולכין כל השבת כולה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה והמשקין זבין והולכין כל השבת כולה. ומדליקין את הנר או את המדורה מבערב והיא דולקת והולכת כל השבת כולה:

ג מניחין קדרה על גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והן מתבשלים והולכין כל השבת ואוכלין אותה בשבת. ויש בדבר זה דברים שהן אסורין גזירה שמא יחתה בגחלים בשבת:

ד כיצד תבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן או תבשיל שבשל כל צרכו וכל זמן שמצטמק הוא יפה לו אין משהין אותו על גבי האש בשבת אע"פ שהונח מבעוד יום גזרה שמא יחתה בגחלים כדי להשלים בשולו או כדי לצומקו. לפיכך אם גרף האש או שכסה אש הכירה באפר או בנעורת פשתן הדקה או שעממו הגחלים שהרי הן כמכוסות באפר או שהסיקוה בקש או בגבבא או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות הרי זה מותר לשהות עליה. שהרי הסיח דעתו מזה התבשיל ואין גוזרין שמא יחתה באש:

ה בד"א בכירה שהבלה מועט. אבל התנור אף על פי שגרף האש או כסה באפר או שהסיקוהו בקש או בגבבא אין משהין בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו. הואיל והבלו חם ביותר אינו מסיח דעתו וחוששים שמא יחתה בזו האש המעוטה אף על פי שהוא אש קש וגבבא או מכוסה:

ו ולמה אסרו לשהות בתנור על פי שגרוף. מפני שהגרוף אינו גורף אלא רוב האש ועצמה. ואי אפשר לגרוף כל האש עד שלא תשאר ניצוץ אחת. מפני שהבלו חם שמא יחתה כדי לבער הניצוצות הנשארות בתנור:

ז הכופח הבלו רב מהבל הכירה ומעט מהבל התנור. לפיכך אם הסיקוהו בגפת או בעצים הרי הוא כתנור ואין משהין בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו או מצטמק ויפה לו אף על פי שגרף או כסה באפר. ואם הסיקוהו בקש או בגבבא הרי הוא ככירה שהוסקה בקש וגבבא ומשהין עליו. ומותר לסמוך לכירה מבערב ואף על פי שאינה גרופה וקטומה. ואיזו היא כירה ואי זו כופח כירה מקום שפיתת שתי קדרות. כופח מקום שפיתת קדרה אחת:

ח תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו מותר לשהותו על גבי האש בין בכירה וכופח בין בתנור. וכן כל תבשיל שבשל ולא בשל כל צרכו או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אם השליך לתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כתבשיל חי ומותר לשהותו על

האש אע"פ שלא גרף ולא כסה. מפני שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו בא לחתות בגחלים :

ט כל תבשיל שאסור לשהותו אם עבר ושיהה אותו אסור לאוכלו עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו. ואם שכחו. אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא אסור עד מוצאי שבת. ואם תבשיל שבשל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו מותר לאכלו מיד בשבת :

י כל שמותר לשהותו על גבי האש כשנוטלים אותו בשבת אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם אלא על גבי כירה גרופה או מכוסה או בכירה וכופח שהוסקו בקש וגבבא. והוא שלא הניח הקדרה על גבי הקרקע אבל משהניחה על גבי קרקע אין מחזירין אותה. ואפילו על גבי כירה גרופה או מכוסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכופח שהוסקו בגפת או בעצים אף על פי שגרף או כסה מפני שהבלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו אין סומכין לו בשבת :

יא אסור להכניס מגריפה לקדרה בשבת והיא על האש להוציא ממנה בשבת מפני שמגיס בה וזה מצרכי הבישול הוא ונמצא כמבשל בשבת. ומותר להחזיר מכירה לכירה אפילו מכירה שהבלה מועט לכירה שהבלה מרובה אבל לא מכירה לטמינה ולא מטמינה לכירה :

יב לא ימלא אדם קדרה עססיות ותורמוסין או חבית של מים ויתן לתוך התנור ערב שבת עם חשיכה וישהה אותן. שאלו וכל כיוצא בהן אף על פי שלא בשלו כל עיקר כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן מפני שאינן צריכים בישול הרבה ודעתו עליהן לאוכלן לאלתר. ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה אסורין עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו :

יג תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום ושהה אותו בשבת אם בשר גדי הוא וכיוצא בו מותר. שאם יחתה כגחלים יתחרך הבשר שאינו צריך אלא חמימות האש בלבד. ואם בשר עז או בשר שור הוא אסור שמא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט מותר. שאם בא לפתוח התנור ולחתות תכנס הרוח ויתקשה הבשר ויפסד ויצטנן התנור ויפסיד הבשר :

יד וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו אין גוזרין עליו שמא יגלהו ויחתה. ומפני זה נותנין אונין של פשתן לתוך התנור עם חשיכה שאם גלהו יפסדו :

טו נתן גדי שלם לתוך התנור הרי הוא כבשר עז או כבשר שור ואסור לשהותו שמא יחתה בגחלים אלא א"כ טח התנור. ומותר לשלשל כבש הפסח לתנור עם חשיכה ואע"פ שאינו טח מפני שבני חבורה זריזים הן :

טז אין צולין בשר ובצל וביצה על גבי האש אלא כדי שיצולו מבעוד יום ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שיצולו הרבה מותר מפני שהן כמצטמק ורע לו שאם יחתה יחרוך אותן שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין מוגמר תחת הכלים עם חשיכה שאם יחתה בגחלים ישרף המוגמר ויעשן הכלים :

יז הא למדת שכל דבר שאנו אוסרין בענין זה אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת אלא גזירה שמא יחתה בגחלים. לפיכך אין נותנין צמר ליורה אלא א"כ היתה עקורה מעל האש שמא יחתה בגחלים. והוא שיהיה פיה טוח בטיט שמא יגיס בה משחשיכה :

יח אין נותנין את הפת בתנור עם חשיכה ולא חררה על גבי הגחלים אלא כדי שיקרמו פניה שהם מודבקים בתנור או באש. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמור אפייתן מותר שאם יחתה יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשיכה וחשכה ועדין לא קרמו פניה. אם במזיד אסור לאכול מהן עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו. ואם בשוגג מותר לו לרדות ממנה מזון שלש סעודות של שבת. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה כדרך שהוא עושה בחול אלא בסכין וכיוצא בה :

יט עושה אדם מדורה מכל דבר שירצה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ומדליקה מבעוד יום ומשתמש לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רוב המדורה קודם חשיכה עד שתהא שלהבת עולה מאליה קודם השבת. ואם לא הדליק רובה אסור ליהנות בה בשבת גזירה שמא יחתה בה ויניד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחידי צריך להדליק רוב עביו ורוב היקפו מבעוד יום :

כ במה דברים אמורים בגבולין אבל במקדש מאחיזין את האור בעצים במדורת בית המוקד עם חשיכה ואין חוששין שמא יחתה בגחלים שהכהנים זריזין הן :

כא היתה מדורה של קנים או של גרעינין אינו צריך להדליק הרוב אלא כיון שהתחיל בהן האש קודם השבת מותר להשתמש בה. מפני שהאש נתלית בהן במהרה ואינו צריך לחתות. לפיכך אם אגד הקנים או הניח הגרעינין בחותלות הרי הן כעצים וצריך שתעלה בהן שלהבת מאליה קודם השבת :

כב מדורה של זפת או של גפרית או של רבב או של קירה או של קש או של גבבא אינו צריך להדליק רובה קודם השבת מפני שהאש מדלקת אותם במהרה :

א יש דברים שאם טמן בהן התבשיל הוא מתחמם ומוסיפין בבישולו כעין האש. כגון הגפת וזבל ומלח וסיד וחול או זגין ומוכין ועשבים בזמן ששלשתן לחים ואפילו מחמת עצמן. ודברים אלו נקראין דבר המוסיף הבל. ויש דברים שאם טמן בהן התבשיל ישאר בחמימותו בלבד ואינן מוסיפין לו בישול אלא מונעין אותו מלהצטנן. כגון זגין ומוכין ועשבים יבשין וכסות ופירות וכנפי יונה ונעורת הפשתן ונסורת חרשים ושלחין וגזי צמר. ודברים אלו נקראין דבר שאינו מוסיף הבל:

ב מן הדין היה שטומנין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום וישאר התבשיל טמון בשבת. שהרי משהין על גבי האש בשבת. אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף הבל מבעוד יום גזירה שמא תרתיח הקדרה בשבת ויצטרך לגלותן עד שתנוח הרתיחה ויחזור ויכסה בשבת ונמצא טומן בדבר המוסיף הבל בשבת שהוא אסור. לפיכך מותר להטמין בדבר המוסיף הבל בין השמשות שסתם קדרות בין השמשות כבר רתחו ונחו מבעבוען וכיון שנחו שוב אינן רותחין:

ג וכן מן הדין היה לטמון התבשיל בדבר שאינו מוסיף הבל בשבת עצמה. אבל אסרו חכמים דבר זה גזירה שמא יטמין ברמץ ויהיה בו ניצוצות של אש ונמצא חותה בגחלים. לפיכך אסרו להטמין דבר חם בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל:

ד ספק חשיכה ספק אינה חשיכה מותר לטמון את דבר חם. ומותר לטמון את דבר הצונן בשבת בדבר שאינו מוסיף כדי שלא יצטנן ביותר או כדי שתפוג צנתן. חמין שטמנן מערב שבת ונתגלו בשבת מותר לכסותן. שהרי אינו מוסיף. ומותר להחליף הכיסוי בשבת. כיצד נוטל כסות ומניח כנפי יונה או נוטל כנפי יונה ומניח הכסות:

ה פינה התבשיל או המים החמין מכלי לכלי אחר מותר להטמין הכלי האחר בשבת בדבר שאינו מוסיף. כמו הדבר הצונן. שלא אסרו להטמין בשבת אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו אבל אם פינהו מותר:

ו מניחין מיחם ע"ג מיחם בשבת וקדרה על גבי קדרה וקדרה ע"ג מיחם ומיחם על גבי קדרה וטח פיהם בבצק לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שיעמדו על חומם. שלא אסרו אלא להטמין בשבת אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם כדי שיהיו עומדין בחמימותן מותר. אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם בשבת שהרי מוליך בו חום בשבת. ואם הניחו מבערב מותר ואינו כטומן בדבר המוסיף:

א הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק. ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה כגון עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה אלא זה חובה. ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת. אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת. וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת. כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים:

ב מותר להשתמש בנר של שבת. והוא שלא יהא הדבר צריך עיון הרבה. אבל דבר שצריך לדקדק בראייתו אסור להבחינו לאור הנר גזירה שמא יטה:

ג המדליק צריך להדליק מבעוד יום קודם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתיים והן העסוקות במלאכת הבית. ואף על פי כן צריך האיש להזהירן ולבדוק אותן על כך ולומר להן ולאנשי ביתו ערב שבת קודם שתחשך הדליקו את הנר. ספק חשיכה ונכנס השבת ספק לא נכנס אין מדליקין:

ד משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום. והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו. והעושה מלאכה בין השמשות בערב שבת ובמוצאי שבת בשוגג חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים. ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינונים הרי זה לילה ודאי:

ה פתילה שמדליקין בה לשבת אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת בו כגון צמר ושער ומשי וצמר הארז ופשתן שלא נופץ וסיב של דקל ומיני העץ הרכים וכיוצא בהן. אלא מדבר שהאור נתלית בו. כגון פשתה נפוצה ובגדי שש וצמר גפן וכיוצא בהן. והמדליק צריך שידליק ברוב היוצא מן הפתילה:

ו הכורך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו. אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה אסור. ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל למטה מותר:

ז נותנין גרגיר של מלח וגריס של פול על פי הנר בערב שבת שיהיה דולק בליל שבת. וכל הפתילות שאין מדליקין בהן בשבת עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי מנורה בין על גבי קרקע. ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד :

ח שמן שמדליקין בו לשבת צריך שיהא נמשך אחר הפתילה אבל שמנין שאין נמשכין אחר הפתילה כגון זפת ושעוה ושמן קיק ואליה וחלב אין מדליקין בהן. ומפני מה אין מדליקין בפתילות שאין האור נתלית בהן ולא בשמנים שאין נמשכים אחר הפתילה גזירה שמא יהיה אור הנר אפל ויטה אותה בשעה שישתמש לאורה :

ט חלב שהתיכו וקרבי דגים שנמוחו נותן לתוכן שמן כל שהו ומדליק. אבל שמנין שאין מדליקין בהן אפילו ערבן בשמנים שמדליקין בהן לא ידליק מפני שאין נמשכין :

י אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר. ולא בצרי מפני שריחו טוב שמא יקח ממנו מן הנר ועוד מפני שהוא עף. ולא בנפט לבן ואפילו בחול מפני שהוא עף ויבא לידי סכנה :

יא מותר להדליק לכתחלה בשאר שמנים כגון שמן צנון ושומשמין ולפת וכל כיוצא בהן אין אסור אלא אלו שמנו חכמים בלבד :

יב לא יתן אדם כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר בשביל שיהא מנטף. ולא ימלא קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה לתוכה בשביל שתהא שואבת. גזירה שמא יקח מן השמן שבכלי שהרי לא נמאס בנר. ואסור ליהנות בשבת מן השמן שהודלק בו ואפילו כבתה הנר ואפילו נטף מן הנר מפני שהוא מוקצה מחמת איסור. ואם חיבר הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד ובחרסית וכיוצא בהן מותר :

יג אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו שמן בשבת שהרי מבטל הכלי מהיכנו. ואם נתנו מבעוד יום מותר. ונותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו ניצוצות מפני שאין בהן ממש והרי לא בטלו מלטלטלו. ואסור ליתן לתוכו מים ואפילו מערב שבת מפני שהוא מקרב כיבוי הניצוצות :

יד אין פולין לאור הנר ולא קורין לאור הנר ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו עשרה בתים זה על גב זה והנר בעליונה לא יקרא ולא יפלה לאורה בתחתונה שמא ישכח ויטה. ואם היו שנים קורין בענין אחד מותרין לקרות לפני הנר שכל אחד מהן מזכיר חבירו אם שכח. אבל לא בשני ענינים שכל אחד מהן טרוד בענינו :

טו התינוקות קורין לפני רבן לאור הנר מפני שהרב משמרן. אבל הוא לא יקרא מפני שאין אימתן עליו. ויש לו לראות בספר לאור הנר עד

שיראה ראש הפרשה שהוא צריך להקרותן. ואחר כך נותן הספר בידן והם קוראין לפניו :

טז כלים הדומים זה לזה ואינן ניכרין אלא בעיון הרבה אסור להקריבן לאור הנר ולהבחין ביניהן שמא ישכח ויטה. לפיכך שמש שאינו קבוע אסור לו לבדוק כוסות וקערות לאור הנר מפני שאינו מכירן. בין בנר של שמן זית בין בנר של נפט שאורו רב. אבל שמש קבוע מותר לו לבדוק לאור הנר כוסות וקערות מפני שאינו צריך עיון הרבה. ואם היה נר של שמן זית אין מורין לו לבדוק ואע"פ שהוא מותר גזירה שמא יסתפק ממנו :

יז נר שאחורי הדלת אסור לפתוח הדלת ולנעול כדרכו מפני שהוא מכבהו אלא יזהר בשעה שפותח ובשעה שנועל. ואסור לפתוח את הדלת כנגד המדורה בשבת כדי שתהא הרוח מנשבת בה ואע"פ שאין שם אלא רוח מצויה. ומניחין הנר של שבת על גבי אילן המחובר לקרקע ואינו חושש :

יח כל מדינות ועיירות של ישראל תוקעין בהן שש תקיעות בע"ש. ובמקום גבוה היו תוקעין כדי להשמיע כל אנשי המדינה וכל אנשי המגרש שלה :

יט תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדות מלחרוש ומלעדור ומלעשות מלאכה שבשדה. ואין הקרובין רשאים ליכנס לעיר עד שיבואו רחוקים ויכנסו כולם בבת אחת. ועדיין החנויות פתוחות והתריסין מונחין. התחיל לתקוע שניה נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. ועדיין החמין והקדרות מונחין על גבי כירה. התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליקו את הנרות ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת :

כ תקיעה ראשונה תוקע אותה במנחה. והשלישית קרוב לשקיעת החמה. וכן ותוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהן :

כא יוה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין. חל להיות במוצאי שבת לא תוקעין ולא מבדילין. יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מבדילין. חל להיות לאחר השבת מבדילין ולא תוקעין :

א אסור לומר לנכרי לעשות לנו מלאכה בשבת אע"פ שאינו מצווה על השבת ואע"פ שאמר לו מקודם השבת ואע"פ שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת. ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן ויבואו לעשות בעצמן :

ב נכרי שעשה מלאכה מעצמו בשבת אם בשביל ישראל עשה אותה אסור ליהנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת וימתין בכדי שתעשה. והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא עד שידעו בו רבים שדבר זה בשביל פלוני הוא נעשה בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה מותר ליהנות בה בשבת :

ג כיצד נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. עשה נכרי כבש לירד בו מן הספינה ירד אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. מילא מים להשקות בהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. ליקט עשבים להאכיל לבהמתו מניח ישראל בהמתו לאכול מהן. והוא שלא יהא אותו הנכרי מכיר לאותו ישראל שמא ירבה במלאכתו בשבילו ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו לא יהנה בו בשבת אלא אם כן אינו מכירו :

ד אבל דבר שאין בו להרבות ולמעט כגון נר וכבש הואיל ועשה בשביל עצמו נהנה אחריו ישראל בשבת ואף על פי שהוא מכירו. נר הדלוק במסיבה בשבת. אם רוב ישראל אסור להשתמש לאורה שהמדליק על דעת הרוב מדליק. ואם רוב נכרים מותר להשתמש לאורה. מחצה למחצה אסור. נפלה דליקה בשבת ובא נכרי לכבות אין אומרין לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עלינו וכן כל כיוצא בזה :

ה מת שעשו לו נכרים ארון וחפרו לו קבר בשבת או הביאו לו חלילין לספוד בהן. אם בצנעה ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת ויקבר בו. ואם היה הקבר בסרטיא גדולה והארון על גביו וכל העוברין והשבין אומרים שזה שהנכרים עושין עכשיו בשבת לפלוני הוא. הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית. מפני שהוא בפרהסיא. ומותר לקבור בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשה וכן כל כיוצא בזה :

ו נכרי שהביא חלילין בשבת למת אף על פי שהביאן מצד החומה ימתין למוצאי שבת בכדי שיבוא ממקום קרוב ואחר כך יספדו בהן. שמא בלילה הביאום ממקום אחר עד החומה ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת ימתין בכדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת. והוא שלא יהא הדבר בסרטיא גדולה כמו שאמרנו :

ז עיר שישראל ונכרים דרין בתוכה והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת. אם רוב נכרים מותר לרחוץ בה למוצאי שבת מיד. ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיחמו חמין. שבשביל הרוב הוחמו. מחצה למחצה ימתין בכדי שיחמו חמין וכן כל כיוצא בזה :

ח ישראל שאמר לנכרי לעשות לו מלאכה זו בשבת אע"פ שעבר ומכין אותו מכת מרדות מותר לו ליהנות באותה מלאכה לערב אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום שימתין בכדי שיעשו אלא מפני דבר זה. שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לנכרי לעשות לו וימצא הדבר מוכן מיד. וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו לא יאמר לנכרי לעשות לו שהרי אינו משתכר כלום מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת:

ט דבר שאינו מלאכה ואין אסור לעשותו בשבת אלא משום שבות מותר לישראל לומר לנכרי לעשותו בשבת. והוא שיהיה שם מקצת חולי או יהיה צריך לדבר צורך הרבה או מפני מצוה:

י כיצד אומר ישראל לנכרי בשבת לעלות באילן או לשוט על פני המים כדי להביא לו שופר. או סכין למילה. או מביא לו מחצר לחצר שאין עירוב ביניהן מים חמין להרחיץ בהם קטן ומצטער וכן כל כיוצא בזה:

יא הלוקח בית בארץ ישראל מן הנכרי מותר לו לומר לנכרי לכתוב לו שטר בשבת. שאמירה לנכרי בשבת אסורה מדבריהם ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן הלוקח בית מהם בסוריא שסוריא כארץ ישראל לדבר זה:

יב פוסק אדם עם הנכרי על המלאכה וקוצץ דמים והנכרי עושה לעצמו ואע"פ שהוא עושה בשבת מותר. וכן השוכר את הנכרי לימים הרבה מותר אע"פ שהוא עושה בשבת. כיצד כגון ששכר הנכרי לשנה או לשתים שיכתוב לו או שיארוג לו. הרי זה כותב ואורג בשבת ומותר כאלו קצץ עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל עת שירצה. והוא שלא יחשוב עמו יום יום:

יג במה דברים אמורים בצנעה שאין מכירים הכל שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא. אבל אם היתה ידועה וגלויה ומפורסמת אסורה שהרואה את הנכרי עוסק אינו יודע שקצץ ואומר שפלוני שכר הנכרי לעשות לו מלאכה בשבת:

יד לפיכך הפוסק עם הנכרי לבנות לו חצרו או כותלו או לקצור את שדהו או ששכרו שנה או שתיים לבנות לו חצר או ליטע לו כרם. אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור לו להניחן לעשות בשבת מפני הרואים שאינם יודעים שפסק. ואם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר שאין שם ישראל שיראה את הפועלין כשהן עושין בשבת:

טו וכן מותר לאדם להשכיר כרמו או שדהו לנכרי אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת. שהרואה יודע ששכורין הן או באריסות נתן להן. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו ואין דרך רוב אנשי אותו המקום להשכירו

או ליתנו באריסות אסור להשכירו לנכרי. מפני שהנכרי עושה באותו המקום מלאכה בשבת והוא נקרא על שם הישראל בעליו :

טז מותר להשאיל כלים ולהשכיר לנכרי ואע"פ שהוא עושה בהן מלאכה בשבת מפני שאין אנו מצווים על שביתת הכלים. אבל בהמתו ועבדו אסור מפני שאנו מצווין על שביתת בהמה ועבד :

יז המשתתף עם הנכרי במלאכה או בסחורה או בחנות. אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לנכרי לבדו אם מעט אם הרבה ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו מותר. ואם לא התנו בתחלה. כשיבואו לחלוק נוטל הנכרי שכר השבתות כולן לבדו והשאר חולקין אותו. ואינו מוסיף לו כלום כנגד יום השבת אלא א"כ התנו בתחלה. וכן אם קבלו שדה בשותפות דין אחד הוא :

יח ואם לא התנו ובאו לחלוק השכר ולא היה שכר שבת ידוע יראה לי שהנכרי נוטל לבדו שביעית השכר והשאר חולקין. הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן. אף על פי שהנכרי נושא ונותן בשבת חולק עמו בשכר בשוה וכן הורו כל הגאונים :

יט לא יתן אדם בערב שבת כלים לאומן נכרי לעשותן אף ע"פ שפסק עמו. אלא בכדי שיצא בהן מביתו קודם שחשיכה. וכן לא ימכור אדם חפציו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא ימשכנו ולא יתן לו במתנה אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו קודם השבת. שכל זמן שהוא בביתו אין אדם יודע אימתי נתן לו וכשיצא הנכרי מביתו בשבת וחפץ ישראל בידו יראה כמי שהלוהו לנכרי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת :

כ הנותן אגרת לנכרי להוליכה לעיר אחרת אם קצץ עמו שכר הולכה מותר. ואפילו נתנה לו ערב שבת עם חשיכה. והוא שיצא בה מפתח ביתו קודם השבת. ואם לא קצץ אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותם לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו מותר ליתן לנכרי האגרת. והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קודם השבת. שמא זה שמקבל האגרות ושולחן ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע לכך אלא הנכרי שנותנין לו האגרת הוא שמוליכה לעיר אחרת אסור לשלוח ביד נכרי האגרת לעולם אלא אם כן קצץ לו דמים :

כא נכרי שהביא חפציו בשבת והכניסן לבית ישראל מותר. ואפילו אמר לו הניחן בזוית זו הרי זה מותר. ומזמנין את הנכרי בשבת ונותנין לפניו מזונות לאוכלו. ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו מפני שאין שביתתו עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הכלב בחצר ואם נטלן ויצא אין נזקקין לו :

כב מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיסו לנכרי להוליכו לו ולמוצאי שבת לוקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שכר על זה. ואף על פי שנתנו לו משחשיכה מותר מפני שאדם בהול על ממונו ואי אפשר שישליכנו. ואם לא תתיר לו דבר זה שאין איסורו אלא מדברי סופרים יבא להביאו בידו ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים בכיסו אבל מציאה לא יתן לנכרי אלא מוליכה בפחות פחות מארבע אמות:

כג ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות באותה מלאכה לעולם. ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד שנאמר [\(שמות לא-יד\)](#) "ושמרתם את השבת כי קדש היא" היא קדש ואין מעשיה קדש. כיצד ישראל שבשל בשבת במזיד. למוצאי שבת יאכל לאחרים אבל לו לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד וכן כל כיוצא בזה:

כד פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו. בשוגג יאכלו בשבת שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נשתנו. במזיד לא יאכלו עד מוצאי שבת:

כה השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה ואת התינוק לא יתן לו שכרו של שבת. לפיכך אין אחריות שבת עליו. ואם היה השכיר שכיר שבת או שכיר שנה נותן לו שכרו משלם לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של שנה או של עשרה ימים:

הלכות שבת - פרק שביעי

א מלאכות שחייבין עליהן סקילה וכתב במזיד או קרבן חטאת בשגגה. מהן אבות ומהן תולדות. ומנין כל אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. ואלו הן. החרیשה. והזריעה. והקצירה. והעימור. והדישה. והזריה. והברירה. והטחינה. והרקדה. והלישה. והאפיה. והגזיזה. והלבון. והנפוץ. והצביעה. והטויה. ועשיית הנירין. והנסכת המסכה. והאריגה. והבציעה. והקשירה. וההתרה. והתפירה. והקריעה. והבנין. והסתירה. והכאה בפטיש. והצידה. והשחיטה. וההפשטה. וההעבדה. ומחיקת העור. וחתוכו. והכתיבה. והמחיקה. והשרטוט. וההבערה. והכיבוי. וההוצאה מרשות לרשות:

ב כל אלו המלאכות וכל שהוא מענינם הם הנקראין אבות מלאכות. כיצד הוא ענינן. אחד החורש או החופר או העושה חריץ הרי זה אב מלאכה. שכל אחת ואחת מהן חפירה בקרקע וענין אחד הוא :

ג וכן הזורע זרעים או הנוטע אילנות או המבריך אילנות או המרכיב או הזומר. כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד הוא. שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוין :

ד וכן הקוצר תבואה או קטנית או הבוצר ענבים או הגודר תמרים או המוסק זיתים או האורה תאנים. כל אלו אב מלאכה אחת הן. שכל אחת מהן לעקור דבר מגידוליו מתכוון. ועל דרך זו שאר האבות :

ה התולדה היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. כיצד המחתיך את הירק מעט לבשלו הרי זה חייב שזו המלאכה תולדת טחינה. שהטוחן לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה. וכל העושה דבר הדומה לזה הרי זה תולדת טוחן. וכן הלוקח לשון של מתכת ושף אותו כדי ליקח מעפרו כדרך שעושים צורפי הזהב הרי זה תולדת טחינה :

ו וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה כדי לחבצו הרי זה חייב משום תולדת בורר שהרי הפריש הקום מן החלב. ואם גבנו ועשהו גבינה חייב משום בונה. שכל המקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד הרי זה דומה לבנין. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות על דרך זו שאמרנו. ומגוף המלאכה הנעשית בשבת תדע מעין אי זה אב היא ותולדת אי זה אב היא :

ז אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת. ואם באו עדים. נסקל. בשוגג חייב חטאת קבועה. אם כן מה הפרש יש בין האבות והתולדות. אין ביניהן הפרש אלא לענין הקרבן בלבד. שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם אחד חייב חטאת אחת על כל אב ואב. ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת :

ח כיצד הרי שחרש וזרע וקצר בשבת בהעלם אחד חייב שלש חטאות. ואפילו עשה הארבעים חסר אחת בשגגה כגון ששכח שאלו המלאכות אסורות לעשות בשבת חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת אחת. אבל אם טחן ותתך הירק ושף לשון של מתכת בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. שהרי לא עשה אלא אב אחד ותולדותיו. וכן כל כיוצא בזה :

ט העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד הרי שזרע ונטע והבריך והרכיב וזמר בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת שכולן אב אחד הן. וכן כל כיוצא בזה :

א החורש כל שהוא חייב. המנכש בעיקרי האילנות והמקרסם עשבים או המזרד את השריגים כדי ליפות את הקרקע הרי זה תולדת חורש ומשיעשה כל שהוא חייב. וכן המשוה פני השדה כגון שהשפיל התל ורדדו או מילא הגיא חייב משום חורש. ושיעורו כל שהוא. וכן כל המשוה גומות שיעורו כל שהוא:

ב הזורע כל שהוא חייב. הזומר את האילן כדי שיצמח הרי זה מעין זורע. אבל המשקה צמחין ואילנות בשבת הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא. וכן השורה חיטין ושעורין וכיוצא בהן במים הרי זה תולדת זורע וחייב בכל שהוא:

ג הקוצר כגרוגרת חייב. ותולש תולדת קוצר הוא. וכל העוקר דבר מגידולו חייב משום קוצר. לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכשות שעלה בסנה ועשבים שצמחו על גב החבית. התולש מהן חייב שזה הוא מקום גידולן. אבל התולש מעציץ שאינו נקוב פטור מפני שאין זה מקום גידולו. ועציץ נקוב בכדי שרש קטן הרי הוא כארץ והתולש ממנו חייב:

ד כל זרע שקצירתו מצמחת אותו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא. הקוצרו בשגגה חייב שתי חטאות. אחת מפני שהוא קוצר ואחת מפני שהוא נוטע. וכן הזומר והוא צריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע. גבשושית של עפר שעלו בה עשבים הגביהה מעל הארץ והניחה על גבי יתדות חייב משום תולש. היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע. תאנים שיבשו באיביהן וכן אילן שיבשו פירותיו בו. התולש מהן בשבת חייב אף על פי שהן כעקורין לענין טומאה:

ה התולש עולשין המזרד זרדין. אם לאכילה שיעורו כגרוגרת. ואם לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה. המעמר אוכלין אם לאכילה שיעורו כגרוגרת. ואם עמר לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי. ואם להסקה שיעורו כדי לבשל ביצה. וביצה האמורה בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולין. וכל מקום שנאמר כדי לבשל ביצה הוא כדי לבשל כגרוגרת מביצה וגרוגרת אחד משלשה בביצה. ואין עמור אלא בגדולי קרקע:

ו המקבץ דבילה ועשה ממנה עגולה או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד. הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה:

ז הדש כגרוגרת חייב ואין דישה אלא בגדולי קרקע. והמפרק הרי היא תולדת הדש וחייב וכן כל כיוצא בזה. החולב את הבהמה חייב משום מפרק וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק. והוא שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה. אבל אם נתכוון להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל. ואינו חייב עד שיהיה בדם או בחלב שהוציא כגרוגרת:

ח במה דברים אמורים בחובל בבהמה וחיה ועוף וכיוצא בהם. אבל החובל בחבירו אף על פי שנתכוון להזיק חייב מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו והרי הוא כמתקן. ואף על פי שאינו צריך לדם שהוציא ממנו חייב:

ט שמנה שרצים האמורים בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת כמו חיה ובהמה ועוף. אבל שאר שקצים ורמשים אין להן עור. לפיכך החובל בהן פטור. ואחד החובל בבהמה חיה ועוף או בשמנה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא מהם דם או שנצרר הדם אע"פ שלא יצא חייב:

י הסוחט את הפירות להוציא מימיהן חייב משום מפרק. ואינו חייב עד שיהיה במשקין שסחט כגרוגרת. ואין חייבים מן התורה אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד. ומותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל. שמשקה הבא לאוכל אוכל הוא ונמצא כמפרק אוכל מאוכל. אבל אם סחט לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורך וחייב. והחולב לתוך האוכל או היונק בפיו פטור ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי:

יא הזורה או הבורר כגרוגרת חייב. והמחבץ הרי הוא תולדת בורר. וכן הבורר שמרים מתוך המשקין הרי זה תולדת בורר או תולדת מרקד וחייב. שהזורה והבורר והמרקד דומין עניניהם זה לזה. ומפני מה מנו אותן בשלשה מפני שכל מלאכה שהיה במשכן מונין אותה בפני עצמה:

יב הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין ובירר מין ממין אחר בנפה ובכברה חייב. בקנון או בתמחוי פטור. ואם בירר בידו לאכול לאלתר מותר:

יג והבורר פסולת מתוך האוכל ואפילו בידו אחת חייב. והבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב מפני שהפסולת שלהן ממתקת אותן כשישלקו אותן עמהם ונמצא כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב. הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב. היו לפניו שני מיני אוכלין מעורבין בורר אחד מאחר ומניח לאכול מיד. ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבירר בשחרית לאכול בין הערביים חייב:

יד המשמר יי או שמן או מים וכן שאר המשקין במשמרת שלהן חייב. והוא שישמר כגרוגרת. אבל מסננין יין שאין בו שמרים או מים צלולין

בסודרין ובכפיפה מצרית כדי שיהא צלול ביותר. ונותנין מים על גבי שמרים בשביל שיצולו. ונותנין ביצה טרופה למסנת של חרדל כדי שיצלל. חרדל שלשו מערב שבת. למחר ממחה ושותה בין ביד בין בכלי. וכן יין מגתו כל זמן שהוא תוסס טורף חבית בשמריה ונותן לתוך הסודרין. שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה וכל היין כגוף אחד הוא. וכן החרדל וכל כיוצא בו :

טו הטוחן כגרוגרת חייב. וכל השוחק תבלין וסמנין במכתשת הרי זה טוחן וחייב. המחתיך ירק תלוש הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן. או השף לשון של מתכת חייב משישוף כל שהוא. אבל המחתיך עצים אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה :

טז המרקד כגרוגרת חייב הלש כגרוגרת חייב המגבל את העפר הרי זה תולדת לש. וכמה שיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. ואין גיבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שומשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש. מפני שהן מתערבין ונתלין זה בזה :

הלכות שבת - פרק תשיעי

א האופה כגרוגרת חייב. אחד האופה את הפת או המבשל את המאכל או את הסממנין או המחמם את המים הכל ענין אחד הוא. שיעור המחמם את המים כדי לרחוץ בהן אבר קטן. ושיעור מבשל סממנין כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו :

ב הנותן ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ונתגלגלה חייב. שהמבשל בתולדת האור כמבשל באור עצמה. וכן המדיח בחמין דג מליח הישן או קולייס האספנין והוא דג דק ורך ביותר הרי זה חייב. שהדחתן בחמין זה הוא גמר בשולן וכן כל כיוצא בהן :

ג המפקיע את הביצה בבגד חס או בחול ובאבק דרכים שהן חמים מפני השמש אע"פ שנצלית פטור. שתולדות חמה אינם כתולדות האש. אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור :

ד אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ובא אחר והגיס

כולם חייבים משום מבשל. שכל העושה דבר מצרכי הבישול הרי זה מבשל. אבל אם שפת אחד את הקדרה תחילה ובא אחר ונתן את המים ובא אחר ונתן את הבשר ובא אחר ונתן את התבלין ובא אחר ונתן את האור ובא אחר ונתן עצים על האור ובא אחר והגיס. שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל:

ה הניח בשר על גבי גחלים אם נצלה בו כגרוגרת אפ"י בשנים ושלשה מקומות חייב. לא נצלה בו כגרוגרת אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב. נתבשל חצי בישול מצד אחד פטור. עד שיהפך בו ויתבשל חצי בישול משני צדדין. שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר מותר לו לרדותה קודם שתאפה ויבוא לידי מלאכה:

ו המתין אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכות עד שתעשה גחלת הרי זה תולדת מבשל. וכן הממסס את הדונג או את החלב או את הזפת והכופר והגפרית וכיוצא בהם הרי זה תולדת מבשל וחייב. וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל. כללו של דבר בין שריפה גוף קשה באש או שהקשה גוף רך הרי זה חייב משום מבשל:

ז הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלח שלהן חייב. כמה שיעורו כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרוחב הסיט כפול. וכמה רוחב הסיט כדי למתוח מן בוהן של יד עד האצבע הראשונה כשיפתח ביניהן בכל כחו והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כנף מן העוף הרי זה תולדת גוזז. הטווה את הצמר מן החי פטור שאין דרך גזיזה בכך ואין דרך נפוץ בכך ואין דרך טויה בכך:

ח הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו הרי זה תולדת גוזז וחייב. והוא שיטול בכלי. אבל אם נטלן בידו בין לו בין לאחר פטור. וכן החותך יבלת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר. ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי. ואם היתה יבשה חותכה אף בכלי ועובד עבודה:

ט הנוטל שערו בכלי כמה יטול ויהיה חייב שתי שערות. ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחת חייב. צפורן שפירשה רובה וציצין של עור שפירשו רובן אם פירשו כלפי מעלה ומצערות אותו מותר ליטול אותו בידו אבל לא בכלי. ואם נטלן בכלי פטור. ואם אינן מצערות אותו אפילו ביד אסור. ואם לא פירשו רובן אפילו מצערות אותו אסור לנטלן בידו ואם נטלן בכלי חייב:

י המלבן את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל כיוצא בהן ממה שדרכן להתלבן חייב. וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו חוט אחד אורכו כמלוא רוחב הסיט כפול שהוא אורך ארבעה טפחים:

יא המכבס בגדים הרי הוא תולדת מלבן וחייב. והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו הרי זה מכבס וחייב. שהסחיטה מצרכי כיבוס היא כמו שההגסה מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער וה"ה לעור שאין חייבין על סחיטתו:

יב המנפץ את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן חייב. וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו חוט אחד ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את הגידים עד שיעשו כצמר כדי לטוות אותן הרי זה תולדת מנפץ וחייב:

יג הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב. ואין הצובע חייב עד שיהא צבע המתקיים. אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחשת וצבעו פטור. שהרי אתה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום. וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור:

יד העושה עין הצבע הרי זה תולדת צובע וחייב. כיצד כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצא שנעשה הכל שחור. או שנתן איסטיס לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה. וכמה שיעורו כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבעה טפחים:

טו הטווה אורך ארבעה טפחים מכל דבר הנטוה חייב. אחד הטווה את הצמר או את הפשתן או את הנוצה או את השער או את הגידין וכן כל כיוצא בהן. העושה את הלבד הרי זה תולדת טווה וחייב. והוא שילבד דבר שאפשר לטוות ממנו חוט אורך ארבעה טפחים בעובי בינוני:

טז העושה שני בתי נירין חייב. העושה נפה או כברה או סל או סבכה או שסרג מטה בחבלים הרי זה תולדת עושה נירין ומשיעשה שני בתים באחד מכל אלו חייב. וכן כל העושה שני בתי נירין בדבר שעושין אותו בתים בתים כגון אלו חייב:

יז דרך האורגין שמותחין החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה ושנים אוחזין זה מכאן וזה מכאן ואחד שובט בשבט על החוטין ומתקן אותן זה בצד זה עד שתעשה כולה שתי בלא ערב. ומתיחת החוטין כדרך האורגין היא הנסכת המסכת וזה המותח נקרא מיסך. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס השתי בערב נקרא אורג:

יח המיסך חייב והוא מלאכה מאבות מלאכות. והשובט על החוטין עד שיפרקו ויתקנם הרי זה תולדת מיסך. וכמה שיעורו משיתקן רוחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברוחב שתי אצבעות חייב. בין שארגן בתחלה בין שהיה מקצת הבגד ארוג וארג על הארוג שיעורו שני חוטין. ואם ארג חוט אחד והשלים בו הבגד חייב. ארג בשפת היריעה שני חוטין

ברוחב שלשה בתי נירין חייב. הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ברוחב שלשה בתי נירין :

יט המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע את הנימין הרי זה תולדת אורג ושיעורו משיעשה קליעה באורך שתי אצבעות :

כ הבוצע שני חוטין חייב. ובוצע הוא המפריש את הארוג. בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב הרי זה בוצע וחייב. והוא שלא יהא מקלקל אלא יתכוין לתקן כדרך שעושין אלו שמאחין את הבגדים הקלים ביותר שבוצעין ואחר כך מאחין וחוזרין ואורגין חוטין שבצעו עד שיעשו שני הבגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן הרי זה תולדת בוצע ושיעורו כשיעור הבוצע :

הלכות שבת - פרק עשירי

א הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב. כגון קשר הגמלין וקשר הספנין וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצענין בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור. וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו לכתחלה :

ב כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בהמה הרי זה פטור וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקיימא. וכל קשר שאינו של קיימא אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור :

ג קושרת אשה מפתחי החלוק אף על פי שיש לו שני פתחים. וחוטי סבכה אע"פ שהוא רפוי בראשה ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש ונודות יין ושמן אע"פ שיש לו שתי אזנים וקדרה של בשר אע"פ שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר וקושרין דלי במשיחה או באבנט וכיוצא בו אבל לא בחבל. וקושרין לפני הבהמה או ברגלה בשביל שלא תצא אף על פי שיש לה שני אסרות. וחבל שהיה קשור בפרה קושרו באבוס. היה קשור באבוס קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאבוס. ואם היה חבל גרדי שמותר לטלטלו הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הן ואינן של קיימא אלא פעם קושר ופעם מתיר ולפיכך מותר לקשור אותן לכתחלה. חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר ומפקיע וחותר ונוטל ואוכל :

ז כל שראוי למאכל בהמה מותר לקשור אותו בשבת. לפיכך אם נפסקה רצועת סנדלו בכרמלית נוטל גמי לח הראוי למאכל בהמה וכורך עליו וקושר הגמי. נשמטה לו רצועת מנעל וסנדל או שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר הרצועות למקומן ובלבד שלא יקשור:

ח העניבה מותרת לפי שאינה מתחלפת בקשירה. לפיכך החבל שנפסק מקבץ שני קצותיו וכורך עליו משיחה ועונב עניבה:

ט מותר לקשור קשר שאינו של קיימא לדבר מצוה. כגון שיקשור למדוד שיעור משיעורי התורה. נימת כנור שנפסק קושרין אותה במקדש אבל לא במדינה. ולא יקשור נימא לכתחלה אפילו במקדש:

י כל קשר שחייבין על קשורו כך חייבין על היתרו וכל קשר שהקושר אותו פטור כך המתיר אותו פטור. וכל קשר שמותר לקושרו כך מותר להתירו:

יא הפותל חבלים מן ההוצין ומן החלף או מחוטי צמר או מחוטי פשתן או חוטי שער וכיוצא בהן הרי זה תולדת קושר וחייב. ושיעורו כדי שיעמוד החבל בפתילתו בלא קשירה שנמצאת מלאכתו מתקיימת. וכן המפריד את הפתיל הרי זה תולדת מתיר וחייב. והוא שלא יתכוין לקלקל בלבד ושיעורו כשיעור הפותל:

יב התופר שתי תפירות חייב. והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן כדי שתעמוד התפירה ולא תשמט. אבל אם תפר יתר על שתי תפירות אף על פי שלא קשר חייב שהרי מתקיימת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מצורכי התפירה:

יג הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב. אבל הקורע להפסידה פטור מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו או על מת שהוא חייב לקרוע עליו חייב מפני שמיישב את דעתו בדבר זה וינוח יצרו והואיל וחמתו שוככת בדבר זה הרי הוא כמתקן וחייב. והפותח בית הצואר בשבת חייב:

יד המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו הרי זה תולדת תופר וחייב. וכן המפרק ניירות דבוקין או עורות דבוקין ולא נתכוין לקלקל בלבד הרי זה תולדת קורע וחייב:

טו הבונה כל שהוא חייב. המשוה פני הקרקע בבית כגון שהשפיל תל או מילא גומא או גיא הרי זה בונה וחייב. אחד נתן את האבן ואחד נתן את הטיט הנותן הטיט חייב. ובנדבך העליון אפילו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט חייב. שהרי אין מניחין עליה טיט אחר. והבונה על גבי כלים פטור:

יג העושה אהל קבוע הרי זה תולדת בונה וחייב. וכן העושה כלי אדמה כגון תנור וחבית קודם שישרפו הרי זה תולדת בונה וחייב. וכן המגבן את הגבינה הרי זה תולדת בונה. ואינו חייב עד שיגבן כגרוגרת. המכניס יד הקרדום בתוך העץ שלו הרי זה תולדת בונה וכן כל כיוצא בו. וכן התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד הרי זה תולדת בונה וחייב:

יד העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולים כדי שיכנס להן האורה חייב משום בונה. המחזיר דלת של בור ושל דות ושל יציע חייב משום בונה:

טו הסותר כל שהוא חייב. והוא שיסתור על מנת לבנות. אבל אם סתר דרך השחתה פטור. הסותר אהל קבוע או שפרק עץ תקוע הרי זה תולדת סותר וחייב והוא שיתכוין לתקן:

טז המכה בפטיש הכאה אחת חייב. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב. כיצד המנפח בכלי זכוכית והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין במתכת בין בבנין בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב. וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבין על עשייתו:

יז המפיס שחין בשבת. כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפיסה להוציא ממנה הליחה שבה הרי זה מותר:

יח המסתת את האבן כל שהוא חייב משום מכה בפטיש. המצדד את האבן ביסוד הבנין ותקנה בידו והושיבה במקום הראוי לה חייב משום מכה בפטיש. הלוקט יבולת שעל גבי בגדים בידו כגון אלו היבולות שבכלי צמר חייב משום מכה בפטיש. והוא שיקפיד עליהן. אבל אם הסירן דרך עסק הרי זה פטור. המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה ולהסיר הצמר הלבן הנתלה בה כדרך שהאומנין עושין חייב חטאת. ואם אינו מקפיד מותר:

יט הצד דבר שדרך מינו לצוד אותו חייב. כגון חיה ועופות ודגים. והוא שיצוד אותן למקום שאינו מחוסר צידה. כיצד כגון שרדף אחרי צבי עד שהכניסו לבית או לגינה או לחצר ונעל בפניו. או שהפריח את העוף עד שהכניסו למגדל ונעל בפניו. או ששלה דגים מן הים בתוך ספל של מים הרי זה חייב. אבל אם הפריח צפור לבית ונעל בפניו. או שהבריח דג ועקרו מן הים לבריכה של מים. או שרדף אחר צבי עד שנכנס לטרקלין רחב ונעל בפניו הרי זה פטור. שאין זו צידה גמורה שאם יבא לקחתו צריך לרדוף אחריו ולצוד אותו משם. לפיכך הצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה:

כ כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשחיה אחת, או שהיו הכתלים קרובין זה לזה עד שיפול צל שניהם לאמצע כאחד הרי זה מקום קטן. ואם הברית הצבי וכיוצא בו לתוכו חייב. ומקום שהוא גדול מזה המברית חיה ועוף לתוכו פטור:

כא אחד שמנה שרצים האמורין בתורה ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה הצד אחד מכולן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן חייב הואיל ונתכוון לצוד וצד. שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. הצד את הישן ואת הסומא חייב:

כב המשלח כלבים כדי שיצודו צבאים וארנבים וכיוצא בהן וברח הצבי מפני הכלב והיה הוא רודף אחר הצבי או שעמד בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב ותפשו הרי זה תולדת הצד וחייב. וכן העושה כדרך הזו בעופות:

כג צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב. נעלוהו שנים פטורין. אם אין אחד יכול לנעול ונעלוהו שנים חייבין. ישב אחד על הפתח ולא מלאהו וישב השני ומלאהו השני חייב. ישב הראשון ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני לא עשה כלום ומותר לו לישב במקומו עד הערב ולוקח הצבי. למה זה דומה לנעול ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו שלא עשה כלום. נכנסה לו צפור תחת כנפיו וישב ומשמרה עד שתחשך ומותר:

כד הצד צבי זקן או חיגר או חולה או קטן פטור. המפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה פטור. הצד חיה ועוף שברשותו כגון אווזין ותרנגולין ויוני (עלייה) פטור. הצד דבר שאין במינו צידה כגון חגבים הגזין צרעין ויתושין ופרעושין וכיוצא באלו הרי זה פטור:

כה רמשים המזיקין כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהן אע"פ שאינן ממיתין הואיל ונושכין מותר לצוד אותם בשבת. והוא שיתכוין להנצל מנשיכתן. כיצד הוא עושה כופה כלי עליהן או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו:

הלכות שבת - פרק אחד עשר

א השוחט חייב ולא שוחט בלבד אלא כל הנוטל נשמה לאחד מכל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ בין בשחיטה או בנחירה או בהכאה חייב. החונק את החי עד שימות הרי זה תולדת שוחט. לפיכך אם העלה דג מספל של מים והניחו עד שמת חייב משום חונק. ולא עד שימות אלא

כיון שיבש בו כסלע בין סנפיריו חייב שעוד אינו יכול לחיות. הושיט ידו למעי הבהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב :

ב רמשים שהן פרין ורבין מזכר ונקבה או נהוין מן העפר כמו הפרעושין ההורג אותן חייב כהורג בהמה וחיה. אבל רמשים שהויתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעים של בשר ותולעים שבתוך הקטניות ההורגן פטור :

ג המפלה כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן. ומותר להרוג את הכנים בשבת מפני שהן מן הזיעה :

ד חיה ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי כגון זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום מותר להורגן בשבת כשיראו. ושאר כל המזיקין אם היו רצין אחריו מותר להרגן ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו אסור להורגן. ואם דורסן לפי תומו בשעת הילוכו והורגן מותר :

ה המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב. וכן המעבד מן העור כדי לעשות קמיע חייב. ואחד המולח ואחד המעבד שהמליחה מין עיבוד הוא ואין עיבוד באוכלין. וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב. ואי זהו מוחק זה המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק פני העור :

ו המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף הרי זה תולדת מפשיט וחייב. (המפרק מן העור כדי לעשות קמיע חייב). הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ומשוה אותו כדרך שהרצענין עושין הרי זה תולדת מעבד וחייב. המורט נוצה מן האברה הרי זה תולדת מוחק וחייב. וכן הממרח רטיה כל שהוא או שעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחין עד שיחליק פניהם חייב משום מוחק. וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב משום מוחק :

ז המחתיך מן העור כדי לעשות קמיע חייב. והוא שיתכוין למדת אורכו ומדת רחבו ויחתוך בכונה שהיא מלאכה. אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק הרי זה פטור. הקוטם את הכנף הרי זה תולדת מחתיך וחייב. וכן המגרד ראשי כלונסות של ארז חייב משום מחתיך. וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים או חרש מתכת מן המתכות חייב משום מחתיך. הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצוץ בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב :

ח כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים לחים והוצין וכיוצא בהן מותר לקטום אותן בשבת מפני שאין בהן תקון כלים. ומותר

לקטום עצי בשמים להריח בהן אף ע"פ שהן קשים ויבשין. ומפשח מהן כל מה שירצה בין שפשח עץ גדול בין שפשח עץ קטן :

ט הכותב שתי אותיות חייב. המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק שתי אותיות חייב. הכותב אות אחת גדולה כשתים פטור. מחק אות אחת גדולה ויש במקומה כדי לכתוב שתיים תייב. כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב. הכותב על מנת לקלקל העור חייב שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב. אבל המוחק על מנת לקלקל פטור. נפלה דיו על גבי ספר. ומחק אותה. נפלה שעה על גבי הפנקס ומחק אותה. אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב :

י הכותב אות כפולה פעמים והוא שם אחד כמו דד תת גג רר שש סס חח חייב. והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב ואפילו משני סימניות :

יא הכותב אות אחת סמוך לכתב או כתב על גבי כתב והמתכוין לכתוב חיי"ת וכתב שני זייני"ן וכן כיוצא בזה בשאר אותיות והכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין זה עם זה. או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואינן נהגין זה עם זה פטור. כתבן בשני כותלי זוית או בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב :

יב לקח גויל וכיוצא בו וכתב עליו אות אחת במדינה זו והלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת במגילה אחרת חייב. שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואינן מחוסרין מעשה לקריבתן :

יג הכותב אות אחת אף על פי שקורים ממנה תיבה שלימה פטור. כיצד כגון שכתב מ והכל קורין אותה מעשר. או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים הרי זה פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שתיים כגון שחלק גג החיי"ת ונעשה שני זייני"ן חייב. וכן כל כיוצא בזה :

יד הכותב בשמאלו או לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור. איטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור. ואם כתב בשמאלו חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב. קטן או חז בקולמוס וגדול או חז בידו וכותב חייב. גדול או חז בקולמוס וקטן או חז בידו וכותב פטור :

טו אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקומוס וקנקנתום וכיוצא בהם. ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף וגייר ועץ וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות. או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור. אינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד. וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מעל דבר העומד :

טז הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור. הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב. הרושם על העור כתבנית כתב פטור. המעביר דיו על גבי סקרא חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא או סקרא על גבי דיו פטור:

יז רושם תולדת כותב הוא. כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל ובבשר וכיוצא בהן כדרך שהציירין רושמים הרי זה חייב משום כותב. וכן המוחק את הרשום לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב. המשרטט כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שירטוט חייב. חרשי העצים שמעבירין חוט של מקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה הרי זה תולדת משרטט. וכן הגבלים שעושים כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע הרי זה חייב:

הלכות שבת - פרק שנים עשר

א המבעיר כל שהוא חייב. והוא שיהא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל. והמבעיר גדישו של חבירו או השורף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית. מפני שכוונתו להנקם משונאו והרי נתקררה דעתו ושככה חמתו ונעשה כקורע על מתו או בחמתו שהוא חייב. ובחובל בחבירו בשעת מריבה שכל אלו מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הרי זה חייב. המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב:

ב המכבה כל שהוא חייב. אחד המכבה את הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת פטור. ואם נתכוין לצרף חייב. שכן לוטשי הברזל עושים מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת ומכבין אותו במים כדי לחסמו. וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה. ומותר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים כדי שלא יזקו בה רבים. הנותן שמן לתוך הנר הדולק חייב משום מבעיר. והמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה:

ג דליקה שנפלה בשבת המכבה אותה מפני איבוד ממון חייב שאין איבוד ממון דוחה שבת אלא איבוד נפשות. לפיכך יצאו בני אדם כדי שלא ימותו ויניחו האש תלהט ואפילו שורפת כל דירתו כולה:

ד מותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין מלאים בין ריקנים כדי שלא תעבור הדליקה. אפילו כלי חרש חדשים מלאים מים עושין מהן מחיצה אף על פי שודאי מתבעין ומכבים. שגרם כיבוי מותר. וכופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחז בקורה :

ה תיבה שידה ומגדל שאחז בהן האור מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלהטת אותן ופורשו על הקצה שעדין לא נשרף כדי שלא תעבור שם האש :

ו טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה. וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה. ונותן מים מן הצד שעדין לא נתלה בו האור ואם כבתה כבתה. שכח נר דלוק על גבי טבלא מנער את הטבלא והוא נופל ואם כבה ככה. אבל הניחו מבערב אף על פי שכבה. אסור לטלטלו :

ז נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עלינו. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו. והוא שיהיה עושה על דעת אביו. אבל מדעת עצמו אין בית דין מצווין להפרישו ובדליקה התיירו לומר כל המכבה אינו מפסיד :

ח הוצאה והכנסה מרשות מלאכה מאבות מלאכות היא. ואף על פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו. הרי הוא אומר בתורה [\(שמות לו-ו\)](#) "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא". הא למדת שההבאה מלאכה קורא אותה. וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי הוא כמוציא מרשות לרשות וחייב :

ט אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל. מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. ויעקור מרשות זו ויניח ברשות שניה. אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשיעור פטור. וכן המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אינו חייב עד שיעקור כשיעור מצד זה ויניחנו מצד אחרת :

י הזורק מרשות לרשות או המושיט הרי זה תולדת מוציא וחייב. וכן הזורק או המושיט בידו מתחלת ארבע לסוף ארבע הרי זה תולדת מוציא וחייב. והזורק כלאחר יד פטור :

יא המוציא מקצת החפץ מרשות משתי רשויות אלו לרשות שניה פטור. עד שיוציא את כל החפץ כולו מרשות זו לרשות זו. קופה שהיא מלאה חפצים אפילו מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו פטור עד שיוציא את כל הקופה וכן כל הדומה לזה שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד :

יב המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין בתוך חיקו או שיצא במעות צרורין לו בסדינו חייב מפני שהוציא כדרך המוציאין. וכן המוציא על כתפו חייב אע"פ שהמשאוי למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים. שכן היה משא בני קהת במשכן למעלה מעשרה שנאמר [\(במדבר ז-ט\)](#) **"בכתף ישאו"**. וכל המלאכות ממשכן לומדין אותן:

יג אבל המוציא לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובכיס שתפור בבגדו ופי הכיס למטה בין בגד לבגד בפי בגדו במנעלו ובסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין:

יד המוציא משאוי על ראשו. אם היה משאוי כבד כגון שק מלא או תיבה ומגדל וכיוצא בהן שהוא משים על ראשו ותופש בידו חייב. שכן דרך המוציאין ונמצא כמוציא על כתפו או בידו. אבל אם לקח חפץ קל כגון שהניח בגד או ספר או סכין על ראשו והוציאו והוא אינו אוחז בידו הרי זה פטור שלא הוציא כדרך המוציאין. שאין דרך רוב העולם להוציא החפצין מונחין על ראשיהם. המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אף על פי שהעבירו למעלה מראשו חייב:

טו מותר לאדם לטלטל ברשות הרבים בתוך ארבע אמות על ארבע אמות שהוא עומד בצדן. ויש לו לטלטל בכל המרובע הזה. ובאמה שלו מודדין. ואם היה ננס באיבריו נותנין לו ארבע אמות כבינוניות של כל אדם. ומפי הקבלה אמרו שזה שנאמר בתורה [\(שמות טז-כט\)](#) **"שבו איש תחתיו"** שלא יטלטל חוץ למרובע זה אלא במרובע זה שהוא כמדת אורך אדם כשיפשוט ידיו ורגליו בו בלבד יש לטלטל:

טז היו שנים מקצת ארבע אמות של זה לתוך ארבע אמות של זה מביאין ואוכלין באמצע. ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו. ואם היו שלשה והאמצעי מובלע בינתיים. הוא מותר עמהן והן מותרין עמו ושנים החיצונים אסורים זה עם זה:

יז לפיכך מותר לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחבירו שעמו בתוך ארבע אמות. וכן חבירו לחבירו האחר שבצדו אפילו הן מאה. ואף על פי שהחפץ הולך כמה מילין בשבת מותר. מפני שכל אחד מהן לא טלטל אלא בתוך ארבע אמות שלו:

יח הואיל ויש לו לאדם לטלטל בכל המרובע שהוא ארבע אמות על ארבע אמות נמצא מטלטל באורך אלכסונו של מרובע זה חמש אמות ושלושה חומשי אמה. לפיכך אין המעביר או הזורק ברשות הרבים חייב עד שיעביר חוץ לחמש אמות ושלושה חומשי אמה. וכל מקום שאמרנו מתחלת ארבע לסוף ארבע או המעביר ארבע אמות חייב הוא מתחלת האלכסון של ארבע אמות עד סופו ואם העביר פחות מזה פטור:

יט נמצא כאן שלש מדות. כיצד העוקר חפץ מרשות הרבים ממקום זה והניחו במקום אחר ברה"ר אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות הרי זה מותר היה ביניהן יתר מארבע אמות ועדיין הן בתוך חמש אמות ושלושה חומשי אמה פטור. היה ביניהן חמש אמות ושלושה חומשי אמה בשוה הרי זה חייב שהרי העביר החפץ חוץ לאלכסונו של מרובע:

הלכות שבת - פרק שלשה עשר

א אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות חייב עד שיעקור חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים:

ב ידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה. לפיכך אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה חייב. וכן אם היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט ידו לרשות שניה ועקר החפץ ממנה או מיד אדם העומד בה והחזיר ידו אליו חייב. ואף על פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו הואיל והוא בידו הרי הוא כמונח בארץ:

ג היה אוכל ויוצא מרשות לרשות וחישב להוציא האוכל שבפיו מרשות לרשות חייב. מפני שמחשבתו משימה פיו מקום ארבעה אע"פ שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן מי שהיה עומד באחת משתי רשויות אלו והשתין מים או רקק ברשות שניה חייב שהרי עקר מרשות זו והניח ברשות שניה ומחשבתו עושה אותו כאילו עקר מעל גבי מקום ארבעה. היה עומד ברשות זו ופי אמה ברשות שניה והשתין בה פטור:

ד היה עומד באחת משתי רשויות ופשט ידו לרשות שניה ונטל משם מים מעל גבי גומא מלאה מים והוציאן חייב. שהמים כולן כאילו הן מונחין על הארץ אבל אם היה כלי צף על גבי מים ופירות בתוך הכלי ופשט ידו ולקח מן הפירות והוציא פטור. שהרי לא נחו הפירות על גבי הארץ ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר אם היו הפירות צפין על פני המים והוציאם שהוא פטור. וכן אם היה שמן צף על פני המים וקלט מן השמן והוציאו פטור:

ה כבר אמרנו שאין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיעקור ויניח. אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר פטור. לפיכך מי שהיה עומד באחת

משתי רשויות ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו ונטלו אחר ממנו או שנתן אחר לידו חפץ והחזיר ידו אליו שניהם פטורים שזה עקר וזה הניח :

י במה דברים אמורים כשהיתה ידו למעלה משלשה. אבל היתה ידו בתוך שלשה סמוך לארץ הרי זה כמי שהניח בארץ וחייב :

יז היה עומד באחת משתי רשויות אלו ופשט חבירו יד מרשות שניה ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו והכניסו אצלו או שהוציא חפץ מאצלו והניח ביד זה העומד. זה העומד לא עשה כלום שהרי נתן בידו או נטל מידו וחבירו חייב שהרי עקר והניח :

יח היה עומד באחת משתי רשויות אלו ונתן חבירו חפץ בידו או על גביו ויצא באותו החפץ לרשות שניה ועמד שם חייב. מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו כעקירת חפץ מאותה רשות ועמידתו באותו החפץ כהנחת החפץ בקרקע שעמד בה. לפיכך אם יצא בחפץ שבידו או על גביו ולא עמד ברשות שניה אלא חזר ונכנס והוא בידו אפילו יצא ונכנס כל היום כולו עד שיצא היום פטור. לפי שעקר ולא הניח. ואפי' עמד לתקן המשאוי שעליו עדיין הוא פטור עד שיעמוד לנוח :

יט וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו ורץ בה אפילו כל היום אינו חייב עד שיעמוד. והוא שיהיה רץ בה. אבל אם הלך מעט מעט הרי זה כעוקר ומניח ואסור לפיכך מי שקדש עליו היום וחבילתו על כתפו רץ בה עד שיגיע לביתו וזורקה שם כלאחר יד :

י עקר החפץ מרשות הרבים והלך בו פחות מארבע אמות ועמד וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד אפילו כל היום כולו פטור. במה דברים אמורים בשעמד לנוח. אבל אם עמד לתקן משאו הרי זה כמהלך וכשיעמוד חוץ לארבע אמות חייב. והוא שיעמוד חוץ לארבע אמות לנוח. אבל אם יעמוד לתקן משאו עדיין הוא כמהלך ואינו חייב עד שיעמוד לנוח חוץ לארבע אמות :

יא היה קנה או רומח וכיוצא בו מונח על הארץ והגביה הקצה האחד והיה הקצה השני מונח בארץ והשליכו לפניו וחזר והגביה הקצה השני שהיה מונח בארץ והשליכו לפניו על דרך זו עד שהעביר החפץ כמה מילין פטור. לפי שלא עקר החפץ כולו מעל גבי הארץ. ואם משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע חייב שהמגלגל עוקר הוא :

יב עקר החפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת שנמצאת זו העקירה עקירה המותרת ונמלך בדרך והוציאו לרשות שניה פטור. מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך ונמצאת כאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חבירו כשהוא מהלך ובעת שירצה חבירו לעמוד נטלו מעל גבי חבירו הרי זה פטור שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה :

יג הזורק חפץ מרשות לרשות או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים וקודם שינוח קלטו אחר בידו או קלטו כלב או נשרף פטור. מפני שאין זו הנחה שנתכוין לה. לפיכך אם נתכוין בשעת זריקה לכך חייב:

יד הזורק חפץ מרשות לרשות והיה קשור בחבל ואגדו בידו. אם יכול למשוך החפץ אצלו פטור. שהרי אין כאן הנחה גמורה ונמצא כמי שעקר ולא הניח:

טו הזורק ונחה בתוך ידו של חבירו. אם עמד חבירו במקומו וקבלה הזורק חייב שהרי עקר והניח. ואם נעקר חבירו ממקומו וקבלה פטור. זרק ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות פטור כאילו נעקר אחר וקבלו. שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה:

טז הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע אע"פ שעבר החפץ באויר רה"ר פטור. והוא שיעבור למעלה משלשה טפחים אבל אם עבר בפחות משלשה סמוך לארץ ונח על גבי משהו אע"פ שנעקר או נתגלגל ויצא החפץ מרה"י לרה"י אחרת הרי הוא כמי שנשאר עומד ברה"י ולפיכך חייב. וכן הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע פטור. ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוך לארץ ונח על גבי משהו אף על פי שחזר ונתגלגל ויצא לרה"ר השניה הרי הוא כמי שנשאר עומד ברה"י ולפיכך חייב:

יז המעביר ארבע אמות ברה"ר זו עם רה"ר השניה חייב מפני שארבע אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן:

יח המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע חייב. ואפילו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים. שכן היתה עבודת הלויים במשכן מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה ורה"ר בין שתי העגלות וכל עגלה ועגלה רה"י הוא:

יט במה דברים אמורים כשהיו שתי רה"י באורך רה"ר כמו שהעגלות מהלכות ברה"ר זו אחר זו. אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רה"ר אף המושיט מרה"י זו לרשות היחיד שכנגדה פטור:

כ שכח ופשט ידו והיא מלאה פירות והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה ונזכר קודם שיכניס והרי ידו תלויה באויר רה"ר מותר להחזירה אליו לחצירו. אבל להכניסה לאותה החצר השניה אסור. כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו במזיד הרי זה אסור להחזירה אצלו אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשך:

כא המתכוין לזרוק שמנה אמות ברה"ר ונח החפץ בסוף ארבע חייב שהרי נעשה כשיעור המלאכה ונעשית מחשבתו. שהדבר ידוע שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה עד שיעבור על כל מקום ומקום מכל השמנה. אבל אם נתכוין לזרוק ארבע ונח החפץ בסוף שמנה פטור. לפי שנח במקום שלא חשב שתעבור בו וכל שכן שתנוח. לפיכך אם חשב בעת זריקה שינוח החפץ בכל מקום שירצה חייב:

כב זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות פטור. זרק חוץ לארבע אמות ונתגלגל לתוך ארבע אמות אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות ואחר כך נתגלגל ונכנס לתוך ארבע אמות חייב ואם לא נח כלל הרי זה פטור:

הלכות שבת - פרק ארבעה עשר

א ארבע רשויות לשבת. רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור. אי זו היא רה"ר מדברות ועיירות ושווקים ודרכים המפולשין להן. ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה. ואי זו רה"י תל שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר על כן. וכן חריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן מקום שהוא מוקף ארבע מחיצות גובהן עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן אפילו יש בו כמה מילין אם הוקף לדירה כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי ברוח רביעית. וכן חצר ודיר וסהר שהוקפו לדירה כולן רה"י גמורה הן:

ב אפילו כלים כגון ספינה או מגדל של עץ וכוורת וכיוצא בהן אם יש בהן ארבעה על ארבעה בגובה עשרה או יתר על זה הרי הן רה"י גמורה:

ג עובי הכתלים של רה"י כרה"י. לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן. אויר רה"י כרה"י עד לרקיע. אבל אויר רשות הרבים אינו כרה"י אלא עד עשרה טפחים. ולמעלה מעשרה באויר רה"ר מקום פטור הוא:

ד אי זו היא כרמלית תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן וגבהו משלשה ועד עשרה. שהכרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה ואינה רחבה פחות מארבעה על ארבעה. וכן חריץ שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן ועמוק משלשה עד עשרה. וכן מקום שהוקף בארבע מחיצות גובהן משלשה ועד עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן. וכן קרן זזית הסמוכה לרה"ר והוא המקום שמוקף שלש מחיצות והרוח הרביעית

רה"ר כגון מבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית וכן הימים והבקעה בין בימות החמה בין בימות הגשמים כל אלו כרמלית הן :

ה אויר הכרמלית הרי הוא ככרמלית עד עשרה טפחים. ולמעלה מעשרה טפחים באויר הכרמלית הרי הוא מקום פטור. לפיכך מעל פני המים שבימים ושבתהרות עד עשרה טפחים כאויר כרמלית. ולמעלה מעשרה מקום פטור. אבל כל העומק המלאה מים הרי הוא כקרקע עבה :

ו בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה. רה"ר שהיתה עליה תקרה או שאין ברחבה ט"ז אמה הרי היא ככרמלית. אצטבא שבין העמודים העומדים ברה"ר הרי היא ככרמלית. וצדי רה"ר ככרמלית. אבל בין העמודים הואיל ורבים דורסין ביניהן הרי הן רה"ר :

ז אי זהו מקום פטור. מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה וגובהו שלשה עד לרקיע שכל פחות משלשה הרי הוא כארץ. אפילו קוצים וברקנים או גללים ברה"ר גבהן שלשה ואין רחבן ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה ועומקו משלשה עד התהום. וכן מקום המוקף שאין בו ארבעה על ארבעה אפילו היה ארכו אלף מיל ורוחבו ארבעה פחות שעורה וגובהו משלשה ולמעלה הרי זה מקום פטור. וכן אויר רשות הרבים או אויר כרמלית למעלה מעשרה הרי הוא מקום פטור :

ח מקום שיש בגובהו תשעה טפחים מצומצמים לא פחות ולא יתר ברשות הרבים הרי הוא כרה"ר. ואין משגיחין על מדת ארכו ומדת רחבו בין רחב בין קצר מפני שרבים מכתפין עליו. אבל אם היה יתר על תשעה או פחות אם היה בו ארבעה על ארבעה או יתר הרי הוא כרמלית ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי הוא מקום פטור :

ט גג הסמוך לרה"ר בתוך עשרה טפחים הואיל ורבים מכתפין עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סולם קבוע להתירו. עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה הרי זה רה"ר. נעץ בגובהו יתד כל שהוא אפילו אינה גבוהה שלשה הואיל וראוי לתלות ביתד ולהשתמש בו הרי זה ממעטו ונעשה כרמלית. ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפילו מלאהו כולו יתידות הרי זה ממעט גובהו. שהרי תולין באותן היתידות ומשתמשים בהן :

י חורי רה"ר הרי הן כרה"ר. אבל חורי רשות הרבים אינם כרה"ר אלא הרי הן כפי מדתן. כיצד חור בצד רה"ר אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה הרי הוא רה"ר. ואם אין גבוה עשרה הרי זה כרמלית. ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי זה מקום פטור. והוא שגבוה שלשה. שכל הפחות משלשה הרי הוא כארץ :

יא רה"י ומקום פטור מותר לטלטל בכולן אפילו היה ארץ כל אחת משתיהן כמה מילין מטלטל בכולה. אבל רה"ר והכרמלית אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות. ואם העביר או הושיט או זרק חוץ לארבע אמות ברה"ר חייב ובכרמלית פטור. שאיסור הכרמלית מדבריהם מפני שהיא דומה לרה"ר שמא תתחלף ברה"ר. לפיכך אם לא היה צריך לגוף ההוצאה כגון שהעביר קוץ בכרמלית כדי שלא יזוקו בו רבים הרי זה מותר. ואפילו העבירו כמה אמות וכן כל כיוצא בזה:

יב כשם שמותר לטלטל בכל מקום פטור כך מותר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים ואין צריך לומר לכרמלית. ומוציאין לו מרה"י ומרה"ר ואין צריך לומר מן הכרמלית:

יג כשם שאסור לטלטל בכל הכרמלית כך אסור להוציא ממנה לרה"י או לרשות הרבים או להכניס לכרמלית מרה"י או מרה"ר. ואם הוציא או הכניס פטור:

יד המוציא מרה"י לרה"י או מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע פטור. וכן המושיט או הזורק מזו לזו וכרמלית באמצע פטור. המוציא חפץ מרה"ר לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והכניסו לרה"י. או שהוציאו מרה"י לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והוציאו לרה"ר הרי זה פטור:

טו המוציא מרשות היחיד לרה"ר ועבר על מקום פטור שהיה ביניהן בהליכתו חייב. שמהלך אינו כעומד. ואין צריך לומר בזורק שעבר החפץ במקום פטור. שאינו חשוב כמי שנח שם. היה עומד במקום פטור ונטל חפץ מרה"י או מאדם העומד שם והניחו ברה"ר או ביד אדם העומד שם פטור. וכן אם הכניס מרה"ר לרה"י ועמד במקום פטור. פטור:

טז עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה ויש בגובה הקצר שלו שלשה הרי הוא רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב. תל המתלקט גובה עשרה טפחים מתוך אורך ארבע אמות הרי הוא רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב:

יז נעץ קנה ברה"י אפילו גבוה מאה אמה וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב. שרה"י עולה עד לרקיע. אילן שהוא עומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח על נופו פטור. שאין הנוף הולך אחר העיקר:

יח נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו פטור שאין רשות הרבים אלא עד עשרה. הזורק ארבע אמות ברשות הרבים ונח החפץ בכותל. כגון שזרק חלב או בצק ונדבק בכותל אם נדבק למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר. שלמעלה מעשרה ברה"ר מקום פטור הוא. נדבק

למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ וחייב. זרק למעלה מעשרה ונח בחור
כל שהוא פטור :

יט זרק קנה או רומח מרה"י ונתקע ברה"ר כשהוא עומד פטור. שהרי
מקצתו במקום פטור. זרק כלי מרה"י לרה"ר והיה אותו כלי גדול ויש בו
ארבעה על ארבעה בגובה עשרה פטור. מפני שכלי זה רה"י גמורה ונמצא
כמוציא מרה"י לרה"י :

כ בור תשעה ברה"ר ועקר חוליא מקרקעיתו והשלימו לעשרה. אע"פ
שעקירת החפץ ועשיית המחיצה באין כאחת פטור. מפני שלא היתה
המחיצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה והשליך בו חוליא ומעטו
מעשרה פטור. שהרי הנחת החפץ וסילוק המחיצה באין כאחת :

כא הזורק דף ונח על גבי יתדות ברה"ר ונעשה רה"י אפילו היה כלי על
גבי הדף פטור. שהרי עשיית המחיצה עם נוחת הכלי באין כאחת :

כב בור שהוא עמוק עשרה ורחב שמנה ברה"ר וזרק מחצלת ברה"ר
וחילקה הבור ברוחבו לשנים פטור. שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחיצות
ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה :

כג בור ברשות הרבים עמוק עשרה ורחב ארבעה. מילא מים וזרק לתוכו
חפץ ונח על גבי המים חייב. שאין המים מבטלין המחיצות. היה מלא
פירות וזרק לתוכו פטור. שהרי מיעטו הפירות את שיעורו :

כד רקק מים שהוא עובר ברשות הרבים ורבים מהלכין בו. אם אין
בעומקו עשרה טפחים הרי הוא כרה"ר. בין שהיה רחב אפילו ארבע
אמות בין שלא היה ברוחבו ארבעה טפחים. שהרי רוב העם מדלגין עליו
ואין מהלכין בתוכו. הואיל ואין בעומקו עשרה הרי הוא ר"ה. ואם יש
בעומקו עשרה או יתר הרי הוא ככרמלית כשאר הימים. והוא שיש
ברוחבו ארבעה טפחים או יתר על כן. שאין כרמלית פחותה מארבעה .:

הלכות שבת - פרק חמשה עשר

א עומד אדם ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד כולה. ועומד ברה"י
ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ לארבעה אמות. ואם הוציא פטור
מפני שהוא ברשות אחרת. וכן עומד אדם ברשות היחיד ופותח ברשות
הרבים. ברשות הרבים ופותח ברשות היחיד. בהמה שהיתה רובה בחוץ
וראשה בפנים אובסין אותה. ובגמל עד שיהא ראשו ורובו בפנים הואיל
וצוארו ארוך :

ב לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר. ברה"ר וישתה ברה"י. אלא אי"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים כשהיה שותה בכלים נאים שהוא צריך להן. גזירה שמא יוציאם. אבל אם היו כלים שאינן נאים שאינו צריך להן. או שהיה הבור בכרמלית אע"פ שהכלים נאים. מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו ואף על פי שלא הכניס ראשו ורובו:

ג עומד אדם ברה"ר וקולט מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הכותל ושותה. ובלבד שלא יגע בצנור או בכותל ויקלוט מעל גבן. ואם נגע אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה בפחות משלשה סמוך לגג הרי זה אסור. שנמצא כעוקר מעל הגג שהוא רה"י. וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה. בין שהיה הצנור בתוך עשרה בין שהיה למעלה מעשרה וקלט ממנו מים הרי זה אסור. ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים אלא הרי הן נזחלין והולכין:

ד זיז שלפני החלון יוצא באויר שעל רה"ר. אם היה למעלה מעשרה טפחים מותר להשתמש עליו שאין רה"ר תופסת אלא עשרה טפחים. לפיכך מותר להשתמש בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים:

ה במה דברים אמורים כשהיה זיז אחד יוצא באויר. אבל אם היו יוצאים בכותל שני זיזין זה למטה מזה אע"פ ששניהם למעלה מעשרה. אם יש בזיז העליון שלפני החלון רוחב ארבעה על ארבעה אסור להשתמש עליו. מפני שהוא רשות בפני עצמו והזיז שתחתיו רשות אחרת. ואסרו זה על זה. שאין שתי רשויות משתמשות ברשות אחת:

ו אין בעליון ארבעה ואין בתחתון ארבעה. משתמש בשניהן וכן בכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ארבעה ובעליון אין בו ארבעה אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד. אבל בשאר הזיז שבשני צדדי החלון אסור להשתמש מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו:

ז כל זיז היוצא על אויר רה"ר שמותר להשתמש עליו. כשהוא משתמש בו אין נותנין עליו ואין נוטלין ממנו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהן שאם יפלו לרה"ר ישברו. אבל שאר כלים ואוכלין אסורים שמא יפלו לרה"ר ויביאם:

ח שני בתים בשני צדי רה"ר זרק מזו לזו למעלה מעשרה פטור. והוא שיהיו שניהם שלו או שיהיה ביניהם עירוב. ואפילו בגדים וכלי מתכות מותר לזרוק. ואם היה זה למעלה מזה ולא היה בשוה אסור לזרוק בגד וכיוצא בו שמא יפול ויביאנו. אבל כלי חרס וכיוצא בהן זורק:

ט בור ברה"ר וחלון על גביו הבור וחולייתו מצטרפים לעשרה וממלאין ממנו בשבת. במה דברים אמורים כשהיה סמוך לכותל בתוך ארבעה טפחים שאין אדם יכול לעבור שם. אבל אם היה מופלג אין ממלאין ממנו אלא אם כן היתה חולייתו גבוהה עשרה שנמצא הדלי כשיצא מן החוליא יצא למקום פטור:

י אשפה ברה"ר גבוהה עשרה טפחים וחלון על גבה שופכין לה מים בשבת. במה דברים אמורים באשפה של רבים שאין דרכה להפנות. אבל של יחיד אין שופכין עליה שמא תתפנה ונמצאו שופכין כדרכן ברה"ר:

יא אמת המים שהיא עוברת בחצר אם יש בגובהה עשרה טפחים וברחבה ארבעה או יותר על כן עד עשר אמות אין ממלאין ממנה בשבת אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בכניסה וביציאה. ואם אין בגובהה עשרה או שאין ברחבה ארבעה ממלאין ממנה בלא מחיצה:

יב היה ברחבה יתר מעשר אמות אף על פי שאין בגובהה עשרה אין ממלאין ממנה עד שיעשה לה מחיצה. שכל יתר על עשר פרצה היא ומפסדת המחיצות. ומהו לטלטל בכל החצר. אם נשאר מצד הפרצה פס מכאן ופס מכאן בכל שהוא או פס רוחב ארבעה טפחים מרוח אחת מותר לטלטל בכל החצר ואין אסור אלא למלאות מן האמה בלבד. אבל אם לא נשאר פס כלל אסור לטלטל בכל החצר שהרי נפרצה חצר לים שהוא כרמלית:

יג והיאך מעמידין את המחיצה במים. אם היתה למעלה מן המים צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים. ואם היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא מעלה מן המים. כדי שיהיו המים שבחצר מובדלין. אף על פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע הואיל ויש בה עשרה טפחים הרי זו מותרת. ולא התירו מחיצה תלויה אלא במים בלבד. שאיסור טלטול במים מדבריהם והקלו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות היכר:

יד אמת המים העוברת בין החצרות וחלונות פתוחות אליה. אם אין בה כשיעור משלשלין דלי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת. במה דברים אמורים בשאינה מופלגת מן הכותל שלשה טפחים. אבל אם היתה מופלגת מן הכותל שלשה טפחים אין ממלאים ממנה אלא אם כן היו פסין יוצאין מן הכותלים מכאן ומכאן שנמצא האמה כאילו היא עוברת בתוך החצר:

טו כצוצרה שהיא למעלה מן הים וחלון בתוכה על גבי המים. אין ממלאים ממנה בשבת אלא אי"כ עשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על גבי המים כנגד החלון שבצוצרה. או תהיה המחיצה יורדת מן הכצוצרה כנגד המים ורואין אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים. וכשם שממלאין

מזו שעשו לה מחיצה כך שופכין ממנה על הים. שהרי על הכרמלית הן שופכין :

טז חצר שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע אמות אין שופכין בתוכה מים בשבת מפני שהן יוצאין לרה"ר במהרה. לפיכך צריך לעשות גומא מחזקת סאתים בתוך החצר או ברה"ר בצד החצר כדי שיהיו המים נקבצים בתוכה. וצריך לבנות עליה כיפה מבחוץ כדי שלא תראה העוקה הזאת ברה"ר. והחצר והאכסדרה מצטרפין לארבע אמות. וכמה הוא המקום שמחזיק סאתים חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חומשי אמה :

יז היתה העוקה פחותה מסאתים שופכין לה במלואה. היתה מחזקת סאתים שופכין לה אפילו ששים סאה של מים. ואף על פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגומא לחוץ. בד"א בימות הגשמים שהחצרות מתקלקלות וסתם צנורות מקלחין ולא יבאו הרואים לומר שזה משתמש ברה"ר והמים יוצאים מכחו ברה"ר. אבל בימות החמה אם היתה מחזקת סאתים אין שופכין לה אלא סאתים. היתה פחותה מסאתים אין שופכין לה כל עיקר :

יח ביב ששופכין לו מים והן נזחלין והולכין תחת הקרקע ויוצאין לרה"ר. וכן צנור ששופכין על פיו מים והן נזחלין על הכותל ויורדין לרה"ר. אפילו היה אורך הכותל או אורך הדרך שתחת הארץ מאה אמה אסור לשפוך על פי הביב או על פי הצנור מפני שהמים יוצאין מכחו לרה"ר. אלא שופך חוץ לביב והן יורדין לביב :

יט בד"א בימות החמה אבל בימות הגשמים שופך ושונה ואינו נמנע. שסתם צנורות מקלחין הן ואדם רוצה שיבלעו המים במקומן. היה שופך על פי הביב והמים יוצאין לכרמלית הרי זה מותר ואפילו בימות החמה שלא גזרו על כחו בכרמלית. לפיכך מותר לשפוך על כותלי הספינה והם יורדין לים :

כ לא ימלא אדם מים מן הים והוא בתוך הספינה אלא אם כן עשה מקום ארבעה על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אמורים כשהיה תוך עשרה אבל אם היה למעלה מעשרה מן הים מוציא זיז כל שהוא וממלא. שהרי דרך מקום פטור ממלא ואינו צריך לזיז זה אלא משום היכר :

כא הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל מקצת הספר לרה"ר ומקצתו בידו. אם נתגלגל, לחוץ לארבע אמות הופכו על הכתב ומניחו. גזירה שמא ישמט כולו מידו ויעבירנו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות גוללו אצלו. וכן אם נתגלגל לרה"י גוללו אצלו. היה קורא ברה"י ונתגלגל

לרה"ר אם נח בה הופכו על הכתב. ואם לא נח אלא היה תלוי באויר רה"ר ולא הגיע לארץ גוללו אצלו :

כב המעביר קוץ כדי שלא יזקו בו רבים. אם היה ברה"ר מוליכו פחות פחות מארבע אמות. ואם היה בכרמלית מוליכו כדרכו אפילו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יתר מדאי ולא יכלו שכנים לעמוד מוציאין אותו מרה"י לכרמלית. היורד לרחוץ בים כשהוא עולה מנגב עצמו שמא יעביר מים שעליו ארבע אמות בכרמלית :

הלכות שבת - פרק ששה עשר

א מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר כגון גנות ופרדסים וכגון המקיף מקום מן הארץ לשומרו וכיוצא בהן. אם יש בגובה המחיצות עשרה טפחים או יתר הרי הוא כרה"י לחייב המוציא והזורק והמושיט ממנו לרה"ר או מרה"ר לתוכו. ואין מטלטלין בכולו אלא אם כן יש בו בית סאתים או פחות. אבל אם היה בו יתר על בית סאתים אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית :

ב וכן עמוד שגבוה עשרה טפחים ורחב עד בית סאתים מטלטלין על כולו. היה רחב על בית סאתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע שבים היה גבוה פחות מעשרה מטלטלין מתוכו לים ומן הים לתוכו שהכל כרמלית. היה גבוה עשרה אם היה רחבו מארבעה טפחים עד בית סאתים הואיל ומותר לטלטל בכולו אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו. היה יתר מבית סאתים אע"פ שהוא רה"י הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית הרי זה מותר לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו שזה דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו בו :

ג כמה היא בית סאה חמשים אמה על חמשים אמה. נמצא בית סאתים מקום שיש בתשבורתו חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו כמדה הזאת בין שהיה מרובע שהוא שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים בין שהיה עגול בין שאר הצורות הרי זה נקרא בית סאתים :

ד מקום שלא הוקף לדירה שיש בו בית סאתים אם היה ארכו פי שנים כרחבו כדי שיהיה מאה על חמשים כחצר המשכן מותר לטלטל בכולו. אבל אם היה ארכו יתר על שנים כרחבו אפילו אמה אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר כשאר החצרות אלא מחצר המשכן :

ה מקום שהוקף שלא לשם דירה אם פרץ בו פרצה יתר על עשר אמות בגובה עשרה טפחים וגדר בה לשם דירה עד עשרה מותר לטלטל בכולה. ואפילו פרץ אמה וגדרה לשם דירה ופרץ אמה וגדרה לשם דירה עד שהשלימה ליתר מעשר מותר לטלטל בכולה אף על פי שיש בו כמה מילין:

ו מקום יתר מבית סאתים שהוקף לדירה אם נזרע רובו הרי הוא כגנה ואסור לטלטל בכולו. נזרע מיעוטו אם נזרע ממנו בית סאתים מותר לטלטל בכולו. ואם היה המקום הזרוע יתר מבית סאתים אסור לטלטל בכולו. נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר לטלטל בכולו. נתמלא מים אפילו היו עמוקים הרבה אם היו ראויין לתשמיש הרי הן כנטעים ומותר לטלטל בכולו. ואם אינן ראויין לתשמיש אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות:

ז מקום שהוקף שלא לשם דירה שיש בו בית שלש סאין וקירו בו בית סאה קירוי מתירו שפי תקרה יורד וסותם. נפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו. חצר מותרת כשהיתה והקרפף אסור כשהיה. שאין אויר החצר מתירו:

ח היה יתר מבית סאתים ובא למעטו באילנות אינו מיעוט. בנה בו עמוד בצד הכותל גבוה עשרה ורחב שלשה או יתר הרי זה מיעוט. פחות משלשה אינו מיעוט שכל פחות משלשה כלבוד דמי. וכן אם הרחיק מן הכותל שלשה ועשה מחיצה הרי זה מיעוט. פחות משלשה לא עשה כלום:

ט טח את הכותל בטיט אע"פ שאינו יכול לעמוד בפני עצמו הרי זה מיעוט. הרחיק מן התל שלשה ועשה מחיצה הועיל. עשה מחיצה על שפת התל אינו מועיל שהעושה מחיצה על גבי מחיצה אינו מועיל. נבלעה מחיצה התחתונה והרי העליונה קיימת. הואיל ונעשית העליונה לשם דירה והרי אין שם נראה אלא היא הרי זה הועיל ומותר לטלטל בכולה:

י רחבה שאחורי בתים יתירה על בית סאתים אין מטלטלין בה אלא בארבע. ואפילו היה פתח הבית פתוח לתוכה. ואם פתח הפתח לשם ואחר כך הקיפה הרי זו כמוקפת לדירה ומותר לטלטל בכולה:

יא רחבה הפתוחה למדינה מצד אחד ומצד אחר פתוחה לשביל המגיע לנהר. עושה לה לחי מצד המדינה ויהיה מותר לטלטל בכולה ומתוכה למדינה ומן המדינה לתוכה:

יב יחיד ששבת בבקעה ועשה מחיצה סביב לו אם יש בה עד בית סאתים מותר לטלטל בכולה. ואם היתה יתר על בית סאתים אינו מטלטל בה אלא בארבע אמות. וכן אם היו שנים. אבל שלשה ישראלים או יתר עליהן ששבתו בבקעה הרי הן שיירא ומותר להם לטלטל בכל צרכן אפילו כמה מילין. והוא שלא ישאר מן המחיצה שהקיפו בית סאתים פנוי בלא כלים.

אבל אם נשאר בית סאתים פנוי בלא כלים ולא היו צריכים לו אסורים לטלטל בכל המחיצה אלא בארבע אמות ואין הקטן משלים לשיירא :

יג שלשה שהקיפו כדי צרכן וקנו שביתה ואחר כך מת אחד מהן הרי הם מותרין לטלטל בכולה. קנו שנים שביתה ביתר מבית סאתים ואחר כך בא להם שלישי אסורין לטלטל אלא בארבע אמות כשהיו קודם שיבוא זה. שהשביתה היא הגורמת לא הדיורין :

יד שלשה מקומות המוקפין שלא לשם דירה זה בצד זה ופתוחים זה לזה שנים החיצונים רחבים והאמצעי קצר שנמצאו לשנים החיצונים פסין מכאן ומכאן והיה יחיד בזה ויחיד בזה ונעשו כשיירא ונותנין להם כל צרכן. היה האמצעי רחב ושנים החיצונים קצרים שנמצא האמצעי בפסין משני רוחותיו הרי הוא מובדל משנים החיצונים. לפיכך אם שבת יחיד בזה ויחיד בזה ויחיד בזה אין נותנין להן כל צרכן אלא כל אחד ואחד יש לו בית סאתים במקומו. היה יחיד בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי או שנים בזה ושנים בזה ואחד באמצעי נותנין להן כל צרכן :

טו כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. וכל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה. וכל מחיצה שאינה עשויה אלא לצניעות בלבד אינה מחיצה. וכל מחיצה שאין בגובהה עשרה טפחים או יותר אינה מחיצה גמורה. גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין :

טז כל מחיצה שיש בה פרוץ מרובה על העומד אינה מחיצה. אבל אם היה פרוץ כעומד הרי זו מותרת. ובלבד שלא יהיה באותן הפרצות פרצה שהיא יתר על עשר אמות. אבל עשר אמות הרי היא כפתח. אם היה לפרצה זו צורת פתח אף על פי שיש בה יותר מעשר אינה מפסדת המחיצה. והוא שלא יהא הפרוץ מרובה על העומד :

יז במה דברים אמורים בזמן שהפרצות משלשה טפחים ולמעלה. אבל אם היו הפרצות כל פרצה מהן פחותה משלשה הרי זו מותרת. ואף על פי שהפרוץ מרובה על העומד. שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד :

יח כיצד הרי שהקיף בקנים ואין בין קנה לחבירו שלשה טפחים. או שהקיף בחבלים ואין בין חבל לחבירו שלשה טפחים. הרי זו מחיצה גמורה. אף על פי שהיא שתי בלא ערב או ערב בלא שתי. וצריך שיהיה גובה הקנה עשרה או שיהיה מן הארץ עד סוף עובי החבל העליון עשרה אם הקיף בחבלים. שאין מחיצה פחותה מעשרה. וכל השיעורין האלו הלכה למשה מסיני הן :

יט צורת פתח האמורה בכל מקום היא אפילו קנה וכיוצא בו מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. גובה שני הלחיים עשרה טפחים או יתר והקנה וכיוצא בו שעל גביהן אף על פי שאינו נוגע בשני הלחיים אלא יש ביניהן

כמה אמות הואיל וגובה הלחיים עשרה הרי זו צורת פתח. וצורת פתח שאמרו צריכה שתהא בריאה לקב דלת אפילו דלת של קש :

ב פתח שצורתו כיפה אם יש באורך רגלי הכיפה עשרה טפחים הרי זה צורת פתח. וצורת פתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע :

כא בכל עושין מחיצה בין בכלים בין באוכלים בין באדם אפילו בבהמה ושאר מיני חיה ועוף והוא שיהיו כפותים כדי שלא ינודו :

כב מחיצה העומדת מאליה הרי זו כשרה. ומחיצה הנעשית בשבת הרי זו מחיצה. ואם נעשית בשגגה מותר לטלטל בה באותה שבת. והוא שתעשה שלא לדעת המטלטל. אבל אם נתכוין אדם לזו המחיצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה אע"פ שעשה אותה העושה בשגגה אסור לטלטל בה באותה שבת. וכן אם נעשית במזיד אף על פי שלא נתכוין זה לטלטל בה הרי זה אסור לטלטל בה :

כג מותר לעשות מחיצה של בני אדם בשבת שיעמוד זה בצד זה ובלבד שלא ידעו אלו העומדין שבשביל לעשותן מחיצה העמידן. ולא יעמיד אותן אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותן אחר שלא לדעתו :

כד אילן שהוא מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים ממלא בין בדיו ועליו תבן וקש וכיוצא בהן וקושרן בארץ עד שיעמוד ברוח מצויה ולא יתנדנד ומטלטל תחת כולו. והוא שיהיו תחתיו עד בית סאתים. אבל אם היה יתר מבית סאתים אין מטלטלין תחתיו אלא בארבע אמות מפני שתחתיו מקום שלא הוקף לדירה הוא :

הלכות שבת - פרק שבעה עשר

א מבוי שיש לו שלשה כתלים הוא הנקרא מבוי סתום. ומבוי שיש לו שני כתלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשכנגדה הוא הנקרא מבוי המפולש :

ב היאך מתירין מבוי הסתום. עושה לו ברוח רביעית לחי אחד או עושה עליו קורה ודיו. ותחשב אותה קורה או אותו לחי כאילו סתם רוח רביעית ויעשה רה"י ויהיה מותר לטלטל בכולו. שדין תורה בשלש מחיצות בלבד מותר לטלטל ומדברי סופרים היא הרוח הרביעית ולפיכך די לה בלחי או קורה :

ג והיאך מתירין מבוי מפולש. עושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן. ומבוי עקום תורתו כמפולש :

ד מבוי שהוא שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבים או שוה לרה"ר ומדרון לתוכו אינו צריך לא לחי ולא קורה שהרי הוא מובדל מרה"ר :

ה מבוי שצדו אחד כלה לים וצדו אחד כלה לאשפה של רבים אינו צריך כלום. שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות ואין חוששין שמא יעלה הים שרטון :

ו מבוי מפולש שהוא כלה לאמצע רחבה של רבים. אם לא היה מכוון כנגד פתח הרחבה הרי זה כסתום ואינו צריך מצד הרחבה כלום. אבל אם היה כלה לצדדי הרחבה אסור. ואם היתה של יחיד אף לאמצעה אסור. פעמים בונה מצד אחד ונמצא כלה לצדה של רחבה :

ז אין המבוי נותר בלחי או קורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו ויהיה ארכו מארבע אמות ולמעלה ויהיה ארכו יתר על רחבו. אבל מבוי שארכו כרחבו הרי הוא כחצר ואינו נותר אלא בשני לחיים משני רוחותיו כל לחי במשהו. או בפס רחב ארבעה מרות אחת :

ח חצר שארכה יתר על רחבה הרי היא כמבוי וניתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתים וחצירות פתוחות לתוכו כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות אינו נותר אלא בשני לחיים או בפס ארבעה ומשהו :

ט מבוי שאין ברחבו שלשה טפחים אינו צריך לא לחי ולא קורה ומותר לטלטל בכולו. שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד. מבוי שהכשירו בקורה אף על פי שמותר לטלטל בכולו כרה"י הזורק מתוכו לרה"ר או מרה"ר לתוכו פטור. שהקורה משום היכר היא עשויה. אבל אם הכשירו בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבים או מרה"ר לתוכו חייב שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית :

י שני כותלים ברשות הרבים והעם עוברים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם. עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואחר כך יעשה ביניהם רה"י. ואינו צריך לנעול הדלתות בלילה אבל צריך שיהיו ראויות להנעל. היו משוקעות בעפר מפנה אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת פתח או לחי וקורה אינן מועילין בהכשר רה"ר :

יא מותר לטלטל במבוי תחת הקורה או בין הלחיים. במה דברים אמורים בשהיה סמוך לרה"ר. אבל אם היה סמוך לכרמלית אסור לטלטל תחת הקורה או בין הלחיים עד שיעשה לחי אחר להתיר תוך הפתח שהרי מצא מין את מינו ונעור :

יב בכל עושין לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח חיים ואפילו באיסורי הנייה עכומי"ז עצמה או אשרה שעשה אותה לחי כשר שהלחי עוביו כל שהוא. גובה הלחי אין פחות מעשרה טפחים רחבו ועביו כל שהוא :

יג בכל עושין קורה אבל לא באשרה לפי שיש לרוחב הקורה שיעור. וכל השיעורין אסורים מן האשרה. וכן רוחב הקורה אין פחות מטפח ועביה כל שהוא. והוא שתהיה בריאה לקבל אריח שהוא חצי לבינה של שלשה טפחים על שלשה טפחים. ומעמידי קורה צריכין שיהיו בריאין כדי לקבל קורה וחצי לבינה :

יד כמה יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי או קורה. גבהו אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה ורחבו עד עשר אמות. בד"א שלא היה לו צורת פתח. אבל אם היה לו צורת פתח אפילו היה גבוה מאה אמה או פחות מעשרה או רחב מאה אמה הרי זה מותר :

טו וכן אם היה בקורה של מבוי כיור וציור עד שיהיו הכל מסתכלין בה אע"פ שהיא למעלה מכו' אמה כשרה. שהקורה משום היכר עשויה ואם היתה למעלה מכו' אינה ניכרת ואם יש בה ציור וכיור מסתכלים בה ונמצא שם היכר :

טז מבוי שהיה גובהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה ועובי הקורה למעלה מעשרים כשר. היה גובהו יתר מעשרים ובא למעטו בקורה שמניח אותה למטה צריך להיות ברוחבה טפח כקורה. היה גובהו פחות מעשרה חוקק בו משך ארבע על ארבע אמות ומעמיק כדי להשלימו לעשרה :

יז נפרץ בו פרצה מצדו כלפי ראשו אם נשאר עומד בראשו פס רוחב ארבעה טפחים מותר והוא שלא תהיה הפרצה יתר על עשר. ואם לא נשאר פס ארבעה אסור אלא א"כ היתה הפרצה פחות משלשה שכל פחות משלשה כלבוד :

יח נפרץ המבוי במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו לרה"ר הרי זה אסור מפני שהוא מבוי מפולש. והחצר מותרת שהחצר שרבים בוקעין בה ונכנסין בזו ויוצאין בזו הרי היא רה"י גמורה :

יט מבוי שהיו לו שבילים מצד זה ושבילים מצד אחר שנמצאו מפולשין לרה"ר אע"פ שאינן מכוונין זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש. כיצד מכשירין אותו עושה צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שבצד האחד. וכן לפתח הגדול ועושה לכל השבילים שבצד השני לחי או קורה :

כ מבוי שצדו אחד ארוך וצדו השני קצר מניח את הקורה כנגד הקצר. העמיד לחי בחצי המבוי הפנימי שהוא לפניו מן הלחי מותר לטלטל בו והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי אסור :

כא מבוי שהוא רחב עשרים אמה עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות שהוא שיעור משך המבוי ומעמידו באמצע ונמצא בשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות. או מרחיק שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות ומרחיק שתי אמות מכאן ומעמיד פס שלש אמות מכאן ונמצא פתח המבוי עשר אמות והצדדין הרי הן כסתומין שהרי עומד מרובה על הפרוץ :

כב לחי. הבולט מדפנו של מבוי כשר. ולחי העומד מאליו אם סמכו עליו מקודם השבת כשר. ולחי שהוא נראה מבפנים לחי ומבחוץ אינו נראה לחי. או שהיה נראה מבחוץ לחי ומבפנים נראה שהוא שוה וכאילו אין שם לחי, הרי זה נידון משום לחי. לחי שהגביהו מן הקרקע שלשה טפחים או שהפליגו מן הכותל שלשה לא עשה כלום. אבל פחות מג' טפחים כשר שכל פחות משלשה כלבוד. לחי שהיה רחב הרבה. בין שהיה רחבו פחות מחצי רוחב המבוי בין שהיה רחבו כחצי רוחב המבוי כשר ונידון משום לחי. אבל אם היה יתר על חצי רוחב המבוי נידון משום עומד מרובה על הפרוץ :

כג קורה שפירס עליה מחצלת הרי ביטלה שהרי אינה ניכרת. לפיכך אם היתה המחצלת מסולקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר אינה מחיצה. נעץ שתי יתדות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח עליהן הקורה לא עשה כלום. שצריך להיות הקורה על גבי המבוי לא סמוך לו :

כד קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל השני וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה מכותל זה ואינן מגיעות זו לזו פחות משלשה אינו צריך להביא קורה אחרת. היה ביניהן שלשה צריך להביא קורה אחרת :

כה וכן שתי קורות המתאימות לא בזו כדי לקבל אריח ולא בזו כדי לקבל אריח אם יש בשתייהן כדי לקבל אריח אינו צריך להביא קורה אחרת. היתה אחת למטה ואחת למעלה רואין את העליונה כאילו היא למטה והתחתונה כאילו היא למעלה. ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים ולא תחתונה למטה מעשרה. ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים. כשרואין אותה שירדה זו ועלתה זו בכונה עד שיעשו זו בצד זו :

כו היתה הקורה עקומה רואין אותה כאילו היא פשוטה. עגולה רואין אותה כאילו היא מרובעת. ואם היה בהיקפה שלשה טפחים יש בה רוחב טפח. היתה הקורה בתוך המבוי ועקומה חוץ למבוי. או שהיתה עקומה למעלה מעשרים או למטה מעשרה. רואין כל שאילו ינטל העיקום

וישאר שני ראשיה אין בין זה לזה שלשה אינו צריך להביא קורה אחרת.
ואם לאו צריך להביא קורה אחרת :

כז באר שעשה לה שמונה פסין מארבע זוויות שני פסין דבוקין בכל זווית הרי אלו כמחיצה. ואע"פ שהפרוץ מרובה על העומד בכל רוח ורוח. הואיל וארבע הזוויות עומדות הרי זה מותר למלאות מן הבאר ולהשקות לבהמה. וכמה יהיה גובה כל פס מהן עשרה טפחים ורחבו ששה טפחים ובין כל פס לפס כמלוא שתי רבקות של ארבעה ארבעה בקר אחת נכנסת ואחת יוצאה. שיעור רוחב זה אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש :

כח היה במקום אחד מן הזוויות או בכל זווית מארבעתן אבן גדולה או אילן או תל המתלקט עשרה מתוך ארבע אמות או חבילה של קנים. רואין כל שאילו יחלק ויש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגובה עשרה נדון משום זווית שיש בה שני פסין. חמשה קנים ואין בין זה לזה שלשה ויש ביניהן ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן נדונים משום זווית שיש בה שני פסין :

כט מותר להקריב ארבע הזוויות האלו לבאר. והוא שתהיה פרה ראשה ורובה לפנים מן הפסין ושותה. אע"פ שלא יאחז ראש הבהמה עם הכלי שבו המים הואיל וראשה ורובה בפנים מותר. אפילו לגמל. היו קרובים יתר מזה אסור להשקות מהן אפילו לגדי שהוא כולו נכנס לפנים. ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה בפסים פשוטים שמניחין אותן בכל רוח ורוח כדי שלא יהא בין פס לחבירו יותר על שלש עשרה אמה ושליש :

ל לא התירו הפסים האלו אלא בארץ ישראל ולבהמת עולי רגלים בלבד והוא שיהיה באר מים חיים של רבים. אבל בשאר ארצות אדם ירד לבאר וישתה או יעשה לו מחיצה מקפת לבאר גבוהה עשרה טפחים ויעמוד בתוכה וידלה וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה שאין אדם יכול לירד בו הרי זה ידלה וישתה בין הפסין :

לא וכן בור הרבים ובאר היחיד אפילו בארץ ישראל אין ממלאין מהן אלא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים :

לב הממלא לבהמתו בין הפסים ממלא ונותן בכלי לפניה. ואם היה אבוס ראשו נכנס לבין הפסים והיה גבוה עשרה ורחב ארבעה לא ימלא ויתן לפניה שמא יתקלקל האבוס ויוציא הדלי לאבוס ומן האבוס לקרקע רה"ר אלא ממלא ושופך והיא שותה מאליה :

לג הזורק מרה"ר לבין הפסין חייב הואיל ויש בכל זווית וזווית מחיצה גמורה שיש בה גובה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה והרי הרבוע ניכר ונראה ונעשה כל שביניהם רה"י. ואפילו היה בבקעה ואין שם ביניהם באר שהרי בכל רוח ורוח פס מכאן ופס מכאן. ואפילו היו רבים בוקעין

ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצות והרי הן כחצרות שהרבים בוקעין בהן והזורק לתוכן חייב. ומותר להשקות הבהמה ביניהן אם היה ביניהן באר :

לד חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין מותר לטלטל מתוכה לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה. היו שתי חצירות אסורין עד שיערבו. יבשו המים בשבת אסור לטלטל בין הפסין שלא נחשבו מחיצה לטלטל בתוכן אלא משום המים. באו לו מים בשבת מותר לטלטל ביניהן. שכל מחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה. מבוי שניטלה קורתו או לחיו בשבת אסור לטלטל בו אע"פ שנפרץ לכרמלית :

לה אכסדרה בבקעה מותר לטלטל בכולה ואע"פ שהיא בת שלש מחיצות ותקרה. שאנו רואין כאילו פי תקרה יורד וסותם רוח רביעית. והזורק מרה"ר לתוכה פטור כזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות הרי זה אסור לטלטל בכולו אע"פ שכל פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח. אין עושין פתח בקרן זוית. ואם היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצה רואין אותה שירדה וסתמה ומותר לטלטל בכולו והוא שלא תהיה באלכסון :

לו האצבע שמשערין בה בכל מקום היא רוחב הגודל של יד. והטפח ארבע אצבעות. וכל אמה האמורה בכל מקום בין בשבת בין בסוכה וכלאים היא אמה בת ששה טפחים. ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים דחוקות זו לזו. ופעמים משערין באמה בת ששה שוחקות ורווחות וזה להחמיר. כיצד משך מבוי בארבע אמות שוחקות וגובהו עשרים אמה עציבות. רוחב הפרצה עשר אמות עציבות וכיוצא בהן לענין סוכה וכלאים :

הלכות שבת - פרק שמנה עשר

א המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או מרה"ר לרה"י אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שמועיל כלום. ואלו הן שיעורי ההוצאה. המוציא אוכלי אדם כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה. והוא שיהיה כגרוגרת מן האוכל עצמו חוץ מן הקליפים והגרעינים והעוקצין והסובין והמורסן :

ב יין כדי רובע רביעית ואם היה קרוש בכזית. חלב בהמה טהורה כדי גמיעה וחלב טמאה כדי לכחול עין אחת. חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפה. שמן כדי לסוך אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו. טל כדי לשוף את הקילורין. וקילור כדי לשוף במים. ומים כדי לרחוץ פני מדוכה. דבש

כדי ליתן על ראש הכתית. דם ושאר כל המשקין וכל השופכין כדי רביעית:

ג תבן תבואה כמלא פי פרה. תבן קטניות כמלא פי גמל. ואם הוציא תבן קטניות להאכילו לפרה כמלא פי פרה. שהאכילה על ידי הדחק שמה אכילה. עמיר כמלא פי טלה. עשבים כמלא פי גדי. עלי שום ועלי בצלים אם היו לחים כגרוגרת מפני שהן אוכלי אדם. ויבשים כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן. כיצד הוציא תבן תבואה וקטנית. אם יש בשניהם כמלא, פי פרה פטור. כמלא פי גמל חייב. וכן כל כיוצא בזה לענין השבת:

ד המוציא עצים כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולים טרופה בשמן ונתונה באילפס. המוציא קנה כדי לעשות קולמוס המגיע לראשי אצבעותיו. ואם היה עבה או מרוצץ שיעורו כעצים:

ה המוציא תבלין כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם זה. פלפל כל שהוא. עיטרן כל שהוא. ריח טוב כל שהוא. ריח רע כל שהוא. מיני בשמים כל שהן. ארגמן טוב כל שהוא. בתולת הורד אחת. מיני מתכות הקשים כגון נחשת וברזל כל שהן. מעפר המזבח ומאבני המזבח וממקק ספרים וממקק מטפחות שלהן כל שהן. מפני שמצניעין אותם לגניזה. גחלת כל שהוא והמוציא שלהבת פטור:

ו המוציא זרעוני גינה שאינן נאכלין לאדם שיעורן פחות מכרוגרת. מזרע קשואין שנים. ומזרע הדלועין שנים. מזרע פול המצרי שנים. המוציא סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב. המוציא מורסן אם לאכילה שיעורו כגרוגרת. לבהמה שיעורו כמלא פי גדי. לצביעה כדי לצבוע בגד קטן. לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו כגרוגרת. ומשימתיקו כמלא פי גדי. אבל הלוף והחרדל והתורמוסין ושאר כל הנכבשין בין שימתיקו בין עד שלא ימתיקו כגרוגרת:

ז המוציא גרעינין. אם לאכילה חמש. ואם להסקה הרי הן כעצים. ואם לחשבון שתים. ואם לזריעה שתים. המוציא אזוב לאוכלים כגרוגרת. לבהמה כמלא פי גדי. לעצים כשיעור העצים. להזיה כשיעור הזיה:

ח המוציא קליפי אגוזין וקליפי רמונים אסטיס ופואה ושאר הצבעין כדי לצבוע בהן בגד קטן כסבכה שמניחין הבנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום או נתר אלכסנדריא או בורית קימוניא ואשלג ושאר כל המנקין כדי לכבס בהן בגד קטן כסבכה. הוציא סמנין שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא:

ט המוציא דיו על הקולמוס שיעורו כדי לכתוב ממנו שתי אותיות. אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יתר על זה כדי

שיעלה ממנו על הקולמוס כדי לכתוב שתי אותיות. היה בקסת כדי אות אחת ובקולמוס כדי אות אחת או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקולמוס כדי אות אחת הרי זה ספק. הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב. כתיבתן זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות שניה וכתבה פטור. שכבר חסרה האות הראשונה :

ז המוציא כחול בין לרפואה בין לתכשיט כדי לכחול עין אחת. ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחילת שתי עינים והוציאו להתקשט עד שיוציא כדי לכחול שתי עינים. זפת וגפרית כדי לעשות נקב. שעה כדי ליתן על פי נקב קטן. דבק כדי ליתן בראש השפסף. רבב כדי למשוך תחת רקיק כסלע :

יא המוציא אדמה כדי לעשות חותם האיגרת. טיט כדי לעשות פי כור. זבל או חול דק כדי לזבל כרישה. חול גס כדי לערב עם מלא כף של סיידין. חרסית כדי לעשות פי כור, של צורפי זהב. שיער כדי לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. עפר ואפר כדי לכסות דם צפור קטנה. צרור אבן כדי לזרוק בבהמה ותרגיש. והוא משקל עשרה זוזים. חרס כדי לקבל בו רביעית :

יב המוציא חבל כדי לעשות אזן לקופה. גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה. הוצין כדי לעשות אזן לכפיפה מצרית. סיב כדי ליתן על פי משפך קטן של יין. מוכין כדי לעשות בו כדור כאגוז. עצם כדי לעשות תרווד. זכוכית כדי לגרוד בה ראש הכרכר או עד שיפצע שתי נימין כאחת :

יג המוציא שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב. הוציא אחת מן הקשה שבחזיר חייב. נצרי דקל והן חוטי העץ שתיים. חורי דקל והן קליפי החריות אחת. מצמר גפן ומצמר כלך וצמר גמלים וארנבים וחיה שבים ושאר כל הנתוין כדי לטוות חוט אורך ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד או מן השק או מן העור. כשיעורן לטומאה כך שיעורן להוצאה. הבגד שלשה על שלשה. השק ארבעה על ארבעה. העור חמשה על חמשה :

יד המוציא עור שלא נתעבד כלל אלא עדיין הוא רך שיעורו כדי לצור משקולת קטנה שמשקלה שקל. היה מלוח ועדיין לא נעשה בקמח ולא בעפצה שיעורו כדי לעשות קמיע. היה עשוי בקמח ועדיין לא נתעבד בעפצה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט. נגמר עיבודו שיעורו חמשה על חמשה :

טו המוציא קלף מעובד כדי לכתוב עליו פרשת שמע עד ובשעריך. דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. נייר כדי לכתוב עליו שתי אותיות של קשר מוכסין שהן גדולות מאותיות שלנו. המוציא קשר מוכסין חייב אף על פי שכבר הראהו למוכס ונפטר בו שהרי ראייה היא לעולם. המוציא

שטר פרוע ונייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון. ואם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מוכסין חייב:

טז המוציא בהמה חיה ועוף אע"פ שהן חיים חייב. אבל אדם חי אינו משאוי. ואם היה כפות או חולה המוציא אותו חייב. והאשה מדדה את בנה בזמן שנוטל אחת ומניח אחת:

יז המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום הכיס שאין הכיס טפילה לתינוק. אבל אם הוציא את הגדול אע"פ שהוא מלובש בכליו וטבעותיו בידו פטור. שהכל טפילה לו. היו כליו מקופלין על כתיפו הנושא אותו חייב:

יח המוציא חגב חי כל שהוא. ומת, כגרוגרת. צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא מפני שמצניעין אותה לרפואה וכן כל כיוצא בה. המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן. מת ונבלה כזית ושרץ כעדשה:

יט היה שם כזית מצומצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השיעור מלטמא. אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה פטור. וכן כל כיוצא בזה בשאר הטומאות:

כ במה דברים אמורים שאינו חייב אלא על ההוצאה כשיעור כשהוציא סתם. אבל המוציא לזרע או לרפואה או להראות ממנו דוגמא ולכל כיוצא בזה חייב בכל שהוא:

כא המצניע דבר לזריעה או לרפואה או לדוגמא ושכח למה הצניעו והוציאו סתם חייב עליו בכל שהוא שעל דעת מחשבה ראשונה הוציא. ושאר האדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. זרק זה שהוציא כבר לתוך האוצר אע"פ שמקומו ניכר כבר בטלה מחשבתו הראשונה. לפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב עד שיכניס כשיעור:

כב דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע כגון דם הנדה אם הצניעו אחד והוציאו חייב ושאר האדם פטורין עליו. שאין חייבין אלא על הוצאת דבר הכשר להצניע ומצניעין כמוהו:

כג המוציא חצי שיעור פטור. וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא החצי האחר חייב. ואם קדם והגביה החצי הראשון קודם הנחת החצי השני נעשה כמי שנשרף ופטור. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוך שלשה חייב. שהמעביר כמי שהניח על גבי משהו. אבל אם זרקו אינו חייב עד שינוח שם על גבי משהו:

כד הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחת לרשות אחת חייב. לשתי רשויות אם יש ביניהן רשות שחייבין עליה פטור. היתה ביניהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת :

כה המוציא פחות מכשיעור וקודם שיניחו נתפח וחזר כשיעור. וכן המוציא כשיעור וקודם שיניח צמק וחזר פחות מכשיעור פטור :

כו המוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה קודם הנחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שאינו צריך שיעור הרי זה חייב כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה וקודם הנחה חזר וחשב עליה לאכילה פטור. ואם תפחה קודם הנחה ונעשת כגרוגרת קודם שימלך עליה לאכילה חייב. שאפילו לא חישוב היה מתחייב על מחשבת ההוצאה :

כז הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפתה קודם הנחה הרי זה ספק אם נדחה או לא נדחה. זרק כזית אוכלין לבית טמא והשלים כזית זה לאוכלים שהיו שם ונעשה הכל כביצה הרי זה ספק אם נתחייב על כזית מפני שהשלים השיעור לענין טומאה או לא נתחייב :

כח המוציא פחות מכשיעור אע"פ שהוציאו בכלי פטור. שהכלי טפילה לו ואין כוונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו והרי אין בו כשיעור. לפיכך אם הוציא אדם חי שאינו כפות במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו וכן כל כיוצא בזה. המוציא קופת הרוכלים אע"פ שיש בה מינין הרבה. ואפילו הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא אחת. שם הוצאה אחת היא :

הלכות שבת - פרק תשעה עשר

א כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת. ואם יצא אם היו כלים שהן דרך מלבוש כגון שריון וכובע ומגפיים שעל הרגלים הרי זה פטור. ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש כגון רומח וסייף וקשת ואלה ותריס הרי זה חייב :

ב אין יוצאין בסנדל מסומר שסמרו לחזקו. ואפילו ביום טוב גזרו עליו שלא יצא בו. ומותר לצאת באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב כמו שהמלכים עושין. מפני שהוא תכשיט וכל שהוא תכשיט מותר. והוא שלא יהא רפוי שמא יפול ברה"י ויבוא להביאו :

ג טבעת שיש עליה חותם מתכשיטי האיש היא ואינה מתכשיטי האשה. ושאין עליה חותם מתכשיטי אשה ואינה מתכשיטי האיש. לפיכך אשה שיצאת בטבעת שיש עליה חותם. ואיש שיצא בטבעת שאין עליה חותם חייבין. ומפני מה הן חייבין והרי הוציאו אותן שלא כדרך המוציאין שאין דרך האיש להוציא באצבעו אלא טבעת הראויה לו וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה אלא טבעת הראויה לה. מפני שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית ומנחת אותה באצבעה בעת הולכה. וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה אצל האומן ומניח אותה באצבעו בעת הולכה עד חנות האומן ונמצאו שהוציאו אותן כדרך שדרכן להוציאן ולפיכך חייבין :

ד לא תצא אשה בטבעת שאין עליה חותם אף על פי שהוא מתכשיטיה גזרה שמא תוציאה ברה"ר להראות לחברותיה כדרך שהנשים עושות תמיד. ואם יצאת בה פטורה. אבל האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם מפני שהוא תכשיט ואין דרכו להראות. ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל :

ה אשה שיצאה במחט נקובה חייבת והאיש פטור. ואיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה מפני שהיא מתכשיטיה ואינה אסורה אלא גזרה שמא תראה לחברותיה. זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שמוציאין אותו דבר חייב. וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי ואפשר שיפול במהרה ויבא להביאו ברשות הרבים. וכן אשה שיצאת בתכשיטין שדרכן לשלוף אותן ולהראותן הרי אלו פטורין. וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל ואין דרכה להראותו הרי זה מותר לצאת בו. לפיכך אצעדה שמניחין אותה בזרוע או בשוק יוצאין בה בשבת והוא שתהיה דבוקה לבשר ולא תשמט וכן כל כיוצא בזה :

ו לא תצא אשה בחוטי צמר או בחוטי פשתן או ברצועות הקשורות לה על ראשה שמא תחלוץ אותה בשעת טבילה ותעבירה ברשות הרבים. ולא בציץ שמנחת בין עיניה ולא בלחיים של זהב שיורדין מן הציץ על לחייה בזמן שאינן תפורין זה בזה. ולא בעטרה של זהב שמונחת בראשה. ולא בכבלים שיוצאין בהן הבנות ברגליהן כדי שלא יפסיעו פסיעה גסה שלא יפסידו בתוליהן. כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת שמא יפלו ותביאן בידה :

ז לא תצא אשה בקטלא שבצוארה ולא בנזמי האף ולא בצלוחית של פלייטון הקבועה על זרועה. ולא בכיס הקטן העגול שמניחין בו שמן הטוב והוא הנקרא כובלת. ולא בפאה של שיער שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שיער הרבה. ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב לפניה. ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל. ולא בשן של זהב שמנחת על שן שחור או אדום שיש בשיניה. אבל שן של כסף מותר מפני שאינו ניכר. כל אלו

אסורין לצאת בהן שמא יפלו ותביאם בידה או תחלוץ ותראה לחברותיה:

ח כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לו לצאת בו אפילו כחצר שאינה מעורבת. חוץ מכבול ופאה של שיער שמותר לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת כדי שלא תתגנה על בעלה. והיוצאת בצלוחית של פלייטון שאין בה בושם כלל חייבת:

ט יוצאה אשה בחוטי שיער הקשורים לה על ראשה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין ואינה חולצתן אם אירע לה טבילה עד שנגזור שמא תביאם לרה"ר. בין שהיו החוטין שלה בין של חברתה בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה ששבח הן לה ושמא תחלוץ ותראם לחברותיה. אבל ילדה יוצאת בחוטי זקנה. וכל שהוא ארוג יוצאת בו על ראשה:

י יוצאה אשה בחוטין שבצוארה מפני שאינה חונקת עצמה בהן ואינן חוצצין. ואם היו צבועין אסורים שמא תראה אותן לחברותיה. ויוצאה אשה בכליל של זהב בראשה שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ ולהראות. ויוצאה בציץ ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין בשבכה שעל ראשה כדי שלא יפולו וכן כל כיוצא בהם:

יא יוצאה אשה במוך שבאזנה והוא שיהיה קשור באזנה. ובמוך שבסנדלה והוא שיהיה קשור בסנדלה. ובמוך שהתקינה לנדתה ואע"פ שאינו קשור ואפילו עשתה לו בית יד שאם נפל אינה מביאה אותו מפני מאיסותו:

יב ויוצאה בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה מפני ריח הפה. ולא תתן לכתחלה בשבת. יוצאות הנשים בקיסמין שבאזניהן וברעלות שבצוארן או שבכסותן וברדיד הפרוף ופורפת בתחלה בשבת על האבן ועל האגוז ויוצאה. ולא תערים ותפרוף על האגוז כדי להוציא לבנה הקטן. וכן לא תפרוף על המטבע לכתחילה מפני שאסור לטלטלו ואם פרפה יוצאה בו:

יג יוצא אדם בקיסם שבשיניו ושבסנדלו לרה"ר ואם נפל לא יחזיר. ובמוך ובספוג שעל גבי המכה ובלבד שלא יכרוך עליהן חוט או משיחה שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו ואינם מועילין למכה. ויוצא בקליפת השום ובקליפת הבצל שעל המכה ובאגד שעל גבי סכת וקושרו ומתירו בשבת. ובאספלנית ומלוגמא ורטייה שעל גבי המכה ובסלע שעל הצינית ובביצת החרגול ובשן השועל ובמסמר הצלוב. ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל:

יד יוצאת האשה באבן תקומה ובמשקל אבן תקומה שנתכוין ושקלו לרפואה. ולא אשה עוברה בלבד אלא אפילו שאר הנשים שמא תתעבר

ותפיל. ויוצאין בקמיע מומחה. ואי זה הוא קמיע מומחה זה שריפא לשלשה בני אדם או שעשהו אדם שריפא שלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו מומחה פטור. מפני שהוציאו דרך מלבוש. וכן היוצא בתפילין פטור :

טו מי שיש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה. ואם אין ברגלו מכה לא יצא בסנדל יחיד. ולא יצא הקטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל רפוי ולא במנעל חדש שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום. ואין הקיטע יוצא בקב שלו. אנקטמין של עץ אין יוצאין בהן בשבת מפני שאינן מדרכי המלבוש ואם יצאו פטורין :

טז יוצאין בפקריון ובציפה שבראשי בעלי חטטין. אימתי בזמן שצבען בשמן וכרכן או שיצא בהן שעה אחת מבעוד יום. אבל אם לא עשה בהן מעשה ולא יצא בהן קודם השבת אסור לצאת בהן :

יז יוצאין בשק עבה וביריעה ובסגוס עבה ובחמילה מפני הגשמים. אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים. הכר והכסת אם היו רכין ודקין כמו הבגדים מותר להוציאן מונחין על ראשו בשבת דרך מלבוש. ואם היו קשין הרי הן כמשאוי ואסורין :

יח יוצאין בזוגין הארוגין בבגדים. ויוצא העבד בחותם של טיט שבצוארו אבל לא בחותם של מתכת שמא יפול ויביאנו. המתעטף בטליתו וקיפלה מכאן ומכאן בידו או על כתיפו אם נתכון לקבץ כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור. ואם קבצן להתנאות בהן כמנהג אנשי המקום במלבושן מותר :

יט היוצא בטלית מקופלת ומונחת על כתיפו חייב. אבל יוצא הוא בסודר שעל כתיפו אע"פ שאין נימא קשורה לו באצבעו. וכל סודר שאינו חופה ראשו ורובו אסור לצאת בו. היתה סכנית קצרה שאינה רחבה קושר שני ראשיה למטה מכתפים ונמצאת כמו אבנט ומותר לצאת בה :

כ מותר להתעטף בטלית שיש בשפתותיה מלל אע"פ שהן חוטין ארוכין ואע"פ שאינן נוי הטלית מפני שהן בטלים לגבי הטלית ואינו מקפיד עליהן בין היו בין לא היו. לפיכך היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה חייב מפני שאותן החוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהן עד שישלים חסרונו ויעשו ציצית. אבל טלית המצוייצת כהלכתה מותר לצאת בה בין ביום בין בלילה. שאין הציצית הגמורה משאוי אלא הרי היא מנוי הבגד ומתכסיסיו כמו האימרא וכיוצא בה. ואילו היו חוטי הציצית שהיא מצוייצת כהלכתה משאוי היה חייב היוצא בה אפילו ביום השבת שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת :

כא לא יצא החייט בשבת במחט התחובה לו בבגדו. ולא נגר בקיסם שבאזנו. ולא גרדי באירא שבאזנו. ולא סורק במשיכה שבאזנו. ולא שולחני בדינר שבצוארו. ולא צבע בדוגמא שבאזנו ואם יצא פטור אע"פ שיצא דרך אומנתו מפני שלא הוציא כדרך המוציאין :

כב הזב שיצא בכיס שלו חייב מפני שאין דרך כיס זה להוציאו אלא כדרך הזאת ואף על פי שאינו צריך לגוף ההוצאה אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיו שהמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה :

כג המוצא תפילין בשבת ברשות הרבים כיצד הוא עושה לובשן כדרך מניח של יד בידו של ראש בראשו ונכנס וחולצן בבית וחוזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצן עד שיכניס את כולו. ואם היו הרבה ולא נשאר מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש הרי זה מחשיך עליהם ומכניסן במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזרה שמתירא לישב ולשומרן עד הערב מפני הכותים מכסן במקומן ומניחן והולך :

כד היה מתיירא להחשיך עליהן מפני הליסטים נוטל את כולן כאחת ומוליכן פחות פחות מארבע אמות או נותנן לחבירו בתוך ארבע אמות וחבירו לחבירו עד שמגיע לחצר החיצונה. במה דברים אמורים בשהיו בהן רצועותיה והן מקושרין קשר של תפילין שודאי תפילין הן אבל אם לא היו רצועותיהן מקושרות אינו נזקק להן :

כה המוצא ספר תורה יושב ומשמרו ומחשיך עליו. ובסכנה מניחו והולך לו. ואם היו גשמים יורדין מתעטף בעור וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו :

כו לא יצא החייט במחטו בידו ולא הלביר בקולמוסו ערב שבת סמוך לחשיכה שמא ישכח ויוציא. וחייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה שמא יהיה שם דבר שכוח ויצא בו בשבת. מותר לצאת בתפילין ערב שבת עם חשיכה הואיל וחייב אדם למשמש בתפיליו בכל עת אינו שוכחן. שכח ויצא בהן לרשות הרבים ונזכר שיש לו תפילין בראשו מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש :

הלכות שבת - פרק עשרים

א אסור להוציא משא על הבהמה בשבת שנאמר [\(שמות כג-יב\)](#) "למען ינוח שורך וחמורך" וכל בהמתך. אחד שור וחמור ואחד כל בהמה חיה ועוף. ואם הוציא על הבהמה אף על פי שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה

לפי שאיסורו בא מכלל עשה. לפיכך המחמר אחר בהמתו בשבת והיה עליה משאוי פטור:

ב והלא לאו מפורש בתורה שנאמר (שמות כ"ג) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך". שלא יחרוש בה וכיוצא בחרישה ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו:

ג אסור לישראל להשאיל או להשכיר בהמה גסה לנכרי שלא יעשה בה מלאכה בשבת והרי הוא מצווה על שביתת בהמתו. אסרו חכמים למכור בהמה גסה לנכרי שמא ישאיל או ישכיר. ואם מכר קונסין אותו עד עשרה בדמיה ומחזירה ואפילו שבורה אין מוכרין ומותר למכור להם ע"י סרסור שהסרסור אינו משכיר ואינו משאיל:

ד ומותר למכור להם סוס שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם לא למשאוי והחי נושא את עצמו. וכדרך שאסרו למכור לנכרי כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לנכרי. ומותר למכור להם פרה לשחיטה ושוחט אותו בפניו. ולא ימכור סתם אפילו שור של פטם שמא ישאיל אותו ויעבוד בו:

ה מקום שנהגו למכור להן בהמה דקה מוכרין. מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם חיה גסה כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה אלא על ידי סרסור:

ו מי שהחשיך בדרך ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו והיתה עמו בהמה. מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה עמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא עליה וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה. ואסור לו להנהיגה ואפילו בקול כל זמן שהכיס עליה כדי שלא יהיה מחמר בשבת. וגזרת חכמים היא שלא יניח כיסו על גבי בהמה אלא אם אין עמו נכרי:

ז היה עמו חרש שוטה וקטן מניח כיסו על החמור ואינו נותנו לאחד מהן מפני שהן אדם מישראל. היה עמו חרש ושוטה ואין עמו בהמה נותנו לשוטה. שוטה וקטן נותנו לשוטה. חרש וקטן נותנו לאי זה מהן שירצה. לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו מהלך בו פחות פחות מארבע אמות. ואפילו מציאה שבאה לידו מהלך בה פחות פחות מארבע אמות. אבל קודם שתבא לידו אם יכול להחשיך עליה מחשיך ואם לאו מוליכה פחות פחות מארבע אמות:

ח מותר למשוך את הבהמה במתג ורסן שלה לרשות הרבים והוא שתהיה ראויה לאותו הרסן. כגון שיר לסוס ואפסר לגמל וחטם לנאקה וסוגר כלב. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת כגון שקשר חבל בפי הסוס או במתג שאינה צריכה לו אלא משתמרת בפחות ממנו. כגון

שהוציא חמור בשיר של סוס או חתול בסוגר הרי זה משאוי. שכל שמירה מעולה או שמירה פחותה משאוי הוא לה :

ט לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אפילו היו קשורין מערב שבת אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו והוא שלא יצא חבל מתוך ידו טפח. וצריך שיהיה החבל שמפי הבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר. ומפני מה לא ימשוך הגמלים הקשורים זה בזה מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו הבהמות או שמשתקין בהן שם. ומפני זה לא תצא בהמה בזוג שבצוארה ואפילו היה פקוק שאין לו קול :

י לא תצא בהמה בזוג שבכסותה ולא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא ברצועה שברגלה ולא בסולם שבצוארה. ואין חמור יוצא במרדעת אלא אם כן היתה קשורה לו מערב שבת. ולא יצא גמל במטוטלת התלויה לו בכרבתו או בזנבו אלא אם כן היתה קשורה בזנבו וחוטרתו. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא עקוד רגל וכן שאר כל הבהמות :

יא אין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהם. ואין הכבשין יוצאין בעגלה שתחת אליה שלהן. ואין הכבשות יוצאות בעצים שמניחים להן בחוטמן כדי שיתעטשו ויפלו התולעין שבמוחן. ואין העגל יוצא בעול קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיכנע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה שמניחין לה בפיה כדי שלא תשוך או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקופר שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישינה. ולא תצא ברצועה שבין קרניה בין לנוי בין לשמר. עז שחקק לה בקרניה יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת. ואם תחבו בזקנה אסור שמא תנתחנו ויביאנו בידו ברשות הרבים וכן כל כיוצא בזה :

יב הזכרים יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן כדי שלא יעלו על הנקבות. ובעור הקשור להם על לביהם כדי שלא יפלו עליהם זאבים. ובמטלניות המרוקמות שמיפין אותן בהן. והרחלות יוצאות ואליה שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו עליהן הזכרים. או קשורה למטה כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. ויוצאות מלופפות במטלניות כדי שיהיה הצמר שלהן נקי. העזים יוצאות ודדיהן קשורות כדי שייבש מהן החלב. אבל אם קשרן כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב אותו לערב הרי אלו לא יצאו :

יג אין חמור יוצא באוכף אע"פ שקשור לו מערב שבת. ולא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהורית שבין עיניו. ולא תצא בהמה בקרסטל שבפיה ולא בסנדל שברגלה ולא בקמיע שאינו מומחה לבהמה. אבל יוצאה היא באגד שע"ג המכה ובקשקשים שעל גבי השבר. ובשליה המדולדלת בה. ופוקק לה זוג שבצוארה ומטיילת בו בחצר. ונותן מרדעת על החמור בשבת ומטייל בחצר. אבל אין תולין לה קרסטל בפיה בשבת :

יד כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו ואע"פ שהן בני דעת ולדעת עצמן עושין מצוה עלינו לשמרן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת שנאמר [\(שמות כג-יב\)](#) "למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר". עבד ואמה שאנו מצווין על שביתתן הם עבדים שמלו וטבלו לשם עבדות וקיבלו מצות שהעבדים חייבין בהן. אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו אלא קיבלו עליהן שבע מצות שנצטוו בני נח בלבד הרי הן כגר תושב ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמן בפרהסיא כישראל בחול. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נהג. הואיל וגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת וגר צדק הרי הוא כישראל לכל דבר. במי נאמר [\(שמות כג-יב\)](#) "וינפש בן אמתך והגר". זה גר תושב שהוא לקיטו ושכירו של ישראל כמו בן אמתו. שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת אבל לעצמו עושה. ואפילו היה הגר זה עבדו הרי זה עושה לעצמו:

הלכות שבת - פרק אחד ועשרים

א נאמר בתורה [\(שמות כב-יב\)](#) [\(שמות לד-כא\)](#) "תשבות" אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן. ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות. מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה. ואלו הן:

ב כל המשוה גומות הרי זה חייב משום חורש. לפיכך אסור להפנות בשדה הנירה בשבת גזירה שמא ישוה גומות. המפנה את האוצר בשבת מפני שהוא צריך לו לדבר מצוה כגון שיכניס בו אורחים או יקבע בו מדרש לא יגמור את כל האוצר שמא יבוא להשוות גומות. טיט שעל גבי רגלו מקנחו בכותל או בקורה אבל לא בקרקע שמא יבא להשוות גומות. לא ירוק בקרקע וישוף ברגלו שמא ישוה גומות. ומותר לדרוס הרוק שעל גבי קרקע והולך לפי תומו:

ג נשים המשחקות באגוזים ושקדים וכיוצא בהן אסורות לשחק בהן בשבת שמא יבאו להשוות גומות. ואסור לכבד את הקרקע שמא ישוה גומות אלא א"כ היה רצוף באבנים. ומותר לזלף מים על גבי הקרקע ואינו חושש שמא ישוה גומות שהרי אינו מתכוין לכך. אין סכין את הקרקע ואפילו היה רצוף באבנים ואין נופחין אותו ואין מדיחין אותו אפילו ביום טוב כל שכן בשבת. שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות בזמן שהוא עושה כן במקום שאינו רצוף:

ז חצר שנתקלקל במימי הגשמים מביא תבן ומרדה בה. וכשהוא מרדה לא ירדה לא בסל. ולא בקופה אלא בשולי הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא להשוות גומות:

ח המשקה את הזרעים חייב משום זורע. לפיכך אסור לשאוב מן הבור בגלגל גזרה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו. ומפני זה אם היה הבור של גלגל בחצר מותר למלאות ממנו בגלגל:

ט התולש חייב משום קוצר. לפיכך אסור לרדות דבש מכוורת בשבת מפני שהוא כתולש. אין עולין באילן בין לח בין יבש ואין נתלין באילן ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום לישב שם כל היום כולו. ואין משתמשין במחובר לקרקע כלל גזרה שמא יתלוש:

י פירות שנשרו בשבת אסור לאכלן עד מוצאי שבת גזרה שמא יתלוש. הדס המחובר מותר להריח בו שאין הנייתו אלא להריח בו והרי ריחו מצוי. אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה אסור להריח בו במחובר גזרה שמא יקוץ אותו לאכלו:

יא אילן שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים אסור לישב עליהן. ואם אינן גבוהין שלשה הרי הן כארץ. היו באין מלמעלה משלשה לתוך שלשה מותר להשתמש בהן. היו גבוהין שלשה אף על פי שצדן אחד שוה לארץ או שיש חלל תחתיהן שלשה אסור לישב עליהן:

יב אין רוכבין על גבי בהמה בשבת גזרה שמא יחתוך זמורה להנהיגה. ואי נתלין בבהמה וללא יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין נסמכין לצדי בהמה. וצדי צדדין מותרין. עלה באילן בשבת בשוגג מותר לירד. במזיד אסור לירד. ובבהמה אפילו במזיד ירד משום צער בעלי חיים. וכן פורקין המשאוי מעל הבהמה בשבת משום צער בעלי חיים:

יג כיצד היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו. היה בא מן הדרך בליל שבת ובהמתו טעונה, כשיגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין מתיר החבלים והשקין נופלין. היו בשקין דברים המשתברין, אם היו שקין קטנים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיהן והשקין נופלין על הכרים, שהרי אם ירצה לשלוף הכר שולף מפני שהשקים קטנים וקלים ונמצא שלא בטל הכלי מהיכנו. היתה טעונה עששיות של זכוכית מתיר השקים והן נופלין שאף על פי שישברו אין בכך הפסד גדול שהרי הכל להתכה עומד ולהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם פורק בנחת. ומכל מקום לא יניחן שם על גבי בהמה משום צער בעלי חיים:

יא המדבק פירות עד שיעשו גוף אחד חייב משום מעמר. לפיכך מי שנתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל. אבל לא יתן לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה כדרך שהוא עושה בחול. שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא לידי עימור. וכן אין מקבצין את המלח וכיוצא בו מפני שנראה כמעמר:

יב מפרק חייב משום דש. והסוחט זיתים וענבים חייב משום מפרק. לפיכך אסור לסחוט תותים ורמונים הואיל ומקצת בני אדם סוחטים אותם כזיתים וענבים שמא יבוא לסחוט זיתים וענבים. אבל שאר פירות כגון פרישין ותפוחים ועוזרדין מותר לסוחטן בשבת מפני שאינן בני סחיטה:

יג כבשין ושלקות שסחטן. אם לרכך גופן מותר ואם להוציא מימיהן אסור. ואין מרסקין את השלג שיזובו מימיו. אבל מרסק הוא לתוך הקערה או לתוך הכוס. השום והבוטר והמלילות שריסקן מבעוד יום. אם מחוסרין דיכה אסור לגמור דיכתן בשבת. ואם מחוסרין שחיקה ביד מותר לו לגמור שחיקתן בשבת. לפיכך מותר לגמור שחיקת הריפות בעץ הפרור בתוך הקדירה בשבת אחר שמורידין אותה מעל האש:

יד המולל מלילות מולל בשנוי כדי שלא יראה כדש. היונק בפיו פטור. ואם היה גונח מותר לו לינק בפיו מפני שהוא מפרק כלאחר יד ומשום צערו לא גזרו ואף על פי שאין שם סכנה:

טו פירות שזבו מהן משקין בשבת. אם זיתים וענבים הן אסור לשתות אותן המשקין עד מוצאי שבת גזרה שמא יתכוין ויסחוט אותן בשבת. ואם תותים ורמונים הן. אם הכניסן לאכילה משקין שזבו מהן מותרין. ואם הכניסן לדורכן, משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת:

טז זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מהן משקין מעצמן מותרין. וכן חלות דבש שריסקן מערב שבת משקין היוצאין מהן בשבת מותרין. שאין כאן מקום לגזרה שכבר ריסקן מבערב:

יז זורה ובורר מאבות מלאכות הן לפיכך אף על פי שמותר למלול מלילות בראשי אצבעותיו. כשהוא מנפח מנפח בידו אחת בכל כחו. אבל לא בקנון ולא בתמחוי גזרה שמא ינפה בנפה ובכברה שהוא חייב. והמשמר שמרים תולדת בורר או מרקד הוא. לפיכך אף על כי שמותר לסנן יין צלול או מים צלולין בסודרין או בכפיפה מצרית. לא יעשה גומא בסודר שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לשמר במשמרת. וכן אסור לתלות את המשמרת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לשמר. וכן המחבץ תולדת בורר הוא. לפיכך אע"פ שנותנין שומשמין ואגוזים לדבש לא יחבצם בידו:

יח המחתיך את הירק דק דק כדי לבשלו הרי זה תולדת טוחן וחייב. לפיכך אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה בין גסה מפני שנראה כטוחן. אבל מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים שאין טחינה בפירות. ומתירין אלומות של עמיר לפני בהמה ומפספס בידו אלומות קטנות אבל לא אלומות גדולות מפני הטורח שבהן:

יט חבילי פיאה ואזוב וקורנית וכיוצא בהן שהכניסן למאכל בהמה מסתפק מהן וקוטם ואוכל בראשי אצבעותיו אבל לא בידו הרבה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לדוק:

כ הצריך לדוק פלפלים וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל בשבת הרי זה כותש ביד הסכין ובקערה אבל לא במכתשת מפני שהוא טוחן. לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת גזרה שמא ישחוק הסממנין:

כא כיצד לא יאכל דברים שאינן מאכל בריאים כגון אזוביון ופיאה. ולא דברים המשלשלים כגון לענה וכיוצא בהם. וכן לא ישתה דברים שאין דרך הבריאים לשתותן כגון מים שבשלו בהן סממנין ועשבים:

כב אוכל אדם אוכלין ומשקין שדרך הבריאים לאוכלן ולשתותן כגון הכסברא והכשות והאזוב אף על פי שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפאות בהם מותר הואיל והם מאכל בריאים. שתה חלתית מקודם השבת והרי הוא שותה והולך מותר לשתותו בשבת [אפילו] במקומות [שלא] נהגו הבריאים לשתות החלתית. ושותין זיתום המצרי בכל מקום:

כג וכן שמנים שדרך הבריאים לסוך בהן מותר לסוך בהן בשבת ואף על פי שנתכוין לרפואה. ושאין הבריאים סכין בהן אסורין. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. ולא שמן ורד אלא במקום שהבריאים סכין אותו. ומותר לסוך שמן ומלח בכל מקום. נגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו צומתה בחומץ ואם היה ענוג אף ביין אסור:

כד החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ ויפלוט אבל מגמע הוא ובולע. החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל בולע הוא שמן הרבה ואם נתרפא נתרפא. אין לועסין את המסטכי ואין שפין את השנים בסם בשבת בזמן שנתכוין לרפואה. ואם נתכוין לריח הפה מותר:

כה אין נותנין יין לתוך העין אבל נותן הוא על גב העין. ורוק תפל אפילו על גב העין אסור. קילור ששרה אותו מערב שבת מעבירו על גב עינו בשבת ואינו חושש. מי שלקה באצבעו לא יכרוך עליו גמי כדי לרפאותו ולא ידחקנו בידו כדי להוציא ממנו דם:

כז אין נותנין חמין ושמן על גבי המכה. ולא על גבי מוך שעל גבי המכה. ולא על גבי מוך ליתנו על המכה בשבת. אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד למכה. ונותנין מוך יבש על גבי שהוא כרטיה :

כח רטיה שפרשה על גבי כלי מחזירין אותה. ואם פרשה על גבי קרקע אסור להחזירה. ומניחין רטיה על גבי המכה לכתחלה במקדש שאין אסור שבות במקדש. ובכל מקום מקנחין פי המכה ואין מקנחין את הרטיה שמא ימרח :

כט סכין וממשמשין בבני מעים בשבת והוא שיסוך וימשמש בבת אחת כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואין מתעמלין בשבת. אי זה הוא מתעמל זה שדורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע או שיהלך עד שייגע ויזיע. שאסור ליגע את עצמו כדי שיזיע בשבת מפני שהיא רפואה. וכן אסור לעמוד בקרקע דימוסית שבארץ ישראל מפני שמעמלת ומרפאת :

ל אין רוחצין במים שמשלשלין ולא בטיט שטובעין בו ולא במי משרה הבאושים ולא בים סדום ולא במים הרעים שבים הגדול מפני שכל אלו צער הן וכתוב [\(ישעיה נח-ג\)](#) "וקראת לשבת עונג". לפיכך אם לא נשתהה בהם אלא עלה מיד אע"פ שיש לו חטטין בראשו מותר :

לא אין מתגרדין במגרדת ואם היו ידיו מלוכלכות בצואה או בטיט גורד כדרכו ואינו חושש. סכין ומפרכין לאדם לענג אבל לא לבהמה. ואם היה לה צער מותר להסיר צערה בסיכה ופירוד. בהמה שאכלה כרשינין הרבה מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא. ואם אחזה דם מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין :

לב אין מקיאים את האוכל בשבת. בד"א בסם שמא ישחק סמנין אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא מותר. ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו שמא יבא להשקותו סמנין המשלשלין. ומותר לכפות כוס על הטבור בשבת כדי להעלותו. וכן מותר ליחנק וללפף את הקטן ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי. ולהעלות אנקלי. שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהן :

לג המרקד מאבות מלאכות. לפיכך אין כוברים את התבן בכברה ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המוץ מפני שהוא כמרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס אע"פ שירד המוץ בשעת הולכה שהרי אינו מתכוין לכך :

לד מגבל חייב משום לש. לפיכך אין מגבלין קמח קלי הרבה שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומותר לגבל את הקלי מעט מעט. אבל תבואה שלא הביאה שליש שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה שהרי הוא כחול והיא הנקראת שתית מותר לגבל ממנה בחומץ וכיוצא בו

הרבה בבת אחת. והוא שיהיה רך אבל קשה אסור מפני שנראה כלש וצריך לשנות. כיצד נותן את השתית ואחר כך נותן את החומץ :

לד המורסן אע"פ שאינו ראוי לגבול אין גובלין אותו שמא יבוא לגבול העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גבי מורסן ומוליך בו התרווד שתי וערב. אבל אינו ממרס בידו שלא יראה כלש. אם לא נתערב מנערו מכלי לכלי עד שיתערב ונותן לפני התרנגולין או לפני השוורים. ומותר לערב המורסן על דרך זו בכלי אחד ומחלק אותו בכלים הרבה ונותן לפני כל בהמה ובהמה ומערב בכלי אחד אפילו כור ואפילו כוריים :

לה אין מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת כדרך שהוא מאכיל בחול שמא יבוא לידי כתישת קטניות או לידי לישת קמח וכיוצא בו. כיצד לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים ולא ירביץ עגל וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו כרשינין ומים בבת אחת. וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרנגולים למקום שאינן יכולין להחזיר. אבל מאכיל הוא את הבהמה מעומד ומשקה אותה מעומד או נותן לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר ואין צריך לומר שיתן לפניו והן אוכלין :

לו במה דברים אמורים במי שמזונותיו עליו כגון בהמתו וחייתו ויוני הבית ואווזין ותרנגולין, אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון חזיר ויוני שובך ודבורים לא יתן לפניהם לא מזון ולא מים. ומותר לאדם להעמיד בהמתו על גבי עשבים [מחוברים] והיא אוכלת. אבל לא יעמיד אותה על גבי דבר שהוקצה אבל עומד בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר המוקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב :

הלכות שבת - פרק שנים ועשרים

א רדיית הפת אע"פ שאינה מלאכה אסרו אותה חכמים שמא יבוא לאפות. המדביק פת בתנור מבעוד יום וקדש עליו היום מציל ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ואע"פ שהרדייה אינה מלאכה כשהוא מציל לא ירדה במרדה אלא בסכין כדי לשנות :

ב מפני מה אסרו חכמים ליכנס במרחץ בשבת. מפני הבלנין שהיו מחמין חמין בשבת ואומרין מערב שבת הוחמו. לפיכך גזרו שלא יכנס אדם למרחץ בשבת אפילו להזיע. וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין ואפילו בחמין שהוחמו מערב שבת. אבל פניו ידיו ורגליו מותר. במה דברים אמורים בחמי האור גזירה משום מרחץ. אבל בחמי טבריא וכיוצא בהן

מותר להשתטף בהן כל גופו. ואסור לרחוץ במים חמין שבמערות מפני שהמערה יש בה הבל ויבוא לידי זיעה ונמצאת כמרחץ :

ג מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף כל גופו בצונן. אבל אינו משתטף כל גופו בצונן ומתחמם כנגד המדורה מפני שמפשר מים שעליו ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין. המביא סילון של צונן בתוך מים חמין אפילו בתוך חמי טבריא הרי אלו כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה :

ד מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפוג צינתו. וכן מניח פך של שמן כנגד המדורה כדי שיפשר לא שיחם. וסך אדם ידו במים או בשמן ומחמם כנגד המדורה. והוא שלא יחמו המים שעל ידו עד שתהא כריסו של תינוק נכוית בהן. ומחמם בגד ומניחו על גבי מעים בשבת :

ה אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמים אין נותנין לה מים צונן שהרי מחממן הרבה. וכן לא יתן לתוכה פך של שמן מפני שהוא כמבשלו. אבל נותן הוא מים חמין לתוך אמבטי של צונן :

ו מיחם שפנה ממנו מים חמין מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי להפשר. ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך החמין והוא שלא יהיו בכלי ראשון מפני שהוא מחממן הרבה. וכן קדרה רותחת אף על פי שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין אבל נותן לתוכה מלח שהמלח אינו מתבשל אלא על גבי אש גדולה. ואם יצק התבשיל מקדרה לקערה אע"פ שהוא רותח בקערה מותר לו ליתן לתוך הקערה תבלין שכלי שני אינו מבשל :

ז אין שורין את החלתית בין בפושרין בין בצונן אבל שורה אותו בתוך החומץ. ואם שתהו ביום חמישי וששי הרי זה שורה בשבת בצונן ומניחו בחמה עד שיחם ושותה. כדי שלא יחלה אם פסק מלשתות :

ח דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת אע"פ שהוא עכשיו צונן מותר לשרותו בחמין בשבת. ודבר שהוא צונן מעיקרו ולא בא בחמין מעולם מדיחין אותו בחמין בשבת אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו אבל אין שורין אותו בחמין :

ט מותר להחם בחמה אע"פ שאסור להחם בתולדות חמה שאינו בא לטעות מחמה לאור. לפיכך מותר ליתן מים צונן בשמש כדי שיחמו. וכן נותנין מים יפים לתוך מים רעים בשביל שיצננו. ונותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור :

י מערב אדם מים ומלח ושמן וטובל בו פתו או נותנו לתוך התבשיל. והוא שיעשה מעט אבל הרבה אסור מפני שנראה כעושה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן לא יעשה מי מלח עזין והן שני שלישי מלח ושליש מים מפני שנראה כעושה מורייס. ומותר למלוח ביצה אבל צנון וכיוצא בו אסור מפני שנראה ככובש כבשים בשבת והכובש אסור מפני שהוא כמבשל. ומותר לטבל צנון וכיוצא בו במלח ואוכל:

יא מותר לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן אבל יין ומים ושמן אפרסמון אסור שאין זה ראוי לאכילת בריאים וכן כל כיוצא בזה:

יב חרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב. שחלים שטרפן מערב שבת למחר נותן לתוכו שמן וחומץ ותבלין ולא יטרוף אלא מערב. שום שריסקו מערב שבת למחר נותנו לתוך הגריסין ולא ישחוק אלא מערב:

יג הנוטל שער מגוף האדם חייב משום גוזז. לפיכך אסור לרחוץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי כגון אהלה וכיוצא בו. ומותר לחוף את הידים בעפר לבונה ועפר פלפלין ועפר יסמין וכיוצא בהן ואינו חושש שמא ישיר שער שעל ידו שהרי אינו מתכוין. עירב דבר שמשיר את השער ודאי עם דבר שאינו משיר ודאי אם היה הרוב מדבר המשיר אסור לחוף בו ואם לאו מותר:

יד אסור לראות במראה של מתכת בשבת גזירה שמא ישיר בה נימין המדולדלין מן השער ואפילו קבוע בכותל. אבל מראה שאינה של מתכת מותר לראות בה אפילו אינה קבועה:

טו המכבס חייב משום מלבן. והסוחט כסות חייב מפני שהוא מכבס. לפיכך אסור לדחוק מטלית או מוץ וכיוצא בהן בפי האשישה וכיוצא בה כדי לסתמה שמא יבא לידי סחיטה. ואין מקנחין בספוג אא"כ יש לו בית אחיזה שלא יסחוט. ואין מכסין חבית של מים וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן לה גזירה שמא יסחוט:

טז נשברה לו חבית בשבת מציל ממנה מה שהוא צריך לשבת לו ולאורחיו ובלבד שלא יספוג ביין או יטפח בשמן שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יבוא לידי סחיטה. וכיצד מציל ממנה מביא כלי ומניח תחתיה. ולא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף גזירה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים. נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרפו לראשון. ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט. ואם הערים בדבר זה מותר:

יז טיט שעל גבי בגדו מכסכו מבפנים ואינו מכסכו מבחוץ גזירה שמא יכבס. ומותר לגרדו בצפורן ואינו חושש שמא ילבנו. המכסכו את הסודר

אסור מפני שהוא מלבנו אבל החלוק מותר מפני שאין כוונתו אלא לרכבו :

יח מנעל או סנדל שנתלכלך בטיט ובצואה מותר לשכשכו במים אבל לכבסו אסור. ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים חדשים אבל סכין (אותם) ומקנחין את הישנים. כר או כסת שהיה עליהן צואה או טנוף מקנחו בסמרטוט. ואם היתה על של עור נותנין עליה מים עד שתכלה :

יט מי שנתלכלכה ידו בטיט מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאחוז בה הקוצים. אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לכבס את המפה :

כ מי שרחץ במים מסתפג באלונטיתו ומביאה בידו ואין חוששין שמא יסחוט. וכן מי שנשרו כליו במים מהלך בהן ואין חוששין שמא יסחוט. ואסור לו לשטחן ואפילו בתוך ביתו גזירה שמא יאמר הרואה הרי זה כבס כסותו בשבת ושטחה ליבשה. וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור :

כא שתי מטהרות זו על גב זו נוטל את הפקק מבנתים ומשיקן ומחזיר את הפקק למקומו מפני שאינו בא לידי סחיטה שהרי דעתו שיצאו המים. ופוקקין את הביב בסודרין ובכל דבר המיטלטל כדי שלא יצופו המים על האוכלים ועל הכלים. אבל אין פוקקין את הביב כדי שירדו המים לבור שמא יסחוט בעת שדוחק שהרי הפקק שרוי במים :

כב אסור לתקן בית יד של בגדים ולשברם שברים שברים כדרך שמתקנין בחול הבגדים כשמכבסין אותן. וכן אין מקפלים הבגדים בשבת כדרך שעושין בחול בבגדים כשיכבסו אותן. ואם לא היה לו כלי אחר להחליפו מותר לקפלו ולפשטו ולהתכסות בו כדי שיתנאה בו בשבת. והוא שיהיה בגד חדש לבן שהרי הוא מתמעך ומתלכלך מיד. וכשיקפל לא יקפל אלא איש אחד אבל לקפל בשנים אסור :

כג הצובע מאבות מלאכות לפיכך אסור לאשה להעביר סרק על פניה מפני שהיא כצובעת. והתופר מאבות מלאכות לפיכך אסור למלאות הכר והכסת החדשים במוכין גזרה שמא יתפור. אבל מוכין שנשרו מן הכר או מן הכסת מחזירין אותן בשבת :

כד הקורע מאבות מלאכות. לפיכך מי שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה ומתמהמה כדי שלא יקרע. ואם נקרעו אינו חייב כלום שהרי לא נתכוין. ומותר ללבוש בגדים חדשים ואם נקרעו נקרעו. פוצעין את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע :

כה התוקע חייב משום בונה לפיכך כל הדלתות המחוברות לקרקע לא נוטלין אותן ולא מחזירין גזירה שמא יתקע. אבל דלת שידה תיבה ומגדל ושאר דלתות הכלים נוטלין ולא מחזירין. ואם נשמט ציר התחתון שלהן דוחקין אותו למקומו. ובמקדש מחזירין אותו. אבל ציר העליון שנשמט אסור להחזירו בכל מקום גזירה שמא יתקע:

כו אין גודלין את שער הראש ואין פוקסין אותו מפני שנראה כבונה. ואין מחזירין מנורה של חוליות ולא כסא המפוצל ולא שולחן המפוצל וכיוצא בהן מפני שנראה כבונה. ואם החזיר פטור שאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים. ואם היה רפוי מותר להחזירו. ואין מתקנין חוליות של שדרה של קטן זו בצד זו מפני שנראה כבונה:

כז העושה אהל קבוע חייב משום בונה. לפיכך אין עושין אהל עראי לכתחלה ולא סותרין אהל עראי גזירה שמא יעשה או יסתור אהל קבוע. ואם עשה או סתר אהל עראי פטור. ומותר להוסיף על אהל עראי בשבת. כיצד טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הכתלים והיתה כרוכה קודם השבת אם נשאר ממנה גג טפח מתוח הרי זה מותר את כולה בשבת עד שיעשה אהל גדול וכן כל כיוצא בזה:

כח אין תולין את הכילה שהרי נעשית תחתיה אהל עראי. ומותר להניח מטה וכסא וטרסקל ואף על פי שיעשה תחתיהן אהל שאין זה דרך עשיית אהל לא קבע ולא עראי:

כט כל אהל משופע שאין בגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוך לגגו רוחב טפח הרי זה אהל עראי והעושה אותו לכתחלה בשבת פטור. טלית כפולה שהיו עליה חוטין שהיא תלויה בהן מערב שבת מותר לנטותה ומותר לפרקה וכן הפרוכת:

ל כילת חתנים שאין בגגה טפח ואין בפחות משלשה סמוך לגגה רוחב טפח. הואיל שהיא מתוקנת לכך מותר לנטותה ומותר לפרקה והוא שלא תהא משולשלת מעל המטה טפח. פקק החלון בזמן שהוא מתוקן לכך אע"פ שאינו קשור ואינו תלוי מותר לפקוק בו החלון:

לא כובע שעושין על הראש ויש לו שפה מקפת שהיא עושה צל כמו אהל על לבושו מותר ללבשו. ואם הוציא מן הבגד סביב לראשו או כנגד פניו כמו אהל והיה מהודק על ראשו והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג אסור מפני שהוא עושה אהל עראי:

לב. הנוטה פרוכת וכיוצא בה צריך להזהר שלא יעשה אהל בשעה שנוטה לפיכך אם היתה פרוכת גדולה תולין אותה שנים אבל אחד אסור. ואם היתה כילה שיש לה גג אין מותרין אותה ואפילו עשרה שא"א שלא תגבה מעט מעל הארץ ותעשה אהל עראי:

לג בגד שמכסה בו פי החבית לא יכסה בו את כולה מפני שנעשה אהל אבל מכסה הוא מקצת פיה. המסנן בכפיפה מצרית לא יגביה קרקעית הכפיפה מן הכלי טפח כדי שלא יעשה אהל עראי בשבת :

הלכות שבת - פרק שלשה ועשרים

א העושה נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגולין שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל הרי זה חייב משום מכה בפטיש. לפיכך גזרו על כל נקב אפילו היה עשוי להוציא בלבד או להכניס בלבד שמא יבוא לעשות נקב שחייבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב חדש ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן. והוא שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים שאם היה למטה מן השמרים הרי זה עשוי לחזק ואסור לפתחו :

ב נוקבין מגופה של חבית להוציא ממנה יין ובלבד שינקבנה מלמעלה אבל מצדה אסור מפי שהוא כמתקן כלי. שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי. ומביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף לפני האורחין ואינו חושש. שאין כוונתו אלא להראות נדיבת לבו :

ג וכשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב. לפיכך אסור לסתום נקב החבית ואפילו בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי סחיטה כגון שיסתום בקיסם או בצרור קטן. אבל אם הניח שם אוכל כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם מותר. ומותר להערים בדבר זה :

ד כל דבר שהוא גמר מלאכה חייב עליו משום מכה בפטיש : ומפני זה הגורר כל שהוא או המתקן כלי באיזה דבר שיתקן חייב. לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת בין בכלי שיר כגון כנורות ונבלים בין בשאר דברים. אפילו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים או לקשקש את האגוז לתינוק או לשחק בו בזוג כדי שישתוק כל זה וכיוצא בו אסור גזירה שמא יתקן כלי שיר :

ה אין מספקין ולא מרקדין ואין מטפחין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר ולספק כלאחר יד מותר. אין שטין על פני המים גזירה שמא יתקן חבית של שייטין. בריכה שבחצר מותר לשוט בתוכה שאינו בא לעשות חבית של שייטין והוא שיהיה לה שפה מוקפת שלא יעקר ממנה המים. כדי שיהיה היכר והפרש בינה ובין הים :

ו אין חותכין שפופרת של קנה מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה אף על פי שאינה מתוקנת מותר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין ואין חוששין שמא יתקן. ואסור להניח עלה של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין מפני שהוא כעושה מרזב בשבת. ואין שוברין את החרס ואין קורעין את הנייר מפני שהוא כמתקן כלי:

ז זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. ואם אינה קשורה אין ממלאין בה גזירה שמא יקטום אותה ויתקעה. אסור לחוף כלי כסף בגרתקון מפני שהוא מלבנן כדרך שהאומנין עושין ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת. אבל חופפין אותו בחול ובנתר. וכן כל הכלים חופפין אותו בכל דבר. ואסור להדיח קערות ואלפסין וכיוצא בהן מפני שהוא כמתקן אא"כ הדיחן לאכול בהן סעודה אחרת באותה שבת. אבל כלי שתיה כגון כוסות וקיתונות מותר להדיחן בכל עת שאין קבע לשתיה. ואין מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת אבל מציעין מלילי שבת לשבת:

ח אסור להטביל כלים טמאין בשבת מפני שהוא כמתקן כלי. אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה כמיקר. ואין מזין עליו בשבת. המטביל כלים בשבת בשוגג ישתמש בהן. במזיד לא ישתמש בהן עד למוצ"ש. ומותר להטביל את המים הטמאים בשבת. כיצד יעשה נותנן בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים ומטביל הכלים במקוה עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו:

ט אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן:

י מעבד מאבות מלאכות הוא. והמרכז עור בשמן כדרך שהעבדנים עושים הרי זה מעבד וחייב. לפיכך לא יסוך אדם רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל החדשים. אבל סך הוא את רגלו שטן ולובש מנעלו או סנדלו אע"פ שהן חדשים. וסך כל גופו שמן ומתעגל על גבי קטבליא חדשה ואינו חושש. במה דברים אמורים כשהיה השמן מועט כדי שיצחצח העור בלבד אבל אם היה בבשרו שמן הרבה כדי שירכך העור הרי זה אסור מפני שהוא כמעבדו. והכל בחדשים אבל בישנים מותר:

יא הממרח רטיה בשבת חייב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה שמא ימרח ואפילו בשומן אין סותמין את הנקב גזירה משום שעוה:

יב כותב מאבות מלאכות. לפיכך אסור לכחול בפוך וכיוצא בו בשבת מפני שהוא ככותב. ואסור ללוות ולהלוות גזירה שמא יכתוב. וכן אסור לקנות ולמכור ולשכור ולהשכיר גזירה שמא יכתוב. לא ישכור אדם

פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלין. אבל לשאול ולהשאיל מותר. שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני :

יג אחד המוכר בפה או במסירה אסור. [ואסור לשקול] בין במאזנים בין שלא במאזנים. וכשם שאסור לשקול כך אסור למנות ולמדוד בין בכלי מדה בין ביד בין בחבל :

יד אין דנין בשבת ולא חולצין ולא מיבמין ולא מקדשין גזירה שמא יכתוב. ואין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין מפני שהוא כמקח וממכר. ואין מגביהין תרומות ומעשרות שזה דומה למקדיש אותן פירות שהפריש. ועוד מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין מעשרין את הבהמה גזירה שמא ירשום בסיקרא. ומקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביום טוב שזו מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין כך אין מקדשין מי חטאת :

טו המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב בשוגג יאכל ממה שהתקין. במזיד לא יאכל עד מוצאי שבת. ובין כך ובין כך תיקן את הפירות. וכן המקדיש או המעריך או המחרים בשבת בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי ואין צריך לומר ביום טוב. וכן המקנה לחבירו בשבת קנה. מעשרין את הדמאי בין השמשות אבל לא את הודאי :

טז מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי או למעשר עני של ודאי לא יטלם בשבת אע"פ שייחד מקומן מקודם השבת והרי הן ידועין ומונחין בצד הפירות. ואם היה כהן או עני למודים לאכול אצלו יבאו ויאכלו. ובלבד שיודיע לכהן שזו שאני מאכילך תרומת מעשר ויודיע לעני שזו שאני מאכילך מעשר עני :

יז אסור להפיס ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר. ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפידין :

יח אסור לחשב חשבונות שהוא צריך להן בשבת בין שעבר בין שעתידי להיות גזירה שמא יכתוב. לפיכך חשבונות שאין בהן צורך מותר לחשבן. כיצד כמה סאין תבואה היה לנו בשנה פלונית. כמה דינרין הוציא בחתנות בנו וכיוצא באלו שהן בכלל שיחה בטילה שאין בהן צורך כלל המחשב אותן בשבת כמחשב בחול :

יט אסור לקרות בשטרי הדיוטות בשבת שלא יהא כדרך חול ויבא למחוק. מונה אדם פרפרותיו ואת אורחיו מפיו אבל לא מן הכתב כדי שלא יקרא בשטרי הדיוטות. לפיכך אם היו השמות חקוקין על הטבלא או על הכותל מותר לקרותן מפני שאינן מתחלף בשטר. ואסור לקרות בכתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקני בשבת. אף לקרות בכתובים

בשבת בשעת בית המדרש אסור גזירה משום ביטול בית המדרש שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא וימנע מבית המדרש :

ב נפלה דליקה בחצר בשבת אינו מציל כל מה שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי אף על פי שעירבו גזירה שמא יכבה הדליקה כדי שיציל מפני שאדם בהול על ממונו. לפיכך גזרו שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותו שבת וכלים שצריך להשתמש בהן בשבת ובגדים שיכול ללבוש. שנמצא מתייאש מן הכל ואינו בא לידי כיבוי. ואם לא עירבו אף מזונו וכליו אינו מציל :

בא ומה הוא מציל למזונו. אם נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון שלש סעודות. הראוי לאדם והראוי לבהמה לבהמה. נפלה בשחרית מצילין מזון שתי סעודות. במנחה מצילין מזון סעודה אחת :

בב במה דברים אמורים במציל בכלים הרבה או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה וחוזר וממלא אותו שנית הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו. אבל אם הוציא כלי אחד בהוצאה אחת אע"פ שיש בו כמה סעודות מותר :

בג כיצד מציל סל מלא ככרות אף על פי שיש בו כמה סעודות. ועגול של דבילה וחבית של יין. וכן אם פרש טליתו וקבץ בה כל מה שיכול להוציא והוציאה מלאה בבת אחת מותר :

בד ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק אפילו דבר גדול והרי הוא של מציל. ואם לא רצה המציל לקחתו ונתנו לבעליו מותר לו ליטול ממנו אחר השבת שכר עמלו ואין זה שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור שלא הוציאו אלא במקום מעורב :

כה הציל פת נקיה אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה. אבל אם הציל פת שאינה נקיה חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הכפורים מה שהוא צריך לשבת אם היה יום הכפורים בערב שבת אבל אינו מציל בשבת ליום הכפורים. ואין צריך לומר ליום טוב. ולא משבת זו לשבת הבאה. ומה שהוא מציל ללבוש לובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול לעטוף ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו ומוציא. והרי הוא שלו כמו המאכל שהרי מן ההפקר הן זוכין :

כו מותר להציל כל כתבי הקדש שיש בחצר לחצר אחרת שבאותו המבוי ואע"פ שלא עירבו. ובלבד שיהיה למבוי שלש מחיצות ולחי אחד. והוא שיהיו כתובין אשורית ובלשון הקדש אבל אם היה כתובין בכל לשון או

בכתב אחר אין מצילין אותן אפילו היה שם עירוב. ובחול אסור לקרות בהם אלא מניחן במקום התורף והן מתאבדין מאליהן :

כז היו כתובין בסם ובסיקרא אף על פי שאינו כתב של קיימא הואיל והן כתובין אשורית ובלשון קדש מצילין אותן. גליון של ספרים שלמעלה ושלמטה ושבין פרשה ופרשה ושבין דף לדף ושבתחלת הספר ושבתחלת הספר אין מצילין אותן. הברכות והקמיעין אף על פי שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה של תורה אין מצילין אותן מפני הדליקה :

כח ספר תורה שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תיבות שלימות ואפילו בכללן [\(בראשית לא-מז\)](#) "יגר שהדותא". וכן אם היתה בה פרשה שאי בה שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרות כגון [\(במדבר י-לה\)](#) "ויהי בנסוע הארון". מצילין אותן מפני הדליקה. ומצילין תיק הספר עם הספר ותיק תפילין עם התפילין אף על פי שיש בתוכן מעות :

הלכות שבת - פרק ארבעה ועשרים

א יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו משום שנאמר [\(ישעיה נח-יג\)](#) "אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי" ונאמר [\(ישעיה נח-יג\)](#) "וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר". לפיכך אסור לאדם להלך בחפצו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה ובאי זה סחורה ילך למקום פלוני. כל זה וכיוצא בו אסור שנאמר [\(ישעיה נח-יג\)](#) "ודבר דבר" דבור אסור הרהור מותר :

ב אסור לאדם לפקוד גנותיו ושדותיו בשבת כדי לראות מה הן צריכין או היאך הן פירותיהן. שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום וישב שם עד שתחשך כדי שיהיה קרוב לעשות חפצו במוצאי שבת. שהרי נמצא הלכו בשבת לעשות חפצו :

ג במה דברים אמורים בשהחשיך על התחום לעשות דבר שאסור בשבת לעשותו. אבל אם החשיך לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת הרי זה מותר. כיצד אין מחשיכין על התחום להביא פירות מחוברין או לשכור פועלין. אבל מחשיך הוא לשמור פירות שהרי מותר לשמור בשבת. ומחשיך להביא בהמה או פירות תלושין. שהבהמה קורא לה והיא באה אף על פי שהיא חוץ לתחום. ופירות תלושין אילו היו שם מחיצות היה מותר להביאן בשבת. וכן אומר אדם לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם היו שם בורגנים היה הולך לשם בשבת וכן כל כיוצא בזה :

ד מותר לאדם לומר לפועל הנראה שתעמוד עמי לערב. אבל לא יאמר לו היה נכון לי לערב שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנאמר [\(ישעיה נח-ג\)](#) "מעשות דרכיך" שלא יהא הלוכך של שבת כהלוכך של חול. ויורד אדם לבור ושיח ומערה אפילו הן מאה אמה ומטפס ויורד ושותה ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה שנאמר [\(ישעיה נח-ג\)](#) "ודבר דבר" שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול:

ה מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוץ לבית הכנסת או לבית המדרש. ומחשבין חשבונות של מצוה ומודדין מדידה של מצוה כגון מקוה לידע אם יש כשיעור או בגד לידע אם מקבל טומאה. ופוסקין צדקה לעניים. והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. ואפילו לטריטאות וטרקלין של כותים. לפקח על עסקי רבים בשבת. ומשדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. ומבקרין חולין ומנחמים אבלים. והנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו לך למקום פלוני לא מצאת שם הבא ממקום פלוני לא מצאת במנה הבא במאתים. ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח. שכל אלו וכיוצא בהן מצוה הן ונאמר [\(ישעיה נח-ג\)](#) "עשות חפציד" וכו' חפציד אסורין חפצי שמים מותרין:

ו מפליגין בים הגדול בערב שבת לדבר מצוה ופוסק עמו לשבות ואינו שובת. ומפירין נדרים בשבת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת. ונשאלין לחכם על הנדרים שהן לצורך השבת ומתירין אף על פי שהית להן פנאי להתירן קודם השבת שדברים אלו מצוה הן:

ז אין עונשין בשבת אף על פי שהעונש מצות עשה אינה דוחה שבת. כיצד הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנאמר [\(שמות לה-ג\)](#) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שריפה והוא הדין לשאר עונשין:

ח מותר לאדם לשמור פירותיו בשבת בין תלושים בין מחוברין. ואם בא אדם ליטול מהן או בהמה וחיה לאכול מהן גוער בהן ומכה בהם ומרחיקן. והלא דבר זה מחפציו הוא ולמה הוא מותר. מפני שלא נאסר אלא לקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויים או להשתכר ולהרויח ולהטפל בהנאה שתבוא לידו. אבל לשמור ממונו שכבר בא לידו עד שיעמוד כמות שהוא מותר הא למה זה דומה לנועל ביתו מפני הגנבים:

ט המשמר זרעיו מפני העופות ומקשאו ומדלעיו מפני החיה לא יספק ולא ירקד כדרך שעושה בחול גזירה שמא יטיל צרור ויזרוק ארבע אמות ברשות הרבים:

י כל הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהן בין השמשות אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין אבל בין השמשות מותרין. והוא שיהיה שם דבר מצוה או דוחק. כיצד מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר. וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הכרמלית עירוב שעשה. וכן אם היה טרוד ונחפז ונצרך לדבר שהוא משום שבות בין השמשות הרי זה מותר. אבל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מצוה אסור. לפיכך אין מעשרין את הודאי בין השמשות אף על פי שאיסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות. אבל מעשרים את הדמאי:

יא קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב או טלטל בכרמלית אין בית דין מצווין להפרישו. וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו:

יב אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה. אמרו ומה אם הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול שנאמר [\(ישעיה נח-יג\)](#) "ודבר דבר" קל וחומר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחול כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפנינה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה [\(שמות כב-יב\)](#) [\(דברים ה-יג\)](#) "למען ינוח":

יג ועוד כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהן מעט ויבא לידי מלאכה. ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומניות אלא בטלין כל ימיהן כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהן הן שובתים ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת. לפיכך שביתה מדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם. ומפני דברים אלו נגעו באיסור הטלטול. ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים הצריך להם כמו שיתבאר:

הלכות שבת - פרק חמשה ועשרים

א יש כלי שמלאכתו להיתר והוא הכלי שמותר לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו בחול. כגון כוס לשתות בו וקערה לאכול בה וסכין לחתוך בו בשר ופת וקורנס לפצוע בו אגוזים וכיוצא בהן:

ב ויש כלי שמלאכתו לאיסור והוא הכלי שאסור לעשות בו בשבת דבר שנעשה בו. כגון מכתשת וריחים וכיוצא בהן שאסור לכתוש ולטחון בשבת:

ג כל כלי שמלאכתו להיתר בין היה של עץ או של חרס או של אבן או של מתכת מותר לטלטלו בשבת. בין בשביל עצמו של כלי בין לצורך מקומו בין לצורך גופו. וכל כלי שמלאכתו לאיסור בין היה של עץ או של חרס או של אבנים או של מתכת מותר לטלטלו בשבת בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אבל בשביל עצמו של כלי אסור:

ד כיצד מטלטל הוא את הקערה של עץ לאכול בה או לישב במקומה או כדי שלא תגנב. וזה הוא בשביל עצמה. וכן אם טלטל אותה מן החמה כדי שלא תתייבש ותשבר או מן הגשמים כדי שלא תתפח ותפסד הרי זה מטלטל בשביל עצמה ומותר מפני שמלאכתה להיתר:

ה וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת לשבר עליה אגוזים או לעלות עליה למטה. וזה הוא לצורך גופו או לישב במקומו. אבל אינו מטלטלה כדי שלא תשבר ולא כדי שלא תגנב וכן כל כיוצא בזה:

ו וכל שאינו כלי כגון אבנים ומעות. וקנים וקורות וכיוצא בהן אסור לטלטלן. אבן גדולה או קורה גדולה אף על פי שהיא ניטלת בעשרה בני אדם אם יש תורת כלי עליה מטלטלים אותה. דלתות הבית אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטל לפיכך אם נתפרקו אפילו בשבת אין מטלטלין אותן. וכן העפר והחול והמת אין מזיזין אותן ממקומן. ובן שמנה חי הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו:

ז מותר לטלטל הכלי אפילו שלא לצורך תשמישו אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לתשמישה. כיצד נוטל אדם קורנס לפצוע בו אגוזים. קורדום לחתוך בו דבילה. מגירה לגרר בה את הגבינה. מגרפה לגרוף בה את הגרוגרות. את הרחת ואת המזלג לתת עליו אוכל לקטן. את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו. מחט של סקאין לפתוח בו את הדלת. את המכתשת לישב עליה וכן כל כיוצא בזה:

ח ומטלטל אדם מחט של יד השלימה ליטול בה את הקוץ. אבל אם ניטל הקצה הנקוב שלה או הקצה החד שלה אין מטלטלין אותה. ואם היתה גולם ועדיין לא ניקבה מותר לטלטלה:

ט כל כלי שמקפיד עליו שמא יפחתו דמיו כגון כלים המוקצים לסחורה וכלים היקרים ביותר שמקפיד עליהן שמא יפסדו אסור לטלטלן בשבת וזה הוא הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס. כגון המסר הגדול ויתד של מחרישה וסכין של טבחים וחרב של אושכפים וחצין החרשים וקורנס של בשמים וכיוצא בהן:

י כל כלי שהוקצה מחמת האיסור אסור לטלטלו. כגון נר שהדליקו בו בשבת והמנורה שהיה הנר עליה ושלחן שהיו עליו מעות אף על פי שכבה הנר או שנפלו המעות אסור לטלטלן. שכל כלי שהיה אסור לטלטלו בין השמשות נאסר לטלטלו כל השבת כלה אף על פי שהלך הדבר שגרם לו האיסור:

יא אבל כלי המוקצה מחמת מיאוסו כגון נר ישן של נפט וכלי הצואה וכיוצא בהן מותר לטלטלן בשבת אם הוצרך להן:

יב כל הכלים הניטלין בשבת שנתפרקו דלתותיהן כגון דלתות שידה תיבה ומגדל בין שנתפרקו בשבת בין שנתפרקו קודם השבת מותר לטלטל אותן דלתות. וכן כל הכלים הניטלין בשבת שנשברו בין קודם השבת בין בשבת שבריהן נטלין והוא שיהיו שבריהן עושין מעין מלאכתן. כיצד שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית. שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך וכן כל כיוצא בזה. אבל אם. אין השברים ראויין למלאכה כלל אסור לטלטלן:

יג כל כסויי הכלים נטלים בשבת והוא שיש תורת כלי עליהן. היה כלי מחובר בקרקע כגון חבית הטמונה בארץ. אם יש בכיסוי שלה בית אחיזה מטלטלין אותו ואם לאו אין מטלטלין אותו. וכן כסויי הקרקעות כגון בורות וחריצין אין מטלטלין כסוי שלהן אלא אם כן יש לו בית אחיזה. כיסוי התנור אף על פי שאין לו בית אחיזה מותר לטלטלו:

יד שני דברים אחד אסור לטלטלו ואחד מותר לטלטלו והן סמוכים זה לזה או זה על זה או זה בזה ובזמן שמטלטלין אחד מהן יטלטל השני. אם היה צריך לדבר שמותר לטלטלו מטלטלו ואף על פי שדבר האסור מיטלטל עמו. ואם צריך לטלטל דבר האסור לא יטלטלנו באותו דבר המותר:

טו כיצד פגה שהיתה טמונה בתבן וחררה שהיתה על גבי גחלים תוחבן בכוש או בכרכר ונוטלין ואף על פי שהתבן והגחלים ננערים בשבת בשעת נטילה. וכן לפת או צנונות שהיו טמונים בעפר ומקצת העלים מגולים שומטן בשבת בעלה שלהן ואף על פי שהעפר ננער. אבל אם היה ככר או תינוק על גבי האבן או על גבי הקורה לא יטלטל האבן או הקורה בככר או בתינוק שיש עליה וכן כל כיוצא בזה:

טז נוטל אדם את בנו שיש לו געגועין עליו והאבן בידו אבל לא דינר שאם יפול הדינר יטלנו האב בידו. כלכלה שהיתה נקובה וסתם נקב שלה באבן מותר לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן. היתה הכלכלה מלאה פירות והאבן בתוך הפירות אם היו הפירות רטובים כגון ענבים ותותים נוטל אותה כמות שהיא שאם ינער הפירות יטנפו בעפר ובמקום הפסד לא גזרו:

יז חבית ששכח אבן על פיה מטה על צדה והיא נופלת. היתה בין החביות והאבן עליה מגביהה למקום אחר ומטה על צדה שם והאבן נופלת. וכן השוכח מעות על הכר וצריך לכר נוער את הכר והן נופלות. ואם צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו. אבל אם הניח המעות מערב שבת על הכר או הניח האבן על פי החבית הרי אלו אסורין לטלטלן ואפילו ניטלו המעות והאבן שהרי נעשו בסיס לדבר האסור:

יח האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת הרי היא כמקצת הקרויה ומותר למלאת בה ואם לאו אין ממלאין בה. בגד שעל הקנה שומטו מעל הקנה:

יט פירות שאסור לאכול כגון פירות שאינם מעושרין אפילו הן חייבין במעשר מדבריהם או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו או תרומה טמאה או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אסור לטלטלן. אבל הדמאי הואיל וראוי לעניים וכן מעשר שני והקדש שפדאן אף על פי שלא נתן החומש מותר לטלטלן:

כ מטלטל ישראל התרומה אף על פי שאינה ראויה לו. ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החולין אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים בשהיתה הטהורה למטה והיו פירות המתטנפין בקרקע שאם ינער אותן יפסדו. אבל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהן נוער הכלי ונוטל הטהורה או החולין ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הכלי בין שהטהורה למעלה בין שהיתה למטה מטלטל הכל כאחד:

כא נדבך של אבנים שחשב עליו מבעוד יום אם למדום מותר לישב עליהן למחר ואם לאו אסור. חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן מערב שבת לישיבה מותר לטלטל. וכן אם ישב עליהן מבעוד יום מותר לטלטלן:

כב הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו. ואם הוא מאכל בהמה מותר לטלטלו. וכן אם היה עליו כר או סדין וכיוצא בהן מנענעו בידו שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס קופה של עפר בביתו אם ייחד לה קרן זוית מערב שבת מטלטלו בשבת ועושה בו כל צרכיו:

כג אסור לבטל כלי מהיכנו מפני שהוא כסותר. כיצד לא יתן כלי תחת הנר בשבת לקבל את השמן הנוטף. שהשמן שבנר אסור לטלטלו וכשיפול לכלי יאסר טלטול הכלי שהיה מותר וכן כל כיוצא בזה. לפיכך אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה. אבל כופה הוא הכלי עליה. וכן כופה הכלי על כל דבר שאסור לטלטלו שהרי לא בטלו שאם יחפוץ יטלנו:

כד נותנין כלי תחת הדלף ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע. והוא שיהיה הדלף ראוי לרחיצה אבל אם אינו ראוי אין נותנין ואם נתן מותר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושין גרף של רעי לכתחלה :

כה חבית של טבל שנשברה מביא כלי ומניח תחתיה הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן הרי הוא כמתוקן. ונותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות מפני שאין בהן ממש ומותר לטלטל הכלי. קורה שנשברה אין סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה אלא אם כן היו רווחים וכל זמן שיחפוץ יטלם כדי שלא יבטל כלי מהיכנו. פורסין מחצלת על גבי אבנים בשבת או על גבי כוורת דבורים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוין לצוד שהרי נוטלה בכל עת שירצה. וכופין את הסל בשבת לפני האפרוחים בשביל שיעלו עליו וירדו שהרי מותר לטלטלו כשירדו מעליו וכן כל כיוצא בזה :

כו בהמה שנפלה לבור או לאמת המים אם יכול ליתן לה פרנסה במקומה מפרנסין אותה עד מוצאי שבת ואם לאו מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה. ואף על פי שמבטל כלי מהיכנו שהרי משליכו לבור לתוך המים מפני צער בעלי חיים לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין אותן עד שיכנסו. ומדדין עגלים וסייחים. תרנגולת שברחה אין מדדין אותן מפני שהיא נשמטת מן היד ונמצאו אגפיה נתלשין אבל דוחין אותה עד שתכנס :

הלכות שבת - פרק ששה ועשרים

א כל כלי האורג וחבליו וקנים שלו מותר לטלטלן ככלי שמלאכתו לאיסור חוץ מכובד העליון וכובד התחתון לפי שאין ניטלין מפני שהן תקועין. וכן העמודים של אורג אסור לטלטלן שמא יתקן הגומות שלהן. ושאר כלי האורג מותרין :

ב מכבדות של תמרה וכיוצא בהן שמכבדין בהן את הקרקע הרי הן ככלי שמלאכתו להיתר שהרי מותר לכבד בשבת. לבנים שנשארו מן הבנין הרי הן ככלי שמלאכתו להיתר מפני שראויין להסב עליהן שהרי שפין אותן ומתקנין אותן. ואם צבר אותן הרי הקצם ואסור לטלטלם :

ג חרס קטנה מותר לטלטלה אפילו ברשות הרבים הואיל וראויה היא בחצר לכסות בה פי כלי קטן. מגופת חבית שנתכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלה. כלי שנתרועע לא יתלוש ממנו חרס לכסות בו או לסמוך בו :

ז מותר להכניס לבית הכסא של אבנים מקורזלות לקנח בהן וכמה שיעורן כמלוא היד. אבל אדמה שהיא קרובה להתפרך אסור לטלטלה לקנח בה. ומותר להעלות אבנים לגג לקנח בהן. ירדו עליהן גשמים ונשתקעו בטיט אם רישומן ניכר מותר לטלטל. אבן שיש עליה טנוף שודאי לקנח היא מותר לטלטלה ואפילו היא גדולה:

ח היה לפניו צרור וחרש מקנח בצרור ואם היה החרש מאוגני כלים מקנח בחרש. היו לפניו צרור ועשבים אם היו עשבים רכים מקנח בהן ואם לאו מקנח בצרור:

ט שירי מחצלאות שבלו הרי הן ככלי שמלאכתו להיתר מפני שראויין לכסות בהן הטינוף. אבל שירי בגדים שבלו שאין בהן שלשה על שלשה אסור לטלטלן שאינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. שברי התנור מותר לטלטלן והרי הן ככל הכלים שמלאכתן להיתר. כירה שנשמטה אחת מירכותיה אסור לטלטלה שמא יתקע:

י סולם של עליה אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי. ושל שובך מותר להטותו. אבל לא יוליכו משובך לשובך שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבא לצוד. קנה שמוסקין בו הזיתים אם יש עליו תורת כלי הרי הוא ככלי שמלאכתו לאיסור. קנה שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו אם יש תורת כלי עליו הרי הוא ככל שמלאכתו להיתר:

יא דלת שהיה לה ציר אף על פי שאין לה עתה ציר שהכינה לסתום בה מקום מוקצה והיא נגררת שנוטלין אותה וסותמין בה. וכן חדקים שסותמין בהן הפרצה. וכן מחצלת הנגררת. בזמן שקשורין ותלויין בכותל סותמין בהן ונועלים בהם ואם לאו אין נועלין בהן. ואם היו גבוהים מעל הארץ נועלין בהן:

יב דלת שהיה לה לוח אחד ששומטין אותה ונועלין בה אם לא היה לה למטה כן כמו אסקופה שמוכיח עליה שהיא כלי מוכן לנעילה אין נועלין בה. ואם יש למטה אסקופה נועלים בה. וכן נגר שיש בראשו קלוסטרא שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר כל הקורות נועלין בו בשבת:

יג נגר שאין בראשו קלוסטרא אם היה קשור ותלוי בדלת נועלין בו. וכן אם היה ניטל ואגדו עמו. אבל אם היה אגדו קבוע בדלת והיה הנגר נשמט כמו קורה ומניחין אותו בזוית וחוזרין ונועלין בו בעת שרוצין הרי זה אסור לנעול בו שאין עליו תורת כלי ואינו אגוד ואין בו אגד להוכיח עליו:

יד מנורה של חוליות בין גדולה בין קטנה אין מטלטלין אותה שמא יחזירנה בשבת. היו בה חדק ים והיא נראית כבעלת חוליות. אם היתה

גדולה הניטלת בשתי ידיים אסור לטלטלה מפני כובדה. היתה קטנה מזו מותר לטלטלה :

יב מנעל שעל גבי האמום שומטין אותו בשבת. מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין. ושל כובסין לא יגע בו מפני שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס. וכן גיזי צמר אין מטלטלין אותן מפני שהוא מקפיד עליהן. לפיכך אם ייחדן לתשמיש מותרין. והשלחין מותר לטלטלן בין שהיו של בעה"ב או של אומן מפני שאינו מקפיד עליהם :

יג כל דבר מטונף כגון רעי וקיא וצואה וכיוצא בהן אם היו בחצר שיושבין בה מותר להוציאן לאשפה או לבית הכסא וזה הוא הנקרא גרף של רעי. ואם היו בחצר אחרת כופין עליהן כלי כדי שלא יצא הקטן ויתלכלך בהן. רוק שעל הקרקע דורסו לפי תומו והולך. מטלטלין כנונא מפני אפרו אף על פי שיש עליו שברי עצים מפני שהוא כגרף של רעי ואין עושין גרף של רעי לכתחלה בשבת. אבל אם נעשה מאליו או שעבר ועשהו מוציאין אותו :

יד שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת וכן תמרים ושקדים המוכנים לסחורה מותר לאוכלם בשבת. ואפילו אוצר של תבואה או תבואה צבורה מתחיל להסתפק ממנה בשבת שאין שום אוכל שהוא מוקצה בשבת כלל אלא הכל מוכן הוא. חוץ מגרוגרות וצמוקין שבמוקצה בזמן שמייבשים אותם הואיל ומסריחות בינתים ואינם ראויין לאכילה הרי הן אסורין בשבת משום מוקצה. חבית שנתגלתה ואבטיח שנשברה אף על פי שאינן ראויין לאכילה נוטלן ומניחן במקום המוצנע. כיוצא בו קמיע שאינו מומחה אף על פי שאין יוצאין בו מטלטלין אותו. מותר השמן שבנר ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת אסור להסתפק ממנו באותה שבת מפני שהוא מוקצה מחמת איסור :

טו אוצר של תבואה או של כדי יין אע"פ שמותר להסתפק ממנו אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה. כגון שפינהו להכנסת אורחין או לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנין אותו כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קופות עד שגומרין. ולא יכבדו קרקעיתו של אוצר כמו שבארנו אלא נכנס וייצא בו ועושה שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו :

טז כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין מטלטלין אותו בשבת. כיצד מטלטלין את התורמוס היבש מפני שהוא מאכל לעזים אבל לא את הלח. את החצב מפני שהוא מאכל לצבאים. את החרדל מפני שהוא מאכל ליונים. את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקליפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה מטלטלין אותן. ושאינן ראויין אוכל את האוכל וזורקן לאחריו ואסור לטלטלן. מטלטלין בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי בין תפל בין מליח מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח אבל התפל אסור לטלטלו :

יז אין מטלטלין שברי זכוכית אף על פי שהן מאכל לנעמיות. ולא חבילי זמורות אף על פי שהן מאכל לפילים. ולא את הלוף אף על פי שהן מאכל לעורבים. מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רוב בני אדם:

יח חבילי קש וחבילי זרדין אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן. חבילי סיאה פואה ואיזוב וקורנית. הכניסן לעצים אין מסתפק מהם בשבת. למאכל בהמה מסתפק מהן. וכן באמינתא וכן בפיגס וכן בשאר מיני תבלין:

יט אין גורפין מאכל מלפני הפטם בין באבוס של כלי בין באבוס של קרקע. ואין מסלקין לצדדין מפני הרעי גזירה שמא ישוה גומות. נוטלין מלפני החמור ונותנין לפני השור. אבל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור מפני שהמאכל שלפני השור מטונף ברירו ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם רע ומאוסין ואין הבהמה אוכלתן אסור לטלטלן. לפיכך תלאי של דגים אסור לטלטלו ושל בשר מותר וכן כל כיוצא בזה:

כ אף על פי שאסור לטלטל את המת בשבת סכין אותו ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו אבר. ושומטין את הכר מתחתיו כדי שיהיה מוטל על החול בשביל שימתין ולא יסריח. ומביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו כדי שלא יתפח. ופוקקין את נקביו שלא יכנס בהן הרוח. וקושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף. ואין מעמצין את עיניו בשבת:

כא מת המוטל בחמה מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. וכן אם נפלה דליקה בחצר שיש בה מת מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואם אין שם ככר ולא תינוק מצילין אותו מן הדליקה מכל מקום שמא יבא לכבות מפני שהוא בהול על מתו שלא ישרף. ולא התירו לטלטל בככר או תינוק אלא למת בלבד מפני שאדם בהול על מתו:

כב היה מוטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו באין שני בני אדם ויושבים משני צדדיו. חס להם מלמטה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב עליה. חס להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורש על גביו. וזה מביא מחצלת ופורש על גביו. זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצא מחיצה עשויה מאליה. שהרי מחצלת זה ומחצלת זה גגיהן סמוכות זו לזו ושני קצותיהם על הקרקע משני צדי המת:

כג מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו מותר להוציאו לכרמלית. גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה שהוא [\(דברים יז-יא\)](#) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין

ושמאל". ואם היה להן מקום אחר לצאת בו אין מוציאים אותו אלא מניחין אותו במקומו ויוצאים הם :

הלכות שבת - פרק שבעה ועשרים

א היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת לוקה שנאמר (שמות טז-כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". מקום זה הוא תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל. וכך אמר להם משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה. ומדברי סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור. שאלפים אמה הוא מגרש העיר :

ב נמצאת למד שמותר לאדם בשבת להלך את כל העיר כולה אפילו היתה כנינוה. בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת חומה. וכן מותר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח מרובעות כטבלא מרובעת כדי שיהיה נשכר את הזויות. ואם יצא חוץ לאלפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים עשר מיל. אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו אמה אחת לוקה מן התורה :

ג המהלך חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה הרי זה כמהלך על הארץ ויש איסור תחומין שם :

ד מי ששבת בדיר שבמדבר. או בסהר או במערה וכיוצא בהן מרשות היחיד מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח בריבוע. וכן השובת בבקעה אפילו היה ישן בשעה שנכנס השבת שלא קנה שביתה יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח בריבוע. היה מהלך בבקעה ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפים פסיעות בינוניות וזה הוא תחום שבת :

ה המהלך אלפים אמה שיש לו להלך ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה אינו מהלך אלא עד סוף מדתו. ואין אומרין הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד מהלך את כולה. במה דברים אמורים בשכלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה אבל אם היתה אותה רשות היחיד מובלעת בתוך אלפים אמה שלו תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות ומשלימין לו את השאר :

ז כיצד הרי שהיה אלף אמה ממקום שביתתו אם מחוץ לעיר עד מדינה או מערה שיש בארכה אלף אמה או פחות מאלף מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה ומהלך חוצה לה אלף אמה פחות ארבע אמות :

ח אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בו בתוך מדתו אלף אמה ואמה אינו מהלך בה אלא אלף אמה בלבד שהוא תשלום אלפים אמה שיש לו :

ט מי שכלתה מדתו בחצי העיר אף על פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו מותר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה. וכן מי ששבת בבקעה והקיפוהו נכרים מחיצה בשבת אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח אע"פ שהוא בתוך המחיצה. ומותר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי זריקה אם הקיפוה לשם דירה :

י מי שהיה בא בדרך ליכנס למדינה בין שהיה בא בים בין שהיה בא בחרבה. אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר קודם שיכנס השבת אף על פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת הרי זה יכנס ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח :

יא היה בא למדינה וישן בדרך ולא נעור אלא בשבת וכשנעור מצא עצמו בתוך התחום הרי זה יכנס לה ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו ולפיכך קנה שביתה עם בני המדינה כמותן שהרי נכנס עמהן בתחום :

יב מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס שהדי' אמות שיש לו לאדם תחלתן ממקום שהוא עומד בו. לפיכך כיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר ישב במקומו. ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי שהחשיך חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת הרי זה לא יכנס לה אלא מהלך ממקום שנכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד. ואם כלתה מדתו במקצת העיר מהלך עד סוף מדתו כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס :

יג מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו כגון שהוציא אוהו נכרים או רוח רעה או שגג ויצא אין לו אלא ארבע אמות. חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו כאילו לא יצא. ואם נתנוהו ברשות היחיד כגון שנתנוהו נכרים בדיר וסוהר ומערה או בעיר אחרת יש לו להלך את כולה. וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה ונזכר והוא בתוכן מהלך את כולה :

יד יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שחזר שלא לדעת כגון שהחזירוהו נכרים או רוח רעה אין לו אלא ארבע אמות. וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת אף על פי שהוא בתוך רשות היחיד כגון דיר וסוהר אין לו אלא ארבע

אמות. המפרש בים הגדול אעי'פ שהוא חוץ לתחום ששבת בו מהלך את כל הספינה כולה ומטלטל בכולה :

יז מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף במחיצה בשבת יש לו להלך כל אותה המחיצה והוא שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם היה תחום שיצא ממנו מובלע מקצתו בתוך המחיצה שנעשית שלא לדעתו הואיל ויש לו להלך את כל המחיצה הרי זה נכנס לתחומו וכיון שיכנס הרי הוא כאילו לא יצא :

יט כל מי שאין לו לזוז ממקומו אלא בתוך ארבע אמות אם נצרך לנקביו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שיצא ממנו בעת שיתרחק להפנות הואיל ונכנס יכנס וכאילו לא יצא. והוא שלא יצא בתחלה לדעת אבל אם יצא לדעת אף על פי שנכנס אין לו אלא ארבע אמות :

יט כל מי שיצא ברשות בית דין כגון העדים שבאו להעיד על ראיית הלבנה וכיוצא בהן ממי שמותר לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו. ואם הגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה :

יז היה יוצא ברשות ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר נעשית המצוה שיצאת לעשות יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם היה מקצת תחום שיצא ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו הרי זה חוזר למקומו וכאילו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומזלות או מן הנהר או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומזלות תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זיינן :

הלכות שבת - פרק שמנה ועשרים

א כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה שהוא צלע בית סאתים המרובעת או פחות מזה הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה. וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח מודדין חוץ מבית דירה זה :

ב היה בית זה קרוב למדינה בשבעים אמה ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה וכן עד מהלך כמה

ימים הרי הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון.
והוא שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות או יתר :

ג וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנין ובית עבודת כוכבים ומזלות שיש בו בית דירה לכהניהם והאוצרות שיש בהן בית דירה והגשר והקבר שיש בהן בית דירה ושלוש מחיצות שאין עליה תקרה ויש בהן ארבע על ארבע אמות והבורגנין והבית הבנוי בים ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה ומערה שיש בנין על פיה ויש בה בית דירה. כל אלו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושירים. ומאותו הבית היוצא רואין כאילו חוט מתוח על פני כל המדינה ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה :

ד ואלו שאין מצטרפין עמה. שתי מחיצות שאין עליהן תקרה אף על פי שדרין ביניהן. והגשר והקבר ובית הכנסת ובית עבודת כוכבים ומזלות והאוצרות שאין בהן בית דירה והבור והשוח והמערה והשובך ובית שבספינה כל אלו וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה :

ה היו שתי עיירות זו סמוכה לזו אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש כדי שיהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו חושבין שתיהן כעיר אחת ונמצא כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משולשין אם יש בין האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים אמה או פחות מכאן ובין השנים החיצונים מאתים שלש ושמונים פחות שליש כדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי כשתראה אותו כאילו הוא ביניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש הרי שלשתן כמדינה אחת ומודדין אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר שהוקפה ולבסוף ישבה מודדין לה משיבתה. ישבה ולבסוף הוקפה מודדין לה מחומותיה :

ו עיר שהיתה ארוכה או מרובעת הואיל ויש לה ארבע זוויות שוות מניחין אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה. היתה עגולה עושין לה זוויות ורואין אותה כאילו היא בתוך המרובע ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפים אמה לכל רוח שנמצא משתכר הזוויות :

ז וכן אם היתה העיר משולשת או שיש לה צלעות רבות מרבעין אותה ואחר כך מודדין חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה מרבעה בריבוע העולם כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה :

ח היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאילו היא כלה רחבה. היתה עשויה כמין ג"ס או שהיתה עשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר ורואין את כל

הרוחב שבין היתר והקשת כאילו הוא מלא בתים. ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים אין מודדין לה אלא מן הקשת:

ט עיר שיושבת על שפת הנחל, אם יש לפניו דקה. רוחב ארבע אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין לה אלפים אמה משפת הנחל השניה ויעשה הנחל כולו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו. ואם לא היה שם דקה אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם:

י יושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח בתיהן. ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתים הוקבעו כולם ומרבעין אותה ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח כשאר העיירות:

יא אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא פחות ולא יתר ובחבל של פשתן כדי שלא ימשך יותר מדאי. הגיע לגיא אם היה רוחבו חמשים אמה שיכול להבליעו בחבל המדה מבליעו והוא שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים:

יב במה דברים אמורים שהיה חוט המשקולת יורד כנגדו שאי אפשר להשתמש בו. אבל אם אין חוט המשקולת יורד כנגדו אינו מבליעו אלא אם כן היה עמקו אלפים או פחות מכן:

יג היה גיא מעוקם מקדר ועולה מקדר ויורד. היה גיא רחב מחמשים שאינו יכול להבליעו הולך למקום שהוא יכול להבליעו ומבליעו וצופה כנגד מדתו וחוזר:

יד הגיע לכותל אין אומרים יקוב את הכותל אלא אומד רחבו והולך לו. ואם אפשר להשתמש בו מודדו מדידה יפה. ואם היה חוט המשקולת יורד כנגדו מודד רחבו מדידה יפה:

טו הגיע להר אם היה הר מתלקט ממנו גבוה עשרה טפחים באורך חמש אמות מבליעו וחוזר למדתו. ואם היה גבוה הרבה עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משך ארבע אמות אומדו והולך לו. ואם אינו יכול להבליעו כגון שהיה רחבו יתר מחמשים מקדרו מעט מעט. וזה הוא שאמרו מקדרין בהרים:

טז כיצד מקדרין בהרים או בגיאיות שאינו יכול להבליען. אוחזין שנים חבל של ארבע אמות העליון אוחז קצתו מכנגד מרגלותיו והתחתון אוחז בקצה השני כנגד לבו וחוזר העליון לעמוד במקום התחתון והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל וכן מתגלגלים והולכין עד שמודדין את כולו. וכשילך המודד להבליע ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום שלא יראו אותו העוברים ויאמרו מדת תחומין באה לכאן:

יז אין סומכין אלא על מדידת אדם מומחה שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מוחזקין ובא מומחה ומדד ריבה בתחום מהן ומיעט בתחום. שומעין לו בתחום שריבה. וכן אם באו שנים מומחין ומדדו התחום אחד ריבה ואחד מיעט שומעין למרבה. ובלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה של עיר:

יח כיצד בעת שירבה זה נאמר שמא הראשון מקרן אלכסון של עיר מדד האלפים ולפיכך מיעט מדתו ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים. וזה האחרון מדד אלפים מצלע המדינה. ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביותר על זה. לפיכך אם ריבה זה האחרון יתר על הראשון אפילו בחמש מאות ושמונים אמה בקרוב שומעין לו, ביותר על זה אין שומעין לו:

יט אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום השבת. ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד כאן היינו באים בשבת כשהייתי קטן. וסומכין על עדותו בדבר זה. שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל מפני ששיעור אלפים אמה מדבריהם:

הלכות שבת - פרק תשעה ועשרים

א מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר (שמות כ-ח) **"זכור את יום השבת לקדשו"**. כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו. בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה:

ב וזהו נוסח קידוש היום. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה ורצון הנחילנו זכרון למעשה בראשית תחלה למקראי קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו ברוך אתה ה' מקדש השבת:

ג וזה נוסח ההבדלה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך בין ישראל עמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ברוך אתה ה' המבדיל בין קדש לחול:

ד עיקר הקידוש בלילה. אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו. ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי. אבל אינו מברך על האור אלא בליל מוצאי שבת בלבד:

ה אסור לאדם לאכול או לשתות יין משקדש היום עד שיקדש. וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל. ולשתות מים מותר. שכח או עבר ואכל ושתה קודם שיקדש או קודם שיבדיל הרי זה מקדש ומבדיל אחר שאכל:

ו מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל על היין. ואף על פי שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על כוס. ומאחר שיבדיל ויאמר בין קדש לחול מותר לו לעשות מלאכה אע"פ שלא הבדיל על הכוס. ומברך על היין תחלה ואחר כך מקדש. ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש:

ז כיצד הוא עושה לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יתר ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ וממלאהו יין ואוחזו בימינו ומגביהו מן הקרקע טפח או יתר ולא יסייע בשמאל. ומברך על הגפן ואחר כך מקדש. ומנהג פשוט בכל ישראל לקרות בתחלה פרשת [\(בראשית ב-א\)](#) "ויכלו" ואחר כך מברך על היין ואחר כך מקדשין ושותה מלוא לוגמיו ומשקה לכל בני חבורה ואח"כ נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל:

ח אין קידוש אלא במקום סעודה. כיצד לא יקדש בבית זה ויאכל בבית אחר. אבל אם קידש בזוית זו אוכל בזוית שניה. ולמה מקדשין בבית הכנסת מפני האורחין שאוכלין ושותין שם:

ט היה מתאוה לפת יותר מן היין או שלא היה לו יין הרי זה נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא ומקדש ואחר כך בוצע ואוכל ואין מבדילין על הפת אלא על הכוס:

י מי שנתכוין לקדש על היין בלילי שבת ושכח ונטל ידיו קודם שיקדש הרי זה מקדש על הפת ואינו מקדש על היין אחר שנטל ידיו לסעודה. ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד סעודה שניה. וזה הוא הנקרא קידושא רבה, מברך בורא פרי הגפן בלבד ושותה ואחר כך יטול ידיו ויסעוד. ואסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיקדש. וגם קידוש זה לא יהיה אלא במקום סעודה:

יא יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת. וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדין היא שבת. שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט:

יב מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השולחן ומקדש וגומר סעודתו ואחר כך מברך ברכת המזון. היה אוכל בשבת ויצא השבת והוא בתוך סעודתו גומר סעודתו ונוטל ידיו ומברך ברכת המזון על הכוס ואחר כך מבדיל עליו, ואם היה בתוך השתיה פוסק ומבדיל ואחר כך חוזר לשתיתו:

יג היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה ואחר כך מקדש על כוס שני. ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצות בכוס אחד. שמצות קידוש ומצות ברכת המזות שתי מצות של תורה הן :

יד אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח. לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו. כך אנו מורין בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו ואומר לא נאמר היין הראוי לנסך על גבי המזבח אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן :

טו יין שטעמו טעם חומץ אף על פי. שריחו ריח יין אין מקדשין עליו. וכן שמרים שנתן עליהן מים אף על פי שיש בהן טעם יין אין מקדשין עליהן. במה דברים אמורים בשנתן על השמרים שלשה מים והוציא פחות מארבעה. אבל אם הוציא ארבעה הרי זה יין מזוג ומקדשין עליו :

טז כלי שהיה מלא יין אפילו מחזיק כמה רביעיות אם שתה ממנו מעט הרי זה פגמו ונפסל ואין מקדשין על השאר מפני שהוא כשיורי כוסות :

יז יין שריחו ריח החומץ וטעמו טעם יין מקדשין עליו. וכן יין מזוג. וכן יין צמוקים מקדשין עליו והוא שיהיו צמוקים שיש בהן לחלוחית שאם ידרוך אותן יצא מהן דבשן. וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו. וסוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו בשעתו. מדינה שרוב יינה שכר אף על פי שהוא פסול לקדוש מותר להבדיל עליו הואיל והוא חמר המדינה :

יח כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יום הכפורים שכולם שבתות ה' הן. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחולו של מועד ובמוצאי שבת ליום טוב. אבל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת :

יט נוסח קידוש יום טוב. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון בחר בנו ויגדלנו רצה בנו ויפארנו. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום טוב מקרא קדש הזה את יום חג המצות הזה או חג השבועות או חג הסוכות זמן חירותנו או זמן מתן תורתנו או זמן שמחתנו באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים. ואם חל להיות בשבת מזכיר שבת וחותרם כדרך שחותם בתפלה מקדש השבת וישראל והזמנים :

כ בראש השנה אומר. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום טוב מקרא קודש הזה זכרון תרועה מקרא קדש באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו

בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון. ואם חל להיות בשבת חותם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון כדרך שחותם בתפלה:

כא בליל יו"ט מקדש על היין כבשבת. ואם אין לו יין או שהיה מתאוה לפת מקדש על הפת. וכן ביו"ט מקדש קידושא רבא כדרך שמקדש בשבת:

כב כיצד מברכין בליל יום טוב שחל להיות באחד בשבת. בתחלה מברך על הגפן. ואח"כ מקדש קידוש יום טוב. ואחר כך מברך על הנר. ואחר כך מבדיל וחותרם בהבדלה המבדיל בין קדש לקדש. ואחר כך מברך שהחיינו:

כג כל לילי יום טוב ובליל יום הכפורים אומרים שהחיינו. ובשביעי של פסח אין מברכין שהחיינו מפני שאינו רגל בפני עצמו וכבר בירך על הזמן בתחלת הפסח:

כד סדר הבדלה במוצאי שבת מברך על היין ואח"כ על הבשמים ואחר כך על הנר. וכיצד מברך על הנר בורא מאורי האש. ואחר כך מבדיל:

כה אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת. ואין מברכין על הנר של עובדי כוכבים ומזלות שסתם מסיבתן לעבודת כוכבים ומזלות. ואין מברכין לא על הנר של עבודת כוכבים ומזלות ולא על הנר של מתים:

כו ישראל שהדליק מעובד כוכבים ומזלות או עובד כוכבים ומזלות מישראל מברכין עליו. עובד כוכבים ומזלות מעובד כוכבים ומזלות אין מברכין עליו. היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב אנשי הכרך עובדי כוכבים ומזלות אינו מברך ואם רוב ישראל מברך. אור של כבשן של תנור ושל כירים לכתחלה לא יברך עליו. הגחלים אם כשיכניס קיסם ביניהן דולק מאליו מברכין עליהן. אור של בית המדרש אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו מברכין עליו. של בית הכנסת אם יש שם חזן שהוא דר שם מברכין עליו. ואבוקה להבדלה מצוה מן המובחר. ואין מחזרין על האור כדרך שמחזרין על כל המצות אלא אם יש לו מברכין עליו:

כז אור שהודלק בשבת לחולה ולחיה מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהוקדח מן העצים ומן האבנים מברכין עליו במוצאי שבת שהיא היתה תחלת ברייתו בידי אדם. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת. אף על פי שהודלק לחולה או לחיה ביום הכפורים מברכין עליו שהרי שבת מעבירה:

כח יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר בהבדלה המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחושך ובין ישראל לעמים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה כדרך שאומר במוצאי שבת שסדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים ולא על הנר. וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים:

כט ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת מפני שהנפש דואבת ליציאת שבת משמחין אותה ומיישבין אותה בריח טוב:

הלכות שבת - פרק שלשים

א ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים. שבתורה (שמות כ-ז) "זכור" ו (דברים ה-יא) "שמור". ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר (ישעיה נח-יג) "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד":

ב איזהו כבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכובד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך:

ג ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה. ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת. ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול. ועזרא תיקן שיהו העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת:

ד אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד השבת. ומותר לאכול ולשתות עד שתחשך. ואע"פ כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול:

ה מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית. וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית. כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו. וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת. ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך לאכול ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן:

ו אע"פ שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים מהם מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן. ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל פתילות או מדליק נרות. ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף על פי שאין דרכו בכך. וכל המרבה בדבר זה הרי זה משובח:

ז איזהו עונג זהו שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם. וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח. ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת. ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת. אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות:

ח מי שהיה ענוג ועשיר והרי כל ימיו כשבת צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החול. ואם אי אפשר לשנות משנה זמן האכילה אם היה רגיל להקדים מאחר ואם היה רגיל לאחר מקדים:

ט חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש סעודות אלו שלא יפחות מהן כלל. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה סועד שלש סעודות. ואם היה חולה מרוב האכילה או שהיה מתענה תמיד פטור משלש סעודות. וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות. וכן בימים טובים:

י אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לו. והוא שהיתה ידו משגת. ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת ובימים טובים בשעת בית המדרש. אלא כך היה מנהג הצדיקים הראשונים מתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת ויבוא לביתו ויסעוד סעודה שניה וילך לבית המדרש יקרא וישנה עד המנחה ויתפלל מנחה ואחר כך יקבע סעודה שלישית על היין ויאכל וישתה עד מוצאי שבת:

יא אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש פרסאות מתחלת היום כדי שיגיע לביתו ועוד היום רב ויכין סעודה לשבת. שהרי אין אנשי ביתו יודעין שהיום יבוא כדי להכין לו. ואין צריך לומר אם היה מתארח אצל אחרים שהוא מביישן מפני שלא הכינו להן דבר הראוי לאורחין:

יב אסור להתענות ולזעוק ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת ואפילו בצרה מן הצרות שהצבור מתענין ומתריעין עליהן אין מתענין ולא מתריעין בשבת. ולא בימים טובים. חוץ מעיר שהקיפוח עובדי כוכבים ומזלות או נהר או מפינה המטרפת בים שמתריעין עליהן בשבת לעזרן ומתחננין ומבקשין עליהן רחמים:

יג אין צרין על עיירות של עובדי כוכבים ומזלות פחות משלשה ימים קודם השבת. כדי שתתישב דעת אנשי המלחמה עליהן ולא יהיו מבוהלים וטרודים בשבת. אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת כדי שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי. ולדבר מצוה מפליג בים אפילו בערב שבת. ופוסק עמו לשבות ואינו שובת. ומצור לצידן וכיוצא בהן אפילו לדבר הרשות מותר להפליג בערב שבת. ומקום שנהגו שלא יפליג בערב שבת כלל אין מפליגין :

יד תשמיש המטה מעונג שבת הוא. לפיכך עונת תלמידי חכמים הבריאים משמשיין מלילי שבת ללילי שבת. ומותר לבעול בתולה לכתחלה בשבת ואין בזה לא משום חובל ולא משום צער לה :

טו השבת ועבודת כוכבים ומזלות כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה. והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם. לפיכך כל העובר על שאר המצות הרי הוא בכלל רשעי ישראל. אבל המחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודת כוכבים ומזלות ושניהם כעובדי כוכבים ומזלות לכל דבריהם. לפיכך משבח הנביא ואומר [\(ישעיה נב\)](#) "אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו" וגו'. וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומעננה כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על השכר הצפון לעולם הבא. שנאמר [\(ישעיה נח-יד\)](#) "אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר" :

הלכות עירובין

מצות עשה אחת והיא מדברי סופרים ואינה מן המניין : וביאור מצוה זו בפרקים אלו :

הלכות עירובין - פרק ראשון

א חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא שיהיו כולן מותרין לטלטל בכל החצר ומבתים לחצר ומהחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד אחת ומותר לטלטל בכולה. וכן הדין במבוי שיש לו לחי או קורה שיהיו כל בני המבוי מותרים לטלטל בכולו

ומחצרות למבוי וממבוי לחצרות שכל המבוי רשות היחיד הוא. וכן הדין במדינה שהיא מוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים שיש לה דלתות וננעלות בלילה שכולה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה:

ב אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדיורין עד שיערבו כל השכנים כולן מערב שבת. אחד חצר ואחד מבוי ואחד המדינה. ודבר זה תקנת שלמה ובית דינו:

ג וכן יושבי אהלים או סוכות או מחנה שהקיפוהו מחיצה אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולן. אבל שיירא שהקיפה מחיצה אין צריכין לערב אלא מוציאין מאהל לאהל בלא עירוב לפי שהן כולן מעורבין ואין אותן אהלים קבועין להן:

ד ומפני מה תיקן שלמה דבר זה. כדי שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות כך מותר להוציא מן המדינה לשדה ולהכניס מן השדה למדינה. ויחשבו שהשוקים והרחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדברות ויאמרו שהחצרות בלבד הן רשות היחיד וידמו שאין ההוצאה מלאכה ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים:

ה לפיכך תיקן שכל רשות היחיד שתחלק בדיורין ויאחז כל אחד ואחד בה רשות לעצמו וישאר ממנה מקום ברשות כולן ויד כולן שוה בו כגון חצר לבתים. שנחשוב אותו המקום שיד כולן שוה בו כאילו הוא רשות לרבים. ונחשב כל מקום ומקום שאחז כל אחד מן השכנים וחלקו לעצמו שהוא בלבד רשות היחיד. ויהיה אסור להוציא מרשות שחלק לעצמו לרשות שיד כולם שוה בו. כמו שאין מוציאין מרשות היחיד לרשות הרבים אלא ישתמש כל אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד עד שיערבו כולן אף על פי שהכל רשות היחיד:

ו ומה הוא העירוב הזה. הוא שיתערבו במאכל אחד שמניחין אותו מערב שבת. כלומר שכולנו מעורבין ואוכל אחד לכולנו ואין כל אחד ממנו חולק רשות מחבירו אלא כשם שיד כולנו שוה במקום זה שנשאר לכולנו כך יד כולנו שוה בכל מקום שיאחז כל אחד לעצמו והרי כולנו רשות אחד. ובמעשה הזה לא יבאו לטעות ולדמות שמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים:

ז העירוב שעושים בני החצר זה עם זה הוא הנקרא עירובי חצירות. ושעושים אנשי מבוי זה עם זה או כל בני המדינה הוא הנקרא שתוף:

ח אין מערבין בחצירות אלא בפת שלמה בלבד אפילו ככר מאפה סאה והיא פרוסה אין מערבין בה. היתה שלמה והיא כאיסר מערבין בה. וכשם שמערבין בפת תבואה כך מערבין בפת אורז ובפת עדשים אבל לא בפת

דוחן. ושתוף בין בפת בין בשאר אוכלים. בכל אוכל משתתפין חוץ מן המים בפני עצמן או מלח בפני עצמו. וכן כמהין ופטירות אין משתתפין בהן שאינן חשובין כאוכלים. ערב מים עם מלח נעשה כמורייס ומשתתפין:

ט וכמה שיעור האוכל שמשתתפין בו כגרוגרת לכל אחד ואחד מבני המבוי או מבני המדינה. והוא שיהיו שמונה עשרה או פחות. אבל אם היו מרובים על זה שיעורו שתי סעודות שהן כשמונה עשרה גרוגרות שהן כשש ביצים בינוניות. אפילו היו המשתתפין אלפים ורבות שתי סעודות לכולן:

י כל אוכל שהוא נאכל כמות שהוא כגון פת ומיני דגן ובשר חי אם נשתתפו בו שיעורו מזון שתי סעודות. וכל שהוא לפתן ודרך העם לאכול בו פתן כגון יין מבושל ובשר צלי וחומץ ומורייס וזיתים ואמהות של בצלים שיעורו כדי לאכול בו שתי סעודות:

יא נשתתפו ביין חי שיעורו שתי רביעיות לכולן. וכן בשכר שתי רביעיות. ביצים שתיים ומשתתפין בהן ואפילו הן חיות. ורמונים שנים. אתרוג אחד. חמשה אגוזים. חמשה אפרסקים. ליטרא של ירק בין חי בין שלוק ואם היה בשיל ולא בשיל אין מערבין בו לפי שאין ראוי לאכילה. עוכלא תבלין. קב תמרים. קב גרוגרות. מנה דבילה. קב תפוחין. כשות כמלוא היד. פולין לחין כמלוא היד. חזין ליטרא. והתרדין הרי הן בכלל הירק ומערבין בהן. עלי בצלים אין מערבין בהן. אלא אם הבצילו ונעשה אורך כל עלה מהן זרת. אבל פחות מכאן אינו. אוכל. וכל אלו הדברים האמורין כלפתן הן. ולפיכך נתנו בהן שיעורין אלו וכל כיוצא בהן וכל האוכלין מצטרפין לשיעור השיתוף:

יב ליטרא האמורה בכל מקום מלא שתי רביעיות. ועוכלא חצי רביעית. ומנה האמורה בכל מקום מאה דינר. והדינר שש מעין. והמעה משקל שש עשרה שעורות. והסלע ארבעה דינרין. והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב. נמצא הליטרא משקל חמשה ושלשים דינר. והעוכלא משקל תשעה דינרין פחות רביע:

יג סאה האמורה בכל מקום ששת קבין. והקב ארבעה לוגין. והלוג ארבע רביעיות. וכבר בארנו מדת הרביעית ומשקלה. ואלו השיעורין שאדם צריך לזכור אותן תמיד:

יד אוכל שהוא מותר באכילה אף על פי שהוא אסור לזה המערב הרי זה מערב בו ומשתתף בו. כיצד משתתף הנזיר ביין וישראל בתרומה. וכן הנודר מאוכל זה או שנשבע שלא יאכלנו מערב בו ומשתתף בו. שאם אינו ראוי לזה הרי הוא ראוי לאחר:

טו אבל דבר האסור לכל כגון טבל אפילו טבל של דברי סופרים. וכן מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כהוגן. וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכה. אין. מערבין ומשתתפין בהן. אבל מערבין ומשתתפין בדמאי מפני שראוי לעניים. ובמעשר ראשון שניטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו אע"פ שלא נתן את החומש שאין החומש מעכב. ומערבין במעשר שני בירושלים מפני שהוא ראוי שם לאכילה אבל לא בגבולין:

טז כיצד מערבין בחצירות גובין חלה אחת שלימה מכל בית ובית ומניחין הכל בכלי אחד בבית אחד מבתי החצר אפילו בבית התבן או בבית הבקר או בבית האוצר. אבל אם נתנו בבית שער אפילו בית שער של יחיד או באכסדרה או במרפסת או בבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אינו עירוב. וכשמקבץ העירוב מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. ואומר בעירוב זה יהיה מותר לכל בני החצר להוציא ולהכניס מבית לבית בשבת. ויש לקטן לגבות עירובי חצרות. ובית שמניחין בו עירוב אינו צריך ליתן את הפת. ואם היו רגילין להניח בו אין משנין אותו מפני דרכי שלום:

יז וכיצד משתתפין במבוי. גובה אוכל כגרוגרת מכל אחד ואחד או פחות מכגרוגרת אם היו מרובין. ומניח הכל בכלי אחד בחצר מחצרות המבוי או בבית מן הבתים אפילו בית קטן או אכסדרה או מרפסת הרי זה שיתוף. אבל אם הניחו באויר מבוי אינו שיתוף. ואם הניח הכלי בחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע טפח כדי שיהיה ניכר. ומברך על מצות עירוב. ואומר בזה השיתוף יהיה מותר לכל בני המבוי להוציא ולהכניס מחצרות למבוי בשבת:

יח חלקו את העירוב או את השיתוף אף על פי שהוא בבית אחד אינו עירוב. אבל אם מלאו את הכלי מן העירוב ונשאר ממנו מעט והניחוהו בכלי אחר מותר:

יט המשתתפין במבוי צריכים לערב בחצירות כדי שלא ישכחו התינוקות תורת עירוב. שהרי אין התינוקות מכירין מה נעשה במבוי. לפיכך אם נשתתפו במבוי בפת סומכין עליו ואין צריכין לערב בחצרות שהרי התינוקות מכירין בפת. בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת שעל השלחן סומכין עליה משום עירובי חצירות. ואם רצו לסמוך עליה משום שיתוף סומכין אף על פי שהן מסובין בחצר:

כ לקח אחד מבני החצר פת אחת ואמר הרי זו לכל בני החצר או שהוא אוכל כשתי סעודות ואמר הרי זה לכל בני המבוי אינו צריך לגבות מכל אחד ואחד. אבל צריך לזכות להן בו על ידי אחר. ויש לו לזכות על ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי עבדו העברי ועל ידי אשתו. אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. וכן יש לו לזכות להן על ידי שפחתו העברית אף על פי שהיא קטנה. שהקטן זוכה

לאחרים בדבר שהוא מדברי סופרים. ואינו צריך להודיע לבני החצר או לבני המבוי שהרי זכה להן ועירב עליהן שזכות היא להן וזכין לו לאדם שלא בפניו :

כא אין מערבין ולא משתתפין בשבת אלא מבעוד יום. ומערבין עירובי חצרות ושתופי מבואות בין השמשות אף על פי שהוא ספק מן היום ספק מן הלילה. ולעולם צריך שיהא העירוב או השיתוף מצוי ואפשר לאכלו כל בין השמשות. לפיכך אם נפל עליו גל או אבד או נשרף או שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב. משחשיכה הרי זה עירוב. ואם ספק הרי זה עירוב שספק העירוב כשר :

כב נתן העירוב או השיתוף במגדל ונעל עליו ואבד המפתח קודם שחשיכה אם אי אפשר לו להוציא העירוב אלא אם כן עשה מלאכה בין השמשות הרי זה כמי שאבד ואינו עירוב שהרי אי אפשר לאכלו. הפריש תרומת מעשר או תרומה גדולה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשך אין מערבין בה שעדיין היא טבל כל בין השמשות וצריך שתהיה סעודה הראויה מבעוד יום :

הלכות עירובין - פרק שני

א אנשי החצר שעירבו כולן חוץ מאחד מהן שלא עירב עמהן בין מזיד בין שוכח הרי זה אוסר עליהן. ואסור לכולן להוציא מבתיהן לחצר או מחצר לבתיהן. ביטל להן זה שלא עירב רשות חצרו בלבד הרי אלו מותרין להוציא ולהכניס מבתיהן לחצר ומחצר לבתיהן אבל לביתו אסור. ביטל להן רשות ביתו ורשות חצרו הרי כולם מותרין הן מפני שעירבו והרי ביטל להן רשות ביתו וחצרו. וגם הוא מותר מפני שלא נשאר לו רשות והרי הוא כאורח אצלם והאורח אינו אוסר :

ב המבטל רשותו סתם רשות חצרו ביטל רשות ביתו לא ביטל. והמבטל רשותו לבני חצר צריך לבטל לכל אחד ואחד בפירוש ואומר רשותי מבוטלת לך ולך ולך. והיורש מבטל רשות אף על פי שמת מורישו בשבת שהיורש קם תחת מורישו לכל דבר. וביטול רשות בשבת מותר לכתחלה :

ג בטלו אלו המערבין רשותן לזה שלא עירב. הוא מותר שהרי נשאר לבדו. והם אסורין שלא נשאר להן רשות. ואין אומרים יהיו כאורחים אצלו שאין רבים אורחין אצל אחד :

ד היו אלו שלא עירבו שנים או יתר. אם בטלו רשותם למערבין המערבין מותרין ואלו שלא עירבו אסורין. ואין המערבין יכולים לבטל רשותם

לשנים שלא עירבו שכל אחד מהן אוסר על חבירו. ואפילו חזר האחד שלא עירב וביטל רשותו לשני שלא עירב הרי זה אוסר שבשעה שבטלו לו המערבין אסור היה. אחד שעירב אינו מבטל רשותו לאחד שלא עירב אבל האחד שלא עירב מבטל רשותו לאחד שעירב:

ה כשם שבעל הבית זה מבטל רשותו לבעל הבית זה בחצר אחת כך מבטלין מחצר לחצר ומבטלין וחוזרין ומבטלין. כיצד שנים ששרויים בחצר ולא עירב אחד מהן מבטל רשותו לשני ונמצא השני מטלטל ברשותו שביטל לו חבירו עד שיעשה צרכיו. וחוזר השני ומבטל רשותו לראשון ומטלטל הראשון ברשותו שביטל לו. וכן כמה פעמים. ויש ביטול רשות בחורבה כדרך שהוא בחצר:

ו מי שביטל רשותו וחזר וטלטל ברשותו שביטל. אם במזיד הוציא הרי זה אוסר עליהן שהרי לא עמד בביטולו. ואם בשוגג הוציא אינו אוסר שהרי הוא עומד בבטולו. במה דברים אמורים שלא קדמו והחזיקו אלו שביטל להן. אבל אם קדמו והחזיקו והוציאו אם חזר הוא והוציא בין בשוגג בין במזיד אינו אוסר עליהן:

ז שני בתים בשני צדי רשות הרבים והקיפום נכרים מחיצה בשבת אין מבטלין זה לזה הואיל ואי אפשר להם לערב מאמש. אחד מבני חצר שמת והניח רשותו לאחד מן השוק. אם מת מבעוד יום הרי היורש שאינו מבני החצר אוסר עליהם. ואם מת משחשיכה אינו אוסר עליהם. ואחד מן השוק שמת והניח רשותו לאחד מבני החצר. אם מבעוד יום מת אינו אוסר עליהם שהרי כולן מעורבים. ואם מת משחשיכה אוסר עליהם עד שיבטל רשות מורישו להן:

ח ישראל וגר ששרויים במערה אחת ומת הגר מבעוד יום אע"פ שלא החזיק ישראל אחר בנכסיו עד שחשיכה הרי זה המחזיק אוסר עד שיבטל שהרי הוא כחורש. ואם מת הגר משחשיכה אע"פ שהחזיק ישראל אחר בנכסיו אינו אוסר עליו אלא בהיתרו הראשון הוא עומד:

ט ישראל הדר עם העובד כוכבים ומזלות או עם גר תושב בחצר אינו אוסר עליו שדירת העובד כוכבים ומזלות אינה דירה אלא כבהמה הוא חשוב. ואם היו שני ישראלים או יתר ועובד כוכבים ומזלות שכן עמהן הרי זה אוסר עליהם. ודבר זה גזירה שלא ישכינו עובד כוכבים ומזלות עמהן שלא ילמדו ממעשיו. ולמה לא גזרו בישראל אחד ועובד כוכבים ומזלות אחד. מפני שאינו דבר מצוי. שהרי יפחד שמא יתיחד עמו ויהרגנו וכבר אסרו להתיחד עם העובד כוכבים ומזלות:

י שני ישראלים ועובד כוכבים ומזלות אחד השוכנים בחצר אחת ועירבו הישראלים לעצמן לא הועילו כלום. וכן אם בטלו לעובד כוכבים ומזלות או בטל להן או בטלו הישראלים זה לזה ונעשו כיחיד עם העובד כוכבים

ומזלות לא הועילו כלום. שאין עירוב מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות. ואין ביטול רשות מועיל במקום עובד כוכבים ומזלות. ואין להן תקנה אלא שישכרו ממנו רשותו ויעשה העובד כוכבים ומזלות כאילו הוא אורח עמהן. וכן אם היו עובדי כוכבים ומזלות רבים משכירין רשותם לישראלים והישראלים מערבין ומותרין. וישראל אחד ששכר מן העובד כוכבים ומזלות מערב עם שאר הישראלים ויותרו כלם. ואין כל אחד צריך לשכור מן העובד כוכבים ומזלות:

יא שתי חצרות זו לפני זו וישראל ועובד כוכבים ומזלות דרים בפנימית וישראל אחר בחיצונה. או שהיה ישראל ועובד כוכבים ומזלות בחיצונה וישראל אחר בפנימית הרי זה אוסר על החיצונה עד שישכור ממנו. שהרי רגלי שני ישראלים ועובד כוכבים ומזלות מצויים שם. והפנימי מותר בפנימית:

יב שוכרין מן העובד כוכבים ומזלות אפי' בשבת. שהשכירות כביטול רשות היא שאינה שכירות ודאית אלא היכר בלבד. לפיכך שוכרין מן העובד כוכבים ומזלות אפילו בפחות משה פרוטה. ואשתו של עובד כוכבים ומזלות משכרת שלא לדעתו. וכן שכירו ושמשו משכירין שלא לדעתו. ואפילו היה שכירו או שמשו ישראלי הרי זה משכיר שלא לדעתו. שאל מן העובד כוכבים ומזלות מקום להניח בו חפציו והשאילו הרי נשתתף עמו ברשותו ומשכיר שלא לדעתו. היו לעובדי כוכבים ומזלות זה שכירים או שמשים או נשים רבים אם השכיר אחד מהן דיו:

יג שני ישראלים ועובד כוכבים ומזלות הדרים בחצר אחת ושכרו מן העובד כוכבים ומזלות בשבת חוזר האחד ומבטל רשותו לשני ומותר. וכן אם מת העובד כוכבים ומזלות בשבת מבטל הישראלי לישראל האחר ויהיה מותר לטלטל:

יד עובד כוכבים ומזלות שהשכיר לעובד כוכבים ומזלות אם אין הראשון יכול להוציא העובד כוכבים ומזלות השני עד שישלים זמן שכירותו שוכרין מזה העובד כוכבים ומזלות השני שהרי נכנס תחת הבעלים. ואם יש רשות לראשון להוציא העובד כוכבים ומזלות השוכר ממנו בכל עת שירצה. אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן הראשון הרי אלו מותרין:

טו חצר שישראלים ועובד כוכבים ומזלות שרויין בה והיו חלונות פתוחות מבית ישראלי זה לבית ישראלי זה ועשו עירוב דרך חלונות. אע"פ שהן מותרין להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הן אסורין להוציא מבית לבית דרך פתחים מפני העובד כוכבים ומזלות עד שישכיר. שאין רבים נעשים בעירוב כיחיד במקום העובד כוכבים ומזלות:

טז ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא או שהוא עובד עבודת כוכבים ומזלות הרי הוא כעובד כוכבים ומזלות לכל דבריו. ואין מערבין עמו ואינו מבטל רשות אלא שוכרין ממנו כעובד כוכבים ומזלות. אבל אם היה מן האפיקורוסין שאין עובדין עבודת כוכבים ומזלות ואין מחללין שבת כגון צדוקין וביתוסין וכל הכופרים בתורה שבעל פה. כללו של דבר כל מי שאינו מודה במצות עירוב. אין מערבין עמו לפי שאינו מודה בעירוב. ואין שוכרין ממנו לפי שאינו כעובד כוכבים ומזלות. אבל מבטל הוא רשותו לישראל הכשר וזו היא תקנתו. וכן אם היה ישראל אחד כשר וזה הצדוקי בחצר הרי זה אוסר עליו עד שיבטל לו רשותו:

הלכות עירובין - פרק שלישי

א חלון שבין שתי חצירות אם יש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר, על זה והיה קרוב מן הארץ בתוך עשרה טפחים. אפילו כולו למעלה מעשרה ומקצתו בתוך עשרה או כולו בתוך עשרה ומקצתו למעלה מעשרה אם רצו יושבי שתי החצרות לערב כולן עירוב אחד הרשות בידן ויעשו כחצר אחת ויטלטלו מזו לזו. ואם רצו מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן. היה החלון פחות מארבעה או שהיה כולו למעלה מעשרה מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן:

ב במה דברים אמורים בחלון שבין שתי חצירות אבל שבין שני בתים אפילו היה למעלה. מעשרה. וכן חלון שבין בית לעליה אם רצו מערבין עירוב אחד אפילו שאין ביניהם סולם. והוא שיהיה בו ארבעה על ארבעה. היה חלון עגול אם יש בו כדי לרבע בו ארבעה על ארבעה הרי הוא כמרובע:

ג כותל שבין שתי חצרות או מתבן שבין שתי חצרות פחות מעשרה טפחים מערבין עירוב אחד ואין מערבין שנים. היה גבוה עשרה או יתר על כי מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן. ואם היה ביניהם סולם מכאן וסולם מכאן הרי הן כפתח. ואם רצו מערבין אחד. ואפילו היה הסולם זקוף וסמוך לכותל שהרי אין יכולין לעלות בו עד שימשך ויתרחק מתחתיו מן הכותל הרי זה מתיר. ואפילו לא היה מגיע ראש הסולם לראש הכותל אם נשאר ביניהן פחות משלשה הרי זה מתיר ומערבין אחד אם רצו:

ד היה הכותל רחב ארבעה ועשו סולם מכאן וסולם מכאן אף על פי שהסולמות מרוחקים זה מזה אם רצו מערבין אחד. אין ברוחב הכותל

ארבעה אם אין בין הסולמות שלשה מערבין אחד. היה ביניהם שלשה מערבין שנים :

ה בנה מצבה על גבי מצבה בצד הכותל. אם יש בתחתונה ארבעה ממעט. אין בתחתונה ארבעה ואין בינה לבין העליונה שלשה ממעט. ואם רצו מערבין אחד. וכן במדרגות של עץ שסמכן לכותל :

ו כותל גבוה שבין שתי חצרות וזיז יוצא באמצעיתו אם נשאר מן הזיז עד ראש הכותל פחות מעשרה מניח סולם לפני הזיז ומערבין אחד אם רצו. אבל אם הניח הסולם בצד הזיז אינו ממעט. היה הכותל גבוה תשעה עשר טפחים מוציא זיז אחד באמצע ומערבין אחד אם רצו שהרי מן הזיז עד הארץ פחות מעשרה ומן הזיז העליון עד ראש הכותל פחות מעשרה. היה הכותל גבוה עשרים טפחים צריך שני זיזין זה שלא כנגד זה. עד שיהיה בין הזיז התחתון ובין הארץ פחות מעשרה ובין הזיז העליון ובין ראש הכותל פחות מעשרה. ומערבין אחד אם רצו :

ז דקל שחתכו וסמכו על ראש הכותל ועל הארץ מערבין אחד אם רצו ואינו צריך לקבעו בבנין. וכן הסולם כובדו קובעו ואינו צריך לחברו בבנין. היו קשין מבדילין בין שתי החצרות וסולם מכאן וסולם מכאן אין מערבין אחד שהרי אין כף הרגל עולה בסולם, לפי שאין לו על מה שיסמוך. היה סולם באמצע וקשין מכאן וקשין מכאן אם רצו מערבין שנים :

ח היה אילן בצד הכותל ועשהו סולם לכותל. אם רצו מערבין אחד הואיל ואיסור שבות הוא שגרם לו שלא יעלה באילן. עשה אשרה סולם לכותל אין מערבין אחד מפני שאסור לעלות עליה מן התורה שהרי היא אסורה בהנייה :

ט כותל שגבוה עשרה ובא למעטו כדי לערב עירוב אחד אם יש באורך המיעוט ארבעה טפחים מערבין אחד. סתר מקצת הכותל עד שנתמעט מעשרה, צדו הקצר נותנין אותו לחצר זו ושאר הכותל הגבוה לבין שתי החצרות :

י נפרץ הכותל הגבוה שביניהן. אם היתה הפרצה עד עשר אמות מערבין שני עירובין. ואם רצו מערבין אחד מפני שהיא כפתח. היתה יתר מעשרה מערבין עירוב אחד ואין מערבין שני עירובין :

יא היתה הפרצה פחותה מעשר ובא להשלימה ליתר מעשר חוקק בכותל גובה עשרה טפחים ומערבין עירוב אחד. ואם בא לפרוץ לכתחלה פרצה יתר מעשר בכל הכותל צריך להיות גובה הפרצה מלא קומתו :

יב חריץ שבין שתי חצירות עמוק עשרה ורחב ארבעה או יתר מערבין שני עירובין. פחות מכאן מערבין אחד ואין מערבין שנים. ואם מיעט עומקו בעפר או בצרורות מערבין אחד ואין מערבין שנים שסתם עפר וצרורות בחריץ מבוטלין הן. אבל אם מלאהו תבן או קש אין ממעטין עד שיבטל:

יג וכן אם מיעט רחבו בלוח או בקנה שהושיטו באורך כל החריץ מערבין אחד ואין מערבין שנים. וכל הדבר הניטל בשבת כגון הסל והספל אין ממעטין בו אלא אם כן חיברו בארץ חבור שאי אפשר לשומטו עד שיחפור בדקר:

יד נתן לוח שרחב ארבעה טפחים על רוחב החריץ מערבין אחד ואם רצו מערבין שני עירובין. וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו אם הושיט לוח שרחב ארבעה טפחים מזו לזו מערבין עירוב אחד. ואם רצו מערבין שני עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן. היו זו בצד זו ואינן בשוה אלא אחת למעלה מתברתה אם יש ביניהן פחות משלשה טפחים הרי הן ככצוצטרא אחת ומערבין אחת. ואם יש ביניהם שלשה או יתר מערבין שנים אלו לעצמן ואלו לעצמן:

טו כותל שבין שתי חצרות שהוא רחב ארבעה והיה גבוה עשרה טפחים מחצר זו ושוה לקרקע חצר שניה נותנין רחבו לבני החצר שהוא שוה להן ויחשב מחצרן. הואיל ותשמישו בנחת לאלו ותשמישו בקשה לאלו נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת. וכן חריץ שבין שתי חצירות עמוק עשרה טפחים מצד חצר זו ושוה לקרקע חצר שניה נותנין רחבו לחצר שהיא שוה לה. מפני שתשמישו נחת לזה וקשה לזה נותנין אותו לאלו שתשמישו להן בנחת:

טז היה הכותל שבין שתי החצירות נמוך מחצר העליונה וגבוה מחצר התחתונה שנמצאו בני העליונה משתמשין בעביו על ידי שלשול ובני התחתונה משתמשין בעביו ע"י זריקה שניהן אסורין בו עד שיערבו שתיהן עירוב אחד. אבל אם לא עירבו אין מכניסין מעובי כותל זו לבתים ואין מוציאין מהבתים לעביו:

יז שני בתים שביניהן חורבה שהיא רשות היחיד אם יכולין שניהם להשתמש בחורבה ע"י זריקה אוסרין זה על זה. ואם היה תשמישה לזה בנחת והאחר אינו יכול לזרוק לה מפני שהיא עמוקה ממנה הרי זה שהיא לו בנחת משתמש בה ע"י זריקה:

יח כל גגות העיר אע"פ שזה גבוה וזה נמוך עם כל החצרות ועם כל הקרפיפות שהוקפו שלא לשם דירה שאין בכל אחד מהן יתר על בית סאתים עם עובי הכתלים שבין החצרות עם המבואות שיש להן לחי או

קורה כולן רשות אחת הן ומטלטלין בכולן בלא עירוב כלים ששבתו בתוכן. אבל לא כלים ששבתו בתוך הבית אלא אם כן עירבו :

יט כיצד כלי ששבת בתוך החצר בין עירבו אנשי החצר בין לא עירבו מותר להעלותו מן החצר לגג או לראש הכותל. ומן הגג לגג אחר הסמוך לו אפילו היה גבוה ממנו כל שהוא או נמוך. ומן הגג האחר לחצר שניה ומחצר שניה לגג שלישי של חצר שלישית. ומגג שלישי למבוי. ומן המבוי לגג רביעי עד שיעבירונו כל המדינה כולה דרך גגות וחצרות או דרך גגות וקרפיפות או דרך חצרות וקרפיפות או דרך שלשתן מזה לזה ומזה לזה. ובלבד שלא יכנס בכלי זה לבית מן הבתים אלא אם כן עירבו אנשי כל המקומות האלו עירוב אחד :

כ וכן אם שבת הכלי בבית והוציאו לחצר לא יעבירונו לחצר אחרת או לגג אחר או לראש הכותל או לקרפף אלא אם כן עירבו אנשי כל המקומות שמעבירין בהן כלי זה עירוב אחד :

כא בור שבין שתי חצרות אין ממלאין ממנו בשבת אלא אם כן עשו לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים כדי שיהיה כל אחד דולה מרשותו. והיכן מעמידין את המחיצה. אם היתה למעלה מן המים צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד בתוך המים. ואם היתה המחיצה כולה בתוך המים צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה מן המים כדי שתהיה ניכרת רשות זה מרשות זה :

כב וכן אם עשו על פי הבור קורה רחבו ארבעה טפחים זה ממלא מצד הקורה וזה ממלא מצדה האחר וכאילו הבדילה חלק זה מחלק זה אף על פי שהמים מעורבין מלמטה קל הוא שהקלו חכמים במים :

כג באר שבאמצע השביל בין שני כתלי חצרות. אע"פ שהיא מופלגת מכותל זה ארבעה טפחים ומכותל זה ארבעה טפחים שניהם ממלאין ממנה ואין צריכין להוציא זיזין על גבה שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר :

כד חצר קטנה שנפרצה במלואה לחצר גדולה מבעוד יום. אנשי גדולה מערבין לעצמן ומותרים שהרי נשאר להן פצימין מכאן ומכאן. ואנשי קטנה אסורין להוציא מבתיהן לחצר שלהן עד שיערבו עם בני הגדולה עירוב אחד. שדיורין של גדולה חשובין כקטנה ואין דיורי קטנה חשובין כגדולה :

כה שתי חצרות שעירבו עירוב אחד דרך הפתח שביניהן או דרך החלון ונסתם הפתח או החלון בשבת כל אחת ואחת מותרת לעצמה הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה. וכן שתי חצירות שעירבה זו לעצמה וזו לעצמה ונפל הכותל שביניהן בשבת אלו מותרים לעצמן ומוציאין

מבתיהן ומטלטלין עד עיקר המחיצה ואלו. מטלטלין כן עד עיקר המחיצה הואיל והותרה מקצת שבת הותרה כולה. ואף על פי שנתוספו הדיורין שהדיורין הבאין בשבת אינן אומריין. נפתח החלון ונעשה הפתח בשגגה או שעשו נכרים לדעתן חזרו להיתרן. וכן שתי ספינות שהיו קשורות זו בזו ועירבו ונפסקו אסור לטלטל מזו לזו ואפילו היה מוקפות מחיצה. חזרו ונקשרו בשוגג חזרו להיתרן:

הלכות עירובין - פרק רביעי

א אנשי חצר שהיו כולם אוכלין על שולחן אחד אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו אין צריכין עירוב מפני שהן כאנשי בית אחד. וכשם שאין אשתו של אדם ובני ביתו ועבדיו אוסרין עליו ואינו צריך לערב עמהן כך אלו כאנשי בית אחד הן מפני שהן כולן סומכין על שולחן אחד:

ב וכן אם הוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר אחרת עירוב אחד לכולן ופת אחת בלבד מוליכין לאותו מקום שמערבין עמו. ואם היה העירוב בא אצלן אינן צריכין לערב כמו הבית שמניחין בו העירוב שאינו צריך ליתן את הפת שכל אלו הבתים כבית אחד הן חשובין:

ג וכן אנשי חצר שעירבו נעשו כולן כבית אחד. ואם הוצרכו לערב עם חצר שניה כבר אחד בלבד הוא שמוליכין על ידי כולן למקום שמערבין בו. ואם היה העירוב בא אצלן אינן צריכין ליתן פת:

ד חמשה שגבו את העירוב להוליכו למקום שמניחין בו העירוב כשהם מוליכין אינן צריכין להוליך ע"י חמשתן אלא כבר אחת שכיון שגבו כולן נעשו כאנשי בית אחד:

ה האב ובנו והרב ותלמידו שהן שרויין בחצר אינן צריכין לערב מפני שהן כבית אחד. ואף על פי שפעמים אוכלין על שלחן אחד ופעמים אינן אוכלין הרי הן כבית אחד:

ו האחים שכל אחד מהם לו בית בפני עצמו ואינן סומכין על שולחן אביהן, וכן הנשים או העבדים שאינן סומכין על שולחן בעליהן או רבן תמיד אבל אוכלין הם על שלחנו בשכר מלאכה שעושין לו או בטובה ימים ידועין כמי שסועד אצל חבירו שבוע או חדש, אם אין עמהן דיורין אחרים בחצר אינן צריכין לערב. ואם עירבו עם חצר אחרת עירוב אחד לכולן. ואם בא העירוב אצלן אין נותנין פת. ואם היו דיורין עמהן בחצר צריכין פת לכל אחד ואחד כשאר אנשי החצר מפני שאינן סומכין על שולחן אחד תמיד:

ז חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד. אם היה מפסיק בין כל חבורה וחבורה מחיצה המגעת לתקרה הרי כל חבורה מהן כאילו היא בחדר בפני עצמו או בעלייה בפני עצמה לפיכך צריכין פת מכל חבורה. ואם אין המחיצות מגיעות לתקרה כבר אחד לכולן שכולן כאנשי בית אחד חשובין:

ח מי שיש לו בחצר חבירו בית שער שרבים דורסין בו או אכסדרה או מרפסת או בית הבקר או בית התבן או בית העצים או אוצר הרי זה אינו אוסר עליו עד שיהיה לו עמו בחצר מקום דירה שהוא סומך עליו לאכול בו פתו ואחר כך יהיה אוסר עליו עד שיערב עמו. אבל מקום לינה אינו אוסר. לפיכך אם קבע לו מקום לאכול בו בבית שער או באכסדרה ומרפסת אינו אוסר עליו לפי שאינו מקום דירה:

ט עשרה בתים זה לפניו מזה הבית הפנימי והשני לו הם שנותנין את העירוב והשמונה בתים החיצונים אינן נותנין את העירוב הואיל ורבים דורסין בהן הרי הן כבית שער והדר בבית שער אינו אוסר. אבל התשיעי אין דורסין בו רבים אלא יחיד לפיכך אוסר עד שיתן עירובו:

י שתי חצרות וביניהן שלשה בתים פתוחים זה לזה ופתוחים לחצרות והביאו בני חצר זו עירובן דרך הבית הפתוח להן והניחוהו בבית אמצעי. וכן הביאו בני החצר האחר עירובן דרך הפתוח להן והניחוהו בבית האמצעי. אותן השלשה בתים אינן צריכין ליתן את הפת. האמצעי מפני שהניחו בו העירוב והשנים שמצדדיו מפני שכל אחד מהן בית שער לאנשי חצר:

יא שתי חצרות ושני בתים פתוחין זה לזה ביניהן והביאו אלו עירובן דרך הבית הפתוח להן והניחוהו בבית השני הסמוך לחצר האחרת והביאו אלו עירובן דרך הפתח הסמוך להן והניחוהו בבית האחר. שתייהן לא קנו עירוב. שכל אחד מהן הניח עירובו בבית שער של חצר אחרת:

יב אחד מבני החצר שהיה גוסס אף על פי שאינו יכול לחיות בו ביום הרי זה אוסר על בני החצר עד שיזכו לו בפת ויערבו עליו. וכן קטן אף על פי שאינו יכול לאכול כזית הרי זה אוסר עד שיערבו עליו. אבל האורח אינו אוסר לעולם כמו שבארנו:

יג אחד מבני חצר שהניח ביתו והלך ושבת בחצר אחרת אפילו היתה סמוכה לחצירו. אם הסיע מלבו ואין דעתו לחזור לביתו בשבת הרי זה אינו אוסר עליהן. במה דברים אמורים בישראל אבל עובד כוכבים אפילו הלך לשבות בעיר אחרת אוסר עליהן עד שישכרו ממנו מקומו שהרי אפשר שיבוא בשבת:

יד בעל החצר שהשכיר מבתי חצרו לאחרים והניח לו כלים או מיני סחורה בכל בית ובית מהן אינן אוסרין עליו הואיל ויש לו תפיסת יד בכל בית מהן נעשו הכל כאורחין אצלו. במה דברים אמורים בשהניח שם דבר שאסור לטלטלו בשבת כגון טבל ועששיות. אבל אם נשאר לו בכל בית מהן כלים שמוותר לטלטלן הואיל ואפשר שיוציאם היום ולא ישאר לו שם תפיסת יד הרי אלו אוסרין עליו עד שיערבו :

טו אנשי החצר ששכחו ולא עירבו אין מוציאים מבתיים לחצר ולא מחצר לבתיים אבל מטלטלין הן כלים ששבתו בחצר בכל החצר ובכל הנחשב עם החצר. ואם היתה שם מרפסת או עליה ועירבו אנשי החצר לעצמן ואנשי המרפסת לעצמן. אנשי המרפסת או אנשי העליה מטלטלין כלים ששבתו בבתיהן בכל המרפסת ובכל הנחשב עמה או בכל רוחב העליה ובכל הנחשב עמה. ואנשי החצר מטלטלין בכל החצר ובכל הנחשב עמה. וכן אם היה יחיד דר בחצר ויחיד דר בעליה ושכחו ולא עירבו. זה מטלטל בכל העליה והנחשב עמה וזה מטלטל בכל החצר והנחשב עמה :

טז כיצד הסלע או תל וכיוצא בו שבתוך החצר אם אינן גבוהין עשרה טפחים הרי אלו נחשבין בין החצר ובין המרפסת ושניהן אסורין להוציא שם כלים שבבתיים. ואם גבוהין עשרה והיה ביניהן ובין המרפסת פחות מארבעה טפחים הרי אלו נחשבין עם המרפסת שהרי הן שוין לה ובני מרפסת מותרין בהם. ואם היו רחוקין מן המרפסת ארבעה טפחים או יתר על כן אף על פי שגבוהין עשרה הרי אלו בכלל החצר והמרפסת לפי ששניהן אפשר להשתמש בהן על ידי זריקה. לפיכך שניהן אסורין להוציא לשם כלי הבתיים עד שיערבו. היתה מצבה רחבה ארבעה טפחים לפני המרפסת אין המרפסת אוסרת על בני החצר שהרי נחלקה מהן :

יז זיזין היוצאין מן הכותלים. כל שהוא למטה מעשרה טפחים הרי זה נחשב מן החצר ובני החצר משתמשין בו. וכל שהוא בתוך עשרה טפחים העליונים הסמוכין לעליה. אנשי עליה משתמשין בו והנשאר בין עשרה התחתונים עד תחלת עשרה העליונים מן הזיזין היוצאין שם שניהן אסורין בו ואין משתמשין בהן בכלים שבבתיים אלא אם בן עירבו :

יח בור שבחצר אם היה מלא פירות טבלים שאסור לטלטלן בשבת וכיוצא בהן הרי הוא וחוליתו כסלע או תל שבחצר. אם היה גבוה עשרה סמוך למרפסת הרי הוא נחשב עם המרפסת. אבל אם היה מלא מים אין בני חצר ולא בני מרפסת מכניסין ממנו לבתיים עד שיערבו :

יט שתי חצירות זו לפני זו ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין ועוברין על החיצונה. עירבה הפנימית ולא עירבה החיצונה הפנימית מותרת והחיצונה אסורה. עירבה החיצונה ולא עירבה הפנימית שתיהן אסורות. הפנימית מפני שלא עירבה והחיצונה מפני אלו שלא עירבו שעוברין

עליהן. עירבו זו לעצמה וזו לעצמה זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה אבל אין מטלטלין מזו לזו :

ב שכח אחד מן החיצונה ולא עירב הפנימית בהיתרה עומדת. שכח אחד מן בני הפנימית ולא עירב עמהן אף החיצונה אסורה מפני אלו בני הפנימית שלא עלה להן עירוב שהן עוברין עליהן :

בא עשו שתיהן עירוב אחד אם הניחוהו בחיצונה ושכח אחד מהן ולא עירב בין שהיה מבני החיצונה בין מבני הפנימית שתיהן אסורות עד שיבטל להן שהרי ביארנו שמבטלין מחצר לחצר. ואם הניחו עירובן בפנימית ושכח אחזי מבני החיצונה ולא עירב החיצונה אסורה ופנימית מותרת במקומה. שכח אחד מבני הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות עד שיבטל להן :

בב היה אחד דר בחצר זו ואחד דר בחצר זו אינן צריכין לערב אלא כל אחד מהן משתמש בכל חצירו. ואם היה עובד כוכבים ומזלות בפנימית אף על פי שהוא אחד הרי הוא כרבים ואוסר על החיצונה עד שישכרו מקומו :

בג ישלש חצירות הפתוחות זו לזו ורבים בכל חצר מהן. עירבו שתים החיצונות עם האמצעית היא מותרת עמהן והן מותרות עמה ושתים החיצונות אסורות זו עם זו עד שיעשו שלשתן עירוב אחד. היה בכל חצר מהן אחד אף על פי שרבים דורסין בחיצונה אינן צריכין לערב שכל אחד מהן מותר במקומו. היו שנים בפנימית הואיל והן אסורין במקומן עד שיערבו הרי הן אוסרין על היחידים שבאמצעית ושבחיצונה עד שיערבו שנים שבפנימית. זה הכלל רגל האסורה במקומה אוסרת שלא במקומה ורגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה מפני שעוברת עליהן :

בד שתי כצוצטריות זו למעלה מזו שהן למעלה מן המים אף על פי שעשתה כל אחת מהן מחיצה גבוהה עשרה טפחים יורדת מכל אחת ואחת. אם היו שתי הכצוצטריות בתוך עשרה טפחים הרי אלו אסורין למלאות עד שיערבו שתיהן עירוב אחד מפני שהן ככצוצטרא אחת. ואם היה בין העליונה והתחתונה יותר על עשרה טפחים ועירבה זו לעצמה וזו לעצמה שתיהן מותרות למלאות :

בה לא עשתה העליונה מחיצה ועשתה התחתונה אף התחתונה אסורה למלאות מפני דלי של בני העליונה שהן אסורין שעובר עליה. עשתה העליונה מחיצה ולא עשתה התחתונה העליונה מותרת למלאות והתחתונה אסורה. ואם נשתתפו בני התחתונה עם בני העליונה במחיצה שעשו שתיהן אסורות למלאות עד שיערבו עירוב אחד :

כו שלש דיאטות זו למעלה מזו עליונה ותחתונה של אחד ואמצעית של אחד לא ישלשל מן העליונה לתחתונה דרך אמצעית שאין משלשלין מרשות לרשות דרך רשות אחר. אבל משלשל הוא מן העליונה להתחתונה שלא דרך אמצעית :

כז שתי דיאטות זו כנגד זו והצר אחת תחתיהן ששופכין לתוכה המים לא ישפכו לתוכה עד שיערבו שתיהן עירוב אחד. עשו מקצתן עוקה בחצר לשפוך בה המים ומקצתן לא עשו. אלו שעשו שופכים לעוקה שלהן ואלו שלא עשו לא ישפכו לחצר עד שיערבו. ואם עשו אלו עוקה ואלו עוקה כל אחת משתיהן שופכת לעוקה שלהן אף על פי שלא עירבו :

הלכות עירובין - פרק חמישי

א אנשי מבוי שהיה ביניהן שיתוף במאכל אחד לענין סחורה כגון שקנו יין בשותפות או שמן או דבש וכיוצא בהן אינן צריכין שיתוף אתר לענין שבת אלא סומכין על שיתוף של סחורה. והוא שיהיה המין שהן שותפין בו מין אחד ובכלי אחד. אבל אם היה אחד מהן שותף לזה ביין ולאחר בשמן או שהיה הכל יין והיה בשני כלים הרי אלו צריכין שיתוף אחר לענין שבת :

ב אחד מבני המבוי שבקש מחבירו יין או שמן קודם השבת ולא נתן לו בטל השיתוף. שהרי גלה דעתו שאינן כולן כשותפין שאין מקפידין זה על זה. אחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא נשתתף. בני מבוי נכנסין לביתו ונוטלין ממנו שיתוף בעל כרחו. ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו להשתתף עמהן :

ג אחד מבני המבוי שהיה לו אוצר של יין או שמן וכיוצא בהן הרי זה מזכה ממנו מעט לכל בני המבוי להשתתף בו ומערב בו עליהם. ואף על פי שלא הפרישו ולא יחדו אלא הרי הוא מעורב באוצר הרי זה שיתוף :

ד חצר שיש לה שני פתחים לשני מבואות אם נשתתפה עם אחד מהן בלבד נאסרה במבוי השני ואינה מוציאה ומכניסה בו. לפיכך אם זיכה אחד בשיתוף לכל בני המבוי ושיתף עליהן צריך להודיע לאנשי החצר זו. שאינן משתתפין אלא מדעתן שאינה זכות להן שמא במבוי השני רוצים להשתתף ולא בזה :

ה אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו והוא שלא יאסרו על שכיניו. אבל אם אוסר אינה מערבת עליו ולא משתתפת עליו אלא מדעתו. כיצד אוסר כגון שאמר איני מערב עמכם או איני משתתף עמכם :

ו נשתתפו אנשי חצר זו עם אחד משני המבואות אם במין אחד נשתתפו אפילו כלה אותה המין הרי זה עושה שיתוף אחר ומזכה להן ואינו צריך להודיעם פעם שניה. ואם בשני מינין נשתתפו ונתמעט האוכל מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיען. ואם כלו מזכה להם וצריך להודיעם. נתוספו שכנים בחצר זה מזכה להם וצריך להודיעם :

ז נשתתפה חצר זו עם בני המבוי זה מפתח זה ועם בני המבוי השני מן הפתח האחר מותרת עם שניהן והן מותרין עמה ושני המבואות אסורין זה עם זה. לא עירבה עם אחד מהם אוסרת על שניהן :

ח היתה חצר זו רגילה בפתח אחד והפתח השני אינה רגילה. זה שרגילה להכנס ולצאת בו אוסר ושאינה רגילה בו אינו אוסר. עירבה עם מבוי שאינה רגילה בו הותר המבוי האחר לעצמו ואינו צריך לערב עמה :

ט עירבו בני המבוי שהיא רגילה בו לעצמן והיא לא עירבה עמו ולא עם בני המבוי האחר שאינה רגילה בו וגם לא עירבו בני המבוי שאינה רגילה בו. דוחין אותה אצל זה המבוי שאינה רגילה מפני שלא עירב. הואיל והיא לא עירבה והוא לא עירב דוחין אותה אצלו כדי שלא תאסור על מבוי זה שעירב לעצמו :

י חצר שיש לה פתח למבוי ופתח אחר לבקעה אי לקרפף יתר מבית סאתים הואיל ואסור לטלטל מחצר לאותו הקרפף אינו סומך אלא על פתח של מבוי לפיכך אוסר על בני המבוי עד שישתתף עמהן. אבל אם היה הקרפף בית סאתים או פחות אינו אוסר על בני המבוי שעל הפתח המיוחד לו סומך הואיל ומותר לטלטל בכל הקרפף :

יא אחד מבני מבוי שהלך לשבות במבוי אחר אינו אוסר עליהן. וכן אחד מבני מבוי שבנה מצבה רחבה ארבעה טפחים על פתחו אינו אוסר עליהן שהרי הפריש עצמו מהן וחלק רשותו :

יב אנשי מבוי שנשתתפו מקצתן ושכחו מקצתן ולא נשתתפו מבטלין רשותן לאלו שנשתתפו. ודינם לענין ביטול רשות כדין אנשי חצר ששכח אחד מהן או שנים ולא עירבו. וכבר אמרנו שכל אדם עם אנשי ביתו הסמוכים על שולחנו כאיש אחד הן חשובין בין לעירובי חצירות בין לשתופי מבואות :

יג מבוי שעירבו כל חצירות שבו כל חצר וחצר בפני עצמה ואחר כך נשתתפו כולן במבוי. שכח אחד מבני החצר ולא עירב עם בני חצירו לא

הפסיד כלום. שהרי כולם נשתתפו ועל השתוף סומכין ולא הצריכו לערב בחצירות עם השתוף אלא שלא לשכח לתינוקות תורת עירוב והרי עירבו בחצירות. אבל אם שכח אחד מבני המבוי ולא נשתתף אסורים במבוי ומותרין כל בני חצר לטלטל בחצרן שהמבוי לחצירות כחצר לבתים :

יד נשתתפו במבוי ושכחו כולן לערב בחצירות. אם אין מקפידין על פרוסתן סומכין על השתוף בשבת הראשונה בלבד. ואין מתירין להן דבר זה אלא מדוחק :

טו מבוי שלא נשתתפו בו אם עירבו חצירות עם הבתים אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות ככרמלית. מאחר שעירבו חצירות עם הבתים נעשה המבוי כאילו אינו פתוח לו אלא בתים בלבד בלא חצירות. ולפיכך אין מטלטלין בכולן. ואם לא עירבו אנשי החצירות מטלטלין בכולן כלים ששבתו בתוכו כחצר שלא עירבו בה :

טז עובד כוכבים או צדוקי השרוי בחצר שבמבוי דינו עם בגי המבוי כדינו עם בני החצר ששוכרים מן העובד כוכבים או מאחד מבני ביתו רשותו שבמבוי. או מבטל להן הצדוקי. ואם היה במבוי עובד כוכבים וישראל אחד אינו צריך שיתוף. ודין ישראל אחד ודין רבים שהן סומכין על שלחן אחד דין אחד הוא :

יז עובד כוכבים שהיה דר במבוי אם יש לו בחצירו פתח אחד לבקעה אינו אוסר על בני המבוי. ואפילו היה פתח קטן ארבעה על ארבעה אף על פי שמוציא גמלים וקרונות דרך הפתח שבמבוי אינו אוסר עליהן שאין דעתו אלא על פתח המיוחד לו שהוא לבקעה. וכן אם היה פתוח לקרפף שהוא יתר על בית סאתים הרי זה כפתוח לבקעה ואינו אוסר עליהן. היה בית סאתים או פחות אינו סומך עליהן ואוסר עליהן עד שישכרו ממנו :

יח מבוי שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד ישראלים והיו חלונות פתוחות מחצר לחצר של ישראל ועירבו כולן דרך חלונות. אף על פי שנעשו כאנשי בית אחד ומותרין להוציא ולהכניס דרך חלונות הרי אלו אסורין להשתמש במבוי דרך פתחים עד שישכרו מן העובד כוכבים. שאין נעשים כיחיד במקום עובד כוכבים :

יט . כיצד משתתפין במדינה. כל חצר וחצר מערבת לעצמה שלא לשכח התינוקות. ואחר כך משתתפין כל אנשי המדינה כדרך שמשתתפין במבוי. ואם היתה המדינה קנין יחיד אפילו נעשית של רבים משתתפין כולן שיתוף אחד ויטלטלו בכל המדינה. וכן אם היתה של רבים ויש לה פתח אחד משתתפין כולן שיתוף אחד :

כ אבל אם היתה של רבים ויש לה שני פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצאין בזה אפילו נעשית של יחיד אין מערבין את כולה אלא מניחין ממנה מקום

אחד אפילו בית אחד בחצר אחת ומשתתפין השאר. ויהיו אלו המשתתפין כולן מותרין בכל המדינה חוץ מאותו מקום ששיירו. ויהיו אותן הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושין לעצמן אם היו הנשארים רבים ואסורין לטלטל בשאר כל המדינה:

כא ודבר זה משום היכר הוא כדי שידעו שהעירוב התיר להן לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין בה. שהרי המקום שנשאר ולא נשתתף עמהן אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן:

כב מדינה של רבים שיש לה פתח אחד וסולם במקום אחר מערבין את כולה ואינה צריכה שיור שאין הסולם שבחומה חשוב כפתח. הבתים שמניחין אותו שיור אף על פי שאינן פתוחין לעיר אלא אחוריהן לעיר ופניהם לחוץ עושין אותו שיור ומערבין את השאר:

כג המזכה בשיתוף לבני המדינה. אם עירבו כולן עירוב אחד אינו צריך להודיען שזכות הוא להן. ודין מי ששכח ולא נשתתף עם בני המדינה או מי שהלך לשבות בעיר אחרת או עובד כוכבים שהיה עמהן במדינה דין הכל כדינם בחצר ומבוי:

כד מדינה שנשתתפו כל יושביה חוץ ממבוי אחד הרי זה אוסר על כלן. ואם בנו מצבה על פתח המבוי אינו אוסר לפיכך אין מערבין מדינה לחצאין אלא או כולה או מבוי מבוי. ובונה כל מבוי ומבוי מצבה על פתחו אם רצה לחלוק רשותו מהן כדי שלא יאסור על שאר המבואות:

הלכות עירובין - פרק ששי

א מי שיצא מן המדינה בערב שבת והניח מזון שתי סעודות רחוק מן המדינה בתוך התחום וקבע שביתתו שם. אע"פ שחזר למדינה ולן בביתו נחשב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו שתי הסעודות. וזה הוא הנקרא עירובי תחומין:

ב ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח. לפיכך כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד המדינה אינו מהלך במדינה אלא עד סוף מדתו. ואם היתה המדינה מובלעת בתוך מדתו תחשב המדינה כולה כארבע אמות וישלים מדתו חוצה לה:

ג כיצד הרי שהניח את עירובו בר. חוק אלף אמה מביתו שבמדינה לרוח מזרח נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה למזרח. ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב. אלף שמן העירוב עד ביתו ואלף אמה

מביתו בתוך המדינה. ואינו מהלך במדינה אלא עד סוף האלף. היה מביתו עד סוף המדינה פחות מאלף אפילו אמה אחת שנמצאת מדתו כלתה חוץ למדינה תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תשע מאות שש ותשעים אמה תשלום האלפים :

ד לפיכך אם הניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו שבמדינה הפסיד את כל המדינה כולה. ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה ומעירובו אלפים ואינו מהלך מביתו במדינה לרוח מערב אפילו אמה אחת. המניח עירובו ברשות היחיד אפילו היתה מדינה גדולה כניונה ואפילו עיר חריבה או מערה הראויה לדיורין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח :

ה המניח עירובו בתוך המדינה ששבת בה לא עשה כלום ואין מודדין לו ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני המדינה כולן שיש להן אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה. וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפין לעיר שמודדין התחום חוץ מהם הרי זה כנותנו בתוך העיר. נתן עירובו חוץ לתחום אינו עירוב :

ו אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כגון שהיה רוצה לילך לבית האבל או למשתה של נשואין או להקביל פני רבו או חבירו שבא מן הדרך וכיוצא באלו. או מפני היראה כגון שהיה רוצה לברוח מן העובדי כוכבים או מן הלסטים וכיוצא בזה. ואם עירב שלא לאחד מכל אלו אלא לדברי הרשות הרי זה עירוב :

ז כל שמתתפין בו מערבין בו עירובי תחומין. וכל שאין משתתפין בו אין מערבין בו תחומין. וכמה שיעור עירובי תחומין מזון שתי סעודות לכל אחד, ואחד. ואם היה לפתן כדי לאכול בו שתי סעודות. כמו השיתוף :

ח וצריך שיהיה הוא ועירובו במקום אחד כדי שיהיה. אפשר לו לאוכלו בין השמשות. לפיכך אם נתכוין לשכות ברה"ר והניח עירובו ברה"י. או ברה"י והניח עירובו ברשות הרבים אינו עירוב. שאי אפשר לו להוציא מרה"י לרה"ר בין השמשות אלא בעבירה :

ט אבל אם נתכוין לשבות ברה"י או ברה"ר והניח עירובו בכרמלית. או שנתכוין לשבות בכרמלית והניח עירובו ברה"י או ברה"ר הרי זה עירוב. שבשעת קניית העירוב שהוא בין השמשות מותר. להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר מצוה. שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה או בשעת הדחק :

י נתנו במגדל ונעל ואבד המפתח אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה הרי זה עירוב. שאין אסור לעשות בין השמשות במקום מצוה אלא

מלאכה. נתנו בראש הקנה או הקונדס הצומחין מן הארץ אינו עירוב
גזירה שמא יתלוש. ואם היו תלושין ונעוצין הרי זה עירוב:

יא כל המניח עירובו יש לו במקום עירובו ארבע אמות. לפיכך המניח
עירובי תחומין שלו בסוף התחום ונתגלגל העירוב ויצא חוץ לתחום בתוך
שתי אמות הרי זה עירוב וכאילו לא יצא ממקומו. ואם יצא חוץ לשתי
אמות אינו עירוב שהרי נעשה חוץ לתחום והמניח עירובו חוץ לתחום
אינו עירוב מפני שאינו יכול להגיע אל עירובו:

יב נתגלגל העירוב ויצא שתי אמות חוץ לתחום או אבד או נשרף או
שהיה תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב. משחשיכה הרי זה עירוב.
שקניית העירוב בין השמשות. ואם ספק הרי זה עירוב שספק העירוב
כשר. לפיכך אם נאכל העירוב בין השמשות הרי זה עירוב:

יג אמרו לו שנים צא וערב עלינו, אחד עירב עליו מבעוד יום ואחד עירב
עליו בין השמשות וזה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות
וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשיכה שניהם קנו עירוב.
שבין השמשות ספק הוא וספק העירוב כשר. אף על פי כן ספק חשיכה
ספק לא חשיכה אין מערבין עירובי תחומין לכתחלה ואם עירב הרי זה
עירוב:

יד נפל על העירוב גל מבעוד יום אם יכול להוציאו בלא עשיית מלאכה
הרי זה כשר שמותר להוציאו בין השמשות שהיא שעת קניית העירוב.
ואם נפל עליו גל משחשיכה הרי זה עירוב ואע"פ שאי אפשר להוציאו
אלא בעשיית מלאכה. ספק מבעוד יום נפל או משחשיכה הרי זה כשר
שספק העירוב כשר:

טו אבל אם עירב בתרומה שהיא ספק טמאה אינו עירוב שאינה סעודה
הראויה. וכן אם היו לפניו שתי ככרות של תרומה אחת טהורה ואחת
טמאה ואינו יודע אי זו היא משתיהן ואמר עירובי בטהורה בכל מקום
שהוא אינו עירוב. שאין כאן סעודה הראויה לאכילה:

טז אמר ככר זו היום חול ולמחר קדש ועירב בה הרי זה עירוב. שבין
השמשות עדיין לא נתקדשה ודאי וראויה היתה מבעוד יום. אבל אם
אמר היום קדש ולמחר חול אין מערבין בה שאינה ראויה עד שתחשך.
וכן אם הפריש תרומה והתנה עליה שלא תהיה תרומה עד שתחשך אין
מערבין בה. שהרי היא טבל כל בין השמשות וצריך שתהיה הסעודה
ראויה מבעוד יום:

יז הנותן עירובו בבית הקברות אינו עירוב לפי שבית הקברות אסור
בהנייה וכיון שרוצה בקיום העירוב שם אחר קנייה הרי נהנה בו. נתנו

בבית הפרס הרי זה עירוב ואפילו היה כהן מפני שיכול ליכנס שם במגדל הפורח או שינפח והולך :

יח רבים שרצו להשתתף בעירובי תחומין מקבצין כולן עירובן שתי סעודות לכל אחד ואחד ומניחין אותו בכלי אחד במקום שירצו. ואם עשה אחד עירוב על ידי כולן צריך לזכות להן על ידי אחר. וצריך להודיעם שאין מערבין לו לאדם עירובי תחומין אלא לדעתו שמא אינו רוצה לערב באותה הרוח שרצה זה. ואם הודיעו מבעוד יום אף על פי שלא רצה אלא משתחשך הרי זה עירוב. ואם לא הודיעו עד שחשכה אינו יוצא בו שאין מערבין משתחשך :

יט כל הזוכה בעירובי חצירות מזכין על ידו בעירובי תחומין. וכל מי שאין מזכין על ידו עירובי חצירות אין מזכין על ידו עירובי תחומין :

כ נותן אדם מעה לבעל הבית כדי שיקח לו פת ויערב לו בה עירובי תחומין. אבל אם נתן לחנוני או לנחתום ואמר לו זכה לי במעה זו אינו עירוב. ואם אמר לו ערב עלי במעה זו הרי זה לוקח בה פת או אוכל מן האוכלין ומערב עליו. ואם נתן לו כלי ואמר לו תן לי בזה אוכל וזכה לי בו הרי זה לוקח אוכל ומערב עליו בו :

כא מערב אדם עירובי תחומין על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן. לפיכך אם עירב עליהן ועירבו לעצמן יוצאין בשל רבן. אבל אינו מערב לא על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן. ואע"פ שהן אוכלין אצלו על שולחנו. ואם עירב עליהן ושמעו ושתקו ולא מיחו יוצאין בעירובו. עירב על אחד מהן ועירבו הן לעצמן אין לך מחאה גדולה מזו ויוצאין בעירוב עצמן. קטן בן שש שנים או פחות יוצא בעירוב אמו ואין צריך להניח עליו מזון שתי סעודות לעצמו :

כב הרוצה לשלח עירובו ביד אחר להניחו לו במקום שהוא רוצה לקבוע שביתתו שם הרשות בידו. וכשהוא משלחו אינו משלחו ביד חרש שוטה וקטן ולא ביד מי שאינו מודה במצות עירוב. ואם שלח אינו עירוב ואם שלחו ביד אחד מאלו הפסולין להוליכו לאדם כשר כדי שיוליכו הכשר ויניחו במקום העירוב הרי זה כשר. ואפילו שלחו על הקוף או על הפיל. והוא שיהיה עומד מרחוק עד שיראה זה הפסול או הבהמה שהגיעו אצל הכשר שאמר לו להוליך את העירוב. וכן רבים שנשתתפו בעירובי תחומין ורצו לשלוח עירובן ביד אחר הרי אלו משלחין :

כג אחד או רבים שאמרו לאחד צא וערב עלינו ועירב עליהן באי זה רוח שרצה הרי זה עירוב ויוצאין בו שהרי לא ייחדו לו רוח. האומר לחבירו ערב עלי בתמרים ועירב עליו בגרוגרות בגרוגרות ועירב עליו בתמרים. א"ל הניח עירובי במגדל והניחו בשובך. בשובך והניחו במגדל. בבית

והניחו בעליה בעליה והניחו בבית אינו עירוב. אבל אם אמר לו ערב עלי סתם ועירב עליו בין בגרוגרות בין בתמרים בין בבית בין בעליה הרי זה עירוב:

כד כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין, ואומר בזה העירוב יהיה מותר לי להלך למקום זה אלפים אמה לכל רוח. ואם היה אחד מערב על ידי רבים אומר בזה העירוב יהיה מותר לפלוני או לבני מקום פלוני או לבני עיר זו להלך ממקום זה אלפים אמה לכל רוח:

הלכות עירובין - פרק שביעי

א מי שיצא מערב שבת חוץ למדינה ועמד במקום ידוע בתוך התחום או בסופו ואמר שביתתי במקום זה וחזר לעירו ולן שם. יש לו להלך למחר מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח. וזה הוא עיקר עירובי תחומין לערב ברגליו. ולא אמרו לערב בהנחת מזון שתי סעודות בלבד במקום אף על פי שלא יצא ולא עמד שם אלא להקל על העשיר שלא יצא אלא ישלח עירובו ביד אחר ויניחו לו:

ב וכן אם נתכוין לקבוע שביתתו במקום ידוע אצלו כגון אילן או בית או גדר שהוא מכיר מקומו ויש בינו ובינו כשחשכה אלפים אמה או פחות והחזיק בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מקום ויקנה בו שביתה אף על פי שלא הגיע ולא עמד שם אלא החזירו חבירו ללון אצלו או שחזר מעצמו ללון או נתעכב. למחר יש לו להלך עד מקום שנתכוין לו ומאותו המקום אלפים אמה לכל רוח. שכיון שגמר בלבו לקבוע שם שביתתו והחזיק בדרך נעשה כמי שעמד שם או שהניח עירובו שם:

ג במה דברים אמורים בעני שאין מטריחין אותו להניח עירוב או ברחוק כגון מי שהיה בא בדרך והיה ירא שמא תחשך. והוא שישאר מן היום כדי להגיע לאותו מקום שקנה בו שביתה קודם שתחשך אם רץ בכל כחו והיה בינו ובין אותו מקום כשתחשך אלפים אמה או פחות. אבל אם לא היה רחוק ולא עני או שלא נשאר מן היום כדי שיגיע אפילו רץ בכל כחו או שהיה בין המקום שנתכוין לשבות בו ובין המקום שהוא עומד בו כשחשכה יתר מאלפים אמה או שלא כיון המקום שקנה בו שביתה. הרי זה לא קנה שביתה ברחוק מקום ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה:

ד מי שעמד מבעוד יום ברה"י וקנה שם שביתה או שהיה בא בדרך ונתכוין לשבות ברה"י הידוע אצלו וקנה שם שביתתו הרי זה מהלך את

כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה רשות היחיד זו מקום שלא הוקף לדירה או תל או בקעה אם היה בה בית סאתים או פחות מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. ואם היתה יותר על בית סאתים אין לו בה אלא ארבע אמות וחוצה מהן אלפים אמה לכל רוח. וכן אם הניח עירובו במקום שלא הוקף לדירה:

ה הקונה שביתה ברחוק מקום ולא סיים מקום שביתתו לא קנה שביתה שם. כיצד היה בא בדרך ואמר שביתתי במקום פלוני או בשדה פלונית או בבקעה פלונית או ברחוק אלף אמה או אלפים ממקומי זה הרי זה לא קנה שביתה ברחוק ואין לו אלא אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא עומד בו כשחשכה:

ו אמר שביתתי תחת אילן פלוני או תחת סלע פלוני אם יש תחת אותו אילן או אותו סלע שמונה אמות או יתר לא קנה שביתה שהרי לא כיון מקום שביתתו. שאם בא לשבות בתוך ארבע אמות אלו שמא בארבע אמות האחרות הוא שקנה שביתה:

ז לפיכך צריך להתכוין לשבות בעיקרו או בארבע אמות שבדרומו או שבצפונו. ואם היה תחתיו פחות משמנה אמות ונתכוין לשבות תחתיו קנה שהרי אין שם שיעור שני מקומות והרי מקצת מקומו מסויים. היו שנים באים בדרך אחד מהן מכיר אילן או גדר או מקום שהוא קובע בו שביתה והשני אינו מכיר. זה שאינו מכיר מוסר שביתתו למכיר והמכיר מתכוין לשבות הוא וחבירו במקום שהוא מכיר:

ח אנשי העיר ששלחו אחד מהן להוליך להן עירובן למקום ידוע והחזיק בדרך והחזירו חבירו ולא הוליך עירובן. הן לא קנו שביתה באותו מקום שהרי לא הונח שם עירובן ואין להן להלך ממדינתן אלא אלפים אמה לכל רוח. והוא קנה שם עירוב שהרי הוא בא בדרך ונתכוין לשבות שם והחזיק בדרך. לפיכך יש לו להלך לאותו מקום למחר ולהלך ממנו אלפים אמה לכל רוח:

ט זה שאמרנו שצריך הקונה שביתה ברחוק מקום שיחזיק בדרך, לא שיצא וילך בשדה אלא אפילו ירד מן העליה לילך לאותו מקום וקודם שיצא מפתח החצר החזירו חבירו הרי זה החזיק וקנה שביתה. וכל הקונה שביתה ברחוק מקום אינו צריך לומר שביתתי במקום פלוני אלא כיון שגמר בלבו והחזיק בדרך כל שהוא קנה שם שביתה. ואין צריך לומר מי שיצא ברגליו ועמד במקום שקונה בו שביתה שאינו צריך לומר כלום אלא כיון שגמר בלבו קנה:

י התלמידים שהולכין ואוכלין בלילי שבת בשדות וכרמים אצל בעלי הבתים שפתן מצויה לעוברי דרכים הבאים שם ובאים ולנים בבית המדרש. מהלכין אלפים אמה לכל רוח מבית המדרש לא ממקום

האכילה. שאילו מצאו סעודתן בבית המדרש לא היו יוצאין לשדה ואין דעתן סומכת לדירה אלא על בית מדרשם :

הלכות עירובין - פרק שמיני

א אין מניחין שני עירובין אחד במזרח ואחד במערב כדי שיהלך במקצת היום על אחד משני העירובין ובשאר היום על העירוב השני. שאין מערבין שני עירובין ליום אחד. טעה ועירב לשתי רוחות כמדומה הוא שמערבין לשתי רוחות. או שאמר לשנים צאו וערבו עלי אחד עירב עליו לצפון ואחד עירב עליו לדרום מהלך כרגלי שניהם :

ב כיצד מהלך כרגלי שניהם שאינו יכול להלך אלא במקום שיש לשניהם להלך בו. נתן האחד עירוב ברחוק אלף אמה לרוח מזרח והניח השני מהן עירובו ברחוק חמש מאות אמה לרוח מערב. אין זה שעירבו עליו מהלך במערב אלא אלף אמה כרגלי מי שעירב עליו במזרח. ולא יהלך במזרח אלא אלף וחמש מאות אמה כרגלי מי שעירב עליו במערב. לפיכך אם עירב. או עירבו עליו שני עירובין אלו אחד ברחוק אלפים אמה למזרח ואחד ברחוק אלפים אמת למערב הרי זה לא יזוז ממקומו :

ג מערב אדם שני עירובין בשתי רוחות ומתנה ואומר אם אירע לי דבר מצוה או נלחצתי למחר ונצרכת לרוח זו זה העירוב הוא שאני סומך עליו והעירוב שברוח השנית אינו כלום. ואם נצרכת לרוח זו השני זה העירוב הוא שאני סומך עליו ושברוח הראשונה אינו כלום. ואם נצרכת לשתי הרוחות יש לי לסמוך על איזה עירוב שארצה ולאיזה שארצה אלק. ואם לא אירע לי דבר ולא נצרכת לרוח מהן אין שני העירובין האלו עירוב ואיני סומך על אחד מהן אלא הריני כבני עירי שש לו אלפים אמה לכל רוח מחוץ לחומה :

ד כשם שאסור לצאת חוץ לתחום בשבת כך אסור לצאת ביום טוב וביום הכפורים. וכשם שהמוציא מרשות לרשות בשבת חייב כך המוציא מרשות לרשות ביום הכפורים חייב. אבל ביום טוב מותר להוציא מרשות לרשות. לפיכך מערבין עירובי חצירות ומשתתפין במבואות ליום הכפורים כשבת. ומערבין עירובי תחומין ליום הכפורים ולימים טובים כדרך שמערבין לשבת :

ה יום טוב שחל להיות סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה או שני ימים טובים של גליות יש לו לערב שני עירובין לשתי רוחות וסומך על אי זה מהן שירצה ליום הראשון ועל העירוב שברוח השניה ליום השני. או מערב עירוב אחד לרוח אחת וסומך עליו לאחד משני ימים וביום השני

יהיה כבני העיר וכאילו לא עשה עירוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח. במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה הרי הן כיום אחד ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחת:

י וכן מתנה אדם על עירובו ואומר עירובי לשבת זו אבל לא לשבת אחרת. או לשבת אחרת אבל לא לשבת זו. לשבתות ולא לימים טובים שלימים טובים ולא לשבתות:

ז אמר לחמשה הריני מערב על איזה מכם שארצה רציתי אלך לא רציתי לא אלך. אע"פ שרצה משחשכה ילך. דבר שהוא מדברי סופרים יש בו ברירה. וכן המערב לשבתות של כל השנה ואמר רציתי אלך לא רציתי לא אלך אלא אהיה כבני עירי כל שבת שירצה ילך אע"פ שרצה משתחשך:

ח המערב לשני ימים טובים של גליות או לשבת ויום טוב אע"פ שהוא עירוב אחד לרוח אחת לשני הימים צריך שיהיה העירוב במקומו מצוי בליל הראשון ובליל שני כל כל השמשות. כיצד הוא עושה מוליכו בערב יום טוב או בערב שבת ומחשיך עליו ונוטלו בידו ובא לו אם היה ליל יום טוב. ולמחר מוליכו לאותו מקום ומניחו שם עד שתחשך ואוכלו אם היה ליל שבת או מביאו אם היה ליל יום טוב. מפני שהן שתי קדושות ואינן כיום אחד כדי שנאמר מליל ראשון קנה העירוב לשני ימים:

ט נאכל העירוב בראשון קנה העירוב לראשון ואין לו עירוב לשני. עירב ברגליו בראשון צריך לערב ברגליו בשני והוא שילך ויעמוד באותו מקום ויחשוב בלבו שיקנה שם שביתה. עירב בפת בראשון אם רצה לערב ברגליו בשני הרי זה עירוב. ואם רצה לערב בפת צריך לערב באותה הפת עצמה שעירב בה בד. אשון:

י יום הכפורים שחל להיות ערב שבת או לאחר שבת בזמן שמקדשין על פי הראיה יראה לי שהן כיום אחד וקדושה אחת הם:

יא זה שאמרנו שיש לו לערב שני עירובין בשתי רוחות לשני הימים והוא שיהיה אפשר לו להגיע לכל אחד משני העירובין ביום הראשון. אבל אם אי אפשר לו להגיע לעירוב של יום השני ביום הראשון אין עירוב השני עירוב. שהעירוב מצותו שיהיה בסעודה הראויה מבעוד יום וזה הואיל ואינו יכול להגיע לזה העירוב ביום הראשון הרי זו אינה ראויה מבעוד יום:

יב כיצד. הרי שהניח עירובו ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והניח עירוב שני ברחוק אמה אחת או מאה או אלף ברוח מערב וסמך עליו ליום שני אין זה השני עירוב. שהרי ביום הראשון אין זה העירוב השני ראוי לו מבעוד יום לפי שאינו יכול להגיע אליו שהרי לא נשאר לו ברוח מערב כלום:

יג אבל אם הניח עירובו ברחוק אלף וחמש מאות מביתו ברוח מזרח וסמך עליו ליום ראשון והניח עירוב שני רחוק מביתו לרוח מערב בתוך חמש מאות אמה וסמך עליו ליום שני הרי זה עירוב. שהרי אפשר לו שיגיע לו ביום הראשון:

יד יום טוב שחל להיות בערב שבת אינו עושה עירוב ביום טוב לא עירובי חצירות ולא עירובי תחומין אלא מערב הוא ביום חמישי שהוא ערב יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של גליות בחמישי וערב שבת מערב מיום רביעי עירובי תחומין ועירובי חצירות. ואם שכח ולא עירב הרי זה מערב עירובי חצירות בחמישי ובערב שבת ומתנה אבל לא עירובי תחומין:

טו כיצד מתנה אומר בחמישי אם היום יום טוב אין בדברי כלום ואם לאו הרי זה עירוב. ולמחר חוזר ומערב ואומר. אם היום יום טוב כבר עירבתי מאמש ואין בדברי היום כלום ואם אמש היה יום טוב הרי זה עירוב. במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה הרי הן כיום אחד ואינו מערב להן אלא מערב יום טוב:

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצות. שתי מצות עשה. ושתי מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לשבות בו ממלאכה. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) להתענות בו. (ד) שלא לאכול ולשתות בו: וביאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

הלכות שביתת עשור - פרק ראשון

א מצות עשה לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי שנאמר (ויקרא כג-לב) "שבת שבתון הוא לכם". וכל העושה בו מלאכה בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר (במדבר כט-ז) "ובעשור" וגו' (במדבר כט-ז) "כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה. אם עשה ברצונו בזדון חייב כרת. ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה:

ב כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה חייבין על זדונה בעשור כרת. וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת חייבין עליו קרבן חטאת ביום

הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אע"פ שאינה מלאכה אסור לעשותו ביום הכפורים. ואם עשה מכין אותו מכת מרדות כדרך שמכין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום הכפורים. וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת כד אסור ביום הכפורים. כללו של דבר אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה וביום הכפורים בכרת:

ג ומותר לקנב את הירק ביום הכפורים מן המנחה ולמעלה. ומהו הקינוב שיסיר את העלים המעופשות ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפצעין באגוזין ומפרכין ברמונים מן המנחה ולמעלה מפני עגמת נפש. ויום הכפורים שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפריכת רמונים כל היום. וכבר נהגו העם בשנער ובמערב שלא יעשו אחת מכל אלו ביום הצום אלא הרי הוא כשבת לכל דבריו:

ד מצות עשה אחרת יש ביום הכפורים והיא לשבות בו מאכילה ושתייה שנאמר [\(ויקרא טז-כט\)](#) "תענו את נפשותיכם". מפי השמועה למדו אי זה הוא ענוי שהוא לנפש זה הצום. וכל הצם בו קיים מצות עשה. וכל האוכל ושותה בו בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר [\(ויקרא כג-כט\)](#) "כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה". מאחר שענש הכתוב כרת למי שלא נתענה למדנו שמוזהרין אנו בו על אכילה ושתייה. וכל האוכל או השותה בו בשוגג חייב קרבן חטאת קבועה:

ה וכן למדנו מפי השמועה שאסור לרחוץ בו או לסוך בו או לנעול את הסנדל או לבעול. ומצוה לשבות מכל אלו כדרך ששבות מאכילה ושתייה שנאמר [\(ויקרא טז-לא\)](#) [\(ויקרא כג-לב\)](#) "שבת שבתון" שבת לענין [\(אכילה\)](#) ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין כרת או קרבן אלא על אכילה ושתייה. אבל אם רחץ או סך או נעל או בעל מכין אותו מכת מרדות:

ו כשם ששבות מלאכה בו בין ביום ובין בלילה כד שבות לעינוי בין ביום בין בלילה. וצריך להוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שנאמר [\(ויקרא כג-לב\)](#) "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב". כלומר התחיל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוך לעשירי. וכן ביציאה שוהה בעינוי מעט מליל אחד עשר סמוך לעשירי שנאמר מערב ועד ערב [\(ויקרא כג-לב\)](#) "תשבתו שבתכם":

ז נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש אין ממחין בידן שלא יבואו לעשות בזדון. שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו. והנח להן שיהו שוגגין ואל יהו מזידין. וכן כל הדומה לזה:

הלכות שביתת עשור - פרק שני

א האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאכול לאדם ככותבת הגסה שהיא פחות מכביצה כמעט הרי זה חייב. וכל האוכלים מצטרפין לשיעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתית אדם כמלוא לוגמיו של שותה כל אחד ואחד לפי לוגמיו חייב. וכמה מלוא לוגמיו כדי שיסלקם לצד אחד ויראה מלא לוגמיו. ושיעור זה באדם בינוני פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשיעור זה והאכילה ושתיה אין מצטרפין לשיעור אחד:

ב אחד האוכל אוכלים המותרים או שאכל דברים האסורין כגון פיגול ונותר וטבל ונבלות וטריפות וחלב או דם הואיל ואכל אוכלים הראויין לאדם הרי זה חייב כרת משום אוכל ביום הכפורים:

ג אכל או שתה פחות משיעור זה אינו חייב כרת אע"פ שהוא אסור מן התורה בחצי שיעור אין חייבין כרת אלא על כשיעור. והאוכל או השותה חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות:

ד אכל מעט וחזר ואכל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת שלש ביצים הרי אלו מצטרפות לכשיעור ואם לאו אין מצטרפות לכשיעור. שתה מעט וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית מצטרפין לשיעור ואם לאו אין מצטרפין:

ה אכל אוכלים שאין ראויין למאכל אדם כגון עשבים המרים או שרפים הבאושין או ששתה משקין שאינן ראויין לשתיה כגון ציר או מורייס וחומץ חי אפילו אכל ושתה מהן הרבה הרי זה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות:

ו שתה חומץ מזוג במים חייב. הכוסס פלפלין וזנגביל יבש וכיוצא בהן פטור. אבל זנגביל רטוב חייב. אכל עלי גפנים פטור. לולבי גפנים חייב. ואלו הן לולבי גפנים כל שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים. יתר על זה הרי הן כעצים ופטור וכן כל כיוצא באלו:

ז אכל צלי במלח מצטרף המלח לבשר. ציר שעל גבי ירק מצטרף. מפני שמכשירי האוכל המעורבים עם האוכל כאוכל הן חשובים. היה שבע מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו ואכל יתר על שובעו פטור כמי שאכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה. שאף על פי שזה המאכל היתר ראוי לרעב אינו ראוי לכל מי ששבע כזה:

ח חולה שיש בו סכנה ששאל לאכול ביום הכפורים אע"פ שהרופאים הבקיאין אומרין אינו צריך מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר דיי. אמר החולה איני צריך והרופא אומר צריך מאכילין אותו על פיו. והוא שיהיה רופא בקי. רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מאכילין אותו. מקצת הרופאין אומרין צריך ומקצתן אומרין אינו צריך הולכין אחר הרוב או אחר הבקיאין. ובלבד שלא יאמר החולה צריך אני. אבל אם אמר צריך אני מאכילין אותו. לא אמר החולה שהוא צריך ונחלקו הרופאים והיו כלם בקיאין ואלו שאמרו אינו צריך כמנין שאמרו צריך מאכילין אותו:

ט עוברה שהריחה לוחשין לה באזנה שיום הכפורים הוא. אם נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב ואם לאו מאכילין אותה עד שתתישב נפשה. וכן מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו עד שיאורו עיניו. ואפילו נבלות ושקצים מאכילין אותו מיד ואין משהין אותו עד שימצאו דברים המותרין:

י קטן בן תשע שנים ובן עשר שנים מחנכין אותו לשעות. כיצד היה רגיל לאכול בשתי שעות ביום מאכילין אותו בשלש. היה רגיל בשלש מאכילין אותו בארבע. לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות. בן אחת עשרה שנה בין זכר בין נקבה מתענה ומשלים מדברי סופרים כדי לחנכו במצות:

יא בת שתיים עשרה שנה ויום אחד ובן שלש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות הרי הן כגדולים לכל המצות ומשלימין מן התורה. אבל אם לא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הן ואינם משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא פחות מבן תשע אין מענין אותו ביום הכפורים כדי שלא יבא לידי סכנה:

הלכות שביתת עשור - פרק שלישי

א אסור לרחוץ ביום הכפורים בין בחמין בין בצונן. בין כל גופו בין אבר אחד אפילו אצבע קטנה אסור להושיטה במים. והמלך והכלה רוחצין את פניהן, כלה כדי שלא תתגנה על בעלה. והמלך כדי שיראה ביופיו שנאמר [\(ישעיה לג-יז\)](#) "מלך ביפיו תחזינה עיניך". ועד כמה נקראת כלה עד שלשים יום:

ב מי שהיה מלוכלך בצואה או טיט רוחץ מקום הטנופת כדרכו ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק. והחולה רוחץ

כדרכו אע"פ שאינו מסוכן. וכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביוה"כ :

ג מי שראה קרי בזמן הזה ביוה"כ. אם לח הוא מקנח במפה ודין. ואם יבש הוא או שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכין בלבד ומתפלל. ואסור לו לרחוץ כל גופו או לטבול. שאין הטובל בזמן הזה טהור מפני טומאת מת ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה אלא מנהג ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר. ולא אמרו שהרואה קרי ביוה"כ טובל אלא כשתקנו טבילה לבעלי קריין וכבר בארנו שבטלה תקנה זו :

ד טיט שהוא לח ביותר כדי שיניח אדם ידו עליו ותעלה בה לחלוחית שאם הדביק אותה לידו האחרת תדבק בה לחלוחית אסור לישב עליו. לא ימלא אדם כלי חרש מים ויצטנן בו שהמים נזחלים מדפניו. אפילו כלי מתכות אסור שמא ינתזו מים על בשרו. ומותר להצטנן בפירות :

ה לוקח אדם מטפחת מערב יוה"כ ושורה אותה במים ומנגבה מעט ומניחה תחת הבגדים ולמהר מעבירה על פניו ואינו חושש ואע"פ שיש בה קור הרבה :

ו ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או מי שהוא גדול ממנו בחכמה או לקרות בבית המדרש עובר במים עד צוארו ואינו חושש ועושה מצוה שהלך לעשותה וחוזר במים למקומו. שאם לא תתיר לו לחזור אינו הולך ונמצא נכשל מן המצוה. וכן ההולך לשמור פירותיו עובר במים עד צוארו ואינו חושש ובלבד שלא יוציאו ידיהם מתחת שולי מעיליהם כדרך שעושין בחול :

ז אסור לנעול מנעל וסנדל אפילו ברגלו אחת. ומותר לצאת בסנדל של שעם ושל גמי וכיוצא בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ומרגיש שהוא יחף. התינוקות אע"פ שהן מותרין באכילה ובשתייה ורחיצה וסיכה מונעין אותן מנעל וסנדל :

ח מותר לכל אדם לנעול את הסנדל מחמת עקרב וכיוצא בה כדי שלא תשכנו. והחיה מותרת לנעול את הסנדל משום צנה כל שלשים יום. והחולה כיוצא בה אע"פ שאין שם סכנה :

ט אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו בין סיכה של תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה אף על פי שאין בו סכנה או שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש :

י יש מקומות שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים כדי שיהיה לו בושת פנים מאשתו ולא יבוא לידי תשמיש המטה. ויש מקומות שנהגו שלא להדליק שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבא לידי תשמיש. ואם

חל יום הכפורים להיות בשבת חייבין הכל להדליק בכל מקום שהדלקת
נר בשבת חובה: (סליק הלכות שביתת עשור)

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתיים עשרה מצות. שש מצות עשה. ושש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: א) לשבות בראשון של פסח. ב) שלא לעשות בו מלאכה. ג) לשבות בשביעי של פסח. ד) שלא לעשות בו מלאכה. ה) לשבות ביום חג השבועות. ו) שלא לעשות בו מלאכה. ז) לשבות בראש השנה. ח) שלא לעשות בו מלאכה. ט) לשבות בראשון של חג הסוכות. י) שלא לעשות בו מלאכה. יא) לשבות בשמיני של חג. יב) שלא לעשות בו מלאכה: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות יום טוב - פרק ראשון

א ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן הנקראין ימים טובים. ושביתת כולן שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר (שמות יב-טז) "אך אשר יאכל לכל נפש" וגו':

ב כל השבות ממלאכת עבודה באחד מהן הרי קיים מצות עשה שהרי נאמר בהן (ויקרא כג-כד) (ויקרא כג-לט) "שביתון" כלומר שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה כגון שבנה או הרס או ארג וכיוצא באלו הרי בטל מצות עשה ועבר על לא תעשה, שנאמר "כל מלאכת עבודה לא תעשו", (שמות יב-טז) "כל מלאכה לא יעשה בהם". ואם עשה בעדים והתראה לוקה מן התורה:

ג העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת אינו לוקה אלא אחת. חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליום טוב:

ד כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה מרשות לרשות וההבערה שמתוך שהותרה

הוצאה ביום טוב לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה. לפיכך מותר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו מרשות לרשות. וכן מותר להבעיר אע"פ שאינו לצורך אכילה. ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא בהן. וכל שאין בהן צורך אכילה אסור כגון כתיבה ואריגה ובנין וכיוצא בהן:

ה כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יום טוב ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מבערב אסרו חכמים לעשות אותה ביום טוב אף על פי שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה גזירה שמא יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מערב יום טוב ליום טוב ונמצא יום טוב כולו הולך בעשיית אותן מלאכות וימנע משמחת יום טוב ולא יהיה לו פנאי לאכול:

ו ומזה הטעם עצמו לא אסרו ההוצאה ביום טוב ואע"פ שכל ההוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב ולמה לא אסרוה כדי להרבות בשמחת יום טוב ויוליד ויביא כל מה שירצה וישלים חפציו ולא יהיה כמי שידין אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מערב יום טוב הואיל ויש בהן עסק אין עושין אותן ביום טוב:

ז כיצד אין קוצרין ולא דשין ולא זורין ולא בוררין ולא טוחנין את החטים ולא מרקדין ביום טוב שכל אלו וכיוצא בהם אפשר לעשותן מערב יום טוב ואין בכך הפסד ולא חסרון:

ח אבל לשין ואופין ושוחטין ומבשלין ביום טוב. שאם עשה אלו מבערב יש בכך הפסד או חסרון טעם. שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום כלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש. ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש. וכן כל כיוצא באלו. וכן מכשירי אוכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב עושין אותן ביום טוב. כגון שחיקת תבלין וכיוצא בהן:

ט אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביום טוב. עשה כדי לאכול ביום טוב והותיר מותר לאכול המותר בחול:

י ממלאה אשה קדרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא נחתום חבית של מים אע"פ שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת אף על פי שאינה צריכה אלא לככר אחד. שבזמן שהפת מרובה בתנור היא נאפת יפה. ומולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת. וכן כל כיוצא בזה:

יא המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכול בו ביום או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל והפת הרי זה מותר לאכול למחר בין בחול בין

בשבת. ובלבד שלא יערים. ואם הערים אסור ואפילו בשבת שאחר יום טוב מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד :

יב מי שהיתה לו בהמה מסוכנת לא ישחוט אותה ביום טוב אלא א"כ יודע שיכול לאכול ממנה כזית צלי מבעוד יום. כדי שלא ישחוט ביום טוב מה שיאכל בחול וכן כל כיוצא בזה :

יג אין אופין ומבשלין ביום טוב כדי להאכיל כותים או כלבים שנאמר [\(שמות יב-טז\)](#) "הוא לבדו יעשה לכם" [\(שמות יב-טז\)](#) "לכם" ולא לכותים [\(שמות יב-טז\)](#) "לכם" ולא לכלבים. לפיכך מזמנין את הכותי בשבת ואין מזמנין אותו ביום טוב גזירה שמא ירבה בשבילו. אבל אם בא הכותי מאליו אוכל עמהן מה שהן אוכלין שכבר הכינוהו :

יד בהמה שחציה של כותי וחציה של ישראל מותר לשוחטה ביום טוב שאי אפשר לאכול ממנה כזית בשר בלא שחיטה. אבל עיסה שחציה לכותים וחציה לישראל אסור לאפות אותה מפני שיכול לחלק הבצק. בני החיל שנתנו קמה לישראל לעשות להם פת ביום טוב. אם כשנותנין פת ממנה לתינוק אין מקפידין מותר לאפותו להן ביום טוב שכל פת ופת ראוי לתינוק. עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב :

טו המבשל ביום טוב לכותים או לבהמה או להניח לחול אינו לוקה שאילו באו לו אורחים היה אותו תבשיל ראוי להן. עשה לנפשו והותר מותר להאכיל ממנו לכותים ולבהמה :

טז רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתיה ועושין אותן ביום טוב שנאמר [\(שמות יב-טז\)](#) "אך אשר יאכל לכל נפש" לכל שצריך הגוף. לפיכך מחמין חמין ביום טוב ורוחץ בהן פניו ידיו ורגליו. אבל כל גופו אסור משום גזירת מרחץ. וחמין שהוחמו מערב יום טוב רוחץ בהן כל גופו ביום טוב שלא גזרו על דבר זה אלא בשבת בלבד :

יז כל שאסור בשבת בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה בין שהוא משום שבות הרי הוא אסור ביום טוב אלא אם כן היה בו צורך אכילה וכיוצא בה. או דברים שהם מותרים ביום טוב כמו שיתבאר בהלכות אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו ביום טוב אלא לצורך אכילה וכיוצא בה. וכל שמותר בשבת מותר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור ביום טוב ומותר בשבת מפני שיום טוב קל משבת אסרו בו המוקצה שמא יבוא לזלזל בו :

יח כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושור העומד לחרישה ויוני שובך ופירות העומדין לסחורה כל אלו וכיוצא בהן מוקצה הן ואסור לאכול

מהן ביום טוב עד שיכין אותם מבערב ויחשוב עליהם לאכילה. אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הכנה. וכשם שהמוקצה אסור ביום טוב כך הנולד אסור:

יט חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב אבל אין יום טוב מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך ביצה שנולדה ביום טוב אחר השבת אסורה. ואע"פ שהתרנגולת עומדת לאכילה. הואיל ומאמש נגמרה הביצה נמצא שבת מכין אותה ליום טוב. ואסורה בכל יום טוב גזירה משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת אסורה גזרה משום שבת שאחר יום טוב:

כ וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה ואפילו נתערבה באלף כולן אסורות שהרי למחר יותרו הכל וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצים גמורות הרי אלו מותרות. שאין זה דבר מצוי תמיד ודבר שאינו מצוי אלא אקראי בעלמא לא גזרו בו:

כא זה שאנו עושין בחוצה לארץ כל יום טוב מאלו שני ימים מנהג הוא. ויום טוב שני מדברי סופרים הוא ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים טובים אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות קידוש החדש מספר זה נבאר עיקר מנהג זה ומאי זה טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום:

כב יום טוב שני אע"פ שהוא מדברי סופרים כל דבר שאסור בראשון אסור בשני. וכל המחלל יום טוב שני ואפילו של ראש השנה בין בדבר שהוא משום שבות בין במלאכה בין שיצא חוץ לתחום מכין אותו מכת מרדות או מנדין אותו אם לא יהיה מן התלמידים. וכשם שהראשון אסור בהספד ותענית וחייב בשמחה כך השני ואין ביניהן הפרש אלא לענין מת בלבד:

כג כיצד המת ביום טוב ראשון יתעסקו בקבורתו הכותים וביום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ועושין לו כל צרכיו כגון עשיית המטה ותפירת התכריכין וקציצת הבשמים וכל כיוצא בזה. שיום טוב שני לגבי המת כחול הוא חשוב ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה:

כד שני ימים טובים אלו של גליות שתי קדושות הן ואינן כיום אחד לפיכך דבר שהיה מוקצה ביום טוב ראשון או שנולד בראשון אם הכין אותו לשני הרי זה מותר. כיצד ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני. חיה ועוף שניצודו בראשון יאכלו בשני. דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני. וכן מותר לכחול את העין ביום טוב שני ואע"פ שאין שם חולי. במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל שני ימים של ראש השנה קדושה אחת הן וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים

אלא לענין המת בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה אסורה בשני וכן כל כיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום טוב ונולדה ביצה באחד מהן אסורה בשני וכן כל כיוצא בזה. ואפילו נולדה ביום שני לא תאכל בשבת הסמוכה לו:

הלכות יום טוב - פרק שני

א אפרוח שנולד ביום טוב אסור מפני שהוא מוקצה. ועגל שנולד ביום טוב אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואילו שחט אמו היה זה שבמעיה מותר ביום טוב אף על פי שלא נולד:

ב בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום ובאות ולנות בתוך התחום הרי אלו מוכנין ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם באו ביום טוב אין שוחטין אותן ביום טוב מפני שהן מוקצין ואין דעת אנשי העיר עליהם:

ג וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב אסור לשוחטה ביום טוב. לפיכך אסור לראות מומי קדשים ביום טוב גזירה שמא יתירם החכם במומן ויבא זה לשחוט בו ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב ולמחר מתיר או אוסר:

ד בכור שנולד ומומו עמו הרי זה מוכן ואין מבקרים אותו ביום טוב. ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל לבור עושה לו פרנסה במקומו שהרי אינו יכול להעלותו מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. (ויקרא כב-כח) "אותו ואת בנו" שנפלו לבור מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו. ומערים ומעלה את השני על מנת לשוחטו ושוחט את אי זה מהן שירצה. משום צער בעלי חיים התירו להערים. בהמת חולין שנפלה מן הגג ועמדה מעת לעת והרי היא צריכה בדיקה שוחטין אותה ביום טוב ותבדק אפשר שתמצא כשירה ותאכל:

ה אווזין ותרנגולין ויונים שבבית הרי אלו מוכנין ואין צריכין זימון. אבל יוני שובך ויוני עליה וצפרים שקיננו בטפיחין או בכירה ובפרדס הרי אלו מוקצה. וצריך לזמן מבערב ולומר אלו ואלו אני נוטל ואינו צריך לנענע:

ו זימן שחורים ולבנים ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים אסורים שאני אומר שמא אותן שזימן פרחו להן ואלו אחרים הן וכל ספק מוכן אסור. זימן שנים ומצא שלשה הכל אסור. שלשה ומצא שנים מותרין. זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן אם אין שם בקן אלא הן

ואינן יכולין לפרוח אע"פ שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה הרי אלו מותרין שאין המדדה מדדה אלא כנגד קנו בשוה :

ז דגים שבביברין גדולים וכן חיה ועוף שבביברין גדולים כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו הרי זה מוקצה ואין צדין אותן ביום טוב ואם צד לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה הרי זה מוכן וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה שקיננה בפרדס הסמוך לעיר ילדיה כשהן קטנים שאינן צריכין צידה אינם צריכים זימון מפני שדעתו עליהן :

ח מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב לא יטול מהן ביום טוב אלא אם כן יודע שניצודו מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים הרי אלו מותרין שכבר ניצודו מערב יום טוב והרי הן מוכנין :

ט בית שהיא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת. העומד על המוקצה מערב יום טוב בשנה השביעית שכל הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול :

י כותי שהביא תשורה לישראל ביום טוב אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו. ואפילו הדס וכיוצא בו אינו מריח בו לערב עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחובר לקרקע או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמאתמול נעקר או נצוד אם הביאו מתוך התחום מותר ואם הביאו מחוץ לתחום הרי זה אסור. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר :

יא עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב אסור להסיקן מפני שהן נולדו. ואם נשרו לתוך התנור מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן. ערימת התבן ואוצר של עצים אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן הכין מבערב מפני שהן מוקצה. ואם היה התבן מעורב בקוצים שהרי אינו ראוי אלא לאש הרי זה מוכן :

יב אין מבקעין עצים מסוואר של קורות מפני שהן מוקצה. ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב מפני שהיא נולדו. וכן כלים שנשברו ביום טוב אין מסיקין בהן מפני שהן נולדו. אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנשברו מערב יום טוב שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. כיוצא בו אגוזים ושקדים שאכלן מערב יו"ט מסיקין בקליפיהן ביום טוב. ואם אכלן ביום טוב אין מסיקין בקליפיהן. ויש נוסחאות שיש בהן שאם אכלן מבערב אין מסיקין בקליפיהן שהרי הוקצו ואם אכלן ביום טוב מסיקין מפני שהן מוכנין על גב האוכל :

יג קוץ רטוב הרי הוא מוקצה מפני שאינו ראוי להסקה. לפיכך אסור לו לעשות כמו שפוד לצלות בו בשר וכן כל כיוצא בזה:

יד נוטלין עצים הסמוכים לדופני הסוכה ומסיקין בהן. אבל אין מביאים מן השדה אפילו היו מכונסין שם מבערב. אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם. ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפילו היתה מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחו, ותהיה בתוך תחום שבת. ואם חסר אחד מכל אלו הרי הן מוקצה:

טו עלי קנים ועלי גפנים אע"פ שהן מכונסין בקרפף כיון שהרוח מפזרת אותן הרי הן כמפוזרין ואסורין. ואם הניח עליהן כלי כבד מערב יום טוב הרי אלו מוכנין:

טז בהמה שמתה ביום טוב אם היתה מסוכנת מערב יום טוב הרי זה מחתכה לכלבים. ואם לאו הואיל ולא היתה דעתו עליה הרי זה מוקצה ולא יזיזנה ממקומה. בהמת קדשים שמתה ותרומה שנטמאת לא יזיזנה ממקומה:

יז דגים ועופות וחיה שהן מוקצה אין משקין אותן ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות שמא יבא ליקח מהן וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור לטלטלו:

יח המכניס עפר מערב יום טוב אם ייחד לו בחצירו קרן זוית הרי זה מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר שהוסק מערב יום טוב מוכן. ושהוסק ביום טוב כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו ביצה מותר לטלטלו שעדיין אש הוא. ואם לאו אסור לטלטלו מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר נעוץ מערב יום טוב ונתקו ביום טוב והעלה עפר אם היה אותו עפר תיחוח הרי זה מכסה בו ומטלטלו. אבל אם העלה גוש עפר הרי זה לא יכתוש אותו ביום טוב:

הלכות יום טוב - פרק שלישי

א מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה דמם. ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמם עד לערב. וכן בריה שהוא ספק אם חיה היא אם בהמה אין שוחטין אותה ביום טוב ואם שחט לא יכסה דמה עד לערב. אפילו היה לו עפר מוכן או אפר. שמא יאמר הרואה חיה ודאית היא ולפיכך כסה דמו ביום טוב ויבא הרואה להתיר חלבו:

ב וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב לא יכסה דמם ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב דמם לא יכסה אותו עד לערב. ואם היה לו עפר מוכן או אפר ויכול לכסות הכל בדקירה אחת הרי זה יכסהו :

ג השוחט בהמה ביום טוב מותר לו לתלוש צמר למקום הסכין בידו. ובלבד שלא יזיזנו ממקומו אלא ישאר שם מסובך כשאר צמר הצואר. אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש ביום טוב :

ד המפשיט עור בהמה ביום טוב לא ימלחנו שזה עיבוד הוא ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה. אבל נותנו לפני בית הדריסה כדי שידרסו עליו ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב כדי שלא ימנע מלשחוט. ומותר למלוח בשר לצלי על גבי העור. ומערימים בדבר זה. כיצד מולח מעט בשר מכאן ומעט מכאן עד שימלח העור כולו :

ה במה דברים אמורים במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה אבל לקדירה אסור למלוח על העור. וכן אין מולחין את החלבים ואין מהפכין בהן ואין שוטחין אותן ברוח על גבי יתדות מפני שאינן ראויין לאכילה :

ו המפשיט את הבהמה לא ירגיל ביום טוב. כיצד הוא המרגיל זה המוציא כל בשר מרגל אחת כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע. מפני שטורח בהפשט זה טורח גדול ואין בו צורך למועד. וכן אסור לעשות בית יד בבשר והוא שיעשה בסכין שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ומותר לעשות סימן בבשר :

ז מולגין את הראש ואת הרגלים ומהבהבין אותן באור. אבל אין טופלין אותן בסיד ובחרסית ולא באדמה ואין גוזזין אותן במספרים. וכן אין גוזזין את הירק בתספורת שלו אבל מתקנין את האוכל שיש בו קוצים כגון קונדס ועכביות בתספורת :

ח מותר ללוש עיסה גדולה ביום טוב. והלש עיסה מערב יום טוב אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב. ואם לשה ביום טוב מפריש ממנה חלה ונותנה לכהן. ואם היתה עיסה טמאה או שנטמאת החלה לא יבשל את החלה שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכול וזו לשרפה עומדת. וכן אין שורפין אותה ביום טוב שאין שורפין קדשים שנטמאו ביום טוב. ששריפת קדשים שנטמאו מצות עשה שנאמר [\(ויקרא ז-ט\)](#) "באש ישרף" ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה :

ט כיצד יעשה בה ניחנה עד הערב וישרוף אותה. היה יום טוב של פסח שאם ניחנה תחמיץ לא יפריש את החלה בצק אלא יאפה את כל העיסה הטמאה ואחר כך יפריש החלה לחם :

י אין אופין בפורני חדשה גזירה שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת יום טוב. אין גורפין תנור וכירים אבל מכבשין את האפר שבהן. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף מותר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנהר והוא שרככו מאמש אבל לגבל טיט ביום טוב אסור. ומותר לגבל את האפר לסתום בו פי התנור:

יא תנור וכירים חדשים אין סכין אותן בשמן ביום טוב. ואין טשין אותן במטלת. ואין מפיגין אותן בצונן כדי לחסמן. ואם בשביל לאפות בהן מותר. אין מלבנין את האבנים לצלות או לאפות עליהן מפני שמחסמן. ומסיקין ואופין בפורני ומחמין חמין באנטיכי:

יב אין עושין גבינה ביום טוב שאם גבן מערב יום טוב אין בזה חסרון טעם אבל דכין את התבלין כדרךן שאם ידוך אותן מבערב יפוג טעמן. אבל מלח אינו נידוך ביום טוב אלא אם כן הטה המכתש או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה. שאם שחק המלח מערב יום טוב לא יפוג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין בריחיים שלהן אלא דך אותן במדוכה ככל התבלין:

יג אין כותשין את הריפות במכתשת גדולה. אבל כותשין במכתשת קטנה שזה הוא השינוי שלה. ובארץ ישראל אפילו בקטנה אסור שהתבואה שלהן טובה היא ואם כותשין אותם מערב יום טוב אין בכך הפסד:

יד הקמח אף על פי שרקדו מערב יום טוב והסיר ממנו הסובין אין מרקדין אותו פעם שנייה ביום טוב אלא אם כן נפל בתוכו צרור או קיסם וכיוצא בהם. ואם שינה מותר כגון שירקד מאחורי הנפה או שריקד על גבי השלחן וכיוצא בשינוי זה:

טו מוללין מלילות ומפרכין קטנית ביום טוב ומנפח על יד על יד בכל כחו ואוכל ואפילו בקנון או בתמחוי אבל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר קטניות ביום טוב בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה:

טז במה דברים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת. ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח בברירת האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת:

יז אין מסננין את החרדל במסננת שלה מפני שנראה כבורר. אבל נותנין ביצה במסננת של חרדל והוא מסתנן מאליו. ואם היתה המשמרת תלויה מותר ליתן לה יין ביום טוב. אבל לא יתלה בתחלה שלא יעשה כדרך

שהוא עושה בחול. ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים ותולה בה רמונים ואחר כך נותן לתוכה שמרים :

הלכות יום טוב - פרק רביעי

א אין מוציאין את האש לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן המתכות. כגון שחוככין אותן זו בזו או מכין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט החד ביותר שהוא במים שמנידין אותם עד שידלק. או כלי זך קשה או זכוכית מלאה מים שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגהה לפשתן וכיוצא בו וידלק. כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב. שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה. אבל להמציא אש אסור שהרי אפשר להמציא אותה מבערב :

ב אף על פי שהותרה הבערה ביום טוב שלא לצורך אסור לכבות את האש אפילו הובערה לצורך אכילה. שהכבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל. וכשם שאין מכבים את האש כך אי מכבים את הנר ואם כבה לוקה כמי שארג או בנה :

ג אין מסלקין את פי הנר למעלה כדי שתכבה. ואין מסירין את השמן ממנו ואינו חותך את ראש הפתילה בכלי. אבל נופץ את ראשה בידו. אגודה של עצים שהודלקה במדורה כל עץ שלא אחזה בו האש מותר לשמטו ואינו דומה למסיר שמן מן הנר :

ד אין מכבין את הדליקה כדי להציל ממון ביום טוב כדרך שאין מכבין בשבת אלא מניחה ויוצא. ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המטה אלא כופה עליו כלי או עושה מחיצה בינו לבין הנר או מוציאו לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו הרי זה אסור לכבות ואסור לשמש עד שתכבה מאליה :

ה מותר לטלטל את הנר והוא דולק ואין גוזרין שמא יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי דקל וכיוצא בו ביום טוב שמא יבוא להשתמש במחובר ביום טוב :

ו אין מעשנין בקטרת ביום טוב מפני שהוא מכבה. ואפילו להריח בה ואין צריך לומר לגמר את הבית ואת הכלים שהוא אסור. ומותר לעשן תחת הפירות כדי שיוכשרו לאכילה כמו שמותר לצלות בשר על האש. וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת אבל לא בגחלת של עץ מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקדרה או הבית :

ז אין נופחין במפוח ביום טוב כדי שלא יעשה כדרך שהאומנין עושין. אבל נופחין בשפופרת. אין עושין פחמין ואין גודלין את הפתילה ולא מהבהבין אותה ולא חותכין אותה לשנים בכלי. אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן ומניח אותה בין שתי נרות ומדליק באמצע ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שתי נרות:

ח אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנייר לצלות עליהם. ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד שנרצף אע"פ שהוא יכול לפושטו בידו אין מתקנין אותו. שני כלים שהן מחוברין בתחלת עשייתן כגון שתי נרות או שני כוסות אין פוחתין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי:

ט אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן ואין מורים דבר זה לרבים כדי שלא יבאו לחדדה במשחזת. במה דברים אמורים בשיכולה לחתוך בדוחק או שנפגמה. אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל אין משחיזין אותה אפילו על העץ שמא יבא להשחיזה במשחזת. ומפני זה אסרו להראות סכין לחכם ביום טוב שמא תהיה פגומה ויאמר לו אסור לשחוט בה משום פגימתה וילך ויחדדנה במשחזת. וחכם שראה הסכין לעצמו הרי זה משאילה לעם הארץ:

י אין מבקעין עצים ביום טוב לא בקורדום ולא במגל ולא במגירה אלא בקופיץ ובצד החד שלו. אבל לא בצד הרחב מפני שהיא כקורדום. ולמה אסרו בקורדום וכיוצא בו שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב. ולמה לא נאסר הביקוע כלל מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יוכל להבעירו וימנע מלבשל. לפיכך התירו לבקע בשינוי. וכל הדברים הדומין לזה מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו ואסרו מה שאסרו:

יא לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהן אוד לצלות בו. ואין סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת של קורה. שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב אלא הסקה בלבד:

יב מסלקין תריסי חנויות ומחזירין אותן ביום טוב כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות ולא ימנע משמחת יום טוב. במה דברים אמורים בשיש להן ציר באמצע אבל יש להן ציר מן הצד אסור גזירה שמא יתקע. ושאין להן ציר כל עיקר אפילו בבית מותר להחזיר:

יג כלים שהן מפוצלין כגון מגורה של חוליות וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות מעמידין אותה ביום טוב והוא שלא יתקע. לפי שאין בנין בכלים. אבנים של בית הכסא מותר לצדדן ביום טוב. בנין עראי הוא ומשום כבודו לא גזרו:

יד העושה מדורה ביום טוב כשהוא עורך את העצים אינו מניח זה על זה עד שיסדיר המערכה מפני שנראה כבונה. ואע"פ שהוא בנין עראי אסור. אלא או שופך העצים בערבוב או עורך בשינוי. כיצד מניח עץ למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע לארץ:

טו וכן הקדרה או חזו אותה ומכניס האבנים תחתיה. אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה או חזו הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן. אפילו ביצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה. וכן כל כיוצא בזה צריך שינוי:

טז מסירין זבובין הנתלים בבהמה אע"פ שהן עושין חבורה. ואין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין. כיצד או חזו בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו. היתה בהמה טהורה וריחקה את הולד מותר לזלף משלייתה עליו וליתן בול מלח ברחמה כדי שתרחם עליו. אבל הטמאה אסור לעשות להן כן לפי שאינה צריכה:

יז כלי שנטמא מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו. ואם היה צריך להטביל מים שבו מטביל את הכלי במימיו ואינו חושש. כלי שהיה טהור לתרומה ורצה להטבילו לקדש מותר להטבילו. וכן כל כיוצא בזה מטבילות מעלות שאר הטמאות:

יח כלי שנטמא ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב. נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יום טוב מטבילין אותו ביום טוב לפי שהוא טהור מן התורה כמו שיתבאר במקומו. ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו. נדה שאין לה בגדים להחליף מערמת וטובלת בבגדיה:

יט דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזירת מקח וממכר. כיצד אין פוסקים דמים לכתחלה על הבהמה ביום טוב אלא מביא שתי בהמות שוות זו לזו ושוחטין אחת מהן ומחלקין ביניהן ולמחר יודעין כמה דמי השנייה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו. כשהן מחלקין ביניהן לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשנים שאין מזכירין שום דמים אלא זה נוטל שלישי וזה רביעי:

כ כשהן מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר. אפילו ליתן בו בשר לשומרו מן העכברים אסור אם היו המאזנים תלויין מפני שנראה כשוקל בכף מאזנים. טבח אומן אסור לשקול בידו. ואסור לשקול בכלי מלא מים. ואין מטילין חלשים על המנות. אבל מטילין חלשים על בשר הקדשים ביום טוב כדי לחבב את המצוה:

כא לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר בשר אלא תן לי חלק או חצי חלק ולמחר עושין חשבון על שווי. וכן לא יקח מבעל החנות במדה או במשקל

אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שוויו. ואפילו היה כלי המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכיר לו שם מדה :

כב הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה בשביל שלא יפסיד תבשילו. אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה וכן לא ימוד אדם שעורים ליתן לפני בהמתו אלא משער ונותן לה :

כג ומותר ליקח מן החנוני ביצים ואגוזים במנין וכן כל כיוצא בהן ובלבד שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנין. כיצד סכום המנין הרי שהיה נושה בו עשרה רמונים או עשרה אגוזים לא יאמר לו ביום טוב תן לי עשרה כדי שיהיה לך עשרים אצלי אלא לוקח סתם ולמחר עושה חשבון :

כד הולך אדם אצל חנוני או רועה הרגיל אצלו או אצל הפטם הרגיל אצלו ולוקח ממנו בהמות ועופות וכל מה שירצה והוא שלא יזכיר לו שום דמים ולא סכום מנין :

כה הלואת יום טוב תובעין אותה בדין שאם תאמר לא ניתנה להתבע אינו נותן לו כלום ונמצא נמנע משמחת יום טוב :

כו אע"פ שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן מאמש הרי זה מוליכן לכהן ביום טוב. ואין צריך לומר חלה וזרוע ולחיים וקובה שמוליכן לכהן ביום טוב. וגבאי צדקה גובין מן החצרות ביום טוב. ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחול. אלא גובין בצנעה ונותנין לתוך חיקן ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה :

הלכות יום טוב - פרק חמישי

א אף על פי שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחול אלא צריך לשנות. ואם אי אפשר לשנות מותר. כיצד המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו. המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחריו אבל מוליכה בידו :

ב וכן משואות שדרכן לישא אותן במוט ישא אותן על גבו מאחוריו. ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא אותן על כתפו. ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוש עליהן בגד וכל כיוצא בזה משינוי המשא. ואם אי אפשר לשנות נושא ומביא כדרכו. במה דברים אמורים

בנושא על האדם אבל על גבי בהמה לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול :

ג אין מנהיגין את הבהמה במקל. ואין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו. ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואיש שהיו רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפילו באפריון :

ד אין מוליכין את הסולם של שובך משובך שובך ברשות הרבים שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו. אבל ברשות היחיד מוליכו. אע"פ שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור כאן התירו מפני שמחת יום טוב :

ה מי שהיו לו פירות על גגו וצריך לפנותם למקום אחר לא יושיטם מגג לגג ואפילו בגגין השוין. ולא ישלשלם בחבל מן החלונות ולא יורידם בסולמות שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. אבל משילן אפילו דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה לא יביאנה במוט לעיר או במוטה אלא מביאה אברים אברים :

ו כל שנאותין בו אפילו בחול אע"פ שאין נאותין בו ביום טוב כגון תפילין מותר לשלחן לחבירו ביום טוב. ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב כגון יינות שמנים וסלתות שמותר לשלחן. וכל דבר שאין נאותין בו בחול עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב אין משלחין אותו ביום טוב :

ז כיצד אין משלחין ביום טוב תבואה לפי שאין נאותין בה בחול אלא אם כן טחן ואסור לטחון ביום טוב. אבל משלחין קטניות מפני שמבשלן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן. ומשלחין חיה בהמה ועופות אפילו חיים מפני שמותר לשחוט ביום טוב וכן כל כיוצא בזה :

ח כל דבר שמותר לשלחו ביום טוב כשישלחנו לחבירו תשורה לא ישלחנו בשורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם. כיצד הרי ששלח לחבירו בהמות או יינות ביד שלשה בני אדם כאחד או ארבעה זה אחר זה וכולן הולכין בשורה אחת הרי זה אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד הרי זה מותר :

ט המערב עירובי תחומין ליום טוב הרי בהמתו וכליו ופירותיו כמוהו. ואין מוליכין אותו אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום עירובו :

י חפצי הפקר הרי הן כרגלי מי שזכה בהן. וחפצי הכותים קונין שביתה במקומן ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן גזירה בעלים כותים

משום בעלים ישראל. פירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא באונס וחזר באונס :

יא המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב. מסרה לרועה ואפילו נתנה לו ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה. מסרה לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהן :

יב מי שזימן אצלו אורחים ביום טוב לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל הסעודה יכול לילך בו. שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחין. אלא אם כן זכה להן אחר במנות אלו מערב יום טוב :

יג וכן מי שהיו פירותיו מופקדין בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו שפירותיו כמוהו אף על פי שהן ביד אלו שעירבו. במה דברים אמורים בשייחד להן קרן זוית אבל אם לא ייחד להן הרי הן כרגלי זה שהן מופקדין אצלו :

יד בור של יחיד כרגלי בעליו. ושל אותה העיר כרגלי אנשי אותה העיר. ושל עולי בבל שהן מסורין לכל כרגלי הממלא מהן שכל מי שמילא מהן מוליכן למקום שהוא מהלך. נהרות המושכין ומעיינות הנובעין כרגלי כל אדם ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאין מהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב :

טו שור של רועה כרגלי אנשי אותה העיר. ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב. מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפותם והכל שומעין שמעו ובאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו. כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך מפני שדעת בעליו מערב יום טוב כך הוא שיקחו ממנו אנשי עיירות אחרות ונמצא שור זה כבור של עולי בבל שהוא מסור לכל :

טז הגחלת כרגלי בעליה לא כרגלי שואלה והשלהבת כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך המדליק נר או עץ מחבירו מוליכו לכל מקום שהוא הולך :

יז השואל כלי מחבירו מערב יום טוב אף על פי שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי השואל. שאלו ממנו ביום טוב אף על פי שדרכו תמיד לשאול ממנו כלי זה בכל יום טוב הרי הוא כרגלי המשאיל :

יח שנים ששאלו חלוק אחד האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחרית והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית הרי כלי זה כרגלי שני השואלים ואינם מוליכים אותו אלא במקום ששניהם יכולין להלך בו :

יט כיצד הרי שעירב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח ועירב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב. כשלוקח הראשון החלוק אינו מוליכו למזרח אלא עד אלף אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק שהוא סוף התחום שיכול זה שעירב במערב להלך בו. וכשיקח השני כלי זה אינו מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום הכלי שהוא סוף התחום שיכול זה שעירב במזרח להלך בו. לפיכך אם עירב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח וזה ברחוק אלפים אמה למערב הרי אלו לא יזיזוהו ממקומו :

כ וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח ולשה בהן עיסתה או בשלה בהן תבשיל הרי העיסה או התבשיל כרגלי שתיהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשותפות ושחטו ביום טוב אע"פ שלקח כל אחד מנתו הרי כל הבשר כרגלי שניהן. אבל אם לקחו חבית בשותפות וחלקו אותה ביום טוב הרי חלקו של כל אחד כרגליו. הואיל ותחומין מדברי סופרים יש ברירה בהן ונחשוב כאילו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומובדל בחבית מערב יום טוב וכאילו לא היה מעורב. ואין אתה יכול לומר כן בבהמה שחלק זה שהגיעו אפילו נחשוב אותו שהיה מובדל בבהמה מערב יום טוב וכאילו היה ברור הרי ינק מחלקו של חבירו כשהיתה הבהמה קיימת שכל איבריה יונקין זה מזה ונמצא כל אבר ואבר מעורב מחלקו וחלק חבירו. לפיכך הן כרגלי שניהן :

הלכות יום טוב - פרק ששי

א יום טוב שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת. ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבא לבשל מיום טוב לחול. שקל וחומר הוא לשבת אינו מבשל כל שכן לחול. לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת הרי זה מותר. ותבשיל שסומך עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין :

ב ולמה נקרא שמו עירוב. שכשם שהעירוב שעושין בחצרות ומבואות מערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת. כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין :

ג עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מכזית בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא פרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפילו עדשים שבשולי

קדרה ואפילו שמנונית שעל גבי הסכין שחותכין בה הצלי גורדו אם יש בו כזית סומך עליו משום עירובי תבשילין :

ד תבשיל שאמרו לענין עירוב זה אפילו צלי אפילו שלוק אפילו כבוש או מעושן אפילו דגים קטנים שהדיחן במים חמין והדחתן היא בשולן לאכילה הרי זה סומך עליהן :

ה וצריך שיהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צריך לאפות ולבשל כל שהוא צריך לבשל. ויחס חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף קודם שיבשל או יאפה הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב או אבד הרי זה גומר :

ו המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהם הוא ואחרים צריך לזכות להן כדרך שמזכה בעירובי שבת. וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בעירובי תבשילין. וכל שאינו זוכה באותו עירוב אינו זוכה בזה :

ז ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן מערב יום טוב. אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר ועירב להן ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו. אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב הרי אלו מותרין. ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום ולמחר מכריז ואומר כל מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמוך על עירובי :

ח המניח עירובי תבשילין חייב לברך. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. ואומר בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל מיום טוב שלמחר לשבת. ואם זכה בו לאחרים יאמר לי ולפלוני ולפלוני או לאנשי העיר כולם לאפות ולבשל מיום טוב לשבת :

ט מי שלא הניח עירובי תבשילין ולא הניחו לו אחרים. כשם שאסור לו לבשל ולאפות כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח עד שיקנה לו שנמצא זה מבשל ואופה שלו שהרי קנהו. ואם רצה יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה :

י מי שלא הניח עירובי תבשילין ובשל ואפה לאכול ביום והותיר או שזימן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר. ואם הערים הרי זה אסור לאכול. עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין וישתקע שם עירובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת :

יא שני ימים טובים שחלו להיות בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב. שכח ולא הניח מניחו בראשון

ומתנה. כיצד מניח עירובי תבשילין ביום חמישי ואומר אם היום יום טוב ולמחר חול למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת:

יב כיוצא בו היו לפניו שתי כלכלות של טבל ביום טוב ראשון אומר אם היום חול תהיה זו תרומה על זו ואם היום קדש אין בדברי כלום. וקורא עליה שם ומניחה. ולמחר בשני חוזר ואומר אם היום קדש אין בדברי כלום ואם היום חול תהיה זו תרומה על זו וקורא עליה שם ומניחה כדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה ואוכל את השנייה:

יג במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אם שכח ולא הניח ביום רביעי שוב אינו מניח אלא סומך על אחרים אם ערבו עליו או מקנה קמחו למי שערב או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת:

יד כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בני ארץ ישראל. אבל היום שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד:

טו ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ולא עירובי חצרות ולא שתופי מבואות ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יום טוב בלבד:

טז כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר [\(ישעיה נח-](#) [יג\)](#) "לקדוש ה' מכוֹבֵד" וכל ימים טובים נאמר בהן [\(ויקרא כג-ז\)](#) "מקרא קדש". וכבר בארנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד. וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לעבודת כוכבים:

יז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית. וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני בניו וכל הנלוים עליו שנאמר [\(דברים טז-ד\)](#) "ושמחת בחגך" וגוי. אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו:

יח כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות. והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו. והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין

שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. ועל אלו נאמר [\(הושע ט-ד\)](#) "זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם". ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר [\(מלאכי ב-ג\)](#) "וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם":

יט אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה. לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו. אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה:

כ כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה. שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר [\(דברים כח-מוז\)](#) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל". הא למדת שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות:

כא חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם לשמחה. ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה:

כב ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הם הנקראין חולו של מועד ונקראין מועד. ואע"פ שהם חייבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית מותר לספוד בהן תלמיד חכם בפניו. אבל לאחר שיקבר אסור לסופדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חדשים בחנוכה ובפורים שסופדין בהן תלמידי חכמים בפניו. אף על פי שימים אלו אסורין בהספד ותענית. אבל לאחר הקבורה אסור לספוד בהן:

כג אין מניחין מטת המת ברחוב במועד שלא להרגיל את ההספד אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד. וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף במועד על המת אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו. ואם היה חכם או אדם כשר. או שהיה עומד עליו בשעת נטילת נשמה הרי

זה קורע עליו במועד אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל ואפילו קרוביו של מת :

כז נשים במועד בפני המת מענות אבל לא מטפחות ולק מקוננות. נקבר המת אינן מענות. בראשי חדשים וחנוכה ופורים בפני המת מענות ומטפחות. אבל לא מקוננות. אי זהו עינוי שכולן עונות כאחת. קינה אחת אומרת וכולן עונות. ואסור לאדם שיעורר על מתו קודם לרגל שלשים יום כדי שלא יבא הרגל והוא נעצב ולבו דואג וכואב מזכרון הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוין דעתו לשמחה :

הלכות יום טוב - פרק שביעי

א חולו של מועד אף על פי שלא נאמר בו (ויקרא כג-כד) (ויקרא כג-לט) "שבתון" הואיל ונקרא (ויקרא כג-ז) "מקרא קדש" והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן קדושה כלל. והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מכת מרדות מפני שאיסורו מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו כיום טוב שסוף הענין בדברים שנאסרו בו כדי שלא יהיה כיום חול לכל דבר. לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מותרות בו :

ב ואלו הן. כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה. ובלבד שלא יהיה בה טורח הרבה. כיצד משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשקה. שאם לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו בו האילנות שבה. וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול. אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא לכתחלה ממשיכו ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה :

ג הופך אדם את זיתיו במועד וטוחן אותן ודורך אותן וממלא החביות וגף אותן כדרך שהוא עושה בחול. כל שיש בו הפסד אם לא נעשה עושהו כדרכו ואינו צריך שינוי. וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד. וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד בוצרין אותו :

ד ואסור לאדם שיתכוין ויאחר מלאכות אלו וכיוצא בהן ויניחם כדי לעשותן במועד מפני שהוא פנוי. וכל המכוין מלאכתו והניחה למועד ועשאה במועד בית דין מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל. ואם כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין אותה ממנו. ואין מונעין הן מלעשות אותה מלאכה במועד כדי שלא תאבד :

ה מי שצריך לתפור לו בגד או לבנות לו מקום במועד. אם היה הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו. ואם היה אומן מהיר הרי זה עושה אותה מעשה הדיוט. כיצד בתפירה מכליב ובבנין מניח אבנים ואינו טח בטיט עליהן ושף סדקי. הקרקע ומעגילה ביד וברגל כעין שמעגילים במחלצים וכן כל כיוצא בזה:

ו מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע ואין לו מה שיאכל במועד אלא ממנה אע"פ שאין כאן הפסד אין מצריכין אותו לקנות מה שיאכל מן השוק עד שיקצור אחר המועד אלא קוצר ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך. ובלבד שלא ידוש בפרות. שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות וכן כל כיוצא בזה:

ז כבשים שיכול לאכול מהן במועד כובשן. ושאינן ראויין אלא לאחר המועד אסור לכבשן. וצד אדם דגים כל שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהן במועד אם יסחוט אותן בידו פעמים רבות עד שיתרכבו:

ח מטילין שכר במועד לצורך המועד. ושלא לצורך המועד אסור. אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים. אף על פי שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש שאין הערמה זו ניכרת לרואה וכן כל כיוצא בזה:

ט כל מלאכות שהן לצורך המועד כשעושין אותן אומניהן עושין בצנעה. כיצד הציידים והטוחנין והבוצרין למכור בשוק הרי אלו עושין בצנעה לצורך המועד. ואם עשה לצורך המועד והותיר הרי זה מותר:

י עושין כל צרכי הרבים במועד. כיצד מתקנים קלקולי המים שברשות הרבים. ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות וחופרים לרבים בורות שיחין ומערות. וכורין להן נהרות כדי שישתו מימיהן וכונסים מים לבורות ומערות של רבים ומתקנין את סדקיהן. ומסירין את הקוצין מן הדרכים ומודדין את המקואות וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין לו מים ומשלימין לו שיעורו:

יא ויוצאין שלוחי בית דין להפקיר את הכלאים. ופודין את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות. ומשקין את הסוטות. ושורפין את הפרה. ועורפין את העגלה. ורוצעין עבד עברי. ומטהרין את המצורע. ומציינין על הקברות שמיחו גשמים את ציונן כדי שיפרשו מהן הכהנים. שכל אלו צרכי רבים הן:

יב ודנים דיני ממונות ודיני מכות ודיני נפשות במועד. ומי שלא קבל עליו הדין משמתין אותו במועד. וכשם שדנין במועד כך כותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו. כיצד כותבין הדיינין אגרות שום ששמו לבעל חוב ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והבנות. ושטרי חליצה ומיאונין. וכל הדומה

להן מדברים שצריכים הדיינים לכותבם כדי שיזכרום. כגון טענות בעלי דינים או דברים שקיבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי. איש פלוני ידון לי. מי שצריך ללוות במועד ולא האמינו המלוה בעל פה הרי זה כותב שטר חוב וכן כותבין גיטין וקידושי נשים ושוברין ומתנות שכל אלו כצרכי רבים הן:

יג ואסור לכתוב במועד אפילו ספרים תפילין ומזוזות. ואין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד. אבל כותב אדם תפילין ומזוזה לעצמו וטוהה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו:

יד ומותר לכתוב אגרות של שאלת שלום במועד. וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו. שכתובות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות:

טו עושין כל צרכי המת במועד. גוזזין שערו ומכבסין כסותו ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים מביאין קורות ונוסרין מהם נסרים בצנעה בתוך הבית. ואם היה אדם מפורסם עושין אפילו בשוק. אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו לוחות לארון. ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר:

טז אין רואין את הנגעים במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל. ואין נושאים נשים ולא מייבמין במועד כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין. אבל מחזיר את גרושתו. ומארסין נשים במועד. ובלבד שלא יעשה סעודת אירוסין. ולא סעודת נישואין. שלא יערב שמחה אחרת בשמחת החג:

יז אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזירה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מנוול. לפיכך כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח במועד:

יח כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת שאי אפשר לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא להטייל אלא לסחורה וכיוצא בה. והיוצא מבית השבייה ומבית האסורים. ומי שהיה מנודה ולא התירוהו אלא במועד. ומי שנשבע שלא לגלח ושלא לכבס ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד:

יט וכולן שהיה להן פנאי לגלח קודם הרגל ולא גלחו אסורין. אבל הנזיר והמצורע שהגיע זמן תגלחתן בין בתוך המועד בין קודם הרגל אע"פ שהיה להם פנאי מותרין לגלח במועד שלא ישהו קרבנותיהן. וכל היוצא מטומאתו לטהרתו מותר לגלח במועד. וקטן שנולד בין במועד בין לפני

המועד מותר לגלחו במועד. ואנשי משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד מותרין לגלח מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן :

ב מותר ליטול שפה בחולו של מועד. וליטול צפרניים ואפילו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי. ועושה כל תכשיטיה במועד. כוחלת ופוקסת ומעברת סרק על פניה וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד :

כא הזבים והזבות והנדות והיולדות וכל העולים מטומאה לטהרה בתוך המועד הרי אלו מותרין לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחד הרי זה מכבסו במועד. מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג הרי אלו מותרין לכבס במועד. וכן כלי פשתן מותר לכבסן במועד מפני שצריכין כיבוס תמיד אפילו נתכבסו ערב יום טוב :

כב אין עושין סחורה במועד בין למכור בין לקנות. ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול או לקחו ביוקר הרי זה מותר לקנות או למכור. ואין לוקחין בתים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד :

כג מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד. כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי פותח כדרכו. ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת. וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב. מוכרי תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא :

כד כל שאסור לעשותו במועד אינו אומר לנכרי לעשותו. וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו. וכן עושה סחורה כדי פרנסתו. ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שהיא אסורת במועד כדי שיטול שכרו להתפרנס בו. וכן לוקחין דברים שאינם לצורך המועד מפני צורך המוכר שאין לו מה שיאכל :

כה שוכרין השכיר על המלאכה במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ושלא ימדוד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול. נכרי שקיבל קיבולת מישראל אפילו היה חוץ לתחום אינו מניחו לעשותו במועד. שהכל יודעין שמלאכה זו של ישראל ויחשדו אותו שהוא שכר את הנכרי לעשות לו במועד. שאין הכל יודעין ההפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור :

א נהרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהן בית השלחין במועד והוא שלא פסקו. וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהן מותר להשקות מהן. וכן בריכה שנטפה מבית השלחין ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת. והוא שלא פסק המעין המשקה בית השלחין העליונה:

ב ערוגה שחציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה מפני שהוא טורח גדול. ומותר לדלות מים להשקות הירקות כדי לאכלן במועד. ואם בשביל ליפותן אסור:

ג אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקנס במועד. וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד. כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה. היתה עמוקה טפחיים מעמיקה עד שבעה. ומושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה. ואם היתה שדה לחה מותר להשקות את כולה ומרביצין את השדה במועד. שכל הדברים האלו אין בהן טורח יותר:

ד זרעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקה במועד מפני שהן צריכין מים רבים ויבא לידי טורח יותר. ומותר להסב את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנסתם. בורות שיחין ומערות של יחיד אם היה צריך להם חוטטין אותן ושפין את סדקיהם אבל אין חופרין אותן לכתחילה. וכונסים לתוכה מים אע"פ שאינו צריך להן. ועושין נברכת במועד:

ה עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במועד. בשדה האילן צד כדרכו. כיצד חופר ותולה המצודה. ואם היה שדה לבן סמוך לשדה האילן צדין אותן בשדה הלבן בשינוי כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה. וכיצד צד בשינוי נועץ שפוד בארץ ומכה בקורדום ואחר כך מנתקו ונמצא מקומו גומא:

ו כותל גנה שנפל בונה מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים וגומא וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט. אבל כותל חצר שנפל בונה כדרכו. ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונה כדרכו:

ז בונה אדם איצטבא לישיב או לישן עליה. הציר והצינור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו מתקנן במועד כדרכו בין בשל ברזל בין בשל עץ. שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל מה שבבית. וכבר בארנו כל שיש בו הפסד אינו צריך שינוי:

ח אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות ואין בונין אותו. אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד. כיצד מוסיף במדתו או מקצר ממדתו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו :

ט אין מפנין את המת ולא את העצמות מקבר לקבר ולא ממכובד לבזוי ולא מבזוי למכובד. ואסור לעשות כן לעולם בשאר הימים אלא אם כן היה מפנהו בתוך שלו מפנהו בשאר הימים אפילו ממכובד לבזוי :

י אין מתליעין את האילנות ולא מזהימין את הנטיעות ולא מגזמין. אבל סכין את האילנות ואת הפירות שבהן בשמן ועוקרין את הפשתה מפני שהיא ראויה לחפוף בה במועד. וקוצרין את הכשות מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד וכן כל כיוצא בזה :

יא אין מכנסין את הצאן לדיר כדי שיזבלו את הקרקע. שהרי הוא מדייר שדהו במועד. ואם באו מאליהן מותר. ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להן שומר לנער את הצאן. היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע מסייעין אותן ושוכרין שומר לנער את צאנם ממקום למקום כדי שיזבלו כל השדה. הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין. ואם נעשה חצר כרפת בקר מוציאים אותו לאשפה :

יב המשוה פני הקרקע אם מתכוין לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה או שידוש בו מותר. ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו אם לצורך עצים מותר ואם לתקן הקרקע אסור. וכן הפותק מים לגנה אם נתכוון שיכנסו הדגים מותר ואם להשקות הארץ אסור. וכן הקוצץ חריות מן הדקל אם נתכוון להאכיל לבהמה מותר ואם נתכוון לעבודת האילן אסור. וממעשיו יוכר לאי זה דבר הוא מתכוון :

יג תנור וכירים שאפשר שייבשו ויאפה בהן במועד עושין ואם לאו אין עושין אותן. ובין כך ובין כך בונין על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהן ומסרגין את המטות. ונוקרין את הריחים ופוחחים להן עין ומעמידין אותן ובונין אמת המים של ריחים :

יד זופתין את החבית כדי שלא יפסד היין. וזופתין את הבקבוק מפני שאין בו טורח. וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסד. ומחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאבדו. ומרככין את הבגדים בידים. מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה :

טו קוצצין צפורני חמור של ריחים ובונין אבוס לבהמה. וסוס שירכב עליו מותר ליטול צפרניו ולסרקו כדי ליפותו. ואין מרביעין בהמה במועד. אבל מקיזין לה דם. ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות ומשקים שאינן מאכל בריאים אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד :

טז אין מפנין מחצר לחצר במועד. ולא מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה. אבל מפנה הוא מבית לבית באותה חצר. ומביאין כלים שהן לצורך המועד מבית האומן. כגון כרים וכסתות וצלוחיות. אבל כלים שאינן לצורך המועד כגון מחרישה מן הלוטש או צמר מבית הצבע אין מביאין. ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו. ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו. ואם חושש להם שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת אבל לא יביא לביתו אלא בצנעה :

יז אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כמו ערבי שבתות. וכל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה לעולם. וגוערין בו ומבטלין אותו בעל כרחו. אבל אין מכין אותו מכת מרדות. ואין צריך לומר שאין מנדין אותו. חוץ מערב הפסח אחר חצות שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו. ואין צריך לומר שמכין אותו מכת מרדות אם לא נדוהו. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן :

יח לפיכך יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים כמו חולו של מועד. והוא קל מחולו של מועד. ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן השחיטה. אבל מהנץ החמה עד חצי היום תלוי במנהג. מקום שנהגו לעשות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין :

יט ואפילו במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר אע"פ שהוא יכול לגמרה קודם חצות. אלא שלש אומניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות. ואלו הן החייטין. והספרין. והכובסין. אבל שאר אומניות אם התחיל בהן קודם ארבעה עשר הוא שיגמור עד חצות שאין העם צריכין לשאר אומניות צורך הרבה :

כ ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין לא יעשה ביישוב מפני המחלוקת אבל עושה הוא במדבר. וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין לא יעשה. נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם. ואע"פ כן לא יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור. לעולם אל ישנה אדם מפני המחלוקת. וכן מי שדעתו לחזור למקומו נוהג כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר. והוא שלא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו מפני המחלוקת :

כא מוליכין ומביאין כלים מבית האומן בארבעה עשר אחר חצות אע"פ שאינן לצורך המועד. וגורפין זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאים אותו לאשפה. ומושיבין שובכין לתרנגולים. תרנגולת שישבה על הביצים שלשה ימים או יתר ומתה מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר כדי שלא יפסדו הביצים. ובמועד אין מושיבין. אבל אם ברחו במועד מעל הביצים מחזידין אותה למקומה : סליקו להו הלכות שביתת יום טוב

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה. וחמש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה. (ב) להשבית שאור ביום ארבעה עשר. (ג) שלא לאכול חמץ כל שבעה. (ד) שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה. (ה) שלא יראה חמץ כל שבעה. (ו) שלא ימצא חמץ כל שבעה. (ז) לאכול מצה בלילי הפסח. (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות חמץ ומצה - פרק ראשון

א כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד ועשרים בניסן במזיד חייב כרת שנאמר [\(שמות יב-טו\)](#) "כי כל אוכל חמץ ונכרתה". בשוגג חייב קרבן חטאת קבועה. אחד האוכל ואחד הממחה ושותה:

ב החמץ בפסח אסור בהנייה שנאמר [\(שמות יג-ג\)](#) "לא יאכל חמץ" לא יהא בו היתר אכילה. והמניח חמץ ברשותו בפסח אע"פ שלא אכלו עובר בשני לאוין שנאמר [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ד\)](#) "לא יראה לך שאור בכל גבולך" ונאמר [\(שמות יב-יט\)](#) "שאור לא ימצא בבתיכם". ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין אחד הוא:

ג אינו לוקה משום [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ד\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-יט\)](#) "לא ימצא" אלא א"כ קנה חמץ בפסח או חימצו כדי שיעשה בו מעשה. אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אף על פי שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בו מעשה. ומכין אותו מכת מרדות:

ד חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנייה לעולם. ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים מפני שעבר על בל יראה ובל ימצא אסרוהו. אפילו הניחו בשגגה או באונס. כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו בפסח כדי שיהנה בו אחר הפסח:

ה חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו הרי זה אוסר בכל שהוא. וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אף על פי שהוא אסור בהנייה אם נתערב בין במינו בין שלא במינו הרי זה מותר לאכלו אחר הפסח. שלא קנסו ואסרו אלא בחמץ עצמו אבל התערובת מותר באכילה לאחר הפסח:

ו אין חייבין כרת אלא על אכילת עצמו של חמץ אבל עירוב חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המדי וכל הדומה להן מדברים שהחמץ מעורב בהן אם אכלן בפסח לוקה ואין בו כרת שנאמר [\(שמות יב-כ\)](#) "כל מחמצת לא תאכלו". במה דברים אמורים בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת שלש ביצים הוא שלוקה מן התורה. אבל אם אין בתערובת כזית בכדי אכילת שלש ביצים אף על פי שאסור לו לאכול אם אכל אינו לוקה אלא מכין אותו מכת מרדות:

ז האוכל מן החמץ עצמו בפסח כל שהוא הרי זה אסור מן התורה שנאמר [\(שמות יג-א\)](#) "לא יאכלו". ואף על פי כן אינו חייב כרת או קרבן אלא על כשיעור שהוא כזית. והאוכל פחות מכזית במזיד מכין אותו מכת מרדות:

ח אסור לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום. וכל האוכל בזמן הזה לוקה מן התורה שנאמר [\(דברים טז-א\)](#) "לא תאכל עליו חמץ", כלומר על קרבן הפסח. כך למדו מפי השמועה בפירוש דבר זה [\(דברים טז-א\)](#) "לא תאכל עליו חמץ" משעה שראויה לשחיטת הפסח שהוא [\(שמות יב-ו\)](#) "בין הערבים" והוא חצי היום:

ט ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלת שעה ששית כדי שלא יגע באיסור תורה. ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנייה כל שעה ששית מדברי סופרים ושאר היום משביעית ולמעלה מן התורה. שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזרה משום יום המעונן שמא יטעה בין חמישית לששית. ואינו אסור בהנייה בשעה חמישית. לפיכך תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית ושורפין הכל:

י הא למדת שמותר לאכול חמץ ביום ארבעה עשר עד סוף שעה רביעית. ואין אוכלין בשעה חמישית אבל נהנין בו. והאוכל בשעה ששית מכין אותו מכת מרדות. והאוכל מתחלת שעה שביעית לוקה:

א מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר [\(שמות יב-טו\)](#) "ביום הראשון תשביתו שאור מבתים". ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום ארבעה עשר. ראייה לדבר זה מה שכתוב בתורה [\(שמות לד-כה\)](#) "לא תשחט על חמץ דם זבחי" כלומר לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים. ושחיטת הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר חצות:

ב ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל. ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל:

ג ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו. וכן מדברי סופרים שבדקין ומשביתין החמץ בלילה מתחלת ליל ארבעה עשר לאור הנר. מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיים ואור הנר יפה לבדיקה. ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה עשר. וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה:

ד אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה ולא לאור האבוקה אלא לאור הנר. במה דברים אמורים בחורים ובמחבואות אבל אכסדרה שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו. ואמצע החצר אינו צריך בדיקה מפני שהעופות מצויים שם והן אוכלין. כל חמץ שיפול שם:

ה חור שבאמצע הבית שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו. אבל חור שבין ישראל לעכו"ם אינו בודק כלל שמא יאמר העכו"ם כשפים הוא עושה לי אלא מבטלו בלבו ודיו. וכל מקום שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה:

ו חורי הבית התחתונים והעליונים וגג היציע ורפת בקר ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן ובית דגים גדולים אינן צריכין בדיקה אלא אם כן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שכר ואוצרות יין שמסתפק ממנו ובית דגים קטנים ובית העצים ובית המוריים וחורי הבית האמצעים וכיוצא באלו צריכין בדיקה שסתמן שמכניסין להן חמץ. ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ אינו צריך בדיקה. וכשבדק המרתף בודק ממנו שתי שורות החיצונות שהן העליונה ושלמטה ממנה:

ז אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף. בדק ליל ארבעה עשר והניח עשר חלות ומצא תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שניה שהרי גררה חולדה או עכבר בודאי:

ח וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה צריך לבדוק פעם שניה אע"פ שמצא פירורין באמצע הבית אין אומרין כבר אכל אותה הפת במקום זה והרי הפירורין אלא חוששין שמא הניחה בחור או בחלון ואלו הפירורין שם היו. ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום הרי זה בודק כל הבית ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס אין צריך בדיקה:

ט ראה תינוק שנכנס לבית בדוק ובידו ככר ונכנס אחריו ומצא פירורין אינו צריך בדיקה שחזקתו שאכלו ואלו הפירורין שנפלה ממנו בשעת אכילה שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו ואין דרך עכבר לפרר. ואם לא מצא פירורין כלל צריך לבדוק:

י הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו אם חמץ אם מצה נטל ונכנס לבית בדוק צריך לבדוק שכל הקבוע כמחצה על מחצה:

יא שני צבורין אחד של חמץ ואחד של מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל החמץ. וכן שני בתים בדוקין וצבור אחד של חמץ ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאי זה בית נכנס. או שידע שנכנס לאחד מהן ונכנס אחריו ובדק ולא מצא כלום או שבדק ומצא ככר. או שהיו תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ופירש ככר מהן ואין ידוע אם חמץ או מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק בכל אלו אינו צריך לבדוק פעם שניה שאין כאן קבוע:

יב הניח החמץ בזוית זו ומצאו בזוית אחר או שהניח תשע חלות ומצא עשר. או שבא עכבר ונטל החמץ וספק נכנס לבית זה או לא נכנס. בכל אלו צריך לבדוק:

יג נכנס עכבר לבית וככר בפיו ויצא עכבר משם וככר בפיו אומרין הוא הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא ואינו צריך לבדוק. היה הראשון שנכנס שחור וזה שיצא לבן צריך לבדוק. נכנס עכבר וככר בפיו ויצאתה משם חולדה וככר בפיה צריך לבדוק. יצאת משם חולדה ועכבר וככר בפיה אינו צריך לבדוק שזה הככר הוא שהיה בפיה העכבר. נחש שנכנס לחור ופת בפיו אין חייב להביא חבר להוציאו:

יד כזית חמץ בשמי קורה מחייבין אותו להביא סולם להורידו שפעמים יפול משמי קורה. היה חמץ בבור אין מחייבין אותו להעלותו אלא מבטלו בלבו ודיו:

טו כיפת שאור שייחדה לשיבה אם טח פניה בטש הרי זו בטלה ומותר לקיימה. בצק שבסדקי העריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער.

ואם לאו אם היה עשוי לחזק בו שברי העריבה או לסתום בו נקב בטל במיעוטו ואם לאו חייב לבער. היו בו שני חצאי זיתים בשני מקומות וחות של בצק ביניהם רואין כל שאילו ינטל החוט ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו צריך לבער:

טז במה דברים אמורים בעריבה אבל בבית אף על פי שאם ינטל החוט אין ניטלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבץ אותן. היה חצי זית בבית וחצי זית בעליה. חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה. חצי זית בבית זה וחצי זית בבית שלפנים ממנו. הואיל ואלו החצאי זיתים דבוקין בכתלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לבער אלא מבטל בלבו ודיו:

יז המשכיר בית סתם בארבעה עשר הרי זה בחזקת בדוק ואינו צריך לבדוק. ואם הוחזק זה המשכיר שלא בדק ואמרו אשה או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנין שהכל נאמנים על ביעור חמץ. והכל כשרין לבדיקה ואפילו נשים ועבדים וקטנים והוא שיהיה קטן שיהיה בו דעת לבדוק:

יח המשכיר בית לחבירו אם עד שלא מסר לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק. ואם משמסר המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק. המשכיר בית בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק על השוכר לבדוק ואינו מקח טעות. ואפילו במקום שבודקים בשכר שהרי מצוה הוא עושה:

יט המפרש בים והיוצא בשיירא תוך שלשים יום זקוק לבדוק. קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק. ואם דעתו לחזור קודם הפסח צריך לבדוק ואחר כך יצא שמא יחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ואם אין דעתו לחזור אין צריך לבדוק. וכן העושה ביתו אוצר. תוך שלשים יום זקוק לבדוק ואחר כך כונס אוצרו לתוכו. קודם שלשים יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק ואחר כך עושהו אוצר. ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך לבדוק:

הלכות חמץ ומצה - פרק שלישי

א כשבודק אדם ומחפש בלילי ארבעה עשר מוציא את החמץ מן החורים ומן המחבואות ומן הזויות ומקבץ הכל ומניחו במקום אחד עד תחלת שעת ששית ביום ומבערו. ואם רצה לבערו בלילי ארבעה עשר מבערו:

ב החמץ שמניח בלילי ארבעה עשר כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות אינו מניחו מפוזר ומפורד בכל מקום אלא מצניעו בכלי או בזוית

ידוע ויזהר בו. שאם לא נזהר בו ומצאו חסר צריך לחפש אחריו ולבדוק פעם אחרת שמא גררוהו העכברים :

ג חל ארבעה עשר להיות בשבת בודקין את החמץ בלילי ערב שבת שהוא ליל שלשה עשר ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת. ומניחו במקום מוצנע והשאר מבערו מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות מבטלו וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב הראשון ומבערו :

ד היו לו ככרות רבות של תרומה וצריך לשורפה ערב שבת לא יערב הטהורה עם הטמאה וישרוף אלא שורף טמאה לעצמה וטהורה לעצמה ותלויה לעצמה. ומניח מן הטהורה כדי לאכול עד ארבע שעות ביום השבת בלבד :

ה מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה עשר בודק ארבעה עשר בשחרית. לא בדק בשחרית בודק בשעת הביעור. לא בדק בשעת הביעור בודק בתוך החג. עבר הרגל ולא בדק בודק אחר הרגל כדי שיבער מה שימצא מחמץ שעבר עליו הפסח מפני שהוא אסור בהנייה :

ו כשבדק החמץ בלילי ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר או בתוך הרגל מברך קודם שיתחיל לבדוק ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ. ובודק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ כמו שבארנו. ואם בדק לאחר הרגל אינו מברך :

ז וכשגומר לבדוק אם בדק בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר קודם שש שעות צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו. ויאמר כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו הרי הוא בטל והרי הוא כעפר. אבל אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנייה :

ח לפיכך אם לא בטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא בערו הרי זה עבר על [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ד\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-ט\)](#) "לא ימצא" שהרי לא ביער ולא בטל. ואין הבטול עתה מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו והכתוב עשהו כאילו הוא ברשותו לחייבו משום [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ד\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-ט\)](#) "לא ימצא". וחייב לבערו בכל עת שימצאו. ואם מצאו ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו. ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו כלי שהכל פורשין ממנו :

ט מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור לעשות מצוה או לאכול סעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו. יצא להציל

מיד הגייס מן הנהר מן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו ודיו. יצא לצורך עצמו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר עד כביצה היה פחות מכביצה מבטלו בלבו ודיו :

י מי שהניח עיסה מגולגלת בתוך ביתו. ויצא ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו והיה ירא שמא תחמיץ קודם שיבא הרי זה מבטלו בלבו קודם שתחמיץ. אבל אם החמיצה אין הביטול מועיל כלום אלא כבר עבר על [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-ט\)](#) "לא ימצא" וחייב לבער מיד כשיחזור לביתו :

יא כיצד ביעור חמץ שורפו או פורר וזורה לרוח או זורקו לים. ואם היה החמץ קשה ואין הים מחתכו במהרה הרי זה מפררו ואחר כך זורקו לים. חמץ שנפלה עליו מפולת ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יותר הרי הוא כמבוער וצריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית. נתנו לעכו"ם קודם שעה ששית אינו צריך לבער. ואם שרפו קודם שעה ששית הרי זה מותר ליהנות בפחמין שלו בתוך הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנייה הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים ולא יאפה בו ולא יבשל. ואם בשל או אפה אותה הפת ואותו התבשיל אסור בהנייה. וכן הפחמין שלו אסורין בהנייה הואיל ושורפו אחר שנאסר בהנייה :

הלכות חמץ ומצה - פרק רביעי

א כתוב בתורה [\(שמות יג-ז\)](#) "לא יראה לך חמץ" יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד עכו"ם לא יהיה עובר תלמוד לומר [\(שמות יב-ט\)](#) "שאור לא ימצא בבתיכם" אפילו הפקידו או הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ בביתו אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת לא יהיה עובר תלמוד לומר [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) "בכל גבולך" בכל רשותך. יכול יהא חייב לבער מרשותו חמץ של עכו"ם או של הקדש תלמוד לומר [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) "לא יראה לך" שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים או של גבוה :

ב הא למדת שהחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו אפילו טמון ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד ביד עכו"ם הרי זה עובר משום [\(שמות יג-ז\)](#) [\(דברים טז-ז\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-ט\)](#) "לא ימצא". חמץ של הקדש או של עכו"ם שהיה אצל ישראל אפילו היה עמו בבית הרי זה מותר מפני שאינו שלו. ואפילו היה של גר תושב שיד ישראל שולטת עליו אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים

בפני חמצו של עכו"ם שמא יבוא להסתפק ממנו. אבל של הקדש אינו צריך מפני שהכל פורשין מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה :

ג עכו"ם שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו הרי זה חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו. ואם לא קיבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכול ממנו אחר הפסח שברשות העכו"ם הוא :

ד עכו"ם אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל אם יודע הישראל שאם אבד או נגנב מחייבו לשלמו וכופהו ואונסו לשלם אע"פ שלא קבל אחריות הרי זה חייב לבערו. שהרי נחשב כאילו הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו :

ה ישראל שהרהין חמצו אצל העכו"ם אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות העכו"ם ואותו החמץ מותר לאחר הפסח. והוא שיהיה אותו זמן שקבע לו קודם הפסח. ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל העכו"ם ואסור בהנייה לאחר הפסח :

ו ישראל ועכו"ם שהיו באין בספינה והיה חמץ ביד ישראל והגיעה שעה חמישית הרי זה מוכרו לעכו"ם או נותנו לו במתנה וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח. ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה :

ז אומר ישראל לעכו"ם עד שאתה לוקח במנה בוא וקח במאתים. עד שאתה לוקח מעכו"ם בוא וקח מישראל שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח. אבל לא ימכור ולא יתן לו על תנאי. ואם עשה כן הרי זה עובר על בל יראה ובל ימצא :

ח תערובת חמץ עוברין עליה משום בל יראה ובל ימצא. כגון המורייס וכותח הבבלי ושכר המדי שעושין אותו מן הקמח. וכל כיוצא באלו מדברים הנאכלים. אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו ראוי לאכילה הרי זה מותר לקיימו בפסח :

ט כיצד עריבת העבדנין שנתן לתוכן קמח ועורות אפילו נתנו שעה אחת קודם הביעור הרי זה מותר לקיימו. ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קודם שלשה ימים לשעת הביעור מותר לקיימו שהרי נפסד והבאיש. תוך שלשה ימים חייב לבער :

י וכן הקילור והרטיה והאספלנית והתריא"ק שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה צורת החמץ :

יא הפת עצמה שעפשה ונפסלה מלאכול הכלב ומלוגמא שנסרחה אינו צריך לבער. בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין בהן משום [\(שמות יג-ז\) \(דברים טז-ז\)](#) "לא יראה" ו [\(שמות יב-ט\)](#) "לא ימצא" שאין צורת החמץ עומדת:

יב דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל לאדם כלל. או שאינו מאכל כל אדם כגון התריא"ק וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר הפסח. ואע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הרי זה אסור לאכלו:

הלכות חמץ ומצה - פרק חמישי

א אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד. והם שני מיני חטים שהן החטה והכוסמת. ושלושה מיני השעורים שהן השעורה ושבולת שועל והשיפון. אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולים ועדשים וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חמוץ אלא סרחון:

ב חמשת מיני דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא שום מים לעולם אין באין לידי חמוץ אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח הבצק מותר באכילה. שאין מי פירות מחמיצין אלא מסריחין. ומי פירות הן כגון יין וחלב ודבש ושמן זית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמונים ומשקין. והוא שלא יתערב בהן שום מים בעולם. ואם נתערב בהן מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין:

ג אין מבשלין חטים במים כגון ריפות ולא קמח כגון לביבות. ואם בישל הרי זה חמץ גמור והוא שיתבקעו בתבשיל. אין קולין את הבצק בשמן על המחבת. אבל מבשלין את הפת ואת הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה ואחר כך השליך לתוכן הקמח הרי זה מותר מפני שהוא מתבשל מיד קודם שיחמיץ. וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב לאסור דבר זה גזרה שמא לא ירתיח המים יפה יפה:

ד מותר לבשל הדגן או הקמח במי פירות. וכן בצק שלשו במי פירות אם בשלו במי פירות או קלהו על המחבת בשמן הרי זה מותר שמי פירות אינן מחמיצין:

ה כרמל שמהבהבין אותו באור וטוחנין אותו אין מבשלין את הקמח שלו במים שמא לא נקלה באור יפה ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן כשמוללין הקדרות החדשות אין מבשלין בהן אלא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה אבל קמח קלי אסור שמא לא קלהו יפה ויבוא לידי חמוץ :

ו אין בוללין את השעורין במים בפסח מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה. ואם בלל אם רפו כדי שאם הניחן על פי הביב שאופין עליו החלות יתבקעו הרי אלו אסורין. ואם לא הגיעו לרפיון זה הרי אלו מותרין :

ז החטים מותר לבלול אותן במים כדי להסיר סובן וטוחנין אותם מיד כדרך שטוחנין הסולת. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב שלא יבללו החטים במים גזירה שמא ישהו ויחמיצו :

ח תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורים או חטים אם נתבקעו הרי כל התבשיל אסור שהרי נתערב בו החמץ. ואם לא נתבקעו מוציאים אותן ושורפן ואוכלין שאר התבשיל. שאין הדגן שנבלל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה. ואינו אלא מדברי סופרים :

ט משום שנאמר (שמות יב-יז) **"ושמרתם את המצות"** כלומר הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ. לפיכך אמרו חכמים צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן שנטבע בנהר או שנפל עליו מים כשם שאסור לאוכלו כך אסור לקיימו אלא מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח. ואם מוכרו לנכרי קודם הפסח מוכר מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא יחזור הנכרי וימכרנו לישראל :

י דגן שנפל עליו דלף כל זמן שהוא טורד טיפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ. אבל כשיפסק אם נשתהה כשיעור הרי זה אסור :

יא אין לשין בפסח עיסה גדולה שמא תחמיץ אלא כשיעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין ולא בחמי חמה. ולא במים שנשאבו בו ביום אלא במים שלנו. ואם עבר ולש באחד מכל אלו הרי הפת אסורה :

יב לא תשב אשה תחת השמש ותלוש. ולא תחת הרקיע ביום העבים אפילו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העיסה ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה ואופה צריכה שני כלים של מים. אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש או שלא צננה ידיה או שעשתה עיסה יתר משיעור חלה הפת מותרת. וכמה שיעור חלה כמו שלש וארבעים ביצים וחומש ביצה כגוף הביצה הבינונית לא כמשקלה :

יג כל זמן שאדם עוסק בבצק אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ וישרף מיד. ואם אין קולו נשמע אם שהה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמיץ וישרף מיד. וכן אם הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו הרי זה אסור לאוכלו ואין חייבין עליו כרת:

יד היו שתי עיסות שהגביהו היד מהן נילושות בעת אחת ונשתהו. האחת מהן יש לה קול ואחרת אין לה קול שתיהן ישרפו והרי הן חמץ גמור:

טו אין עושין סריקין המצויירין בפסח מפני שהאשה שוהה עליהן ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנחתומין מותרין לעשותם מפני שהן בקיאים באומנותן וממהרים לעשותם. אבל בעלי בתים אסורים ואפילו צרו אותן בדפוס. שמא יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס וישהו בעשייתן ויחמיצו:

טז מים שרוחצין בהן הידים והעריבה אחר שלשין וכן מים שמשתמשין בהן בשעת לישה הרי זה ישפוך אותן במקום מדרון כדי שלא יתקבצו במקום אחד ויחמיץ:

יז אין שורין את המורסן ומניחין לפני התרנגולין שמא יחמיץ. אבל חולטין להן המורסן ברותחין ומניחין לפניהן. וכבר נהגו רוב העולם שלא לחלוט גזרה שמא לא ירתיח המים יפה:

יח ומותר ללוש לתרנגולין מורסן או קמח ומאכילן מיד או נותן לפניהן והוא עומד עליהן עד שלא ישהה לפניהן כדי הילוך מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו או שהוא מהפך בידו אינו מחמיץ. וכשיפסקו מלאכול ישטוף הכלי במים וישפוך במקום מדרון:

יט לא תשרה אשה מורסן שתולך בידה למרחץ. אבל שפה על בשרה יבש. ולא ילעוס אדם חיטין ויתן על מכתו מפני שהן מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוך החרוסת ואם נתן ישפך מיד מפני שהוא ממהר להחמיץ. ואין נותנין את הקמח לתוך החרדל ואם נתן יאכל מיד:

כ מותר ליתן התבלין והשומשמין והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק. וכן מותר ללוש העיסה במים ושמן או דבש וחלב או לקטף בהן. וביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד. לא משום חמץ אלא כדי שיהיה [\(דברים טז-ג\)](#) "לחם עוני". וביום הראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון [\(דברים טז-ג\)](#) "לחם עוני":

כא כל כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה בצונן. חוץ מכלי שמניחין בו את השאור וכלי שמניחין בו חרוסת מפני

שחימוצו קשה. וכן עריבות שלשין בהן החמץ ומניחין אותו שם עד שיחמיץ הרי הן כבית שאור ואין משתמשין בהן בפסח:

כב ביב של חרס שאופין עליו חלות חמץ כל השנה כולה אין אופין עליו מצה בפסח. ואם מלאו גחלים והסיק מקום שהיה מבשל בו החמץ מותר לבשל עליו מצה:

כג כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין בכלי ראשון כגון קדרות ואלפסין. נותן אותן לתוך כלי גדול של מים וממלא עליהן מים ומרתיחן בתוכו עד שיפלטו ואחר כך שוטף אותן בצונן ומשתמש בהן במצה. וכן הסכינין מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון ואחר כך משתמש בהן במצה:

כד כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתמש בהן חמץ בכלי שני כגון קערות וכוסות נותן אותן לתוך כלי גדול ונותן עליהן מים רותחין ומניחן בתוכו עד שיפלוטו ואחר כך שוטפן ומשתמש בהן במצה:

כה כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין בין כלי ראשון כגון קדרות. בין כלי שני כגון קערות. בין שהיו משוחין ושועין באבר שעושין אותן כעין זכוכית. בין שהיו חרס כמה שהן. אין משתמשין בהן במצה אלא מניחן לאחר הפסח ומבשל בהן:

כו כלי ראשון שרצה להרתיחו ולא מצא כלי גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו הרי זה מקיף לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ וממלאהו מים עד שיגברו המים על שפתו ומרתיח המים בתוכו ודיו ואחר כך שוטף אותו ומשתמש בו במצה:

הלכות חמץ ומצה - פרק ששי

א מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר שנאמר (שמות יב-יח) "בערב תאכלו מצות". בכל מקום ובכל זמן. ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח אלא זו מצוה בפני עצמה ומצותה כל הלילה. אבל בשאר הרגל אכילת מצה רשות רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז או דוחן או קליות או פירות. אבל בליל חמשה עשר בלבד חובה ומשאכל כזית יצא ידי חובתו:

ב בלע מצה יצא. בלע מרור לא יצא. בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא. שהמרור כטפילה למצה. כרכן בסיב וכיוצא בו ובלען אף ידי מצה לא יצא:

ג אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטין לאכול יצא ידי חובתו. אכל כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו ואחר כך נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא. לפי שאותה אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות:

ד אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת המינין שנאמר [\(דברים טז-ג\)](#) "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות". דברים הבאים לידי חימוץ אם אכלן מצה יצא בהן ידי חובתו אבל שאר דברים כגון אורז ודוחן וקטניות אין יוצא בהן ידי מצה לפי שאין בהן חמץ:

ה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו. עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה יוצא בה ידי חובתו. אין הרועים אוכלין ממנה אינו יוצא בה שאין זו משומרת לשם מצה. מצה שלשה במי פירות יוצאה בה ידי חובתו בפסח. אבל אין לשין אותה ביין או בשמן או חלב משום [\(דברים טז-ג\)](#) "לחם עוני" כמו שבארנו. ואם לש ואכל לא יצא ידי חובתו. אין יוצאין לא בפת מורסן ולא בפת סובין. אבל לש הוא את הקמח בסובין שלו ובמורסנו ועושהו פת ויוצא בה ידי חובתו. וכן פת סולת נקייה ביותר הרי זו מותרת ויוצא בה ידי חובתו בפסח ואין אומרין בה אין זה [\(דברים טז-ג\)](#) "לחם עוני":

ו אחד מצה שנאפית בתנור או באילפס. בין שהדביק הבצק באילפס ואחר כך הרתיח בין שהרתיח ואחר כך הדביק אפילו אפאה בקרקע הרי זה יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפית אפייה גמורה יוצאין בה. והוא שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת שפורסה. ויוצאין ברקיק השרוי והוא שלא נימוח. אבל מצה שבשלה אינו יוצא בה ידי חובתו באכילתה שהרי אין בה טעם פת:

ז אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או שגזלה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בו ידי חובתו:

ח הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם. וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של בכורים אפילו בירושלים מפני שהבכורים אין להם היתר בכל המושבות. ומעשר שני אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום. וכתוב [\(שמות יב-כ\)](#) "בכל מושבותיכם תאכלו מצות" מצה הראויה להאכל בכל המושבות הוא שיוצאין בה ידי חובה:

ט חלות תודה ורקיקי נזיר שעשו אותן לעצמן אין יוצאין בהן שנאמר [\(שמות יב-יז\)](#) "ושמרתם את המצות" מצה המשתמרת לענין מצה בלבד הוא

שיוצאין בה אבל זו משתמרת לענין הזבח. ואם עשאן למכור בשוק הרי זה יוצא בה ידי חובתו. שהעושה למכור בשוק דעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן ונמצא בשעת עשייתן שמרן לשם מצה:

י הכל חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים. קטן שיכול לאכול פת מחנכין אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכול שורין לו רקיק במים ומאכילין אותו והוא שלא נימוח:

יא מדברי סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום ואפילו קליות ואגוזים וכיוצא בהן. אלא אף על פי שאכל מצה ואכל אחריה מאכלות אחרות ופירות וכיוצא בהן חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה ופוסק:

יב אסרו חכמים לאכול מצה בערב הפסח כדי שיהיה היכר לאכילתה בערב. ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו. וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה כמעט. כדי שיכנס לאכילת מצה בתאוה. אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהן. וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאוה ויהיו מצות חביבות עליו. אבל בשאר ערבי שבתות או ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך:

הלכות חמץ ומצה - פרק שביעי

א מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר [\(שמות יג-ג\)](#) "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" כמו שנאמר [\(שמות כ-ח\)](#) "זכור את יום השבת". ומנין שביליל חמשה עשר תלמוד לומר [\(שמות יג-ח\)](#) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה" בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו כן. אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח:

ב מצוה להודיע, לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר [\(שמות יג-ח\)](#) "והגדת לבנך". לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן:

ג וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע

כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן אשתו שואלתו. אין לו אשה שואלין זה את זה מה נשתנה הלילה הזה. ואפילו היו כולן חכמים. היה לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה :

ד וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר עבודת אלילים. ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מהאומות וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחירותנו. והוא שידרוש מ [\(דברים כו-ה\)](#) "ארמי אובד אבי" עד שיגמור כל הפרשה. וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח :

ה כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן. פסת מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר [\(שמות יב-כז\)](#) "ואמרתם זבח פסח הוא לה" וגו'. מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. מצה על שם שנגאלו. ודברים האלו כולן נקראין הגדה :

ו בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר [\(דברים ו-כג\)](#) "ואותנו הוציא משם" וגו'. ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה "וזכרת כי עבד היית" כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית :

ז לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות. וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין. אין פוחתין לו מהם. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות. שיעור כל כוס מהן רביעית :

ח אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב. אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה הסיבה. ובן אצל אביו. והשמש בפני רבו צריכין הסיבה. אבל תלמיד בפני רבו אינו מיסב אלא אם כן נתן לו רבו רשות. והסיבת ימין אינה הסיבה. וכן המיסב על ערפו או על פניו אין זו הסיבה. ואימתי צריכין הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך :

ט ארבעה כוסות האלו צריך למזוג אותן כדי שתהיה שתיה עריבה הכל לפי היין ולפי דעת השותה. ולא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי. שתה ארבעה כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ארבעה כוסות ולא יצא ידי

חירות. שתי ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת ידי חירות יצא ידי ארבעה כוסות לא יצא. ואם שתי מכל כוס מהן רובו יצא :

י כל כוס וכוס מארבעה כוסות הללו מברך עליו ברכה בפני עצמה. וכוס ראשון אומר עליו קדוש היום. כוס שני קורא עליו את ההגדה. כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון. כוס רביעי גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר. ובין הכוסות האלו אם רצה לשתות שותה בין שלישי לרביעי אינו שותה :

יא החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה לוקחין תמרים או גרוגרות או צמוקין וכיוצא בהן ודורסין אותן ונותנין לתוכן חומץ ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן ומביאין אותה על השלחן בלילי הפסח :

יב אכילת מרור אינה מצוה מן התורה בפני עצמה אלא תלויה היא באכילת הפסח. שמצות עשה אחת לאכול בשר הפסח על מצה ומרורים. ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו בליל זה אפילו אין שם קרבן פסח :

יג מרורים האמורים בתורה הן החזרת והעולשין והתמכא והחרחבינא והמרור. כל אחד מחמשת מיני ירק אלו נקרא מרור. ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן כזית יצא והוא שיהו לחין. ויוצאין בקלח שלהן אפילו יבש. ואם שלקן או כבשן או בשלן אין יוצאין בהן :

הלכות חמץ ומצה - פרק שמיני

א סדר עשיית מצות אלו בליל חמשה עשר כך הוא. בתחלה מזוגין כוס לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קדוש היום וזמן ושותה. ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו. ומביאין שלחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר. ובזמן הזה מביאין על השלחן שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה :

ב מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית. ואחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו. ומזוגין הכוס השני וכאן הבן שואל. ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי. שבכל

הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין :

ג בזמן הזה אינו אומר והלילה הזה כולו עלי שאין לנו קרבן. ומתחיל בגנות וקורא עד שגומר דרש פרשת [\(דברים כו-ה\)](#) "ארמי אונד אבי" כולה :

ד ומחזיר השלחן לפניו ואומר פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר [\(שמות יב-כו\)](#) "ואמרתם זבח פסח הוא לה". ומגביה המרור בידו ואומר מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר [\(שמות א-יד\)](#) "וימררו את חייהם". ומגביה המצה בידו ואומר מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד שנאמר [\(שמות יב-לט\)](#) "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים" וכו'. ובזמן הזה אומר פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו' :

ה ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה. [\(תהילים קג-א\)](#) "הללויה הללו עבדי ה'" וגו' עד [\(תהילים קיד-ח\)](#) "חלמיש למעינו מים". וחותר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכול בו מצה ומרורים. ובזמן הזה מוסיף כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ברוך אתה ה' גאל ישראל. ומברך בורא פרי הגפן ושותה הכוס השני :

ו ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שנית שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה. ולוקח שני ריקין וחולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ. ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר [\(דברים טז-ג\)](#) "לחם עוני" מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה. ואחר כך כורך מצה ומרור כאחת ומטבל בחרוסת ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלו העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו :

ז ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה. ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח :

ח בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה. ומטבל מצה בחרוסת ואוכל. וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל. ולא ישהה אותו בחרוסת שמא יבטל טעמו. וזו מצוה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש:

ט ואחר כך נמשך בסעודה ואוכל כל מה שהוא רוצה לאכול ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו כלל ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה כלום. כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתו היא המצוה:

י ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת המזון על כוס שלישי ושותהו. ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו את ההלל. ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללוך ה' כל מעשיך וכו'. ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים. ויש לו למזוג כוס חמישי ולומר עליו הלל הגדול מ [\(תהילים קלז-א\)](#) "הודו לה' כי טוב" עד [\(תהילים קלז-א\)](#) "על נהרות בבל". וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות. ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה אע"פ שאינו מקום סעודה:

יא מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין גזירה שמא יאמרו בשר פסח הוא. ובכל מקום אסור לאכול שה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ. ואם היה מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה מותר במקום שנהגו:

יב מי שאין לו יין בלילי הפסח מקדש על הפת כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה. מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד. בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל. וכשיגמור ההגדה מברך על המצה ואוכל וחוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה:

יג מי שאין לו מצה משומרת אלא כזית כשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום:

יד . מי שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין. נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו, נתנמנו כולן יאכלו: סליקו להו הלכות חמץ ומצה

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך היא. מתחיל על כוס שני ואומר בבהילו יצאנו ממצרים. הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. הא שתא הכא שתא דאתיא בארעא דישראל. השתא הכא עבדי לשתא דאתיא בני חרי: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות והלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין: עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים עדיין אנו בנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו זקנים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. שכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח: מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית: אמר להם רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר [\(דברים טז-ג\)](#) "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך". [\(דברים טז-ג\)](#) "ימי חיך" הימים. [\(דברים טז-ג\)](#) "כל ימי חיך" הלילות. וחכמים אומרים [\(דברים טז-ג\)](#) "ימי חיך" העולם הזה. [\(דברים טז-ג\)](#) "כל ימי חיך" להביא לימות המשיח: ברוך המקום שנתן תורה לישראל. ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה. אחד חכם. ואחד רשע. ואחד תם. ואחד שאינו יודע לשאול: חכם מה הוא אומר. [\(דברים ו-כ\)](#) "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם". אף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן: רשע מה הוא אומר. [\(שמות יב-כו\)](#) "מה העבודה הזאת לכם". [\(שמות יב-כו\)](#) "לכם" ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר. אף אתה הקהה את שניו ואמור לו [\(שמות יג-ח\)](#) "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". [\(שמות יב-כו\)](#) "לי" ולא לו. ואילו היה שם לא היה נגאל: תם מה הוא אומר. [\(שמות יג-יד\)](#) "מה זאת". [\(שמות יג-יד\)](#) "ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים": ושאינו יודע לשאול את פתח לו. שנאמר [\(שמות יג-ח\)](#) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". [\(שמות יג-ח\)](#) "והגדת לבנך" יכול מראש חדש. תלמוד לומר [\(שמות יג-ח\)](#) "ביום ההוא". אי [\(שמות יג-ח\)](#) "ביום ההוא" יכול מבעוד יום, תלמוד לומר [\(שמות יג-ח\)](#) "בעבור זה", לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך: מתחלה עובדי אלהים אחרים היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. שנאמר [\(יהושע כד-ב\)](#) "ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר ה' אלהי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים". [\(יהושע כד-ג\)](#) "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן

לו את יצחק" [\(יהושע כד-ד\)](#) "ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים": ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו. ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים. שנאמר [\(בראשית טו-ג\)](#) "ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" [\(בראשית טו-ד\)](#) "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול": והיא שעמדה לאבותינו ולנו. שלא אחד בלבד עמד עלינו אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם: צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל, שנאמר [\(דברים כו-ה\)](#) "ארמי אובד אבי וירד מצרימה ויגר שם", מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם שנאמר [\(בראשית מז-ד\)](#) "ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן": במתי מעט. כמו שנאמר [\(דברים י-כב\)](#) "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרוב": ויהי שם לגוי. מלמד שהיו ישראל מצויינין שם לגוי. גדול ועצום כמו שנאמר [\(שמות א-ז\)](#) "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם": ורב, כמו שנאמר [\(יחזקאל טז-ז\)](#) "רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה": וירעו אותנו המצרים. כמו שנאמר [\(שמות א-י\)](#) "הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ": ויענונו. כמו שנאמר [\(שמות א-יא\)](#) "וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום ואת רעמסס": ויתנו עלינו עבודה קשה. כמו שנאמר [\(שמות א-יג\)](#) "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך": ונצעק אל ה' אלהי אבותינו, כמו שנאמר [\(שמות ב-כג\)](#) "ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה": וישמע ה' את קולנו. כמו שנאמר [\(שמות ב-כד\)](#) "וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב": זירא את ענינו, זו פרישות דרך ארץ, כמו שנאמר [\(שמות ב-כה\)](#) "וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים": ואת עמלנו, אלו הבנים, כמו שנאמר [\(שמות א-כב\)](#) "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון". ואת לחצנו. זה הדוחק כמו שנאמר [\(שמות ג-ט\)](#) "וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם": ויוציאנו ה' ממצרים, לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו. שנאמר [\(שמות יב-יב\)](#) "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'": ביד חזקה. זה הדבר. כמו שנאמר [\(שמות ט-ג\)](#) "הנה יד ה' הויה. במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד": ובזרוע נטויה. זו החרב כמו שנאמר [\(דברי הימים א-כא-טז\)](#) "וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים": ובמורא גדול. זו גלוי שכינה, שנאמר [\(דברים ד-לד\)](#) "או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה

ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך":
ובאותות. זה המטה. שנאמר [\(שמות ד-יז\)](#) "ואת המטה הזה תקח בידך אשר
תעשה בו את האותות": ובמופתים. זה הדם, כמו שנאמר [\(יואל ג-ג\)](#)
"ונתתי מופתים. בשמים ובארץ. דם ואש ותמרות עשן": דבר אחר. ביד
חזקה שתיים. ובזרוע נטויה שתיים. ובמורא גדול שתיים. ובאותות שתיים.
ובמופתים שתיים. אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים
במצרים. ואלו הן. דם צפרדע כנים ערוב דבר שתין ברד ארבה חשך מכת
בכורות. רבי יהודה היה נותן בהם סימן דצ"ך עד"ש באת"ב: רבן גמליאל
אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, פסח,
מצה, ומרורים: פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על
שום מה, על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים. שנאמר [\(שמות](#)
[יב-כז\)](#) "ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים
בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקוד העם וישתחוו": מצה זו שאנו
אוכלין על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד
שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד. שנאמר
[\(שמות יב-לט\)](#) "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא
חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם":
מרורים אלו שאנו אוכלים על שום מה. על שום שמררו המצריים את חיי
אבותינו במצרים. שנאמר [\(שמות א-יז\)](#) "וימררו את חייהם בעבודה קשה
בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם
בפרך": ובכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.
שלא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאל. שנאמר [\(דברים ו-כג\)](#)
"ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע
לאבותינו": לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל
ולהדר ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו
מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ומיגון לשמחה ומאבל ליום טוב
ומאפלה לאור גדול, ונאמר לפניו הללויה: [\(תהילים קיג-א\)](#) "הללויה הללו
עבדי ה' הללו את שם ה'". [\(תהילים קיג-ב\)](#) "יהי שם ה' מבורך" וכו' עד
[\(תהילים קיד-ח\)](#) "חלמיש למעינו מים": ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה
ומרורים. כן ה' אלהינו ואלוהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים
הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם
מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר
חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה' גאל ישראל: כסדר
שמברכין וקוראים ההגדה בליל יום טוב ראשון של פסח כך מברכים
וקוראים בליל השני של גליות. וכן חייבין בליל השני בארבעה כוסות
ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון: סליק נוסח ההגדה

הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה. וזהו פרטן: א) לשמוע קול שופר באחד (בתשרי. ב) לישב בסוכה כל שבעת ימי החג. ג) ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג: וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות שופר - פרק ראשון

א מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה שנאמר [\(במדבר כט-א\)](#) "יום תרועה יהיה לכם". ושופר שתוקעין בו בין בראש השנה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף. וכל השופרות פסולין חוץ מקרן הכבש. ואף על פי שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה הרי הוא אומר ביובל [\(ויקרא כה-ט\)](#) "והעברת שופר" וכו' [\(ויקרא כה-ט\)](#) "תעבירו שופר". ומפי השמועה למדו מה תרועת יובל בשופר אף תרועת ראש השנה בשופר:

ב במקדש היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד ושתי חצוצרות מן הצדדין השופר מאריך והחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר. ולמה תוקעין עמו בחצוצרות משום שנאמר [\(תהילים צח-ו\)](#) "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'". אבל בשאר מקומות אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד:

ג שופר של עכו"ם אין תוקעין בו לכתחלה ואם תקע יצא. ושל עיר הנדחת אם תקע בו לא יצא. שופר הגזול שתקע בו יצא שאין המצות אלא בשמיעת הקול אע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע יצא ואין בקול דין גזל. וכן שופר של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול דין מעילה. ואם תאמר והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לא ליהנות ניתנו. לפיכך המודר הנייה משופר מותר. לתקוע בו תקיעה של מצוה:

ד שופר של ראש השנה אין מחללין עליו את יום טוב ואפילו בדבר שהוא משום שבות. כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר. אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו. ואין צריך לומר שאין חותכין אותו או עושין בו מלאכה. מפני שתקיעת שופר מצות עשה ויום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. מותר ליתן בתוכו מים או יין או חומץ ביום טוב כדי לצחצחו. ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם מפני הכבוד שלא יהיו מצות בזויות עליו:

ה שיעור השופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן. נסדק לאורכו פסול. לרחבו אם נשתייר בו כשיעור כשר וכאילו נכרת מקום הסדק.

ניקב אם סתמו שלא במינו פסול. סתמו במינו אם נשתייר רובו שלם ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה הרי זה כשר. קדחו בזכרותו כשר שמין במינו אינו חוצץ. דבק שברי שופרות עד שהשלימו לאחד פסול:

י הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא במינו פסול. צפהו זהב מבפנים או במקום הנחת פה פסול. צפהו מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לא נשתנה כשר. נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא. הרחיב את הקצר וקצר את הרחב פסול:

יז היה ארוך וקצרו כשר. גרדו בין מבפנים בין מבחוץ אפילו העמידו על גלדו כשר. היה קולו עב או דק או צרור כשר שכל הקולות כשרין בשופר:

ח התוקע בתוך הבור או בתוך המערה. אותן העומדים בתוך הבור והמערה יצאו. והעומדים בחוץ אם קול שופר שמעו יצאו. ואם קול הברה שמעו לא יצאו. וכן התוקע לתוך חבית גדולה וכיוצא בה. אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא:

הלכות שופר - פרק שני

א הכל חייבין לשמוע קול שופר כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים. אבל נשים ועבדים וקטנים פטורין. מי שחציו עבד וחציו בן חורין וטומטום ואנדרוגינוס חייבין:

ב כל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא את החייב ידי חובתו. לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר השומע מהן לא יצא. אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו. טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא שאינו מינו. שהטומטום שנקרע אפשר שימצא זכר ואפשר שימצא נקבה:

ג וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו עצמו שאין צד עבדות שבו מוציא צד חירות שבו. אלא כיצד יצא ידי חובתו שישמע מבן חורין שיתקע לו:

ד המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא חובתו. וכן השומע מן המתעסק לא יצא. נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציאו או שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו. עד שיתכוין שומע ומשמיע:

ה מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוון לצאת ידי חובתו אע"פ שאין התוקע מתכוין לזה פלוני ששמע תקיעתו

ואינו יודעו יצא. שהרי נתכוון לכל מי שישמענו. לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע התקיעות משליח ציבור יצא אם נתכוון לצאת. שהרי שליח צבור מתכוין להוציא את הרבים ידי חובתן:

ו יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום. אף על פי שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם. ולמה אין תוקעין גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים. או יוציאו מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה. שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאים לתקוע:

ז התינוקות שלא הגיעו לחנוך אין מעכבין אותן מלתקוע בשבת שאינה יום טוב של ראש השנה כדי שילמדו. ומותר לגדול שיתעסק עמהן כדי ללמדן. ביום טוב. בין קטן שהגיע לחינוך בין קטן שלא הגיע לחינוך. שהתקיעה אינה אסורה אלא משום שבות:

ח כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו אלא במקום שאין בו בית דין. אבל בזמן שהיה בית המקדש קיים והיה בית דין הגדול בירושלים היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבית דין יושבין. ולא אנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלים. והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל. והיתה שומעת קול תקיעת ירושלים לא שתהיה בראש ההר. והיתה יכולה לבוא בירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהם. אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת כירושלים. אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין:

ט ובזמן הזה שחרב בית המקדש כל מקום שיש בו בית דין קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ ישראל תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקידשו את החדש אבל שאר בתי דינים אין תוקעין בהן אף על פי שהן סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית דין גדול בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו ננערו לעמוד ולא עמדו תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית דין אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית דין מפני שבית דין זריזין הן ולא יבאו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים שבית דין מזהירין את העם ומודיעין אותן:

י בזמן הזה שאנו עושין שני ימים בגלות כדרך שתוקעין בראשון תוקעין בשני. ואם חל יום ראשון להיות בשבת ולא היה במקום בית דין הראויין לתקוע תוקעין בשני בלבד:

א כמה תקיעות חייב אדם לשמוע בראש השנה. תשע תקיעות. לפי שנאמר תרועה ביובל ובראש השנה שלש פעמים וכל תרועה פשוטה לפנייה ופשוטה לאחריה. ומפי השמועה למדו שכל תרועות של חדש השביעי אחד הן. בין בראש השנה בין ביום הכפורים של יובל תשע תקיעות ותוקעין בכל אחד משניהן. תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה :

ב תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגלות ואין אנו יודעין היאך היא. אם היא היללה שמייילין הנשים ביניהן בעת שמייבבין. או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול. או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה. שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל. לכך אנו עושין הכל :

ג היללה היא שאנו קוראין תרועה. והאנחה זו אחר זו היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים. נמצא סדר התקיעות כך הוא. מברך ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה. וחוזר כסדר זה שלש פעמים. ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה תקיעה וחוזר כסדר זה שלש פעמים. ותוקע תקיעה ואחריה תרועה ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה שלש פעמים. נמצא מנין התקיעות שלשים כדי להסתלק מן הספק :

ד שיעור תרועה כשתי תקיעות. שיעור שלשה שברים כתרועה. הרי שתקע והריע ותקע תקיעה ארוכה ומשך בה כשתים בראשונה. אין אומרין תחשב כשתי תקיעות ויריע אחריה ויחזור ויתקע. אלא אפילו משך בה כל היום אינה אלא תקיעה אחת וחוזר ותוקע ומריע ותוקע שלש פעמים :

ה שמע תקיעה אחת בשעה אחת ושניה בשעה שניה אפילו שהה כל היום כולו הרי אלו מצטרפין ויצא ידי חובתו. והוא שישמע כל בבא מהן על סדרה. לא שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות או שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא בזה :

ו שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד לא יצא אפילו ידי אחת. תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה משלישי בזה אחר זה יצא ואפילו בסירוגין ואפילו כל היום כולו. ואינו יוצא ידי חובתו עד שישמע כל התשע תקיעות שכולן מצוה אחת הן לפיכך מעכבות זו את זו :

ז הצבור חייבין לשמוע התקיעות על סדר הברכות. כיצד אומר שליח צבור אבות וגבורות וקדושת השם ומלכיות ותוקע שלש. ואומר זכרונות ותוקע שלש. ואומר שופרות ותוקע שלש. ואומר עבודה והודייה וברכת כהנים :

ח שלש ברכות אמצעיות אלו של ראש השנה ויום הכפורים של יובל שהן מלכיות וזכרונות ושופרות מעכבות זו את זו וצריך לומר בכל ברכה מהן עשרה פסוקים מעין הברכה. שלשה פסוקים מן התורה. ושלשה מספר תהלים. ושלשה מן הנביאים. ואחד מן התורה משלים בו. ואם השלים בנביא יצא. ואם אמר פסוק אחד מן התורה ואחד מן הכתובים ואחד מן הנביאים יצא. ואפילו אמר ובתורתך ה' אלהינו כתוב לאמר ואמר פסוק של תורה והפסיק שוב אינו צריך כלום :

ט אין מזכירין זכרונות מלכיות ושופרות של פורענות. זכרונות כגון [\(תהילים עח-לט\)](#) "ויזכור כי בשר המה" וכו'. מלכיות כגון [\(יחזקאל כ-לג\)](#) "בחמה שפוכה אמלוד עליכם". שופרות כגון [\(הושע ה-ח\)](#) "תקעו שופר בגבעה" וכו'; ולא זכרון יחיד אפילו לטובה כגון [\(תהילים קו-ד\)](#) "זכרני ה' ברצון עמד", [\(נחמיה ה-יט\)](#) [\(נחמיה יג-לא\)](#) "זכרה לי אלהי לטובה". ופקדונות אינן כזכרונות. כגון [\(שמות ג-טז\)](#) "פקד פקדתי אתכם". ויש לו להזכיר פורענות של אומות עכו"ם כגון [\(תהילים צט-א\)](#) "ה' מלך ירגזו עמים". [\(תהילים קלז-ז\)](#) "זכור ה' לבני אדם את יום ירושלים". [\(גמרא ראש השנה לב-ב\)](#) "וה' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן". [\(דברים ו-ד\)](#) "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". [\(דברים ד-לה\)](#) "אתה הראת לדעת" וכו' [\(דברים ד-לט\)](#) "וידעת היום והשבות אל לבבך" וכו' כל פסוק מאלו מלכות הוא ענינו אף על פי שאין בו זכר מלכות והרי הוא כמו [\(שמות טו-יח\)](#) "ה' ימלוד לעולם ועד" [\(דברים לג-ה\)](#) "ויהי בישורון מלך" וכו' :

י המנהג הפשוט בסדר התקיעות של ראש השנה בצבור כך הוא. אחר שקוראין בתורה ומחזירין הספר למקומו יושבין כל העם ואחד עומד ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו. לשמוע קול שופר וכל העם עונין אמן. וחוזר ומברך שהחיינו וכל העם עונין אחריו אמן. ותוקע שלשים תקיעות שאמרנו מפני הספק על הסדר. ואומרים קדיש ועומדין ומתפללין תפלת מוסף. ואחר שגומר שליח צבור ברכה רביעית שהיא מלכיות תוקע תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה פעם אחת. ומברך ברכה חמישית שהוא זכרונות. ואחר שגומרה תוקע תקיעה שלשה שברים ותקיעה. ומברך ברכה ששית שהיא שופרות. ואחר שגומרה תוקע תקיעה תרועה ותקיעה פעם אחת וגומר התפלה :

יא זה שתוקע כשהן יושבין הוא שתוקע על סדר הברכות כשהן עומדים. ואינו מדבר בין תקיעות שמיושב לתקיעות שמעומד. ואם סח ביניהן אף על פי שעבר אינו חוזר ומברך :

יב בדין היה שיתקעו על כל ברכה כל בבא מהן שלש פעמים כדרך שתקעו כשהן יושבין אלא כיון שיצאו מידי ספק בתקיעות שמיושב אין מטריחין על הצבור לחזור בהן כולן על סדר ברכות. אלא די להן בבא אחת על כל ברכה כדי שישמעו תקיעות על סדר ברכות. וכל הדברים

האלו בצבור אבל היחיד בין ששמע על סדר ברכות בין שלא שמע על הסדר בין מעומד בין מיושב יצא ואין בזה מנהג :

יג התקיעות אינן מעכבות את הברכות והברכות אינן מעכבות את התקיעות. שתי עיירות באחת יודע בודאי שיש שם מי שיברך להן תשע ברכות ואין שם תוקע. ובשנייה ספק יש שם תוקע ספק אין שם תוקע הולך לשנייה. שהתקיעה מדברי תורה והברכות מדברי סופרים :

הלכות סוכה - פרק רביעי

א שיעור הסוכה גובהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים אמה. ורחבה אין פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים. ויש לו להוסיף ברחבה אפילו כמה מילין. היתה פחותה מעשרה או משבעה על שבעה או גבוהה מעשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה :

ב סוכה שאין לה שלש דפנות פסולה. היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו כמין ג"ם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות ודיו. וצריך לעשות לה צורת פתח מפני שאין לה שלש דפנות גמורות. וכבר בארנו בהלכות שבת שצורת פתח האמור בכל מקום אפילו קנה מכאן וקנה מכאן על גביהן אע"פ שאינו מגיע להן :

ג היו לה שתי דפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש. עושה דופן שיש ברוחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה. וצריך לעשות לה צורת פתח. קנים היוצאים מסכך הסוכה לפני הסוכה ודופן אחת נמשכת עמהן הרי הן כסוכה :

ד דפנות שהיו דבוקות בגג הסוכה ולא היו מגיעות לארץ אם היו גבוהות מן הארץ שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה. היו הדפנות דבוקות לארץ ולא היו מגיעות לסכך אם גבוהות עשרה טפחים אף על פי שהן רחוקין מן הגג כמה אמות כשרה ובלבד שיהיו הדפנות מכוונות תחת שפת הגג. הרחיק את הגג מן הדופן שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה. תלה מחיצה שגבוהה ארבעה ומשהו באמצע בפחות משלשה סמוך לארץ ובפחות משלשה סמוך לגג הרי זו כשרה :

ה העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה. אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהיה הרוח המצויה מנידה אותם תמיד ומלא בין האמירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח וקשר

אותם הרי זו כשרה. שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה אינה מחיצה :

י העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב. בראש האילן או על גבי הגמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב. לפי שאסור לעלות ביו"ט באילן או על גבי בהמה. היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם ומקצתן אילנות רואין כל שאילו ניטלו האילנות היא יכולה לעמוד בדפנות שבידי אדם עולין לה ביום טוב :

ז סוכה שאין לה גג פסולה. כיצד כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זו בזו כמין צריף. או שסמך ראש הדופן של סוכה לכותל. אם היה לה גג אפילו טפח. או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זו כשרה. סוכה עגולה אם יש בהיקפה כדי לרבע בה שבעה טפחים על שבעה טפחים אף על פי שאין לה זוויות הרי זו כשרה :

ח סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראין מבפנים ואין נראין מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים כשרה :

ט לא היו לה פצימין פסולה מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה אלא שני צדי האכסדרה ואמצע האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין בו פצימין :

י סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי או על גבי באר שיש לה פסין הרי זו סוכה כשרה לאותה שבת שבתוך החג בלבד. מתוך שלחי זה ופסין אלו מחיצות לענין שבת נחשוב אותן כמחיצות לענין סוכה :

יא נעץ ארבעה קונדיסין על ארבע זוויות הגג וסיכך על גבן הואיל והסיכוך על שפת הגג כשר ורואין את המחיצות התחתונות כאילו הן עולות למעלה על שפת הסכוך :

יב סוכה שיש לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה הרי זו כשרה. ואף על פי שפרוץ מרובה על העומד. ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על עשר. אבל אם היה שם פתח יתר על עשר אע"פ שיש לה צורת פתח צריך שלא יהיה הפרוץ מרובה על העומד :

יג סוכה שאוירה גבוה מעשרים אמה ומיעטה בכרים וכסתות אינו מיעוט ואפילו ביטלם. מיעטה בתבן ובטלו הרי זה מיעוט. ואין צריך לומר עפר ובטלו. אבל בעפר סתם אינו מיעוט. היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין לתוך עשרים אם היתה צלתן מרובה מחמתן יחשבו כגג עבה וכשרה :

יד בנה איצטבה בה כנגד דופן האמצעית על פני כולה אם יש באיצטבה שיעור רוחב הסוכה כשרה. בנה איצטבה כנגד דופן האמצעית מן הצד אם יש משפת איצטבה ולכותל ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות כשרה. בנה איצטבה באמצעה אם יש משפת איצטבה ולכותל ארבע אמות לכל רוח פסולה. פחות מארבע אמות כשרה. וכאילו המחיצות נוגעות באיצטבה והרי מן האיצטבה ועד הסיכוך פחות מעשרים אמה. בנה בה עמוד ויש בו הכשר סוכה פסולה. שאין אלו מחיצות הנכרות ונמצא על גב העמוד סכך כשר בלא דפנות:

טו היתה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה לעשרה. אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה. פחות מיכן כשרה שכל פחות משלשה הרי הוא כדבוק כמו שבארנו בהלכות שבת:

טז דפני סוכה כשרין מן הכל שאין אנו צריכין אלא מחיצה מכל מקום ואפילו מבעלי חיים. ועושה אדם את חברו דופן ביום טוב כדי שיאכל וישתה ויישן בסוכה כשרה שחבירו דופן לה. והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנעשה דופן. אבל אם עשהו לדעת אסור ביום טוב. ומותר בשאר ימי החג. וכן עושה בכלים דופן רביעית ביום טוב. אבל דופן שלישית לא יעשה אותה בכלים ביום טוב לפי שהוא מכשיר הסוכה ואין עושין אהל עראי ביום טוב:

הלכות סוכה - פרק חמישי

א הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר. אין מסככין אלא בדבר שגידולו מן הארץ שנעקר מן הארץ ואינו מקבל טומאה ואין ריחו רע ואינו נושר ואינו גובל תמיד:

ב סיכך בדבר שאין גדוליו מן הארץ או במחובר לארץ או בדבר שמקבל טומאה פסולה. אבל אם עבר וסיכך בדבר הנובל ונושר או בדבר שריחו רע כשרה. שלא אמרו אין מסככין באלו אלא כדי שלא יניח הסוכה ויצא. וצריך להזהר שלא יהיר הוצין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה טפחים כדי שלא יצר לו בישיבתו. סיככה במיני מתכות או בעצמות ועורות פסולה מפני שאינן גדולי קרקע. הדלה עליה גפנים וכיוצא בהן עד שנעשו סוכה פסולה שהרי לא נעקרו. סיככה בכלי עץ ובמחצלות העשויות לשכיבה וכיוצא בהן פסולה מפני שהן מקבלין טומאה. וכן אם סיככה בשברי כלים ובליותיהן פסולה הואיל והיו מקבלין טומאה שמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו:

ג סיככה באוכלין פסולה מפני שהן מקבלין טומאה. סוכי תאנים ובהן תאנים. פרכילי ענבים ובהם ענבים. מכבדות ובהם תמרים וכן כל כיוצא בהן. רואין אם פסולת מרובה על האוכלין מסככין בהן ואם לאו אין מסככין בהן. סיכך בירקות שאם ייבשו יבולו ולא ישאר בהן ממש אע"פ שהן עתה לחים הרי מקומן נחשב כאילו הוא אויר וכאילו אינם:

ד סיככה בפשתי העץ שלא דק אותן ולא נפצן כשרה שעדיין עץ הוא. ואם דק ונפץ אותן אין מסככין בו מפני שנתנית צורתו וכאלו אינן מגדולי קרקע. מסככין בחבלים של סיב ושל חלף וכיוצא בהן שהרי צורתן עומד ואין החבלים כלים:

ה סיככה בחצים בזכרים כשרה בנקבות פסולה אף על פי שהוא עשוי להתמלאות בברזל בית קיבול הוא ומקבל. טומאה ככל כלי קיבול:

ו מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף. קטנה סתמה לשכיבה לפיכך אין מסככין בה אלא אם כן עשה אותה לסיכוך. גדולה סתמה לסיכוך לפיכך מסככין בה אלא אם כן עשה אותה לשכיבה. ואם יש לה קיר אפי, לו גדולה אין מסככין בה שהרי היא ככלי קיבול. ואפילו ניטל הקיר שלה אין מסככין בה מפני שהיא כשברי כלים:

ז נסרים שאין ברחבן ארבעה טפחים מסככין בהן אף על פי שהן משופין. ואם יש ברחבן ארבעה אין מסככין בהן ואע"פ שאינם משופין גזרה שמא ישב תחת התקרה וידמה שהיא כסוכה. נתן עליה נסר אחד שיש. ברחבו ארבעה טפחים כשרה ואין ישנין תחתיו והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו. היו נסרין שיש ברחבן ארבעה ואין בעביין ארבעה והפכין בצידיהן שאין בהן ארבעה וסכך בהן הרי זו פסולה. שהרי הנסר פסול בין שסיכך ברחבו בין שסיכך בעביו:

ח תקרה שאין עליה מעזיבה שהיא הטיט והאבנים אלא נסרין תקועין בלבד הרי זו פסולה שהרי לא נעשו לשם סוכה אלא לשם בית. לפיכך אם פקפק הנסרים והגיד המסמרים לשם סוכה הרי זו כשרה. ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים. וכן אם נטל אחד מבינתים והניח במקומו סכך כשר לשם סוכה הרי זו כשרה:

ט סוכה שנעשית כהלכתה מכל מקום כשרה אף על פי שלא נעשית לשם מצוה. והוא שתהיה עשויה לצל כגון סוכת עכו"ם וסוכת בהמה וכל כיוצא בהן. אבל סוכה שנעשית מאיליה פסולה לפי שלא נעשית לצל. וכן החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא עימר גדיש זה לצל. לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח במשך שבעה לשם סוכה וחטט בה אחרי כן והשלימה לעשרה כשרה שהרי נעשה סכך שלה לצל:

י חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן גזרה שמא יעשה אותן חבילות על גגו כדי לייבשן וימלך וישב תחתיהן לשם סוכה והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל ונמצאת כסוכה שנעשית מאיליה. ואם התירם כשירות. ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים :

יא חבילות קטנות שאגדו אותן למנין מסככין בהן. וכן החותך ראש הדקל והחריות אגודות בו מסככין בו שאגד בידי שמים אינו כתבילה. ואפילו קשר ראשי החריות כולן מצד האחד שנמצאו בחבילה אחת אחד משני ראשים בידי שמים ואחד בידי אדם מסככין בה שהאוגד עץ אחד אינו חבילה וזו כעץ אחד היא שהרי אגודה בידי שמים. וכן כל אגד שאינו עשוי לטלטלו אינו אגד :

יב העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית. הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך על גבן ואחר כך קצצן. אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה. ואם לא היה הסיכוך שהיה מתחלתו כשר הרבה מהן צריך לנענע אותן אחר קציצתן כדי שתהיה עשויה לשם סוכה :

יג עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין בו וסיכך בשניהם אף על פי שהכשר יתר על הפסול פסולה. סיכך בזה לעצמו ובזה לעצמו זה בצד זה. אם יש בסכך פסול שלשה טפחים במקום אחד בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסולה :

יד במה דברים אמורים בסוכה קטנה אבל בסוכה גדולה סכך פסול באמצע פוסלה בארבעה טפחים פחות מיכן כשרה. ומן הצד פוסל בארבע אמות ופחות מיכן כשרה. כיצד בית שנפחת באמצעו וסיכך על מקום הפחת. וכן חצר המוקפת אכסדרה שסיכך עליה. וכן סוכה גדולה שהקיפוח בדבר שאין מסככין בו בצד הדפנות מלמעלה. אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות פסולה. פחות מיכן רואין. כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל וכשרה. ודבר זה הלכה למשה מסיני :

טו ואי זו היא סוכה קטנה כל שאין בה אלא שבעה טפחים על שבעה טפחים. וגדולה כל שישאר בה יתר על סכך הפסול שבעה טפחים על שבעה טפחים סכך כשר :

טז סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה ואין במקום אחד מסכך הפסול רוחב שלשה טפחים אלא פחות. אם היה כל הסכך הכשר יותר על כל הסכך הפסול כשר. ואם היה זה כמו זה בצמצום אע"פ. שאין במקום אחד שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא נחשב :

יז פרש עליה בגד מלמעלה או שפרש תחתיה מפני הנשר פסולה. פרשו כדי לנאותה כשרה. וכן אם סיככה כהלכתה ועיטרה במיני פירות ובמיני מגדים וכלים שתלויין בין בכתליה בין בסכך כדי לנאותה כשרה:

יח נויי סוכה אי ממעטין בגובהה אבל ממעטין ברחבה. היו נויי הסוכה מופלגין מגגה ארבעה טפחים או יתר פסולה. שנמצא שהיושב שם כאילו אינו תחת הסכך אלא תחת הנויים שהן אוכלין וכלים שאין מסככין בהן:

יט סכך שהיו בו חלונות חלונות שהאוויר נראה מהן. אם יש בכל האוויר ככל מקום המסוכך הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה מרובה מצלתה. וכל שהחמה מרובה על הצל אינו סכך. ואם היה הסכך רב על האוויר כשרה:

כ במה דברים אמורים בשלא היה במקום אחד אויר שלשה טפחים. אבל אם היה אויר שלשה טפחים בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסולה עד שימעטנו משלשה. מיעטו בדבר הפסול כגון כרים וכסתות. אם סוכה גדולה היא כשרה. ואם בסוכה קטנה פסולה עד שימעטנו בדבר שמסככין בו. היה רוב הסכך צלתו מרובה מחמתו ומיעוטו חמתו מרובה מצלתו הואיל וצילת הכל מרובה מחמת הכל כשרה:

כא דרך הסכך להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים. היתה מעובה כמין בית אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה. היה הסכך מדובלל והוא הסכך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשר. ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים. ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יתר אף על פי שהוא גבוה יתר משלשה טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד. והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד:

כב העושה סוכה על גבי סוכה. התחתונה פסולה כמי שעשה סוכה בתוך הבית והעליונה כשרה במה דברים אמורים שהתחתונה פסולה בשהיה גובה חלל העליונה עשרה טפחים או יתר והיה נג התחתונה יכול לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על ידי הדחק. אבל אם אין גובהה של עליונה עשרה או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על ידי הדחק (אף) התחתונה כשרה והוא שלא יהיה גובה שתיהן יתר על עשרים אמה שהתחתונה בסכך העליונה היא נותרת:

כג מטה שבתוך הסוכה אם גבוהה עשרה טפחים. היושב תחתיה לא יצא ידי חובתו. מפני שהיא כסוכה בתוך סוכה. וכן כילה שיש לה גג אפילו טפח אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנין בה בסוכה. וכן המעמיד ארבעה עמודים ופרש סדין עליהן אם גבוהין עשרה הרי זה כסוכה בתוך סוכה:

כד אבל שני עמודים שפרש עליהן סדין וכן כילה שאין בגגה טפח אפילו גבוהין כל שהן מותר לישן תחתיהם בסוכה. שאינן כסוכה בתוך סוכה מפני שאין לה גג :

כה סוכה שאולה כשרה וכן הגזולה כשרה. כיצד אם תקף על חברו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת. ואם גזל עצים ועשה מהן סוכה יצא. שתקנת חכמים היא שאין לבעל העצים אלא דמי עצים בלבד. ואפילו גזל נסרים והניחן ולא חברן ולא שנה בהן כלום יצא. העושה סוכתו ברשות הרבים הרי זו כשרה :

הלכות סוכה - פרק ששי

א נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה. טומטום ואנדרוגינוס חייבים מספק. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב. קטן שאינו צריך לאמו שהוא [כבן חמש] כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות :

ב חולים ומשמשיהן פטורים מן הסוכה. ולא חולה שיש בו סכנה אלא אפילו חש בראשו ואפילו חש בעיניו. מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשי. ואיזהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעושים וכיוצא בהן או מפני הריח :

ג האבל חייב בסוכה. וחתן וכל השושבינין וכל בני חופה פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה :

ד שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. הולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום. שומרי העיר ביום פטורים מן הסוכה ביום וחייבים בלילה. שומרי העיר בלילה פטורים מן הסוכה בלילה וחייבים ביום. שומרי גנות ופרדסין פטורין בין ביום ובין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויבא ויגנוב מן מקום אחר :

ה כיצד היא מצות הישיבה בסוכה. שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע שנאמר [\(ויקרא כג-מב\)](#) "בסוכות תשבו שבעת ימים". כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה. וכלי שתייה כגון אשישות וכוסות בסוכה. אבל

כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה. המנורה בסוכה. ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה :

י אוכלין ושותין וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום ובין בלילה. ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה אלא אם אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט. ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח :

ז אכילה בלילי יום טוב הראשון בסוכה חובה. אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך רשות. רצה לאכול סעודה סועד בסוכה. רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח :

ח מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך ביתו או חוץ לסוכה ואוכל הרי זה אסור וכאילו לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה. גזרה שמא ימשך אחר שולחנו. ואפילו בסוכה גדולה :

ט כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה. וכשמבין ומדקדק במה שיקרא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו. המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה :

י ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול. היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבים אותו לחזור לסוכה (כל אותו הלילה) עד שיגמור סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר :

יא גמר מלאכול ביום השביעי בשחרית לא יתיר סוכתו. אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן המנחה ולמעלה. אין לו מקום לפנות פוחת בה ארבעה על ארבעה. ואם הוצרך לסעוד בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה :

יב כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. ובלילי יום טוב הראשון מברך על הסוכה ואחר כך על הזמן. ומסדר כל הברכות על הכוס. נמצא מקדש מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן. וכזה היה מנהג רבותי ורבני ספרד לקדש מעומד בליל ראשון של חג הסוכות כמו שבארנו :

יג בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים. יושבין בסוכה שמונה ימים. וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עצרת יושבין בה ואין מברכין לישב בסוכה. וכן טומטום ואנדרוגינוס לעולם אין מברכין לישב בסוכה מפני שהן חייבים מספק ואין מברכין מספק:

יד גמר מלאכול ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה. אין לו מקום להוריד את כליו אם היתה קטנה מכניס בה מנורה. ואם היתה גדולה מכניס בה קדרות וקערות וכיוצא בהן כדי להזכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה ומפני שהוא יום טוב אינו יכול לפחות בה ולפסלה:

טו מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד. אפילו בסוף יום שביעי עושה סוכה שמצותה כל שבעה. עצי סוכה אסורין כל שמנת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך אין ניאותין מהן לדבר אחר כל שמנת הימים מפני שיום השביעי כולו הסוכה מוקצה עד בין השמשות והואיל והוקצת לבין השמשות של שמיני הוקצת לכל היום:

טז וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה. ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה. שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו כמותה:

הלכות לולב - פרק שביעי

א (ויקרא כג-מ) "כפות תמרים" האמורות בתורה הן חריות של דקל כשיצמחו קודם שיתפרדו העלין שלהן לכאן ולכאן אלא כשיהיה כמו שרביט והוא הנקרא לולב:

ב (ויקרא כג-מ) "פרי עץ הדור" האמור בתורה הוא אתרוג. (ויקרא כג-מ) "וענף עץ עבות" האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו. כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על כן בגבעול אחד. אבל אם היו שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות אבל נקרא הדם שוטה:

ג (ויקרא כג-מ) "ערבי נחל" האמורות בתורה אינן כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא (ויקרא כג-מ) "ערבי נחל". עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו אדום וזה הוא הנקרא ערבה. ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נאמר (ויקרא כג-מ) "ערבי נחל". ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר:

ד ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה. ויש שם סין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר. וכל הדברים האלו מפי. השמועה ממשה רבינו נתפרשו:

ה ארבעה מינץ אלו מצוה. אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראים מצות לולב. ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן. ואם לא נמצא אחזי מהן אין מביאים תחתיו מין אחר הדומה לו:

ו מצוה מן המובחר לאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת. וכשהוא נוטלם לצאת בהן מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכולן סמוכין לו ואחר כך נוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמאלו ונוטלן דרך גדילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר. ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהיו ארבעתן מצויין אצלו. אבל אם לא היה לו אלא מין אחד או שחסר מין אחד לא יטול עד שימצא השאר:

ז כמה נוטל מהן. לולב אחד ואתרוג אחד ושני בדי ערבה ושלשה בדי הדס. ואם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא. אבל שאר המינין אין מוסיפין על מנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול):

ח כמה שיעור אורך כל מין מהם. לולב אין פחות מארבעה טפחים ואם היה ארוך כל שהוא כשר. ומדידתו משדרתו בלבד לא מראש העלים והדס וערבה. אין פחות משלשה טפחים. ואם היו ארוכין כל שהן כשרים. ואפילו אין בכל בד ובד אלא שלשה עלין לחין כשרים והוא שיהיו בראש הבד. ואם אגד הלולב צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מן ההדס וערבה טפח או יותר. ושיעור אתרוג אין פחות מכביצה ואם היה גדול כל שהוא כשר:

ט משיגביה ארבעה מינין אלו בין שהגביהן כאחת בין בזה אחר זה בין בימין בין בשמאל יצא. והוא שיגביהן דרך גדילתן אבל שלא דרך גדילתן לא יצא. ומצוה כהלכתה שיגביה אגודה של שלשה מינין בימין ואתרוג בשמאל ויוליך ויביא ויעלה ויוריד וינענע הלולב שלש פעמים בכל רוח ורוח:

י כיצד מוליך ומנענע ראש הלולב שלש פעמים ומביא ראש הלולב שלש פעמים וכן בעליה וירידה. והיכן מוליך ומביא בשעת קריאת ההלל (תהילים קיח-א) (תהילים קיח-בט) "בהודו לה' כי טוב" תחלה וסוף וב (תהילים קיח-ה) "אנא ה' הושיעה נא" וכל היום כשר לנטילת לולב ואינו נוטל בלילה:

יא עשה לאגודה זו גימון של כסף ושל זהב או שכרך עליה סדין ונטלה יצא. לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. והוא שיהיה דרך כבוד ודרך הדור שכל שהוא לנאותו אינו חוצץ. אבל אם נתן את המינין האלו בעציץ או בקדרה ונטלה לא יצא ידי חובתו :

יב אגד את הלולב עם ההדס והערבה והבדיל בין הלולב ובין ההדס במטלת וכיוצא בה הרי זה חוצץ. הבדיל ביניהן בעלי הדס אינו חוצץ שמין במינו אינו חוצץ. ויש לו לאגוזי את הלולב בחוט או במשיחה ובכל מין שירצה הואיל ואין אגידתו מעכב :

יג מצות לולב להנטל ביום ראשון של חג בלבד בכל מקום ובכל זמן ואפילו בשבת שנאמר [\(ויקרא כג-מ\)](#) "ולקחתם לכם ביום הראשון". ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג שנאמר [\(ויקרא כג-מ\)](#) "ושמחתם לפני ה' אלהיכם" גו'. חל יום השבת להיות בתוך ימי החג אינו ניטל בשבת גזרה שמא יוליכנו בידו ארבע אמות ברשות הרבים כמו שגזרו בשופר :

יד ולמה לא גזרו גזרה זו ביום טוב הראשון מפני שהוא מצוה מן התורה ואפילו בגבולין. נמצא שאין דינו ודין שאר הימים שוה שבשאר ימי החג אין אדם חייב ליטול לולב אלא במקדש :

טו משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב ניטל בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש. וכל יום ויום מברך עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב מפני שהיא מצוה מדברי סופרים. ותקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב בית המקדש כשיבנה בית המקדש יחזרו הדברים לישן :

טז בזמן שבית המקדש קיים היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת. וכן בשאר המקומות שידעו בודאי שיום זה הוא יום החג בארץ ישראל. אבל המקומות הרחוקים שלא היו יודעים בקביעות ראש חדש לא היו נוטלין הלולב מספק :

יז ומשחרב בית המקדש אסרו חכמים ליטול את הלולב בשבת ביום הראשון ואפילו בני ארץ ישראל שקדשו את החדש. מפני בני הגבולין הרחוקים שאינן יודעין בקביעות החדש כדי שיהיו הכל שוין בדבר זה ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין. הואיל וחיוב יום ראשון בכל מקום אחד הוא ואין שם מקדש להתלות בו :

יח ובזמן הזה שהכל עושין על פי החשבון נשאר הדבר כמות שהיה שלא ינטל לולב בשבת כלל לא בגבולין ולא בארץ ישראל ואפילו ביום ראשון. ואף על פי שהכל יודעים בקביעות החדש. וכבר בארנו שעיקר האיסור בנטילת הלולב בשבת גזרה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים :

יט כל שחייב בשופר ובסוכה חייב בנטילת הלולב. וכל הפטור משופר וסוכה פטור מנטילת לולב. קטן היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים כדי לחנכו במצות:

כ הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב. ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד:

כא כיצד היתה מצותה. בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורביות של ערבה וזוקפין אותן על צדדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח. ובעת שהיו מביאין אותה וסודרין אותה תוקעין ומריעין ותוקעין. חל יום שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה אלא אם כן חל יום שביעי להיות בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה:

כב כיצד היו עושין מביאין אותה מערב שבת למקדש ומניחין אותה בגיגיות של זהב כדי שלא יכמשו העלין. ולמחר זוקפין אותה על גבי המזבח ובאין העם ולוקחין ממנה ונוטלין אותה כדרך שעושין בכל יום. וערבה זו הואיל ואינה בפירוש בתורה אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג זכר למקדש אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן הזה. כיצד עושה לוקח בד אחד או בדין הרבה חוץ מערבה שבלולב וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש בלא ברכה שדבר זה מנהג נביאים הוא:

כג בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח בלולביהן בידיהן פעם אחת ואומרין [\(תהילים קיח-כה\)](#) "אנא ה' הושיעה נא". [\(תהילים קיח-כה\)](#) "אנא ה' הצליחה נא". וביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים. וכבר נהגו ישראל בכל המקומות להניח תיבה באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בכל יום כדרך שהיו מקיפין את המזבח זכר למקדש:

כד כך היה המנהג בירושלים. יוצא אדם מביתו שחרית ולולבו בידו. ונכנס לבית הכנסת והוא בידו. מתפלל והוא בידו. ויוצא לבקר חולים ולנחם אבלים והוא בידו. וכשיכנס למדרש משלחו לביתו ביד בנו או ביד עבדו:

כה מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים בשבת בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת. וביום טוב מוסיפין על המים ובמועד מחליפין המים:

כו הדס שבלולב אסור להריח בו מפני שאינו ראוי אלא לריח והואיל והוקצה למצוה אסור להריח בו. אבל אתרוג מותר להריח בו שהרי הוקצה למצוה מאכילה:

כז ואסור לאכול אתרוג כל יום השביעי מפני שהוקצה למקצת היום הוקצה לכולו. ובשמיני מותר באכילה. ובזמן הזה שאנו עושין שני ימים אף על פי שאין נוטלין לולב בשמיני האתרוג אסור בשמיני כדרך שהיה אסור בשמיני בזמן שהיו עושין שני ימים מפני הספק שהוא ספק שביעי. הפריש שבעה אתרוגין לשבעת הימים כל אחת ואות יוצא בה ליומה ואוכלה למחר:

הלכות לולב - פרק שמיני

א ארבעת מינין האלו שהן לולב והדס וערבה ואתרוג שהיה אחד מהן יבש או גזול או גנוב אפילו לאחר יאוש או שיהיה מאשרה הנעבדת אף על פי שבטלו האשרה מלעבדה. או שהיה של עיר. הנדחת הרי זה פסול. היה אחד מהן של עבודת כוכבים לא יטו לכתחלה ואם נטל יצא. היה כמוש ולא גמר ליבש כשר. ובשעת הדחק או בשעת הסכנה לולב היבש כשר אבל לא שאר המינין:

ב אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה ושל טבל פסול. של דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמותר לו לאכול דמאי. אתרוג של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלים לא יטול שמא יכשירו לטומאה. ואם נטל כשר:

ג לולב שנקטם ראשו פסול. נסדק אם נתרחקו שני סדקיו זה מזה עד שיראו כשנים פסול. היה עקום לפניו שהרי שדרו כגב בעל חטוטר פסול. היה עקום לאחוריו כשר שזו היא ברייתו. נעקם לאחד מצדדיו פסול. נפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו כעלי החריות כשר. נפרצו עליו והוא שידלדלו משדרו של לולב כעלי החריות פסול:

ד בריית עלין של לולב כך היא. כשהם גדלין גדלין שנים שנים ודבוקין מגבן וגב כל שני עלין הדבוקין הוא הנקרא תיומת נחלקה התיומת פסול. היו עליו אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה להם תיומת פסול. לא היו עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה אם ראש זה מגיע לעיקר שלמעלה ממנו עד שנמצא כל שדרו של לולב מכוסה בעלין כשר. ואם אין ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה פסול:

ה הדס שנקטם ראשו כשר. נשרו רוב עליו אם נשתיירו שלשה עלין בקן אחד כשר. היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות כשר ואם אדומות או שחורות פסול ואם מעטן כשר. ואין ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא כמתקן. עבר וליקטן או שליקטן אחד אחד לאכילה הרי זה כשר:

י ערבה שנקטם ראשה כשרה. נפרצו עליה פסולה :

ז אתרוג שניקב נקב מפולש כל שהוא פסול. ושאינו מפולש אם היה כאיסר או יתר פסול. חסר כל שהוא פסול. ניטל דדו והוא הר, אש הקטן ששושנתו בו פסול. ניטל העץ שהוא תלוי בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו גומא פסול. עלתה חזזית עליו אם בשנים ושלשה מקומות פסול. ואם במקום אחד אם עלתה על רובו פסול. ואם על דדו ואפילו כל שהוא פסול. נקלף הקרום החיצונה שלו שאינו מחסרו אלא נשאר ירוק כמות שהיא ברייתו אם נקלף כולו פסול ואם נשאר ממנו כל שהוא כשר :

ח אתרוג שהוא תפוח סרוח כבוש שלוק שחור לבן מנומר ירוק ככרתי פסול. גדלו בדפוס ועשהו כמין בריה אחרת פסול. עשהו כמין ברייתו אף על פי שעשהו דפין דפין כשר. התיום והבוסר כשר. מקום שהאתרוגין שלהם כעין שחרות מעוטה כשרין. ואם היו שחורים ביותר כאדם כושי הרי זה פסול בכל מקום :

ט כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגניבה ביום טוב ראשון בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר. והפסלנות שהוא משום עבודת כוכבים או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול :

י אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של חבירו שישאלנו ממנו עד שיתננו לו במתנה. נתנו לו על מנת להחזירו הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו. שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה. ואם לא החזירו לא יצא שנמצא כגזול. ואין נותנין אותו לקטן שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר. ואחר הלולב ואחד כל מין ומין מארבע מינין שבו אם היה אחד מהן שאול אין יוצאין בו ביום טוב ראשון :

יא שותפין שקנו לולב או אתרוג בשותפות אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון עד שיתן לו חלקו במתנה. האחין שקנו אתרוגין מתפיסת הבית ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו. אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין בכך יצא. ואם היו מקפידין לא יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה. ואם קנה זה אתרוג וזה פריש או שקנו כאחד אתרוג ורמון ופריש מתפיסת הבית אינו יוצא באתרוג עד שיתן לו חלקו במתנה ואף על פי שאם אכלו אין מקפידין עליו :

יב אף על פי שכל המועדות מצוה לשמוח בהן. בחג הסוכות היתה במקדש יום שמחה יתירה שנאמר [\(ויקרא כג-מ\)](#) "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". וכיצד היו עושין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אלו עם אלו. ומתחילין לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון וכן בכל יום ויום

מימי חולו של מועד מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמוח לשאר היום עם כל הלילה :

יג והיאך היתה שמחה זו. החליל מכה ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלתים וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו. ומי שיודע בפה בפה. ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרים דברי שירות ותושבחות. ושמחה זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב :

יד מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה. אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות. אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע :

טו השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן. עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר (דברים כח-מז) **"תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב"**. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר (משלי כה-ו) **"אל תתהדר לפני מלך"**. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר (שמואל ב ו-כב) **"ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני"**. ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנאמר (שמואל ב ו-טז) **"והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'" וגו' :**

הלכות שקלים

מצות עשה אחת והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה : וביאור מצוה זו הפרקים אלו :

הלכות שקלים - פרק ראשון

א מצות עשה מן התורה ליתן כל איש מישראל מחצית השקל בכל שנה ושנה. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב. ושואל מאחרים או מוכר

כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל כסף שנאמר [\(שמות ל-טו\)](#) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט" וגו'. ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת:

ב מנין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה. ומשקלו שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני. וכמה הוא משקל הסלע שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית:

ג הסלע ארבעה דינרין והדינר שש מעין. ומעה היא הנקראת בימי משה רבינו גרה. ומעה היא שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין. ופרוטה אחת משמנה באיסר. נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורות. ומשקל האיסר ארבע שעורות. ומשקל הפרוטה חצי שעורה:

ד ועוד מטבע אחר היה שם שהיה משקלו שתי סלעים והוא היה נקרא דרכון. ואלו המטבעות כולן שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן הן שמשערין בהן בכל מקום. וכבר בארנום כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום:

ה מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש. ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבינו שהוא משקלו מאה וששים שעורה:

ו בזמן שהיה מטבע של אותו זמן דרכונות היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע. ובזמן שהיה המטבע סלעים היה נותן כל אחד במחצית השקל שלו חצי סלע שהוא שני דינרין. ובזמן שהיה המטבע חצי סלע היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל פחות מחצי שקל של תורה:

ז הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים. אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים. ואם נתנו מקבלין מהם. אבל הכותים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם. קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו:

ח השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית. ובזמן שבית המקדש קיים נותנין את השקלים בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ. ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ ישראל אין נוהגין:

ט באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו. ויהיה עתיד ליתן. בחמשה עשר בו ישבו השולחנים בכל

מדינה ומדינה ותובעין. בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן. בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות. ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן. וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו:

י כל מי שאינו חייב בשקלים אע"פ שדרכו ליתן או הוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו. ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהן ותובעין אותן עד שיתנו:

הלכות שקלים - פרק שני

א כיצד כונסין השולחנים את השקלים. בכל מדינה ומדינה מניחין לפניהם שתי תיבות שולי התיבה רחבין מלמטה ופיה צר מלמעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכן ולא יהיה אפשר ליקח מהן בנחת. ולמה עושין שתי תיבות. אחת שמשליכין בה שקלים של שנה זו. והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה. שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה:

ב ובמקדש היה לפניהם תמיד שלש עשרה תיבות. כל תיבה כמין שופר. ראשונה לשקלי שנה זו. שניה לשקלי שנה שעברה. שלישית לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך דמיה לתיבה זו. רביעית כל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך דמיה לתיבה זו. חמישית למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה בהן. ששית למי שהתנדב מעות ללבונה. שביעית למי שהתנדב זהב לכפורת. שמינית למותר חטאת כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותר מן המעות ישליך השאר לתוכה. תשיעית למותר אשם. עשירית למותר קיני זבים וזבות ויולדות. אחת עשרה למותר קרבנות נזיר. שתים עשרה למותר אשם מצורע. שלש עשרה למי שהתנדב מעות לעולת בהמה:

ג ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה מבחוץ. ותנאי בית דין הוא על כל המותרות שיקרבו עולת בהמה. נמצאת למד שכל המעות הנמצאות בשש התיבות האחרונות לעולת בהמה ועורותיה לכהנים כשאר כל העורות. וכל המעות שבתיבה שלישית ליקח בהן עופות חציין עולות וחציין חטאות. ושברביעית כולן עולת העוף:

ד בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים משלחין אותן ביד שלוחים למקדש. ויש להם לצרף אותן בדינרי זהב מפני משאוי הדרך. והכל מתקבצין למקדש ומניחין אותן בלשכה אחת מן הלשכות במקדש וסוגרין כל דלתותיה במפתחות וחותרמין עליה חותמות וממלאין מכל השקלים שיקבצו שם שלש קופות גדולות שיעור כל קופה כדי שתכיל

תשע סאין והשאר מניחין אותו בלשכה. וזה שבתוך הקופות הוא הנקרא תרומת הלשכה וזה שישאר שם יתר על מה שיש בקופות הוא הנקרא שירי הלשכה :

ה בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה. בראש חדש ניסן. ובראש חדש תשרי קודם יום טוב או אחריו. וקודם עצרת בחמשה עשר יום. וכיצד תורמין אותה אחד נכנס לפניו מן הלשכה והשומרין עומדים בחוץ והוא אומר להם אתרום והן אומרים לו תרום תרום שלש פעמים. ואחר כך ממלא שלש קופות קטנות כל קופה מהן מכילה שלש סאין מאותן שלש קופות הגדולות ומוציאן לחוץ כדי להסתפק מהן עד שיכלו. וחוזר וממלא אותן השלש קופות הקטנות מן שלש גדולות פעם שנייה קודם עצרת ומסתפקין מהן עד שיכלו :

ו וחוזר וממלא אותן פעם שלישית מן השלש קופות הגדולות בתשרי ומסתפקין מהן עד שיכלו עד ראש חדש ניסן. ובראש חדש ניסן תורמין מתרומה חדשה. לא הספיקו להן השקלים שבשלש קופות הגדולות וכלו עד שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין משירי הלשכה :

ז שלש קופות הקטנות שהוא תורם בהם ומוציאן לחוץ כתוב עליהן אל"ף בי"ת גימ"ל כדי שישתפקו מן הראשונה עד שתכלה. ואחר כך מסתפקין מן השניה. ואחר כך מסתפקין מן השלישית. ותורם ראשונה מן הקופה האחת הגדולה ומחפה אותה הגדולה במטפחת. ותורם השניה מהקופה הגדולה השניה ומחפה אותה הגדולה במטפחת. ותורם השלישית מן הקופה הגדולה השלישית ואינו מחפה אותה במטפחת כדי שתהיה ניכרת שבה סיים. ויתחיל ממנה בתחלה בפעם שניה כשיכנס קודם עצרת. ותורם הראשונה מן הגדולה שהיתה מגולה ומחפה אותה. ותורם השניה מן הגדולה שתרם ממנה בראשונה תחלה ומחפה אותה. ותורם השלישית מן הגדולה הסמוכה לה ואינו מחפה אותה כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס בתשרי. עד שנמצא תורם ראשונה ושניה ושלישית הקטנות מכל אחת ואחת מן הגדולות :

ח כשהוא תורם שלש קופות אלו תורם את הראשונה לשם ארץ ישראל. והשניה לשם כרכין המוקפין לה ולשם כל (ארץ) ישראל. והשלישית לשם בבל ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל :

ט כשהוא תורם מתכוין לתרום על הגבוי שיש בלשכה. ועל הגבוי שעדיין לא הגיע ללשכה. ועל העתיד לגבות כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאן להסתפק מהן כפרה על ישראל וכאילו הגיעו כל שקליהן ללשכה ונתרמה מהן תרומה זו :

י כשיכנס התורם לתרום לא יכנס בבגד שאפשר להחבות בו כסף ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפלה ולא בקמיע שמא יחשדו אותו העם ויאמרו

החביא ממעות הלשכה תחתיו כשתרמה. ומדברים היו עמו משעה שיכנס עד שעה שיצא כדי שלא יתן לתוך פיו. ואע"פ שנוזהרים כל כך, עני או מי שהוא נבהל להון לא יתרום מפני החשד שנאמר [\(במדבר לב-כב\)](#) "והייתם נקיים מה' ומישראל":

הלכות שקלים - פרק שלישי

א חציי השקלים הכל צריכין להן כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל שהוא חייב. לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצרף שקל בשני חצאין יתן לו תוספת על השקל. ואותה התוספת נקראת קלבון. לפיכך שנים שנתנו שקל על שניהם חייבין בקלבון:

ב כל מי שאינו חייב בשקלים כגון שתי נשים או שני עבדים שנתנו שקל פטורים מן הקלבון. וכן אם היה אחד חייב ואחד פטור ונתן החייב על ידי הפטור כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד פטור מן הקלבון. וכן הכהנים פטורין מן הקלבון והשוקל על יד הכהן פטור מן הקלבון:

ג הנותן שקל עליו ועל העני או על שכינו או על בן עירו. אם נתנו להם מתנה פטור טן הקלבון. שהרי נתן חצי שקל מתנה כדי להרבות בשקלים. ואם נתן להם החצי ששקל על ידם דרך הלואה עד שיחזירו לו כשתמצא ידם חייב בקלבון:

ד האחין שעדיין לא חלקו מה שהניח להם אביהם. וכן השותפים שנתנו שקל על ידי שניהם פטורין מן הקלבון. במה דברים אמורים בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות. אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבו ועדיין לא נשתנו המעות ולא הוציאום הרי אלו חייבין בקלבון. נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון עד שישאו ויתנו בשותפות זו האחרונה וישתנו המעות:

ה האחין והשותפין שהיה להן בהמה וכספים וחלקו בכספים חייבים בקלבון. אף על פי שעדיין לא חלקו הבהמה. ואם חלקו הבהמה ולא חלקו הכספים פטורין מן הקלבון עד שיחלקו הכספים ואין אומרין הרי הם עומדין לחלוקה:

ו הנותן שקל להקדש כדי שיחשבו לו מחצית השקל שהוא חייב בה ויטול חצי שקל ממה שנגבה מן האחרים חייב שני קלבונות. שאילו היה השקל כולו לשקלים היה חייב קלבון אחד:

ז כמה הוא שיעור הקלבון. בזמן שהיו נותנין במחצית השקל שני דינרין היה הקלבון חצי מעה שהיא אחד משנים עשר בדינר ומעולם לא נתן הקלבון פחות מזה. והקלבונות אינן כשקלים אלא מניחין אותן השולחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהן ההקדש :

ח מי שאבד שקלו חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר. בני העיר ששלחו את שקליהן ביד שליח ונגנבו או אבדו. אם שומר חנם הוא הרי זה נשבע להם ונפטר כדין כל שומרי חנם והן חוזרין ונותנין שקליהן פעם שניה. ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין שקלינו אין רצוננו שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להן. לפי שתקנת חכמים היא שאין הקדש יוצא בלא שבועה. נמצאו השקלים הראשונים אחר שנשבע השליח אלו ואלו שקלים הם ואין עולין להן לשנה אחרת. והראשונים יפלו לשקלי השנה. והאחרונים יפלו לשקל שנה שעברה :

ט שלחו את שקליהם ביד שומר שכר שהרי הוא חייב בגניבה ואבידה ואבדו ממנו באונס. כגון שלקחום לסטים מזויינים שהוא פטור. רואין אם אחר שנתרמה התרומה נאנס נשבע השליח לגזברים ובני העיר פטורין. שהתורם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות וברשות הקדש הן ובני העיר מה היה להן לעשות הרי לא מסרו אלא לשומר שכר שהוא חייב בגניבה ואבידה. אבל האונס אינו מצוי. ואם אבדו. קודם שנתרמה התרומה עדיין ברשות בני העיר הם והשליח נשבע לפני אנשי העיר והן משלמין. נשבע וגבו שקלים שנית ואחר כך החזירו הליסטים אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לשנה אחרת והשניים יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר שהשקלים הראשונים שיפלו לשקלי השנה הם השקלים שנגנבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחזרו. ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים הן שהגיעו ליד הגזבר תחלה :

י הנותן חצי שקל לחבירו להוליכו לשולחני לשקול אותו על ידו. הלך ושקלו על ידי עצמו כדי שלא ימשכנו אותו. אם נתרמה התרומה מעל השוקל שזה השקל ברשות הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לגבות ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש ונהנה בשקל הזה. ואם לא נתרמה התרומה לא מעל והוא חייב ליתן לחבירו חצי שקל שנתן לו. וכן הגוזל או הגונב חצי שקל ושקלו יצא והוא חייב לשלם לבעלים שנים או להוסיף חומש :

יא הנותן מחצית השקל מן ההקדש ונתרמה התרומה ממנו. כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה ויצא ידי מחצית השקל. נתנו ממעות מעשר שני יאכל כנגדו בירושלים. מדמי שביעית יאכל כנגדו בקדושת שביעית. היה של עיר הנדחת לא עשה כלום :

יב המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו ונמצא שאינו חייב לא קדש. המפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד. אם בזה אחר זה האחרון

לא קדש. ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים. הפריש שקלו ומת יפול לנדבה:

יג הלוקח מעות בידו ואמר אלו לשקלי. או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה וכשהתחיל ללקט אמר הריני מלקט מעות לשקלי. אפילו לקט מלא כיס נותן מהן חצי שקל שהוא חייב בו והשאר חולין שמותר השקלים חולין:

יד מעות שנמצאו בין תיבה של. שקלים לתיבה של נדבה. קרוב לשקלים יפלו לשקלים. קרוב לנדבה יפלו לנדבה. מחצה על מחצה יפלו לנדבה מפני שהנדבה כולה עולה לאישים והשקלים מסתפקין מהן לעולות ולדברים אחרים:

טו וכן כל המעות הנמצאים בין כל תיבה ותיבה יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה. אם בין עצים ללבונה נמצאו יפלו ללבונה. בין קנים לגוזלי עולה יפלו לגוזלי עולה. זה הכלל הולכין אחר הקרוב בכולן. מחצה למחצה להחמיר. וכל המעות הנמצאות בתר. הבית חולין שאין הגזבר מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקח לקרבנות:

הלכות שקלים - פרק רביעי

א תרומת הלשכה מה יעשה בה. לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין וכל קרבנות הצבור ונסכיהם והמלח שמולחין בו כל הקרבנות. וכן העצים אם לא הביאו עצים ולא נמצאו אלא בדמים. והקטרת ושכר עשייתה. ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים. והעומר ושתי הלחם ופרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו כל אלו באין מתרומת הלשכה:

ב אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי עבודת כוכבים בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה. פרוכות של היכל תחת בנין עשויות ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בדק הבית. אבל פרוכות של שערים באין מתרומת הלשכה. המנורה וכלי שרת מצותן שיבואו ממותר הנסכים. ובהלכות כלי המקדש והעובדים בו יתבאר מה הוא מותר הנסכים. ואם לא היה להן מותר נסכים יביאו מתרומת הלשכה. בגדי כהונה בין בגדי כהן גדול בין שאר בגדי הכהנים שעובדין בהן במקדש הכל מתרומת הלשכה:

ג כל הבהמות הנמצאות בירושלים או בחוצה לה בקרוב ממנה באות עולות כמו שיתבאר בפסולי המוקדשין. נסכיהן באין מתרומת הלשכה. וכן עובד כוכבים ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה :

ד גר שמת והניח זבחים אם יש לו נסכים קרבין משלו ואם לאו באין מתרומת הלשכה. כהן גדול שמת ולא מנו אחר תחתיו מקריבין את החביתין מתרומת הלשכה. מבקרי מומים שבירושלים ותלמידי חכמים המלמדים הלכות שחיטה לכהנים והלכות קמיצה ונשים המגדלות בניהן לפרה אדומה כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה הוא שכרן כמו שיפסקו להן בית דין :

ה בשנת השמיטה שהיא הפקר שוכרין. בית דין שומרין שישמרו מקצת ספיחים שצמחו כדי שיביאו מהן העומר ושתי הלחם שאין באים אלא מן החדש. ואלו השומרין נוטלין שכרן מתרומת הלשכה :

ו מי שהתנדב לשמור בחנם אין שומעין לו משום בעלי זרוע שמא יבואו ויטלוס מהן. לפיכך תיקנו להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה כדי שיפרשו הכל מאותו מקום שאלו שומרים שם :

ז מגיהי ספרים שבירושלים ודיינין שדנין את הגזלנין בירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה. וכמה היו נוטלים תשעים מנה בכל שנה ואם לא הספיקו להן אף על פי שלא רצו מוסיפין להן כדי צרכן הם ונשיהם ובניהם ובני ביתן :

ח כבש היו בונין מהר הבית להר המשחה שעליו היו מוציאין פרה אדומה. וכבש שמוציאין עליו שעיר המשתלח. ושניהם נעשין משירי הלשכה. וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות נעשין משירי הלשכה. אמת המים שבירושלים וחומת ירושלים וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה. ועובד כוכבים שהתנדב מעות לדברים האלו או לעשות עמהם בחנם אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב. שנאמר [\(עזרא ד-ג\)](#) "לא לכם ולנו לבנות" וגו' ונאמר [\(נחמיה ב-כ\)](#) "ולכם אין חלק" וגו' :

ט מותר תרומת הלשכה ושירי הלשכה לוקחין בו זכרים ויקרבו כולן עולות שתנאי בית דין הוא על כל המותרות שיקרבו עולת בהמה. אבל לא עולת העוף שאין בקרבנות הצבור עוף. ואלו העולות הבאין ממותר השקלים הם הנקראים קיץ למזבח :

י שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית. אבל אין בדק הבית מוציא את הראוי לו מקדשי המזבח :

יא משיגיע ראש חדש ניסן אין מקריבין קרבנות צבור אלא מתר. ומה חדשה ואם לא באה החדשה לוקחין מן הישנה. לפיכך אם הגיע ראש חדש ניסן ויש עמהן בהמות לתמידים מתרומה ישנה פודין אותן ויוצאין לחולין אף על פי שהן תמימין ויפלו דמיהן לתרומה ישנה שמקיצין בה את המזבח. שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין:

יב וכך היו עושין במותר הקטרת. משיגיע ראש חדש ניסן מחללין אותו על שכר האומנין וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין מותר הקטרת בשכרן וחוזרין ולוקחין את הקטרת מהן מתרומה חדשה כדי להקריבה ממעות תרומה חדשה. ואם אין להן תרומה חדשה מקטירין אותה מתרומה ישנה: סליקו להו הלכות שקלים

הלכות קדוש החדש

הוא מצות עשה אחת והיא לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה: וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

הלכות קדוש החדש - פרק ראשון

א חדשי השנה הם חדשי הלבנה שנאמר [\(במדבר כח-יד\)](#) "עולת חדש בחדשו" ונאמר [\(שמות יב-ב\)](#) "החדש הזה לכם ראש חדשים". כך אמרו חכמים הראה לו הקב"ה למשה במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש. והשנים שאנו מחשבין הם שני החמה שנאמר [\(דברים טז-א\)](#) "שמור את חדש האביב":

ב וכמה יתרה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום. לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום או פחות מעט או יותר מעט מוסיפין חדש אחד ועושין אותה השנה שלשה עשר חדש והיא הנקראת שנה מעוברת. שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חדש וכך וכך ימים שנאמר [\(שמות יב-ב\)](#) "לחדשי השנה" חדשים אתה מונה לשנה ואי אתה מונה ימים:

ג הלבנה נסתרת בכל חדש ואינה נראת כמו שני ימים או פחות או יותר מעט. כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש בסוף החדש וכמו יום אחד אחר שתדבק בשמש ותראה במערב בערב. ובליל שתראה במערב אחר שנסתרה הוא תחלת החדש ומונין מאותו היום תשעה ועשרים יום. ואם יראה הירח ליל שלשים יהיה יום שלשים ראש החדש. ואם לא יראה יהיה ראש החדש יום אחד ושלשים ויהיה יום שלשים מחדש שעבר. ואין נזקקין לירח בליל אחד ושלשים בין שנראה בין שלא נראה. שאין לך חדש לבנה יותר על שלשים יום:

ד חדש שיהיה תשעה ועשרים ויראה ירח בליל שלשים נקרא חדש חסר. ואם לא יראה הירח ויהיה החדש שעבר שלשים יום נקרא חדש מעובר ונקרא 'חדש מלא. וירח שיראה בליל שלשים הוא הנקרא ירח שנראה בזמנו. ואם נראה בליל אחד ושלשים ולא נראה בליל שלשים הוא נקרא ירח שנראה בליל עבירו:

ה אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי. אלא לבית דין הדבר מסור עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חדש הוא שיהיה ראש חדש. שנאמר [\(שמות יב-ב\)](#) **"החדש הזה לכם"** עדות זו תהיה מסורה [\(שמות יב-ב\)](#) **"לכם"**:

ו בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבים האיציטגנינים שיודעין מקומות הכוכבים ומהלכם וחוקרים ומדקדקים עד שידעו אם אפשר שיראה הירח בזמנו שהוא ליל שלשים או אי אפשר. אם ידעו שאפשר שיראה יושבין ומצפין לעדים כל היום כולו שהוא יום שלשים. אם באו עדים ודרשום וחקרום כהלכה ונאמנו דבריהם מקדשין אותו. ואם לא נראה ולא באו עדים משלימין שלשים ויהיה חדש מעובר. ואם ידעו בחשבון שאי אפשר שיראה אין יושבים יום שלשים ואין מצפין לעדים. ואם באו עדים יודעין בודאי שהן עדי שקר או שנראת להם דמות לבנה מן העבים ואינה הלבנה הודאית:

ז מצות: עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה. ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החדש. וישלחו ויודיעו שאר העם באי זה יום הוא ראש חדש כדי שידעו באי זה יום הן המועדות. שנאמר [\(ויקרא כג-ב\)](#) **"אשר תקראו אותם מקראי קדש"** ונאמר [\(שמות יג-ז\)](#) **"ושמרת את החקה הזאת למועדה"**:

ח אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בארץ ישראל שנאמר [\(ישעיה ב-ג\)](#) **"כי מציון תצא תורה דבר ה' מירושלים"**. ואם היה אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה לארץ. ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ ואם עבר וקבע ועיבר לא עשה כלום:

א אין כשר לעדות החדש אלא שני אנשים כשרים הראויין להעיד בכל דבר ודבר. אבל נשים ועבדים הרי הן כשאר פסולי עדות ואין מעידין. אב ובנו שראו את הירח ילכו לבית דין להעיד. לא מפני שעדות החדש כשרה בקרובים אלא שאם ימצא אחד מהן פסול מפני שהוא גזלן וכיצא בו משאר הפסלנות יצטרף השני עם אחר ויעידו. וכל הפסול לעדות מדברי סופרים אע"פ שהוא כשר מן התורה פסול לעדות החדש:

ב דין תורה שאין מדקדקין בעדות החדש. שאפילו קדשו את החדש על פי עדים ונמצאו זוממין בעדות זו הרי זו מקודש. לפיכך היו בראשונה מקבלין עדות החדש מכל אדם מישראל שכל ישראל בחזקת כשרות עד שיודע לך שזה פסול. משקלקלו הבייתוסים והיו שוכרין אנשים להעיד שראו והם לא ראו התקינו שלא יקבלו בית דין עדות החדש אלא מעדים שמכירין בית דין אותן שהם כשרים ושיהיו דורשין וחוקרים בעדות:

ג לפיכך אם לא יהיו בית דין יודעים את העדים שראו את הירח משלחין אנשי העיר שנראה בה עם העדים שראו עדים אחרים שמזכין אותן לבית דין ומודיעין אותן שאלו כשרים הם ואחר כך מקבלין מהם:

ד בית דין מחשבין בדרכים שהאיצטגנינין מחשבין בהם ויודעין הלבנה כשתראה בחדש זה אם תהיה בצפון השמש או בדרומה ואם תהיה רחבה או קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרניה נוטין. וכשיבאו העדים להעיד בודקין אותם כיצד ראיתם אותה בצפון או בדרום. להיכן היו קרניה נוטות. כמה היתה גבוהה בראיית עיניכם וכמה היתה רחבה. אם נמצאו דבריהם מכוונין למה שנודע בחשבון מקבלין אותם ואם לא נמצאו דבריהם מכוונין אין מקבלין אותם:

ה אמרו העדים ראינוהו במים או בעבים או בעששית. או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או במים או בעששית אין זו ראייה ואין מקדשין על ראייה זאת. אמר אחד ראיתיו גבוה בעיני כמו שתי קומות ואמר השני כמו שלש קומות היה גבוה מצטרפין. אמר האחד כמו שלש קומות והשני אמר כמו חמש אין מצטרפין. ומצטרף אחד מהם עם שני שיעיד כמותו או יהיה ביניהן קומה אחת:

ו אמרו ראינוהו בלא כוונה וכיון שהתבוננו בו ונתכוננו לראותו להעיד שוב לא ראינוהו אין זו עדות ואין מקדשין עליה. שמא עבים נתקשרו ונראו כלבנה וכלו והלכו להם. אמרו עדים ראינוהו ביום תשעה ועשרים

שחרית במזרח קודם שתעלה השמש וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים הרי אלו נאמנים ומקדשין על ראייה זו שהרי ראוהו בזמנו. אבל הראייה שאמרו שראוהו בשחרית אין נזקקין לה שאין אנו אחראין לראיית שחרית ובידוע שהעבים הם שנתקשרו ונראה להם כלבנה. וכן אם ראוהו בזמנו ובליל עיבורו לא נראה הרי אלו נאמנין שאין אנו אחראין אלא לראיית ליל שלשים בלבד :

ז כיצד מקבלין עדות החדש. כל מי שראוי להעיד שראה את הירח בא לבית דין. ובית דין מכניסים אותן כולן למקום אחד ועושין להן סעודות גדולות כדי שיהיו העם רגילין לבא. וזוג שבא ראשון בודקין אותן ראשון בבדיקות שאמרנו. מכניסין את הגדול ושואלין אותו נמצאו דבריו מכוונים לחשבון מכניסים את חברו. נמצאו דבריהם מכוונין עדותן קיימת. ושאר כל הזוגות שואלין אותם ראשי דברים לא שצריכים להם אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש כדי שיהיו רגילין לבא :

ח ואחר כך אחר שתתקיים העדות ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש ואין מקדשין את החדש אלא בשלשה. ואין מחשבין אלא בשלשה. ואין מקדשין אלא חדש שנראה בזמנו. ואין מקדשין אלא ביום ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש. ואפילו ראוהו בית דין וכל ישראל ולא אמרו בית דין מקודש עד שחשכה ליל אחד ושלשים. או שנחקרו העדים ולא הספיקו בית דין לומר מקודש עד שחשכה ליל אחד ושלשים. אין מקדשין אותו ויהיה החדש מעובר ולא יהיה ראש חדש אלא יום אחד ושלשים אע"פ שנראית בליל שלשים. שאין הראייה קובעת אלא בית דין שאמרו מקודש הם שקובעין :

ט ראוהו בית דין עצמן בסוף יום תשעה ועשרים. אם עדיין לא יצא כוכב ליל שלשים. בית דין אומרים מקודש שעדיין יום הוא. ואם ראוהו בליל שלשים אחר שיצאו שני כוכבים. למחר מושיבין שני דיינין אצל אחד מהם ויעידו השנים בפני השלשה ויקדשוהו השלשה :

י בית דין שקדשו את החדש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסים הרי זה מקודש וחייבין הכל לתקן המועדות על היום שקדשו בו. אע"פ שזה יודע שטעו חייב לסמוך עליהם שאין הדבר מסור אלא להם ומי שצוה לשמור המועדות הוא צוה לסמוך עליהם שנאמר "אשר תקראו אתם" וגו' :

הלכות קדוש החדש - פרק שלישי

א עדים שראו את החדש אם היה ביניהם ובין מקום שיש בו בית דין מהלך לילה ויום או פחות הולכין ומעידין. ואם היה ביניהן יתר על כן לא ילכו שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת שכבר נתעבר החדש :

ב עדים שראו את החדש הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפילו היה שבת שנאמר [\(ויקרא כג-ד\)](#) "אשר תקראו אותם במועדם" וכל מקום שנאמר מועד דוחה את השבת. לפיכך אין מחללין אלא על ראש חדש ניסן ועל ראש חדש תשרי בלבד מפני תקנת המועדות. ובזמן שבית המקדש קיים מחללין על כולן מפני קרבן מוסף שבכל ראש חדש וחדש שהוא דוחה את השבת :

ג כשם שמחללין העדים שראו את החדש את השבת כך מחללין עמהן העדים שמזכין אותן בבית דין אם לא היו בית דין מכירין את הרואין. ואפילו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד הרי זה הולך עמהן ומחלל מספק שמא ימצא אחר ויצטרף עמו :

ד היה העד שראה את החדש בליל השבת חולה מרכיבין אותו על החמור ואפילו במטה. ואם יש להן אורב בדרך לוקחין העדים בידן כלי זיין. ואם היה דרך רחוקה לוקחים בידם מזונות. ואפילו ראהו גדול ונראה לכל לא יאמרו כשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים ואין אנו צריכין לחלל את השבת אלא כל מי שיראה החדש ויהיה ראוי להעיד ויהיה בינו ובין המקום שקבוע בו בית דין לילה ויום או פחות מצוה עליו לחלל את השבת ולילך ולהעיד :

ה בראשונה היו מקבלין עדות החדש בכל יום שלשים. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערבים ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים שמא יבאו העדים ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין הערבים. עמדו בית דין והתקינו שלא יהיו מקבלים עדות החדש אלא עד המנחה כדי שיהא שהות ביום להקריב מוספין ותמיד של בין הערבים ונסכיהם :

ו ואם הגיע מנחה ולא באו עדים עושין תמיד של בין הערבים. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש ומקריבין מוסף למחר לפי שלא היו מקדשין אותו אחר מנחה. משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית דינו שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום כולו ואפילו באו עדים יום שלשים בסוף היום סמוך לשקיעת החמה מקבלין עדותן ומקדשין יום שלשים בלבד :

ז כשמעברין בית דין את החדש מפני שלא באו עדים כל יום שלשים היו עולין למקום מוכן ועושין בו סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חדש. ואין עולין לשם בלילה אלא בנשף קודם עלות השמש ואין עולין לסעודה

זו פחות מעשרה. ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואוכלין בעת הסעודה. וזו היא סעודת מצוה של עיבור החדש האמורה בכל מקום :

ח בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החדש היו משיאין משואות בראשי ההרים כדי שידעו הרחוקים. משקלקלו הכותים שהיו משיאין משואות כדי להטעות את העם התקינו שיהו שלוחים יוצאין ומודיעין לרבים. ושלוחים אלו אינן מחללין לא את יום טוב ולא את יום הכפורים ואין צריך לומר שבת שאין מחללין את השבת לקיימו אלא לקדשו בלבד :

ט על ששה חדשים היו שלוחים יוצאין. על ניסן מפני הפסח. ועל אב מפני התענית. ועל אלול מפני ראש השנה. כדי שישבו מצפין ביום שלשים לאלול אם נודע להם שקדשו בית דין יום שלשים נוהגים אותו היום קדש בלבד. ואם לא נודע להם נוהגים יום שלשים קדש ויום אחד ושלשים קדש עד שיבואו להם שלוחי תשרי. ועל תשרי מפני תקנת המועדות. ועל כסליו מפני חנוכה. ועל אדר מפני הפורים. ובזמן שבית המקדש קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן :

י שלוחי ניסן ושלוחי תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש חדש אחר שתעלה השמש עד שישמעו מפי בית דין מקודש. ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים כמו שאמרנו ושמעו מפי בית דין מקודש יוצאין מבערב. ושלוחי שאר הששה חדשים יש להם לצאת מבערב אחר שנראה הירח אף על פי שעדיין לא קדשו בית דין את החדש הואיל ונראה החדש יצאו שהרי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין :

יא כל מקום שהיו השלוחין מגיעין היו עושין את המועדות יום טוב אחד ככתוב בתורה. ובמקומות הרחוקים שאין השלוחים מגיעין אליהם היו עושין שני ימים מפני הספק לפי שאינם יודעים יום שקבעו בו בית דין את החדש אי זה יום הוא :

יב יש מקומות שהיו מגיעין אליהם שלוחי ניסן ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי. ומן הדין היה שיעשו פסח יום אחד שהרי הגיעו להן שלוחין וידעו באי זה יום נקבע ראש חדש. ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין. וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים אפילו יום טוב של עצרת :

יג וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי שני ימים. ששלוחי תשרי אינן מהלכין באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ולא בעשירי בו מפני שהוא יום כפור :

יד אין השלוחין צריכין להיותן שנים אלא אפילו אחד נאמן ולא שליח בלבד אלא אפילו תגר משאר העם שבא כדרכו ואמר אני שמעתי מפי בית

דין שקדשו את החדש ביום פלוני נאמן ומתקנין את המועדות על פיו. שדבר זה דבר העשוי להגלות ועד אחד כשר נאמן עליו :

טו בית דין שישבו כל יום שלשים ולא באו עדים והשכימו בנשף ועברו את החדש כמו שבארנו בפרק זה. ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו את החדש בזמנו שהוא ליל שלשים. ואפילו באו בסוף החדש. מאיימין עליהן איום גדול ומטריפים אותם בשאלות ומטריחין עליהן בבדיקות ומדקדקין בעדות ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חדש זה הואיל ויצא שמו מעובר :

טז ואם עמדו העדים בעדותן ונמצאת מכוונת והרי העדים אנשים ידועים ונבונים ונחקרה העדות כראוי. מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו החדש מיום שלשים הואיל ונראה הירח בלילו :

יז ואם הוצרכו בית דין להניח חדש זה מעובר כשהיה קודם שיבאו העדים אלו מניחין. וזה הוא שאמרו מעברין את החדש לצורך. ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר לעולם אין מעברין את החדש לצורך. הואיל ובאו עדים מקדשין ואין מאיימין עליהן :

יח יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים חוץ מן ניסן ותשרי. או בעדי ניסן ותשרי שבאו אחר שעברו הרגלים. שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות. אבל אם באו העדים בניסן ותשרי קודם חצי החדש מקבלין עדותן ואין מאיימין עליהן כלל. שאין מאיימין על עדים שהעידו. על החדש שראוהו בזמנו כדי לעברו :

יט אבל מאיימין על עדים שנתקלקלה עדותן והרי הדבר נוטה וגנאי שלא תתקיים העדות ויתעבר החדש. מאיימין עליהן כדי שתתקיים העדות ויתקיים החדש בזמנו. וכן אם באו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו קודם שקדשוהו בית דין הרי אלו מאיימין על המזימין עד שלא תתקיים ההזמה ויתקדש החדש בזמנו :

הלכות קדוש החדש - פרק רביעי

א שנה מעוברת היא שנה שמוסיפין בה חדש. ואין מוסיפין לעולם אלא אדר ועושין אותה שנה שני אדרין אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה מפני זמן האביב כדי שיהא הפסח באותו זמן שנאמר **(דברים טז-א)** "שמור את חדש האביב" שיהיה חדש זה בזמן האביב. ולולא הוספת החדש הזה הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים :

ב על שלשה סימנין מעברין את השנה. על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן. כיצד בית דין מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה השנה. ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב. ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר :

ג וכן אם ראו בית דין שעדיין לא הגיע האביב אלא עדיין אפל הוא. ולא צמחו פירות האילן שדרכן לצמוח בזמן הפסח. סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה. ואף על פי שהתקופה קודם לששה עשר בניסן הרי הן מעברין. כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה בששה עשר בניסן. וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב :

ד ועל שלש ארצות היו סומכין באביב. על ארץ יהודה ועל עבר הירדן ועל הגליל. ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו ובאחת לא הגיע אין מעברין. ואם הגיע באחת מהן ולא הגיע בשתיים מעברין. אם עדיין לא צמחו פירות האילן. ואלו הן הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן כדי שיהיו השנים שני החמה :

ה ויש שם דברים אחרים שהיו בית דין מעברין בשבילן מפני הצורך. ואלו הן. מפני הדרכים שאינן מתוקנין ואין העם יכולין לעלות מעברין את השנה עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים. ומפני הגשרים שנהרסו ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם ומסתכנים בעצמן ומתים, מעברין את השנה עד שיתקנו הגשרים. ומפני תנורי פסחים שאבדו בגשמים ואין להם מקום לצלות את פסחיהם מעברין את השנה עד שיבנו התנורים וייבשו. ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו לירושלים מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי להגיע :

ו אבל אין מעברין השנה לא מפני השלג ולא מפני הצנה ולא מפני גליות ישראל שעדיין לא נעקרו ממקומם. ולא מפני הטומאה. כגון שהיו רוב הקהל או רוב הכהנים טמאים אין מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי לטהר ויעשו בטהרה אלא יעשו בטומאה. ואם עיברו את השנה מפני הטומאה הרי זו מעוברת :

ז יש דברים שאין מעברין בשבילן כלל אבל עושין אותן סעד לשנה שצריכה עיבור מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן. ואלו הן. מפני הגדיים והטלאים שעדיין לא נולדו או שהן מעט. ומפני הגוזלות שלא פרחו. אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו הגדיים והטלאים מצויין לפסחים והגוזלות מצויין לראייה או למי שנתחייב בקרבן העוף. אבל עושין אותן סעד לשנה :

ח כיצד עושין אותן סעד לשנה. אומרין שנה זו צריכה עיבור מפני התקופה שמשכה או מפני האביב ופירות האילן שלא הגיעו ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים :

ט אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה. כיצד יאמר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנין למקום פלוני שנחשב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עיבור או אינה צריכה. ואותן שהוזמנו בלבד הן שמעברין אותה. ובכמה מעברין אותה מתחילין בשלשה דיינין מכלל סנהדרי גדולה ממי שסמכו אותן. אמרו שנים לא נשב ולא נראה אם צריכה עיבור אם לאו ואחד אמר נשב ונבדוק. בטל יחיד במיעוטו. אמרו שנים נשב ונראה ואחד אומר לא נשב. מוסיפין עוד שנים מן המזומנים ונושאים ונותנין בדבר :

י שנים אומרים צריכה עיבור ושלשה אומרין אינה צריכה. בטלו שנים במיעוטן. שלשה אומרין צריכה עיבור ושנים אומרין אינה צריכה עיבור. מוסיפין שנים מן המזומנין לה ונושאים ונותנין וגומרין בשבעה. אם גמרו כולם לעבר או שלא לעבר עושין כמו שגמרו. ואם נחלקו הולכים אחר הרוב בין לעבר בין שלא לעבר. וצריך שיהא ראש בית דין הגדול שהוא ראש ישיבה של אחד ושבעים מכלל השבעה. ואם גמרו בשלשה לעבר הרי זו מעוברת והוא שיהא הנשיא עמהן או שירצה. ובעיבור השנה מתחילין מן הצד. ולקידוש החדש מתחילין מן הגדול :

יא אין מושיבין לעיבור השנה לא מלך ולא כהן גדול. מלך מפני חיילותיו ומלחמותיו שמא דעתו נוטה בשבילן לעבר או שלא לעבר. וכהן גדול מפני הצנה שמא לא תהיה דעתו נוטה לעבר כדי שלא יבא תשרי בימי הקור והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות :

יב היה ראש בית דין הגדול והוא הנקרא נשיא בדרך רחוקה אין מעברין אותה אלא על תנאי אם ירצה הנשיא. בא ורצה הרי זו מעוברת לא רצה אינה מעוברת. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה שהשכינה בתוכה שנאמר [\(דברים יב-ה\)](#) "לשכנו תדרשו". ואם עיברוה בגליל מעוברת. ואין מעברין אלא ביום. ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת :

יג יש לבית דין לחשב ולקבוע ולידע אי זו שנה תהיה מעוברת בכל עת שירצה אפילו לכמה שנים. אבל אין אומרין שנה פלונית מעוברת אלא אחר ראש השנה הוא שאומר שנה זו מעוברת. ודבר זה מפני הדחק אבל שלא בשעת הדחק אין מודיעין שהיא מעוברת אלא באדר הוא שאומר שנה זו מעוברת וחדש הבא אינו ניסן אלא אדר שני. אמרו לפני ראש השנה שנה זו שתכנס מעוברת אינה מעוברת באמירה זו :

יד הגיע יום שלשים באדר ולא עיברו עדיין השנה לא יעברו אותה כלל. שאותו היום ראוי להיות ראש חדש ניסן ומשיכנס ניסן ולא עיברו אינן

יכולים לעבר. ואם עיברוה ביום שלשים של אדר הרי זו מעוברת. באו עדים אחר שעיברו והעידו על הירח הרי אלו מקדשין את החדש ביום שלשים ויהיה ראש חדש אדר שני. ואילו קידשוהו קודם שיעברו את השנה שוב לא היו מעברין שאין מעברין בניסן:

טו אין מעברין את השנה בשנת רעבון שהכל רצים לבית הגרנות לאכול ולחיות ואי אפשר להוסיף להן זמן לאסור החדש. ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרב העומר ושתי הלחם. ורגילין היו לעבר בערב שביעית:

טז יראה לי שזה שאמרו חכמים אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית. שלא יעברו בהם מפני צורך הדרכים והגשרים וכיוצא בהם. אבל אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן מעברין לעולם בכל זמן:

יז כשמעברין בית דין את השנה כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים ומודיעים אותן שעיברוה ומפני מה עיברו. ועל לשון הנשיא נכתבו. ואומר להן יודע לכם שהסכמתי אני וחברי והוספנו על שנה זו כך וכך. רצו תשעה ועשרים יום רצו שלשים יום. שחדש העיבור הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר לאנשים הרחוקים שמודיעין אותם. אבל הם לפי הראיה הם עושים אם מלא אם חסר:

הלכות קדוש החדש - פרק חמישי

א כל מה שאמרנו מקביעות ראש חדש על הראיה ועיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך. אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכים בארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות. שכך נאמר למשה ולאהרן **(שמות יב-ב)** "החדש הזה לכם ראש חדשים" ומפי השמועה למדו איש מאיש ממשה רבינו שכך הוא פירוש הדבר עדות זו תהיה מסורה **(שמות יב-ב)** "לכם" וכל העומד אחריכם במקומכם. אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום:

ב ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא. שבזמן שיש סנהדרין קובעין על פי הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראיה. אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראייה או קודם לו ביום או אחריו ביום. וזה שיהיה לאחר הראייה ביום פלא הוא ובארצות שהן למערב ארץ ישראל:

ג ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה. מסוף חכמי הגמרא בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין:

ד כשהיתה סנהדרין קיימת והיו קובעין על הראייה. היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד. ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מניעין אליהם היו עושים שני ימים מספק לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש:

ה בזמן הזה שאין שם סנהדרין ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה. היה מן הדין שיהיו בכל המקומות עושין יום טוב אחד בלבד אפילו המקומות הרחוקות שבחוצה לארץ כמו בני ארץ ישראל. שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין. אבל תקנת חכמים הוא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם:

ו לפיכך כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו השלוחין יוצאין. יעשו שני ימים ואפילו בזמן הזה כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראייה. ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד כמנהגן שמעולם לא עשו שני ימים. נמצא יום. טוב שני שאנו עושין בגליות בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה:

ז יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראייה היו רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק. לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב:

ח ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים. שאם לא באו העדים כל יום שלשים נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה התקינו שיהיו עושין אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון. הנה למדת שאפילו יום טוב שני של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים:

ט אין עשיית יום טוב אחד תלוייה בקריבת המקום. כיצד אם יהיה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות שבודאי אפשר שיגיעו להן שלוחין. אין אומרין שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד. שמי יאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין למקום זה. שמא לא היו שלוחים יוצאין למקום זה מפני שלא היו שם ישראל ואחר שחזרו לקבוע על החשבון ישבו שם ישראלים שהן חייבין לעשות שני ימים. או מפני שהיה

חירום בדרך כדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה. או מפני שהיו הכותים מונעין את השלוחין לעבור ביניהן :

ז ואילו היה הדבר תלוי בקריבת המקום היו כל בני מצרים עושין יום אחד. שהרי אפשר שיגיעו להם שלוחי תשרי. שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון אלא מהלך שמנה ימים או פחות וכן רוב סוריא. הא למדת שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב :

יא נמצא עיקר. דבר זה על דרך זו כך הוא. כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יתר על עשרה ימים גמורים עושין שני ימים לעולם כמנהגם מקודם. שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות. וכל מקום שבינו לבין ירושלים מהלך עשרה ימים בשוה או פחות שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין אליו. רואים אם אותו המקום מארץ ישראל שהיו בה ישראל בשעת הראייה בכבוש שני כגון אושא ושפרעם ולוז ויבנה ונוב וטבריא וכיוצא בהן עושין יום אחד בלבד. ואם אותו המקום מסוריא כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן. או מחוצה לארץ כגון מצרים ועמון ומואב וכיוצא בהן. עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן אם יום אחד יום אחד ואם שני ימים שני ימים :

יב מקום שבינו ובין ירושלים עשרה ימים או פחות מעשרה והוא סוריא או חוצה לארץ ואין להם מנהג. או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל. או מקום ששכנו בו ישראל עתה. עושין שני ימים כמנהג רוב העולם. וכל יום טוב שני מדברי סופרים ואפילו יום טוב שני של ראש השנה שהכל עושין אותו בזמן הזה :

יג זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו ואומרין שראש חדש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני. לא בחשבון שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומכין. שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ. ואין אנו סומכין אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם. וזה שאנו מחשבין לגלות הדבר בלבד הוא. כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן סומכין אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא. וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חדש או יום טוב. לא מפני חשבון שאנו מחשבין :

הלכות קדוש החדש - פרק ששי

א בזמן שעושין על הראייה היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה כדרך שהאיצטגנין עושין. כדי לידע אם יראה

הירח או לא יראה. ותחלת אותו החשבון הוא החשבון שמחשבין אותו בקירוב ויודעין שעת קיבוצן בלא דקדוק אלא במהלכם האמצעי הוא הנקרא מולד. ועיקרי החשבון שמחשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו בו על הראייה והוא חשבון שאנו מחשבין היום הוא הנקרא עיבור:

ב היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן. שתים עשרה ביום ושתים עשרה בלילה. והשעה מחולקת לאלף ושמנים חלקים. ולמה חלקו השעה למנין זה. לפי שמנין זה יש בו חצי ורביע ושמינית ושליש ושתות ותשע וחומש ועישור. והרבה חלקים יש לכל אלו השמות:

ג משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה עד שיתקבצו פעם שנייה במהלכם האמצעי. תשעה ועשרים יום ושתים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו. ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה. וזה הוא הזמן שבין כל מולד ומולד וזה הוא חדשה של לבנה:

ד שנה של לבנה אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו יהיה כללה שלש מאות יום וארבעה וחמשים יום ושמנה שעות ושמנה מאות וששה ושבעים חלקים. ואם תהיה מעוברת ותהיה השנה שלשה עשר חדש יהיה כללה שלש מאות ושמנים ושלושה יום ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמנים חלקים. ושנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות. נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים:

ה כשתשליך ימי חדש הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע. ישאר יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלושה ותשעים חלקים. סימן להם אי"ב תשצ"ג. וזו היא שארית חדש הלבנה. וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה שבעה. אם שנה פשוטה היא ישאר ממנה ארבעה ימים ושמנה שעות ושמנה מאות וששה ושבעים חלקים. סימן לה ד"יח תתע"ו. וזו היא שארית שנה פשוטה. ואם שנה מעוברת היא תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמנים חלקים. סימן להם הכ"א תקפ"ט:

ו כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים ותוסיף עליו אי"ב תשצ"ג יצא מולד שאחריו. ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה ובכמה חלקים יהיה:

ז כיצד הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים סימן להם אהק"ז. כשתוסיף עליו שארית חדש הלבנה והוא אי"ב תשצ"ג. יצא מולד אייר בליל שלישי חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים. סימן להם ג"ה תת"ק. ועל דרך זו עד סוף העולם חדש אחר חדש:

ח וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו ותוסיף שאריתה על ימי המולד. אם פשוטה היא שארית הפשוטה ואם מעוברת היא שארית המעוברת. יצא לך מולד שנה שלאחריה. וכן שנה אחר שנה עד סוף העולם. והמולד הראשון שממנו תתחיל הוא מולד שהיה בשנה הראשונה של יצירה. והוא היה בליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים. סימן להם בהר"ד וממנו הוא תחלת החשבון:

ט בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד. כשתוסיף שארית עם שארית. כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים תשליך שעה אחת ותוסיף אותו למנין השעות. וכשיתקבץ מן השעות ארבע ועשרים תשליך יום ותוסיף ממנו למנין הימים. וכשיתקבץ מן הימים יותר על שבעה תשליך שבעה מן המנין ותניח השאר. שאין אנו מחשבין לידע מנין הימים אלא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זה שעה ואי זה חלק יהיה המולד:

י כל תשע עשרה שנה שיהיו מהן שבע שנים מעוברות ושתיים עשרה פשוטות נקרא מחזור. ולמה סמכנו על מנין זה. שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתיים עשרה שנה פשוטות ושבע מעוברות ושעותיהן וחלקיהן ותשליך כל אלף ושמונים חלקים שעה. וכל ארבע ועשרים שעות יום. ותוסיף למנין הימים תמצא הכל תשע עשרה שנה משני החמה שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה וששים יום ושש שעות בשוה. ולא ישאר ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים. סימן להם אתפ"ה:

יא נמצא במחזור שהוא כזה החדשים כולם חדשי הלבנה והשנים שני החמה. והשבע שנים המעוברות שבכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה. הם שנה שלישית מן המחזור וששית ושמינית ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת שבע עשרה ושנת י"ט. סימן להם גוי"ח י"א י"ד י"ז י"ט:

יב כשתקבץ שארית כל שנה משתיים עשרה שנה הפשוטות שהיא ד"ח תתע"ו. ושארית כל שנה משבע שנים המעוברות שהיא הכ"א תקפ"ט. ותשליך הכל שבעה שבעה ישאר שני ימים ושש עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים. סימן להם בי"ו תקצ"ה. וזה הוא שארית המחזור:

יג כשיהיה לך ידוע מולד תחלת מחזור ותוסיף עליו בי"ו תקצ"ה. יצא לך תחלת המחזור שאחריו. וכן מולד כל מחזור ומחזור עד סוף העולם. וכבר אמרנו שמולד תחלת המחזור הראשון היה לבהר"ד. ומולד השנה הוא מולד תשרי של אותה השנה:

יד ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה ושנה שתרצה ומולד כל חדש וחדש שתרצה. משנים שעברו או משנים שעתידים לבא. כיצד תקח שני יצירה שעברו וגמרו ותעשה אותם מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה שנה עד

תשרי של אותה השנה. ותדע מנין המחזורין שעברו ומנין השנים שעברו ממחזור שעדיין לא נשלם. ותקח לכל מחזור ומחזור ביי"ו תקצ"ח. ולכל שנה ושנה פשוטה משני המחזור שלא נשלם ד"ח תתע"ו. ולכל שנה מעוברת הכ"א תקפ"ט. ותקבץ הכל ותשליך החלקים שעות. ותשליך השעות ימים. והימים תשליכם שבעה שבעה. והנשאר מן הימים ומן השעות והחלקים הוא מולד שנה הבאה שתראה לידע מולדה:

טו מולד השנה שיצא בחשבון זה הוא מולד ראש חדש תשרי. וכשתוסיף עליו אי"ב תשצ"ג יצא מולד מרחשון. וכשתוסיף על מרחשון אי"ב תשצ"ג יצא מולד כסליו. וכן לכל חדש וחדש זה אחר זה עד סוף העולם:

הלכות קדוש החדש - פרק שביעי

א אין קובעין לעולם ראש חדש תשרי לפי חשבון זה לא באחד בשבת: ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת. וסימן להם אד"ו. אלא כשיהיה מולד תשרי באחד משלשה. ימים האלו קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד הרי שהיה המולד באחד בשבת קובעין ראש חדש תשרי יום שני. ואם היה המולד ברביעי קובעין ראש חדש יום חמישי. ואם היה המולד בששי קובעין ראש חדש בשביעי:

ב וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי היום קובעין ראש חדש ביום שלאחריו. כיצד הרי שהיה המולד ביום שני בשש שעות ביום או יתר על שש שעות קובעין ראש חדש בשלישי. ואם יהיה המולד קודם חצי היום אפילו בחלק אחד קובעין ראש החדש באותו יום המולד עצמו. והוא שלא יהיה אותו היום מימי אד"ו:

ג כשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות וידחה ליום שלאחריו. אם יהיה יום שלאחריו מימי אד"ו הרי זה נדחה לשלאחריו ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי מיום המולד. כיצד הרי שיהיה המולד בשבת בחצות סימן זי"ח קובעין ראש החדש בשנה שמולדה כזה בשני בשבת. וכן אם היה המולד בשלישי בחצות או אחר חצות קובעין ראש החדש בחמישי בשבת:

ד מולד תשרי שיצא בחשבון זה בליל שלישי בתשע שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית סימנה ג"ט ר"ד. או יותר על זה. אם היתה שנה פשוטה דוחין את ראש החדש ואין קובעים אותו בשלישי בשנה זו אלא בחמישי בשבת:

ה וכן אם יצא מולד תשרי ביום שני בשלש שעות ביום ותקפ"ט חלקים משעה רביעית. סימנה בט"ו תקפ"ט. או יתר על כן. אם היתה אותה השנה מוצאי המעוברת שהיתה השנה הסמוכה לה שעברה מעוברת. אין קובעין ראש החדש בשני בשנה זו אלא בשלישי :

ו היה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שתדחה לחמישי פחות חלק אחד. כגון שיצא סימנה ג"ט ר"ג או פחות מזה. קובעין אותה בשלישי. וכן אם היה מולד מוצאי העיבור ביום שני פחות חלק. כגון שהיה סימנה בט"ו תקפ"ח או פחות מזה. קובעין אותה בשני. נמצא דרך קביעת ראש חדש תשרי לפי חשבון זה כך הוא. תחשוב ותדע המולד באי זה יום יהיה ובכמה שעות מן היום או מן הלילה ובכמה חלקים מן השעה. ויום המולד הוא יום הקביעה לעולם. אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי או בערב שבת. או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות. או אם היה בר"ד חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יותר על זה והיתה שנה פשוטה. או שהיה המולד בתקפ"ט חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר המעוברת. שאם יארע באחד מארבעה דברים האלו אין קובעין ביום המולד אלא ביום שלאחריו או שלאחר אחריו כדרך שביארנו :

ז ומפני מה אין קובעין בחשבון זה בימי אד"ו. לפי שהחשבון הזה הוא לקיבוץ הירח והשמש בהלכה האמצעי לא במקום האמיתי כמו שהודענו. לפיכך עשו יום קביעה ויום דחייה כדי לפגוע ביום קיבוץ האמיתי. כיצד בשלישי קובעין ברביעי דוחין. בחמישי קובעין בששי דוחין. בשבת קובעין אחד בשבת דוחין. בשני קובעין :

ח ועיקר שאר הארבע דחיות אלו הוא זה העיקר שאמרנו שהחשבון הזה במהלך אמצעי. וראה לדבר שהמולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי פעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי ולא בליל ששי מכלל שלא נתקבצו השמש והירח קבוץ אמיתי אלא בחמישי :

הלכות קדוש החדש - פרק שמיני

א חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה ותשצ"ג חלקים כמו שביארנו. ואי אפשר לומר שראש החדש יהיה במקצת היום עד שיהיה מקצת היום מחדש שעבר ומקצתו מהבא. שנאמר **(במדבר יא-כ)** "עד חדש ימים" מפי השמועה למדו שימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות :

ב לפיכך עושין חדשי הלבנה מהן חדש חסר ומהם חדש מלא. חדש חסר תשעה ועשרים יום בלבד ואע"פ שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות. וחדש מלא משלשים יום ואף על פי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות. כדי שלא לחשב שעות בחדש אלא ימים שלמים :

ג אילו היה חדשה של לבנה תשעה ועשרים יום ומחצה בלבד היו כל השנים חדש מלא וחדש חסר. ויהיו ימי שנת הלבנה שני"ד, ששה חדשים חסרים וששה חדשים מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חדש וחדש יותר על חצי היום יתקבץ מהן שעות וימים. עד שיהיו מקצת השנים חדשים חסרים יותר על המלאים ובמקצת השנים חדשים מלאים יותר על החסרים :

ד יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חדש בחשבון זה. אם היה החדש שעבר חסר יהיה יום שלשים ראש חדש הבא. ואם יהיה החדש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חדש הואיל ומקצתו ראש חדש. ויהיה תשלום החדש המלא שעבר. ויהיה יום אחד ושלשים ראש חדש הבא וממנו הוא המנין. והוא יום הקביעה. ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה חדש אחד יום אחד בלבד וחדש אחד שני ימים :

ה סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא. תשרי לעולם מלא. וטבת לעולם חסר. ומטבת ואילך אחד מלא ואחד חסר על הסדר. כיצד טבת חסר שבט מלא. אדר חסר ניסן מלא. אייר חסר סיון מלא. תמוז חסר אב מלא. אלול חסר. ובשנה המעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר :

ו נשארו שני החדשים שהן מרחשון וכסליו. פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסליו מלא. ושנה שיהיה בה שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים. ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו חסרים נקראו חדשיה חסרין. ושנה שיהיה בה מרחשון חסר וכסליו מלא נקראו חדשיה כסדרן :

ז דרך ידיעת השנה אם חדשיה מלאים או חסרין או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא. תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתראה לידע סדור חדשיה כמו שביארנו בפרק שביעי. ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו. אם תמצא ביניהן שני ימים יהיו חדשי השנה חסרין. ואם תמצא ביניהם שלשה ימים יהיו כסדרן. ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים יהיו חדשי השנה שלמים :

ח במה דברים אמורים כשהיתה השנה שתראה לידע סדור חדשיה פשוטה. אבל אם היתה מעוברת. אם תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים יהיו חדשי אותה שנה המעוברת

חסרים. ואם תמצא ביניהם חמשה ימים יהיו כסדרן. ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שלמים :

ט כיצד הרי שרצינו לידע סידור חדשי שנה זו. והיה ראש השנה בחמישי והיא פשוטה וראש השנה שלאחריה בשני בשבת. נמצא ביניהן שלשה ימים. ידענו ששנה זו חדשיה כסדרן. ואילו היה ראש השנה שלאחריה בשלישי היו חדשי השנה זו שלמים. ואילו היה ראש השנה בשבת ובשנה שלאחריה בשלישי בשבת היו חדשי שנה זו חסרין. ועל דרך זו תחשב לשנה המעוברת כמו שביארנו :

י יש שם סימנין שתסמוך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סידור חדשי השנה והן בנויין על עיקרי זה החשבון והקביעות והדחיות שביארנו דרכם. ואלו הן. כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי תהיה לעולם כסדרן לפי חשבון זה. בין פשוטה בין מעוברת. ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן לעולם בין בפשוטה בין במעוברת. ואם יהיה ראש השנה בחמישי. אם פשוטה היא אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה. ואם מעוברת היא אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרן לפי חשבון זה :

הלכות קדוש החדש - פרק תשיעי

א שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות. ויש מהן שאומרים שהוא פחות מרביע היום. וכן חכמי יון ופרס יש ביניהן מחלוקת בדבר זה :

ב מי שהוא אומר שהיא שס"ה יום ורביע יום. ישאר מכל מחזור של תשע עשרה שנה שעה אחת ותפ"ה חלקים כמו שאמרנו. ויהיה בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי שעה. ומשתדע תקופה אחת באי זה יום באיזו שעה היא תתחיל למנות ממנה לתקופה השניה שאחריה ומן השניה לשלישית עד סוף העולם :

ג תקופת ניסן היא השעה והחלק שתכנס בו השמש בראש מזל טלה. ותקופת תמוז היות השמש בראש מזל סרטן. ותקופת תשרי היות השמש בראש מזל מאזנים. ותקופת טבת היות השמש בראש מזל גדי. ותקופת ניסן היתה בשנה הראשונה של יצירה לפי חשבון זה קודם מולד ניסן בשבעה ימים ותשע שעות ותרמ"ב חלקים, סימנה ז"ט תרמ"ב :

ד דרך חשבון התקופה כך היא. תדע תחלה כמה מחזורין שלמים משנת היצירה עד המחזור שתמצא. וקח לכל מחזור מהן שעה אחת ותפ"ה

חלקים. קבץ כל החלקים שעות וכל השעות ימים ותגרע מן הכל שבעה ימים ותשע שעות ותרמ"ב חלקים, והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור. יצא לך באי זו שעה ובכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של אותה השנה מן המחזור. וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע שעות ומחצה לכל תקופה ותקופה. ואם תרצה לידע תקופת ניסן של שנה זו שהיא שנת כך וכך במחזור שאתה עומד בו. קח לכל המחזורין השלמים שעה ותפ"ה לכל מחזור. ולכל השנים הגמורות ששלמו מן המחזור עשרה ימים וכ"א שעות ור"ד חלקים לכל שנה וקבץ הכל. ותגרע ממנו ז' ימים וט' שעות ותרמ"ב חלקים. והשאר תשליכם חדשי הלבנה כ"ט יום וי"ב שעות וז' מאות וצ"ג חלקים. והנשאר פחות מחדש הלבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה. ותדע זמן תקופת ניסן של אותה השנה בכמה יום בחדש היא ובכמה שעה. תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם אלא או בתחלת הלילה או בחצי הלילה או בתחלת היום או בחצי היום. ותקופת תמוז לעולם אינה אלא או בז' שעות ומחצה או בשעה אחת ומחצה בין ביום בין בלילה. ותקופת תשרי לעולם אינה אלא בט' שעות או בג' שעות בין ביום בין בלילה. ותקופת טבת לעולם אינה אלא או ב"י שעות ומחצה או בארבע שעות ומחצה בין ביום בין בלילה. אם תרצה לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה תהיה התקופה. קח שנים גמורות שעברו משנת היצירה עד שנה שתראה והשלך הכל כ"ח כ"ח והנשאר יותר מכ"ח קח לכל שנה יום אחד ו' שעות. וקבץ הכל והוסיף עליו ג' והשלך הכל ז' ז'. והנשאר מן הימים ומן השעות תתחיל למנות מתחלת ליל אחד בשבת ולאשר יגיע החשבון בו תהיה תקופת ניסן. ולמה מוסיפין שלשה לפי שתקופה ראשונה של שנת יצירה היתה בתחלת ליל רביעי:

ה כיצד הרי שרצינו לידע תקופת ניסן של שנת תשע מאות ל' וארבעת אלפים ליצירה. כשתשליך הכל כ"ח כ"ח תשאר שנה אחת. תקח לה יום אחד ושש שעות ותוסיף עליו ג' נמצאת תקופת ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה הרי תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום ה'. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה תהיה תקופת תשרי בט' שעות מיום ה'. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה תהיה תקופת טבת בד' שעות ומחצה מליל ז'. וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה תהיה תקופת ניסן הבאה בתחלת יום ו'. ועל דרך זו עד סוף העולם תקופה אחר תקופה:

ו אם תרצה לידע בכמה יום בחדש תהיה תקופת ניסן של שנה זו. תדע תחלה באי זה יום מימי השבוע תהיה ובאי זה יום יקבעו ניסן של שנה זו וכמה שנים גמורות עברו מן המחזור. ותקח לכל שנה אחד עשר יום ותוסיף על סכום הימים ז' ימים בזמנים אלו. והשלך הכל ל' ל' והנשאר פחות מל' תתחיל למנותו מראש חדש ניסן. אם יגיע ליום התקופה מוטב ואם לאו הוסיף יום או שני ימים או ג' ימים על המנין עד שיגיע ליום

התקופה. ואם תהיה השנה מעוברת תתחיל למנות מראש חדש אדר שני וליום שיגיע החשבון באותו היום מן החדש תהיה התקופה :

ז כיצד הרי שרצינו לידע בכמה בחדש תהיה תקופת ניסן של שנת תתק"ל. שהיא שנה תשיעית ממחזור ר"ס. מצאנו ראש חדש ניסן נקבע בה בחמישי ותקופת ניסן בחמישי. ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור יהיו השנים הגמורות שמנה. כשתקח לכל שנה מהן י"א יום יהיו כל הימים פ"ח. תוסיף ז' הרי הכל צ"ה. תשליך הכל ל' ל' נשארו. ה' ימים. כשתתחיל למנות ה' ימים מראש חדש ניסן שהיה בחמישי יגיע החשבון ליום שני. וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי. לפיכך תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי שהוא יום התקופה. נמצאת תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחדש ניסן. ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה ושנה :

ח זה שאמרנו תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום התקופה. לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד או ב' או ג'. ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה ימים. ואם מצאת שאתה צריך להוסיף יום על זה תדע שטעית בחשבון ותחזור ותחשוב בדקדוק :

הלכות קדוש החדש - פרק עשירי

א שנת החמה למי שהוא אומר שהוא פחות מרביע מחכמי ישראל. יש מי שאומר שסי"ה יום וחמש שעות ותתקצ"ז חלקים ומ"ח רגע. והרגע אחד מעיו בחלק. ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה על שנת הלבנה י' ימים וכ"א שעה וקכ"א חלק ומ"ח רגע. סימן להן יכ"א קכ"א מ"ח. ולא תמצא תוספת במחזור של י"ט שנה כלל אלא בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה עם שני הלבנה הפשוטות והמעוברות :

ב בין כל תקופה ותקופה לפי חשבון זה צ"א יום וז' שעות ותקיי"ט חלקים ול"א רגע. סימן להם צ"א ת"ק י"ט ל"א. וכשתדע תקופה מן התקופות אימתי היתה. תחשוב מאותו רגע מנין זה ותדע תקופה שאחריה על הדרך שביארנו בתקופת השנה שהיא רביע :

ג תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה של יצירה קודם מולד ניסן בט' שעות ותרמ"ב חלקים. סימן להם ט' תרמ"ב. וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור קודם מולד ניסן בט' שעות ותרמ"ב חלקים :

ד כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור. תחשוב ממנה צ"א יום וז' שעות ותקייט חלקים ול"א רגע לכל תקופה ותקופה עד סוף המחזור :

ה אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון זה. תדע תחילה שנים גמורות שעברו מן המחזור. ותקח לכל שנה מהן תוספת. והיא יכ"א קכ"א מ"ח. וקבץ כל הרגעים חלקים וכל החלקים שעות וכל השעות ימים כדרך שתחשוב במולדות. ותגרע מן הכל ט' שעות ותרמ"ב חלקים. והנשאר תשליך חדשי לבנה. והנשאר שאין בו חדש לבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה שנה. וברגע שיגיע המנין בו תהיה תקופת ניסן של אותה שנה :

ו ונראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עיבור השנה בעת שבין דין הגדול מצוי. שהיו מעברין מפני הזמן או מפני הצורך. לפי שחשבון זה הוא האמת יותר מן הראשון. והוא קרוב מן הדברים שנתבארו באיצטגנינות יותר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שס"ה יום ורביע יום :

ז וחשבון שתי תקופות האלו שביארנו דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך השמש האמצעי לא במקומה האמיתי. אבל במקום השמש האמיתי תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו בכמו שני ימים קודם שתי התקופות שיוצאין בחשבון זה. בין בחשבון מי שחשב רביע יום גמור בין למי שמחשב לפחות מרביע יום :

הלכות קדוש החדש - פרק אחד עשר

א לפי שאמרנו בהלכות אלו שבית דין היו מחשבין בדקדוק ויודעים אם יראה הירח או לא יראה. ידענו שכל מי שרוחו נכונה ולבו תאב לדברי החכמות ולעמוד על הסודות יתאוה לידע אותן הדרכים שמחשבין בהם עד שידע אדם אם יראה הירח בליל זה או לא יראה :

ב ודרכי החשבון יש בהן מחלוקות גדולות בין חכמי הגוים הקדמונים שחקרו על חשבון התקופות והגימטריאות. ואנשים חכמים גדולים נשתבשו בהן ונתעלמו מהן דברים ונולדו להן ספיקות. ויש מי שדקדק הרבה ולא פגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח אלא צלל במים אדירים והעלה חרם בידו :

ג ולפי אורך הימים ורוב הבדיקות והחקירות נודעו למקצת החכמים דרכי תשבון זה. ועוד שיש לנו בעיקרים אלו קבלות מפי החכמים וראיות שלא נכתבו בספרים הידועים לכל. ומפני כל אלו הדברים כשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה כדי שיהיה נכון למי שמלאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשות אותה:

ד ואל יהיו דרכים אלו קלים בעיניך מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה. שאלו הדרכים דרכים רחוקים ועמוקים הן. והוא סוד העיבור שהיו החכמים הגדולים יודעים אותו ואין מוסרין אותו לכל אדם אלא לסמוכים נבונים. אבל זה החשבון בזמן הזה שאין בית דין לקבוע על פי הראיה שאנו מחשבין בו היום אפילו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה וארבעה ימים:

ה שמא יתבונן חכם מחכמי האומות או מחכמי ישראל שלמדו חכמת יון בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראיית הירח ויראה קירוב מעט במקצת הדרכים. ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו דבר זה ולא ידענו שיש באותו הדרך קירוב. אל יעלה זה על דעתו אלא כל דבר שלא דקדקנו בו מפני שידענו בעיקר הגימטריאות בראיות ברורות שאין דבר זה מפסיד בדיעת הראיה ואין חוששין לו. לפיכך לא דקדקנו בו:

ו וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך. בכוונה עשינו זה לפי שיש כנגדו יתרון בדרך אחרת עד שיצא הדבר לאמיתו בדרכים קרובים בלא חשבון ארוך. כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדברים אלו ברוב החשבונות שאין מועילין בראיית הירח:

ז העיקרים שצריך אדם לידע תחלה לכל חשבונות האיציטגנינות. בין לדרכי חשבון הראיה בין לשאר דברים, אלו הן. הגלגל מוחלק בש"ס מעלות. כל מזל ומזל שלשים מעלות. ומתחיל מתחילת מזל טלה. וכל מעלה ומעלה ס' חלקים. וכל חלק וחלק ס' שניות. וכל שניה ושניה ששים שלישיות. וכן תדקדק החשבון ותחלק כל זמן שתמצא:

ח לפיכך אם יצא לך בחשבון שכוכב פלוני מקומו בגלגל בעי מעלות ול' חלקים ומי שניות. תדע שכוכב זה הוא מזל תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה. לפי שמזל טלה ל' מעלות ומזל שור ל' מעלות נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל תאומים ומי שניות מחצי המעלה האחרון:

ט וכן אם יצא מקומו בגלגל בש"כ מעלות. תדע שכוכב זה במזל דלי בכי מעלות בו. ועל דרך זו בכל המניינות. וסדר המזלות כך הוא. טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזניים עקרב קשת גדי דלי דגים:

י החשבונות כולם כשתקבץ שארית לשארית או כשתוסיף מנין על מנין. תקבץ כל מין עם מינו. השניות עם השניות והחלקים עם החלקים

והמעלות עם המעלות. וכל זמן שיתקבץ מן השניות ס' תשים חלק אחד ותוסיף על החלקים. וכל שיתקבץ מן החלקים ס' תשים אותו מעלה ותוסיף אותה על המעלות. וכשתקבץ המעלות תשליך אותן ש"ס והנשאר מש"ס ולמטה הוא שתופסין אותו לחשבון :

יא בכל החשבונות כולן כשתרצה לגרוע מנין ממנין. אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו אפילו בחלק אחד תוסיף על זה שגורעין ממנו ש"ס מעלות כדי שיהא אפשר לגרוע זה המנין ממנו :

יב כיצד הרי שהצריך החשבון לגרוע מאתים מעלות וני' חלקים ומי' שניות. סימן רנ"ס. מק' מעלות וכ' חלקים ולי' שניות. סימן קכ"ל. תוסיף על הק' ש"ס יהיו המעלות ת"ס ותתחיל לגרוע השניות מן השניות תבא לגרוע ארבעים משלשים אי אפשר תרים חלק אחד מן העשרים חלקים ותעשה אותו ששים שניות ותוסיף על השלשים ונמצאו השניות תשעים. תגרע מהם המי' ישאר חמשים שניות. ותחזור לגרוע חמשים חלקים מי"ט חלקים שכבר הרימות מהם חלק אחד ועשיתו שניות. ואי אפשר לגרוע חמשים מתשעה עשר. לפיכך תרים מעלה אחת מן המעלות ותעשה אותה ששים חלקים ותוסיף על התשעה עשר ונמצאו החלקים ע"ט. תגרע מהן החמשים ישאר תשעה ועשרים חלקים. ותחזור לגרוע המאתים מעלות מן ארבע מאות וני"ט מעלות שכבר הרימות מעלה אחת ועשית חלקים. ישאר מאתים ותשע וחמשים מעלות ונמצא השאר סימן רנ"ט כי"ט נ'. ועל דרך זו בכל גרעון וגרעון השמש והירח :

יג וכן שאר השבעה כוכבים מהלך כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו מהלך שוה. אין בו לא קלות ולא כבדות אלא כמו מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום ויום. וגלגל של כל אחד מהם אע"פ שהוא מקיף את העולם אין הארץ באמצעו :

יד לפיכך אם תערוך מהלך כל אחד מהן לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו שהוא גלגל המזלות. ישתנה הלכו ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר :

טו המהלך השוה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו הוא הנקרא אמצע המהלך. והמהלך שיהיה בגלגל המזלות שהוא פעמים יותר ופעמים חסר הוא המהלך האמיתי. ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמיתי :

טז כבר אמרנו שאלו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו אינן אלא לחשבון ראיית הירח בלבד. לפיכך עשינו העיקר שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה מתחילת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחדש ניסן משנה זו שהיא שנת י"ז ממחזור ר"ס. שהיא שנת תתקל"ח וארבעת אלפים

ליצירה. שהיא שנת תפ"ט ואלף לשטרות. שהיא שנת ק"ט ואלף לחרבן בית שני. וזו היא שאנו קוראים אותה שנת העיקר בחשבון זה :

יז ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל כמו שביארנו. עשינו כל דרכי חשבון הזה בנויים על עיר ירושלים ולשאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה או שבעה ימים שבהן רואין את הירח תמיד ובאים ומעידים בבית דין. ומקום זה הוא נוטה מתחת הקו השווה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית בכמו ל"ב מעלות עד ל"ה ועד כ"ט. וכן הוא נוטה מאמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו כ"ד מעלות עד כ"ז ועד כ"א :

הלכות קידוש החדש - פרק שנים עשר

א מהלך השמש האמצעי ביום אחד שהוא כ"ד שעות נ"ט חלקים ושמנה שניות. סימנם כ"ד נט"ח. נמצא מהלכה בעשרה ימים תשע מעלות ונ"א חלקים וכ"ג שניות. סימנם טנ"א כ"ג. ונמצא מהלכה במאה יום צ"ח מעלות ושלושה ושלשים חלקים ונ"ג שניות, סימנם צ"ח ל"ג נ"ג. ונמצא שארית מהלכה באלף יום אחר שתשליך כל ש"ס מעלות כמו שביארנו. רס"ה מעלות ול"ח חלקים וג' שניות. סימנם רס"ה לח"ן. ונמצא שארית מהלכה בעשרת אלפים יום. קל"ו מעלות וכ"ח חלקים וכ' שניות. סימנם קל"ו כ"ח כ'. ועל הדרך הזה תכפול ותוציא מהלכה לכל מנין שתרצה. וכן אם תרצה לעשות סימנין ידועים אצלך למהלכה לשני ימים ולשלושה ולארבעה עד עשרה תעשה. וכן אם תרצה להיות לך סימנין ידועים מוכנין למהלכה לכ' יום ולל' ולמ' עד מאה תעשה. ודבר גלוי הוא וידוע מאחר שידעת מהלך יום אחד. וראוי הוא להיות מוכן וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לכ"ט יום ולשנ"ד יום שהן ימי שנת הלבנה בזמן שחדשיה כסדרן. והיא הנקראת שנה סדורה. שבזמן שיהיו לך אמצעיות אלו מוכנין יהיה החשבון הזה קל עליך לראיית החדש. לפי שכ"ט יום גמורים מליל הראיה עד ליל הראיה של חדש הבא וכן בכל חדש וחדש אין פחות מכ"ט יום לא יותר. שאין חפצנו בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד. וכן מליל הראיה של חדש זה עד ליל הראיה לאותו החדש לשנה הבאה שנה סדורה או שנה ויום אחד. וכן בכל שנה ושנה. ומהלך השמש האמצעי לכ"ט יום כ"ח מעלות ול"ה חלקים ושניה אחת. סימנן כ"ח ל"ה א'. ומהלכה לשנה סדורה שמ"ח מעלות ונ"ה חלקים וט"ו שניות סימנן שמ"ח נ"ה ט"ו :

ב נקודה אחת יש בגלגל השמש וכן בשאר גלגלי השבעה כוכבים. בעת שיהיה הכוכב בה יהיה גבוה מעל הארץ כל מאורו. ואותה הנקודה של גלגל השמש ושאר הכוכבים חוץ מן הירח סובבת בשוה. ומהלכה בכל

שבעים שנה בקירוב מעלה אחת. ונקודה זו היא הנקראת גובה השמש. מהלכו בכל עשרה ימים שניה אחת וחצי שניה שהיא ל' שלישיות. נמצא מהלכו בק' יום ט"ו שניות. ומהלכו באלף יום שני חלקים ושלשים שניות. ומהלכו בעשרת אלפים יום כ"ה חלקים. ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום ארבע שניות ועוד. ומהלכו בשנה סדורה נ"ג שניות. כבר אמרנו שהעיקר שממנו התחלת חשבון זה הוא מתחלת ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת תתקל"ח וארבעת אלפים ליצירה. ומקום השמש במהלכה האמצעי היה בעיקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ול"ב שניות ממזל טלה. סימנן ז"ג ל"ב. ומקום גובה השמש היה בעיקר זה בכ"ו מעלות מ"ה חלקים ושמנה שניות ממזל תאומים. סימנם כ"ו מ"ה ח'. כשתרצה לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל זמן שתרצה. תקח מנין הימים שמתחלת יום העיקר עד היום שתרצה. ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן הסימנין שהודענו. והוסיף הכל על העיקר ותקבץ כל מין עם מינו. והיוצא הוא מקום השמש במהלכה האמצעי לאותו היום. כיצד הרי שרצינו לידע מקום השמש האמצעי בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה עשר לחדש תמוז משנה זו שהיא שנת העיקר. מצאנו מנין הימים מיום העיקר עד תחלת היום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש בו מאה יום. לקחנו אמצע מהלכה לק' יום שהוא צ"ח ל"ג נ"ג והוספנו על העיקר שהוא ז"ג ל"ב. יצא מן החשבון מאה וחמש מעלות ול"ז חלקים וכ"ה שניות. סימנן ק"ה ל"ז כ"ה. ונמצא מקומה במהלך אמצעי בתחלת ליל זה במזל סרטן בט"ו מעלות בו ול"ז חלקים ממעלה ט"ז. והאמצעי שיצא בחשבון זה פעמים יהיה בתחלת הלילה בשוה. או קודם שקיעת החמה בשעה. או אחר שקיעת החמה בשעה. ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה. שהרי אנו משלימים קירוב זה כשנחשוב לאמצע הירח. ועל הדרך הזאת תעשה תמיד לכל עת שתרצה ואפילו אחר אלף שנים. שתקבץ כל השארית ותוסיף על העיקר יצא לך המקום האמצעי. וכן תעשה באמצע הירח ובאמצע כל כוכב וכוכב. מאחר שתדע מהלכו ביום אחד כמה הוא ותדע העיקר שממנו תתחיל. ותקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתרצה ותוסיף על העיקר ויצא לך מקומו במהלך אמצעי. וכן תעשה בגובה השמש תוסיף מהלכו באותם הימים או השנים על העיקר יצא לך מקום גובה השמש לאותו היום שתרצה. וכן אם תרצה לעשות עיקר אחר שתתחיל ממנו חוץ מעיקר זה שהתחלנו ממנו בשנה זו. כדי שיהיה אותו עיקר בתחלת שנת מחזור ידוע. או בתחלת מאה מן המאות. הרשות בידך. ואם תרצה להיות העיקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קודם עיקר זה לאחר כמה שנים מעיקר זה הדרך ידועה. כיצד היא הדרך. כבר ידעת מהלך השמש לשנה סדורה ומהלכה לכ"ט יום ומהלכה ליום אחד. ודבר ידוע שהשנה שחדשיה שלמים היא יתרה על הסדורה יום אחד. והשנה שחדשיה חסרין היא חסרה מן הסדורה יום אחד. והשנה המעוברת אם יהיו חדשיה כסדרן תהיה יתרה על השנה הסדורה שלשים יום. ואם יהיו חדשיה שלמים היא יתרה על הסדורה ל"א יום. ואם יהיו חדשיה חסרין היא יתרה על הסדורה כ"ט יום. ומאחר שכל הדברים האלו ידועים תוציא מהלך אמצע השמש לכל

ה היה המסלול יותר על ק"פ מעלות. תגרע אותו מש"ס מעלות ותדע מנתו. כיצד הרי שהיה המסלול ר' מעלות. תגרע אותו מש"ס תשאר ק"ס מעלות. וכבר הודענו שמנת ק"ס מעלות מ"ב חלקים. וכן מנת המאתים מ"ב חלקים:

ו וכן אם היה המסלול ש' מעלות. תגרע אותו מש"מ ישאר ס'. וכבר ידעת שמנת ס' מעלות מעלה אחת ומ"א חלקים. וכן היא מנת הש' מעלות. ועל דרך זו בכל מנין ומנין:

ז הרי שהיה המסלול ס"ה מעלות. וכבר ידענו שמנת הששים היא מעלה אחת ומ"א חלקים. ומנת הע' היא מעלה אחת ונ"א חלקים. נמצא בין שתי המנות י' חלקים. ולפי חשבון המעלות יהיה לכל מעלה חלק אחד. ויהיה מנת המסלול שהוא ס"ה מעלה אחת ומ"ו חלקים:

ח וכן אילו היה המסלול ס"ז היתה מנתו מעלה אחת ומ"ח חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל מסלול שיהיה במניינו אחדים עם העשרות. בין בחשבון השמש בין בחשבון הירח:

ט כיצד הרי שרצינו לידע מקום השמש האמתי בתחלת ליל השבת י"ד יום לחדש תמוז משנה זו. תוציא אמצע השמש תחלה לעת הזאת. וסימנו ק"ה ל"ז כ"ח כמו שביארנו. ותוציא מקום גובה השמש לעת הזאת. יצא לך סימנו פ"ו מ"ה כ"ג. ותגרע מקום הגובה מן האמצעי. יצא לך המסלול י"ח מעלות ונ"ב חלקים ושתי שניות. סימנם י"ח נ"ב ב'. ואל תקפיד בכל מסלול על החלקים אלא אם יהיו פחות משלשים אל תפנה אליהם. ואם היו שלשים או יותר תחשב אותם מעלה אחת ותוסיף אותה על מנין מעלות המסלול. לפיכך יהיה מסלול זה י"ט מעלות ותהיה מנתו על הדרך שביארנו ל"ח חלקים:

י ולפי שהמסלול הזה היה פחות מק"פ. תגרע המנה שהיא ל"ח חלקים מאמצע השמש ישאר ק"ד מעלות ונ"ט חלקים וכ"ה שניות. סימנם ק"ד נ"ט כ"ה. ונמצא מקום השמש האמיתי בתחלת ליל זה במזל סרטן בט"ו מעלות בו פחות ל"ה שניות. ואל תפנה אל השניות כלל לא במקום השמש ולא במקום הירח ולא בשאר חשבונות הראיה. אלא חקור על החלקים בלבד. ואם יהיו השניות קרוב לשלשים עשה אותם חלק אחד והוסיפו על החלקים:

יא ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתרצה. תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתרצה. בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו. בין תקופות שעברו משנים קדמוניות:

הלכות קידוש החדש - פרק ארבעה עשר

א הירח שני מהלכים אמצעיים יש לו. הירח עצמו מסבב בגלגל קטן שאינו מקיף את העולם כולו. ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא אמצעי המסלול. והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול המקיף את העולם. ובמהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם הוא הנקרא אמצע הירח. מהלך אמצע הירח ביום אחד י"ג מעלות וי' חלקים ולי"ח שניות. סימנם י"ג יל"ה:

ב נמצא מהלכו בעשרה ימים קל"א מעלות ומ"ה חלקים וחמשים שניות. סימנם קל"א מה"י. ונמצא שארית מהלכו בק' יום רל"ז מעלות ולי"ח חלקים וכ"ג שניות. סימנם רל"ז לי"ח כ"ג. ונמצאת שארית מהלכו באלף יום רי"ו מעלות וכ"ג חלקים ונ' שניות. סימנם רי"ו כג"ן. ונמצא שארית מהלכו ב"י אלפים יום ג' מעלות ונ"ח חלקים וכ' שניות. סימנם ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בכ"ט יום כ"ב מעלות וששה חלקים ונ"ו שניות. סימנם כ"ב ונ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה שמ"ד מעלות וכ"ו חלקים ומ"ג שניות. סימן להם שד"ם כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תכפול לכל מנין ימים או שנים שתמצא:

ג ומהלך אמצע המסלול ביום אחד י"ג מעלות ושלושה חלקים ונ"ד שניות. סימנם י"ג גנ"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים ק"ל מעלות ל"ט חלקים בלא שניות. סימנם ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו במאה יום רכ"ו מעלות וכ"ט חלקים ונ"ג שניות. סימנם רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום ק"ד מעלות ונ"ח חלקים וחמשים שניות. סימנם ק"ד נח"ן. ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום שכ"ט מעלות ומ"ח חלקים ועשרים שניות. סימנם שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית מהלכו בכ"ט יום י"ח מעלות ונ"ג חלקים וד' שניות. סימנם י"ח נג"ד:

ד ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה ש"ה מעלות וי"ג שניות בלא חלקים. סימנם ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת ליל חמישי שהוא העיקר לחשבונות אלו במזל שור מעלה אחת וי"ד חלקים ומ"ג שניות. סימנם א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול היה בעיקר. זה פ"ד מעלות וכ"ח חלקים ומ"ב שניות. סימנם פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח והאמצע שהוא העיקר שעליו תוסיף. תדע מקום אמצע הירח בכל יום שתמצא על דרך שעשית באמצע השמש. ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתמצא התבונן בשמש ודע באי זה מזל הוא:

ה אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה. תניח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים. תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה. תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם

תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה תוסיף על אמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזניים. הנח אמצע הירח כמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזניים עד תחלת מזל קשת. תגרע מאמצע הירח ט"ו חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי. תגרע מאמצע הירח ל' חלקים. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים. תגרע מאמצע הירח ט"ו חלקים :

ו ומה שיהיה האמצע אתר. שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא. הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה באותו הזמן שתוציא האמצע לו. וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת הראיה :

הלכות קידוש החדש - פרק חמשה עשר

א אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום שתרצה. תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראייה לאותו הלילה שתרצה. וכן תוציא אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת. ותגרע אמצע השמש מאמצע הירח. והנשאר תכפול אותו. וזהו הנקרא מרחק הכפול :

ב וכבר הודענו שלא באנו בכל אלו החשבונות שעשינו בפרקים אלו אלא לדעת ראיית הירח. ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הכפול בליל הראייה שיראה בה הירח אלא מחמש מעלות עד ס"ב מעלות. ואי אפשר שיוסיף על זה ולא יגרע ממנו :

ג והואיל והדבר כן. התבונן במרחק זה הכפול. אם יהיה המרחק הכפול חמש מעלות או קרוב לחמש אין חוששין לתוספת ולא תוסיף כלום. ואם יהיה הכפול חק הכפול משש מעלות עד אחד עשר מעלות תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת. ואם יהיה מרחק הכפול משתים עשר מעלות עד י"ח מעלות תוסיף על אמצע המסלול שתי מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מיי"ט מעלות עד כ"ד מעלות תוסיף על אמצע המסלול שלש מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מכ"ה מעלות עד ל"א מעלות תוסיף על אמצע המסלול ד' מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מל"ב מעלות עד ל"ח מעלות תוסיף על אמצע המסלול ה' מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מל"ט מעלות עד מ"ה מעלות תוסיף על אמצע המסלול שש מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול ממ"ו מעלות עד נ"א מעלות תוסיף על אמצע המסלול שבע מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מנ"ב מעלות עד נ"ט מעלות תוסיף על אמצע המסלול ח' מעלות. ואם יהיה המרחק הכפול מנ"ט מעלות עד ס"ג מעלות תוסיף על אמצע המסלול ט' מעלות. ומה

שיהיה אמצע המסלול אחר שתוסיף עליו מעלות אלו הוא הנקרא מסלול הנכון :

ד ואחר כך תראה כמה מעלות הוא המסלול הנכון. אם היה פחות מק"פ מעלות תגרע מגת המסלול הזה הנכון מאמצע הירח לשעת הראייה. ואם היה המסלול הנכון יותר על ק"פ מעלות עד ש"ס תוסיף מנת זה המסלול הנכון על אמצע הירח לשעת הראייה. ומה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא מקום הירח האמיתי לשעת הראייה :

ה ודע שאם יהיה המסלול הנכון ק"פ בשוה או ש"ס בשוה אין לו מנה. אלא יהיה מקום הירח האמצעי לשעת הראייה הוא מקום האמיתי :

ו וכמה הוא מנת המסלול. אם יהיה המסלול הנכון עשר מעלות תהיה מנתו נ' חלקים. ואם יהיה המסלול הנכון כ' מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ול"ח חלקים. ואם יהיה שלשים תהיה מנתו שתי מעלות וכ"ד חלקים. ואם יהיה מ' תהיה מנתו שלש מעלות וששה חלקים. ואם יהיה נ' תהיה מנתו שלש מעלות ומ"ד חלקים. ואם יהיה ס' תהיה מנתו ארבע מעלות וט"ז חלקים. ואם יהיה ע' תהיה מנתו ארבע מעלות ומ"א חלקים. ואם יהיה פ' תהיה מנתו חמש מעלות. ואם יהיה צ' תהיה מנתו חמש מעלות וה' חלקים. ואם יהיה ק' תהיה מנתו ה' מעלות וח' חלקים. ואם יהיה ק"י תהיה מנתו ד' מעלות ונ"ט חלקים. ואם יהיה ק"כ תהיה מנתו ד' מעלות וכ' חלקים. ואם יהיה ק"ל תהיה מנתו ד', מעלות וי"א חלקים. ואם יהיה ק"מ תהיה מנתו ג' מעלות ול"ג חלקים. ואם יהיה ק"נ תהיה מנתו שלש מעלות ומ"ח חלקים. ואם יהיה ק"ס תהיה מנתו מעלה אחת ונ"ו חלקים. ואם יהיה ק"ע תהיה מנתו מעלה אחת ונ"ט חלקים. ואם יהיה ק"פ בשוה אין לו מנה כמו שאמרנו אלא מקום הירח האמצעי הוא מקום האמיתי :

ז ואם יהיה המסלול הנכון יותר על ק"פ מעלות. תגרע אותו מש"ס ותדע מנתו כדרך שעשית במסלול השמש. וכן אם יהיו במנין המסלול אחדים עם העשרות תקח מן היותר שבין שתי המנות האחדים. כדרך שביארנו במסלול השמש במנות שלו כך תעשה במסלול הנכון במנות שלו :

ח כיצד הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי בתחלת ליל ערב שבת שיומו שני לחדש אייר משנה זו שהיא שנת העיקר. ומנין הימים הגמורים מתחלת ליל העיקר עד תחילת ליל זה שאנו רוצים לידע מקום הירח האמיתי בו כ"ט יום. תוציא אמצע השמש תחלת ליל זה. יצא לך אמצעו ל"ה מעלות ול"ח חלקים ול"ג שניות. סימנם ל"ה ל"ח ל"ג. ותוציא אמצע הירח לשעת הראייה לעת זו. יצא לך אמצעו נ"ג מעלות ול"ו חלקים ול"ט שניות. סימנם נ"ג ל"ו ל"ט. ותוציא אמצע המסלול לעת זו יצא לך אמצעו ק"ג מעלות וכ"א חלקים ומ"ו שניות. סימנם ק"ג כ"א מ"ו. תגרע אמצע השמש מאמצע הירח ישאר י"ז מעלות ונ"ח חלקים ושש שניות. וזה הוא

המרחק. תכפול אותו יצא לך המרחק הכפול ל"ה מעלות ונ"ו חלקים וי"ב שניות. סימנם ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות כמו שהודענו ויצא לך המסלול הנכון ק"פ מעלות וכ"א חלקים. ואין מקפידין על החלקים במסלול כדרך שביארנו בשמש :

ט ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון שהוא ק"ח נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק. אחד ולפי שהמסלול הנכון היה פחות מק"פ תגרע המנה שהוא חמש מעלות וחלק אחד מן אמצע הירח. ישאר מ"ח מעלות ול"ג חלקים ול"ט שניות. תעשה השניות חלק ותוסיף על החלקים. ונמצא מקום הירח האמיתי בשעה זו במזל שור בי"ח מעלות ול"ו חלקים ממעלת י"ט. סימנם י"ח ל"ו. ועל הדרך הזה תדע מקום הירח האמיתי בכל עת ראייה שתראה מתחלת שנה זו שהיא העיקר עד סוף העולם :

הלכות קידוש החדש - פרק ששה עשר

א העגולה שסובבת בה הירח תמיד היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד. חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום. ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו שבהן פוגעות שתי העגולות זו בזו. לפיכך כשיהיה הירח באחת משתיהן נמצא סובב בעגולה של שמש כנגד השמש בשוה. ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות נמצא מהלך לצפון השמש או לדרומה. הנקודה שממנה יתחיל הירח לנטות לצפון השמש היא הנקראת ראש. והנקודה שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש היא הנקראת זנב. ומהלך שוה יש לזה הראש שאין בו לא תוספת ולא גרעון. והוא הולך במזלות אחרונות מטלה לדגים ומדגים לדלי וכן הוא סובב תמיד :

ב מהלך הראש האמצעי ביום אחד ג' חלקים וי"א שניות. נמצא מהלכו ב"י ימים ל"א חלקים ומ"ז שניות. ונמצא מהלכו בק' יום ה' מעלות י"ז חלקים ומ"ג שניות. סימנם הי"ז מ"ג. ונמצא מהלכו באלף יום ג"ב מעלות ונ"ז חלקים וי' שניות. סימנם נ"ב נז"י ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום קס"ט מעלות ול"א חלקים ומ' שניות. סימנם קס"ט לא"מ. ונמצא מהלכו לכ"ט יום מעלה אחת ול"ב חלקים וט' שניות. וסימנם א' לב"ט. ונמצא מהלכו לשנה סדורה י"ח מעלות ומ"ד חלקים ומ"ב שניות. סימנם י"ח מ"ד מ"ב. ואמצע הראש בתחלת ליל ה' שהוא העיקר היה ק"פ מעלות ונ"ז חלקים וכ"ח שניות. סימנם ק"פ נ"ז כ"ח :

ג אם תרצה לידע מקום הראש בכל עת שתראה. תוציא אמצעם לאותו העת כדרך שתוציא אמצע השמש ואמצע הירח. ותגרע האמצע מש"ס מעלות. והנשאר הוא מקום הראש באותו העת. וכנגדו לעולם יהיה מקום הזנב :

ד כיצד הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת שיומו שני לחדש אייר משנה זו שהיא שנת העיקר. ומנין הימים הגמורים מתחלת ליל העיקר עד תחלת ליל זו שאנו רוצים לידע מקום הראש בו כ"ט יום :

ה תוציא אמצע הראש לעת הזאת על הדרך שידעת. והוא שתוסיף מהלכו לכ"ט על העיקר. יצא לך אמצע הראש קפ"ב מעלות וכ"ט חלקים ול"ז שניות. סימנם קפ"ב כ"ט ל"ז. תגרע אמצע זה מש"ס ישאר לך קע"ז מעלות ול' חלקים וכ"ג שניות. סימנם קע"ז לכ"ג. וזה הוא מקום הראש. ואל תפנה אל השניות. נמצא מקום הראש במזל בתולה כ"ז מעלות ול' חלקים. ומקום הזנב כנגדו במזל דגים בכ"ז מעלות ול' חלקים :

ו לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל בשוה. לפיכך כל מזל שתמצא בו מקום הראש יהיה הזנב במזל ז' ממנו בכמו מנין המעלות והחלקים בשוה. אם יהיה הראש ב"י מעלות במזל פלוני יהיה הזנב ב"י מעלות ממזל ז' ממנו :

ז ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום הירח האמיתי. התבונן בשלשתן. אם מצאת הירח עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד. תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה. ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש והוא הולך כנגד הזנב. תדע שהירח נוטה לצפון השמש. ואם היה הירח לפני מקום הזנב והרי הוא הולך כנגד הראש. תדע שהירח נוטה לדרום השמש :

ח הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה. היא הנקראת רוחב הירח. אם היה נוטה לצפון נקרא רוחב צפוני. ואם היה נוטה לדרום נקרא רוחב דרומי. ואם היה הירח באחת משתי הנקודות לא יהיה לו רוחב כמו שביארנו :

ט לעולם לא יהיה רוחב הירח יתר על ה' מעלות בין בצפון בין בדרום. אלא כך הוא דרכו יתחיל מן הראש ויתרחק מעט מעט. והמרחק הולך ונוסף עד שיגיע לחמש מעלות. ויחזור ויתקרב מעט מעט עד שלא יהיה לו רוחב כשיגיע לזנבו. ויחזור ויתרחק מעט מעט והמרחק נוסף עד שיגיע לחמש מעלות. ויחזור ויתקרב עד שלא יהיה לו רוחב :

י אם תרצה לידע רוחב הירח כמה הוא בכל עת שתרצה. ואם צפוני הוא או דרומי. תוציא מקום הראש ומקום הירח האמיתי לאותה העת. ותגרע מקום הראש ממקום הירח האמיתי. והנשאר הוא הנקרא מסלול הרוחב. ואם יהיה מסלול הרוחב ממעלה אחת עד ק"פ. תדע שרוחב הירח צפוני. ואם היה המסלול יתר על ק"פ תדע שרוחב הירח דרומי. ואם היה מאה ושמונים בשוה או ש"ס בשוה אין לירח רוחב כלל. ותחזור ותראה מנת מסלול הרוחב כמה היא. והוא שיעור נטייתו לצפון או לדרום. והוא הנקרא רוחב הירח הדרומי או הצפוני כמו שביארנו :

יא וכמה היא מנת מסלול הרוחב. אם יהיה מסלול הרוחב עשר מעלות תהיה מנתו נ"ב חלקים. ואם יהיה המסלול הזה כ' מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ומ"ג חלקים. ואם יהיה המסלול ל' תהיה מנתו שתי מעלות ול' חלקים ואם יהיה המסלול מ' תהיה מנתו שלש מעלות וי"ג חלקים. ואם יהיה המסלול נ' מעלות תהיה מנתו שלש מעלות ונ' חלקים. ואם יהיה המסלול ס' תהיה מנתו ארבע מעלות וכ' חלקים. ואם יהיה המסלול ע' תהיה מנתו ד' מעלות ומ"ב חלקים. ואם יהיה המסלול פ' תהיה מנתו ד' מעלות וג"ה חלקים. ואם יהיה המסלול צ' תהיה מנתו ה' מעלות:

יב ואם יהיו אחדים עם העשרות תקח הראוי להם לפי היתר שבין שתי המנות כמו שעשית במסלול השמש ובמסלול הירח. כיצד הרי שהיה מסלול הרוחב נ"ג מעלות. וכבר ידעת שאילו היה המסלול נ' היתה מנתו שלש מעלות ונ' חלקים. ואילו היה המסלול ס' היתה מנתו ד' מעלות וכ' חלקים. נמצא היתר בין שתי המנות ל' חלקים ג' חלקים לכל מעלה. ונמצא לפי חשבון מסלול זה שהוא נ"נ שלש מעלות ונ"ט חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל מנין ומנין:

יג מאחר שתדע מנתו של מסלול הר. וחס עד צ' כמו שהודענוך. תדע מנות של כל מניינות המסלול. שאם יהיה המסלול יתר על צ' עד ק"פ תגרע המסלול מק"פ והנשאר תדע בו המנה:

יד וזה הוא רוחב הירח בתחלת ליל זה. והוא דרומי שהרי המסלול יתר. על ק"פ. וכן אם היה המסלול יתר מק"פ עד ר"ע תגר ממנו ק"פ והנשאר תדע בו המנה:

טו ואם היה המסלול יותר על ר"ע עד ש"ס. תגרע אותו מש"ס והנשאר תדע בו המנה:

טז כיצד הרי שהיה המסלול ק"נ תגרע אותו מק"פ נשאר ל'. וכבר ידעת שמנת שלשים שתי מעלות ושלשים חלקים וכך תהיה מנת ק"נ שתי מעלות ושלשים חלקים:

יז הרי שהיה המסלול ר'. תגרע ממנו ק"פ ישאר כ'. וכבר ידעת שמנת כ' היא מעלה אחת ומ"ג חלקים. וכן אם תהיה מנת ר' תהיה מעלה אחת ומ"ג חלקים:

יח הרי שהיה המסלול ש' תגרע אותו מש"ס נשאר ס'. וכבר ידעת שמנת ששים ארבע מעלות וכ' חלקים. וכך היא מנת ש' ד' מעלות וכ' חלקים. ועל דרך זו בכל המניינות:

יט הרי שרצינו לידע רוחב הירח כמה הוא ובאיזו רוח הוא אם צפוני ואם דרומי בתחלת ליל ערב שבת שני לחדש אייר משנה זו. וכבר ידעת שמקום הירח האמיתי היה בליל זה בייח מעלות ול"ו חלקים ממזל שור. סימנו י"ח ל"ו. ומקום הראש היה באותה העת בכ"ז מעלות ולי חלקים ממזל בתולה. סימנו כז"ל. תגרע מקום הראש ממקום הירח. יצא לך מסלול הר. וחיב רל"א מעלות ו' חלקים. סימנו רל"א ו'. לפי שאין משגיחין על החלקים בכל המסלול. ונמצאת המנה של מסלול זה בדרכים שביארנו בפרק זה שלש מעלות ונ"ג חלקים. וזהו רוחב הירח בתחלת ליל זה. והוא דרומי שהרי המסלול יתר על ק"פ:

הלכות קידוש החדש - פרק שבעה עשר

א כל הדברים שהקדמנו כדי שיהיו עתידים ומוכנים לידיעת הראיה. וכשתרצה לדעת זאת תתחיל ותחשוב ותוציא מקום השמש האמיתי ומקום הירח האמיתי ומקום הראש לשעת הראיה. ותגרע מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי והנשאר הוא הנקרא אורך ראשון:

ב ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח תדע מקום הירח כמה הוא. ואם הוא רוחב צפוני או דרומי והוא הנקרא רוחב ראשון. והזהר באורך הזה ראשון וברוחב הראשון ויהיו שניהם מוכנים לך:

ג והתבונן באורך הזה הראשון וברוחב הזה הראשון. אם יצא לך תשע מעלות בשוה או פחות. תדע בודאי שאי אפשר לעולם שיראה הירח באותו הלילה בכל ארץ ישראל ואין אתה צריך חשבון אחר. ואם יהיה האורך הראשון יתר על ט"ו מעלות תדע בודאי שהירח יראה בכל ארץ ישראל ואין אתה צריך לחשבון אחר. ואם יהיה האורך הראשון מ"ט מעלות ועד ט"ו תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראיה עד שתדע אם יראה או לא יראה:

ד במה דברים אמורים כשהיה מקום הירח האמיתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה מקום הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת ויהיה אורך הראשון עשר מעלות או פחות. תדע שאין הירח נראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל. ואם היה הראשון יתר על כ"ד מעלות ודאי יראה בכל גבול ישראל. ואם יהיה האורך הר. אשון מעשר מעלות ועד עשרים וארבע תצטרך לדרוש ולחקור בחשבונות הראיה אם יראה או לא יראה:

ה ואלו הן חשבונות הראיה. התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא. אם יהיה במזל טלה תגרע מן האורך הראשון נ"ט חלקים. ואם יהיה במזל שור תגרע מן האורך מעלה אחת. ואם יהיה במזל תאומים תגרע מן האורך נ"ח חלקים. ואם יהיה במזל סרטן תגרע מן האורך מ"ג חלקים. ואם יהיה במזל אריה תגרע מן האורך מ"ג חלקים. ואם יהיה במזל בתולה תגרע מן האורך ל"ז חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים תגרע מן האורך ל"ד חלקים. ואם יהיה במזל עקרב תגרע מן האורך ל"ד חלקים. ואם יהיה במזל גדי תגרע מן האורך מ"ד חלקים. ואם יהיה במזל דלי תגרע מן האורך נ"ג חלקים. ואם יהיה במזל דגים תגרע מן האורך נ"ח חלקים. והנשאר מן האורך אחר שתגרע ממנו אלו החלקים הוא הנקרא אורך שני :

ו ולמה גורעין חלקים אלו. לפי שמקום הירח האמיתי אינו המקום שיראה בו אלא שינוי יש ביניהם באורך וברוחב. והוא הנקרא שינוי המראה. ושינוי מראה האורך בשעת הראיה לעולם גורעין אותו מן האורך כמו שאמרנו :

ז אבל שינוי מראה הרוחב. אם היה רוחב הירח צפוני גורעין חלקים של שינוי מראה הרוחב מן הרוחב הראשון. ואם היה רוחב הירח הדרומי מוסיפין החלקים של שינוי מראה הרוחב על הרוחב הראשון. ומה שיהיה הרוחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים הוא הנקרא רוחב שני :

ח וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן. אם יהיה הירח במזל טלה תשעה חלקים. ואם יהיה במזל שור י' חלקים. ואם יהיה במזל תאומים ט"ז חלקים. ואם יהיה במזל סרטן כ"ז חלקים. ואם יהיה במזל אריה ל"ח חלקים. ואם יהיה במזל בתולה מ"ד חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים מ"ו חלקים. ואם יהיה במזל עקרב מ"ה חלקים. ואם יהיה במזל קשת מ"ד חלקים. ואם יהיה במזל גדי ל"ו חלקים. ואם יהיה במזל דלי כ"ד חלקים. ואם יהיה במזל דגים י"ב חלקים :

ט מאחר שתדע חלקים אלו תגרע אותן מן הרוחב הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענוך ויצא לך הרוחב השני. וכבר ידעת אם הוא צפוני או דרומי. ותדע כמה מעלות וכמה חלקים נעשה זה הרוחב השני ותכין אותו לפניך ויהיה עתיד :

י ואחר כך תחזור ותקח מן הרוחב השני הזה מקצתו. מפני שהירח נלוז מעט במעגלו. וכמה הוא המקצת שתקח ממנו. אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד כ' מעלות ממנו. או מתחלת מזל מאזניים עד כ' מעלות ממנו. תקח מן הרוחב השני שני חמישיו. ואם יהיה הירח מכ' ממזל טלה עד י' מעלות ממזל שור או מכ' ממזל מאזניים עד י' מעלות ממזל עקרב תקח מן הרוחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר

מעלות ממזל שור עד כ' ממנו או מעשר מעלות ממזל עקרב עד כ' ממנו תקח מן הרוחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מכ' מעלות ממזל שור עד סופו או מכ' ממזל עקרב עד סופו תקח מן הרוחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו תקח מן הרוחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מי' מעלות ממזל תאומים ועד כ' ממנו או מעשר ממזל קשת עד כ' ממנו תקח מן הרוחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכ' ממזל תאומים עד כ"ה ממנו או מכ' ממזל קשת עד כ"ה ממנו תקח מן הרוחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכ"ה ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן או מכ"ה ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי לא תקח כלום. לפי שאין כאן נליזת מעגל. ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו תקח מן הרוחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מי' ממזל סרטן עד כ' ממנו או מעשר ממזל גדי עד עשרים ממנו תקח מן הרוחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מכ' ממזל סרטן עד סופו או מכ' ממזל גדי עד סופו תקח מן הרוחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו תקח ממנו הרוחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מי' מעלות ממזל אריה עד כ' ממנו או מי' ממזל דלי עד כ' ממנו תקח מן הרוחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מכ' ממזל אריה עד עשר ממזל בתולה או מכ' ממזל דלי עד עשר ממזל דגים תקח מן הרוחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל בתולה עד סופו או מי' מעלות ממזל דגים עד סופו תקח מן הרוחב השני ב' חמישיו. וזאת המקצת שתקח מן הרוחב השני היא הנקראת מעגל הירח:

יא ואחר כך תחזור ותתבונן ברוחב הירח ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם הוא צפוני תגרע מעגל הירח הזה מן האורך השני. ואם היה רוחב הירח דרומי תוסיף המעגל הזה על האורך השני. במה דברים אמורים כשהיה מקום הירח מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים. אבל אם היה הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת יהיה הדבר הפך. שאם יהיה רוחב הירח צפוני תוסיף המעגל על האורך השני. ואם היה רוחב הירח דרומי תגרע המעגל מן האורך השני. ומה שיהיה האורך השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא הנקרא אורך השלישי. ודע שאם לא יהיה שם נליזת מעגל ולא נתן החשבון לקחת מן הרוחב השני כלום. יהיה האורך הב' עצמו הוא האורך השלישי בלא פחות ובלא יתר:

יב ואחר כך תחזור ותראה האורך השלישי הזה והוא המעלות שבין הירח והשמש באיזה מזל הוא. אם יהיה במזל דגים או במזל טלה. תוסיף על האורך השלישי שתותו. ואם יהיה האורך במזל דלי או במזל שור. תוסיף על האורך השלישי חמישיתו. ואם יהיה האורך במזל גדי או במזל תאומים. תוסיף על האורך השלישי שתותו. ואם יהיה האורך במזל קשת או במזל סרטן. תניח האורך השלישי כמות שהוא ולא תוסיף עליו ולא

תגרע ממנו. ואם היה האורך במזל עקרב או במזל אריה. תגרע מן האורך השלישי חמישיתו. ואם יהיה האורך במזל מאזניים או במזל בתולה. תגרע מן האורך השלישי שלישיתו. ומה שיהיה האורך השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא. הוא הנקרא אורך רביעי. ואחר כך תחזור אצל רוחב הירח הראשון ותקח שני שלישי לעולם. וזה הוא הנקרא מנת גובה המדינה. ותתבונן ותראה אם יהיה רוחב הירח צפוני. תוסיף מנת גובה המדינה על האורך הרביעי. ואם יהיה רוחב הירח דרומי. תגרע מנת גובה המדינה מן האורך הרביעי. ומה שיהיה האורך הרביעי אחר שגורעין ממנו או שמוסיפין עליו הוא הנקרא קשת הראייה:

יג כיצד הרי שבאנו לחקור אם יראה הירח בליל ערב שבת שני לחדש אייר משנה זו או לא יראה. תוציא מקום השמש האמיתי ומקום הירח האמיתי ורוחב הירח לשנה זו כמו שהודענוך. צא לך מקום השמש האמיתי בז' מעלות וט' חלקים ממזל שור. סימנו ז"ט. ויצא לך מקום הירח האמיתי ביי"ח מעלות ול"ו חלקים ממזל שור. סימנו י"ח ל"ו. ויצא לך רוחב הירח ברוח דרום שלש מעלות ונ"ג חלקים. סימנו ג"נ ג'. וזה הוא הרוחב הראשון. ותגרע מקום השמש ממקום הירח ישאר י"א מעלות וכ"ז חלקים. סימנו י"א כ"ז. וזה הוא האורך הראשון. ולפי שהיה הירח במזל שור יהיה שינוי מראה האורך מעלה אחת וראוי לגרוע אותה מן האורך. הראשון. יצא לך האורך השני י' מעלות וכ"ז חלקים. סימנו יכ"ז. וכן יהיה שינוי מראה הרוחב י' חלקים. ולפי שרוחב הירח היה דרומי ראוי להוסיף עליו שינוי המראה שהוא עשרה חלקים. יצא לך הרוחב השני ד' מעלות וג' חלקים. סימנו ד"ג. ולפי שהיה הירח ביי"ח מעלות ממזל שור ראוי ליקח מן הרוחב השני רביעיתו והוא הנקרא מעגל הירח. יצא לך מעגל הירח לעת זו מעלה אחת וחלק אחד לפי שאין מדקדקין בשניות:

יד ולפי שרוחב הירח דרומי ומקום הירח האמיתי בין ראש גדי וראש סרטן. ראוי להוסיף המעגל על האורך השני. יצא לך האורך השלישי י"א מעלות וכ"ח חלקים. סימנו י"א כ"ח. ולפי שהאורך הזה במזל שור ראוי להוסיף על האורך השלישי חמישיתו שהוא שתי מעלות ויי"ח חלקים. ויצא לך האורך הרביעי י"ג מעלות ומ"ו חלקים. סימנו י"ג מ"ו. וחזרנו אצל הרוחב הראשון ולקחנו שני שלישי ויצא מנת גובה המדינה והוא שתי מעלות ול"ה חלקים. ולפי שהיה הרוחב דרומי. ראוי לגרוע ממנו מנת גובה המדינה מן האורך הרביעי. ישאר לך י"א מעלות וי"א חלקים. סימנו י"א י"א. וזו היא קשת הראייה בלילה הזה. ועל הדרך הזה תעשה ותדע קשת הראייה כמה מעלות וכמה חלקים יש בה בכל ליל ראייה שתראה לעולם:

טו ואחר שתצא קשת זו תבין בה. ודע שאם תהיה קשת הראייה תשע מעלות או פחות אז אפשר שיראה בכל ארץ ישראל. ואם תהיה קשת

הראייה יתר על י"ד מעלות אי אפשר שלא יראה ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל:

טז ואם תהיה קשת הראייה מתחלת מעלה עשירית עד סוף מעלה י"ד. תערוך קשת הראייה אל האורך הראשון ותדע אם יראה או לא יראה מן הקיצין שיש לו. והן הנקראין קיצי הראיה:

יז ואלו הן קיצי הראיה. אם תהיה קשת הראיה מיתר על ט' מעלות עד סוף עשר מעלות או יתר על עשר. ויהיה האורך הראשון י"ג מעלות או יותר. ודאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה:

יח ואם תהיה קשת הראייה מיתר על עשר מעלות עד סוף י"א מעלות או יתר על אחת עשרה. ויהיה האורך הראשון י"ב מעלות או יותר. ודאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה:

יט ואם תהיה קשת הראייה מיתר על י"א עד סוף י"ב מעלות או יתר על י"ב. ויהיה האורך הראשון י"א מעלות או יותר ודאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה:

כ ואם תהיה קשת הראייה מיתר על י"ב מעלות עד סוף י"ג מעלות או יתר על י"ג. ויהיה האורך הראשון י" מעלות או יותר ודאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה:

כא ואם תהיה הראיה מיתר על י"ג מעלות עד סוף י"ד או יתר על י"ד. ויהיה האורך הראשון תשע מעלות או יותר ודאי יראה. ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה האורך פחות מזה לא יראה. ועד כאן סוף הקיצין:

כב כיצד באנו להתבונן בקשת הראייה של לילי ערב שבת שני לחדש אייר משנה זו. יצא לנו בחשבון קשת הראייה י"א מעלות וי"א חלקים כמו שידעת. ולפי שהיה קשת הראייה בין עשר עד ארבע עשרה ערכנו אותה אל האורך הראשון. וכבר ידעת שהאורך הזה בליל זה י"א מעלות וכ"ז חלקים. ולפי שהיתה קשת הראייה יתר על י"א מעלות והיה האורך הראשון יתר על עשרה. יודע שודאי יראה בליל זה לפי הקצין הקצובות. וכן תשער בכל קשת וקשת עם האורך הראשון שלה:

כג וכבר ראית מן המעשים האלו כמה חשבונות יש בו וכמה תוספות וכמה גירועין אחר שיגענו הרבה. עד שהמציאנו דרכים, קרובים שאין בחשבונם עומק גדול. שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו. ולפיכך אמרו חכמים (תהילים קד-ט) "שמש ידע מבואו" ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה. כמו שתראה מחשבונות

אלו שפעמים תוסיף ופעמים תגרע עד שתהא קשת הראייה. ופעמים תהיה קשת הראייה ארוכה ופעמים קצרה כמו שביארנו :

כד וטעם כל אלו החשבונות ומפני מה מוסיפים מנין זה ומפני מה גורעין. והיאך נודע כל דבר ודבר מאלו הדברים. והראיה על כל דבר ודבר. היא חכמת התקופות והגימטריות שחברו בה חכמי יון ספרים הרבה והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים. אבל הספרים שחברו חכמי ישראל שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו. ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם שאין בהם דופי ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם, אין חוששין למחבר בין שחברו אותם נביאים בין שחברו אותם האומות. שכל דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמיתתו בראיות שאין בהם דופי אנו סומכין על זה האיש שאמרו או שלמדו על הראיה שנתגלתה והטעם שנודע :

הלכות קידוש החדש - פרק שמנה עשר

א דבר ידוע וברור שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה. אפשר שיראה ואפשר שלא יראה מפני העבים שמכסין אותו או מפני המקום שהוא גיא או שיהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום שנמצאו כאילו הן יושבין בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך אפילו היה גדול ויראת למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול אע"פ שהירח קטן ביותר. וכן יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך בספינה בים הגדול אע"פ שהוא קטן ביותר :

ב וכן בימות הגשמים אם יהיה יום צח יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות הגשמים אם יהיה יום צח יהיה האויר זך הרבה ויראה הרקיע בטוהר יותר מפני שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות החמה יהיה האויר כאילו הוא מעושן מפני האבק ויראה הירח קטן :

ג וכל זמן שתמצא קשת הראייה והאורך הראשון שתערוך לה עם שני הקצין שלהם בצמצום. יהיה הירח קטן ביותר ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראייה והאורך הראשון ארוכין הרבה והוסיפו עד סוף הקצים שלהן ממעלות. יראה הירח גדול לפי אורך הקשת והאורך הראשון יהיה גדול וגלייתו לכל :

ד לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם, שהן זמן הראייה ומקומה ושואלין את העדים באי זה מקום ראיתם. שאם היתה קשת הראיה קצרה ויתן החשבון שיראה בצמצום. כגון שהיתה קשת הראיה

ט' מעלות וה' חלקים והיה האורך הראשון י"ג מעלות בשוה ובאו עדים שראוהו. אם היה בימות החמה או שהיו במקום נמוך חוששין להן ובודקין אותן הרבה ואם היה בימות הגשמים או במקום גבוה ביותר ודאי יראה אם לא יהיו שם עבים המבדילין :

ה עדים שראו החדש בזמנו ובאו והעידו וקבלום בית דין וקדשו את החדש הזה הראשון ומנו כ"ט יום מן היום המקודש. וליל שלשים לא נראה הירח מפני שאי אפשר לו להראות או מפני שכיסוהו עבים. והרי בית דין מצפין לו כל יום שלשים כמו שביארנו. ולא באו עדים ועברו את החדש ונמצא יום ר"ח השני יום ל"א כמו שבארנו :

ו והתחילו למנות כ"ט יום מן יום ראש החדש השני וליל שלשים לא נראה הירח. אם תאמר שכך מעברין את זה ועושין אותו שלשים וקובעין ראש החדש השלישי יום ל"א. כך אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש זה ונמצאו מעברין והולכין ועושין חדשים אחר שלשים כל השנה כולה. ונמצא בחדש אחרון אפשר שיראה הירח בליל כ"ה בו או בליל כ"ו. ואין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה :

ז ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה. אלא דבר קרוב הוא הרבה. ופעמים רבות יארע זה וכיוצא בו במדינות שזמן הגשמים שם ארוך והעבים רבים. שאין אנו אומרין שלא יראה הירח בכל השנה אלא שלא יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם וחדשים שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או מפני שהיה קטן ביותר ולא נתכוון אדם לראותו :

ח אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש משה רבינו כך היא. שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חדש אחר חדש. בית דין קובעין חדש מעובר משלשים יום וחדש חמר מכ"ט יום. וכן מחשבין וקובעין חדש מעובר וחדש חסר בקביעה לא בקידוש. שאין מקדשין אלא על הראייה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או חסר אחר חסר כמו שיראה להם מן החשבון :

ט ומתכוונין לעולם בחשבונם שאם יראה הירח בחדש הבא יראה בזמנו או בליל עיבורו. לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל כ"ח. ובחשבונות הראיה האלו שבארנו יתבאר לך ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אפשר שלא יראה. ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש או עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבע חדשים המעוברין בשנה ולא מוסיפין על שמנה חדשים המעוברין. וגם לעיבור חדשים אלו שמעברין לפי חשבון עושין סעודת עיבור החדש כמו שאמרנו בפרק שלישי :

י וכל שתמצא בגמרא מדברים שמראין שבית דין סומכין על החשבון ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם והרשות בידם לחסר או לעבר. וכן זה שחסר תשעה חדשים בשנה וכל כיוצא בזה הכל על עיקר זה הוא בנוי בזמן שלא נראה החדש בזמנו :

יא וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החדש לצורך הוא בחדשים אלו שמעברין אותן לפי חשבון ועושין אחד מלא ואחד חסר. ויש להם לעבר חדש אחר חדש או לחסר. בזה הוא שמעברין לצורך ספני שלא נראה הירח בזמנו. אלא בעת שיראה הירח בזמנו שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש מקדשין לעולם :

יב וכל הדברים האלו בזמן שיש שם בית דין וסומכין על הראייה. אבל בזמנים אלו אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי הפשוט בכל ישראל במו שביארנו בהלכות אלו :

יג יתבאר בספרי החשבון התקופות והגימטריאות שאם יראה הירח בארץ ישראל יראה בכל מדינות העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדה. ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל אפשר שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדה. לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל אין בזה ראייה שלא יראה בארץ ישראל אלא אפשר שנראה הירח בארץ ישראל :

יד אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים במדינה המערבית המכוונת כנגד ארץ ישראל בידוע שלא נראה בארץ ישראל :

טו וכן אם לא יראה הירח בא"י בידוע שלא נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוונות כנגדה. ואם יראה בארץ ישראל אפשר שיראה במדינות מזרחיות ואפשר שלא יראה. לפיכך אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכוונת כנגדה בידוע שנראה בארץ ישראל. ואם לא נראה במדינה המזרחית אין בזה ראייה אלא אפשר שיראה בארץ ישראל :

טז וכל אלו הדברים כשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכוונות. כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד ל"ה מעלות. אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות. משפטים אחרים יש להן שהרי אינן מכוונות כנגד א"י. ודברים אלו שביארנו בערי מזרח ומערב אינן אלא להגיד כל משפטי הראייה להגדיל תורה ולהאדירה. לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראיית הירח או תועיל להם כלום. אלא לעולם אין סומכין אלא על קידוש בית דין שבארץ ישראל כמו שביארנו כמה פעמים :

הלכות קידוש החדש - פרק תשעה עשר

א לפי שאמרו חכמים שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים אומרין להן להיכן היה הירח נוטה. כשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר זה. ואין אני מדקדק בו לפי שאינו מועיל בראייה כלל. ותחלת חשבון זה לדעת נטיית המזלות תחילה :

ב העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות שבה מהלך השמש. אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב. אלא נוטה היא מעל הקו השווה המסבב באמצע העולם כנגד צפון ודרום. חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום :

ג ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגולת הקו השווה המסבב באמצע העולם. הנקודה האחת ראש מזל טלה. והנקודה השנייה שכנגדה ראש מזל מאזניים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון מתחלת טלה עד סוף בתולה. וששת נוטות לדרום מתחלת מזל מאזניים עד סוף מזל דגים :

ד ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון עד ראש סרטן. ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה בקירוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט מעט עד ראש מאזניים שהוא על הקו השווה. ומראש מאזניים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום עד ראש גדי. ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו השווה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השווה עד ראש טלה :

ה נמצא ראש טלה וראש מאזניים מסבב על הקו השווה. ולפיכך כשתהיה השמש בשני ראשים אלו לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום. ותזרח בחצי מזרח ותשקע בחצי מערב. ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב :

ו הרי נתברר לך שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות נוטה לצפון או לדרום ויש לנטייתה שיעור. ורוב הנטייה לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקירוב :

ז ואלו הם השעורים של נטיות לפי מניין המעלות של מזלות. והתחלה מתחלת מזל טלה. י' מעלות נטייתם ד' מעלות. כ' מעלות נטייתם ח' מעלות. ל' מעלות נטייתם י"א מעלות ומחצה. ומ' מעלות נטייתם ט"ו מעלות. נ' מעלות נטייתם י"ח מעלות. ס' מעלות נטייתם כ' מעלות. ע' מעלות נטייתם כ"ב מעלות. פ' מעלות נטייתם כ"ג מעלות. צ' מעלות נטייתם כ"ג מעלות וחצי מעלה :

ח ואם יהיו אחדים במנין תקח להם מנתם מבין שתי הנטיות כמו שביארנו בשמש ובירח. כיצד חמש מעלות נטייתם שתי מעלות. ואם היה מניין המעלות כ"נ נטייתם ט' מעלות. ועל דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות:

ט ומאחר שתדע הנטייה של מעלות מאחד עד צ'. תדע נטייתם כולן כדרך שהודענום ברוחב הירח. שאם היה המניין יותר על צ' עד ק"פ תגרע אותו מק"פ. ואם היה יותר על ק"פ עד ר"ע תגרע ממנו ק"פ. ואם היה יותר על ר"ע עד ש"ס תגרע אותו מש"ס. והנשאר תדע נטייתו והוא נטיית אותו המניין שבידך בלא גרעון ולא תוספת:

י אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו השווה כנגד צפון העולם או כנגד דרום העולם. תדע תחלה כמה נטיית המעלה שהיא מקום הירח האמיתי ולא ז' רוח היא נוטה לצפון או לדרום. ותחזור ותחשוב ותוציא רוחב הירח הראשון ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם נמצאו רוחב הירח ונטיית מעלתו ברוח אחת כגון שהיו שניהם צפונים או דרומיים תקבץ שניהם. ואם נמצאו בשתי רוחות כגון שהיה האחד דרומי והאחד צפוני. תגרע המעט משניהם מן הרב והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השווה באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם:

יא כיצד באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השווה בליל הראייה שהוא שני לחדש אייר משנה זו. וכבר ידעת שמעלת הירח היה י"ט ממזל שור. נטייתה בצפון כמו י"ח מעלות. ורוחב הירח היה בדרום כמו ד' מעלות. תגרע המעט מן הרב ישאר י"ד מעלות. נמצא הירח רחוק מעל הקו השווה י"ד מעלות לרוח צפון. שהרי המניין הרב שהוא שמנה עשרה מעלות היה צפוני. וכל חשבון זה בקירוב בלא דקדוק לפי שאינו מועיל בראייה:

יב אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם יראה הירח נוטה. תחשוב ותדע מרחקו מעל הקו השווה. אם יהיה על הקו השווה או קרוב ממנו בשתיים או שלש מעלות בצפון או בדרום. יראה מכוון כנגד אמצע מערב ותראה פגימתו מכוונת כנגד מזרח העולם בשווה:

יג ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם. יראה בין מערב העולם ובין צפונו. ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום העולם:

יד ואם היה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם. יראה בין מערב העולם ובין דרומו. ותראה פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם. ולפי רוב המרחק ולפי רוב הנטייה:

טו ומחקירת העדים שאומרין להם כמה היה גבוה. ודבר זה יודע מקשת הראייה. שבזמן שתהיה קשת הראייה קצרה יראה הירח כאילו הוא

קרוב מן הארץ. ובזמן שתהיה ארוכה יראה גבוה מעל הארץ. ולפי אורך קשת הראייה לפי גובהו מעל הארץ בראיית העינים :

טז הרי ביארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראייה ובחקירת העדים. כדי שיהיה הכל ידוע למבינים ולא יחסרו דרך מדרכי התורה ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. [\(ישעיה לד-טז\)](#) "דרשו מעל ספר ה' וקראו אחת מהנה לא נעדרה": סליק הלכות קדוש החדש

הלכות תענית

מצות עשה אחת והיא לצעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבא על הצבור: וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

הלכות תענית - פרק ראשון

א מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור. שנאמר [\(במדבר י-ט\)](#) "על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות". כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו:

ב ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב [\(ירמיה ה-כה\)](#) "עונותיכם הטו" וגו'. וזה הוא שיגרום להסיר הצרה מעליהם:

ג אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית. הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה [\(ויקרא כו-כז\)](#) "והלכתם עמי בקרי" [\(ויקרא כו-כח\)](#) "והלכתי עמכם בחמת קרי". כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי:

ד ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. ובימי התעניות האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות בלבד. ואם היו במקדש מריעין בחצוצרות ובשופר. השופר

מקצר והחצוצרות מאריכות. שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות ושופר כאחד אלא במקדש שנאמר [\(תהלים צח-ו\)](#) "בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'":

ה תעניות אלו שגוזרין על הצבור מפני הצרות אינן יום אחר יום. שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בדבר זה. ואין גוזרין בתחלה תענית אלא בשני בשבת ובה' שלאחריו ובשני שלאחריו וכן על הסדר הזה שני וחמישי ושני עד שירוחמו:

ו אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא בימים טובים. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בחצוצרות ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה. אלא אם כן היתה עיר שהקיפה עכו"ם או נהר או ספינה המטרפת בים. אפילו יחיד הנרדף מפני עכו"ם מפני ליסטים ומפני רוח רעה [\(מתענין עליהם בשבת ו \[הטור השמיט קטע זה\]\)](#) זועקין ומתחננים עליהם בתפלה. אבל אין תוקעין אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזור אותם ולהצילן:

ז וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים. או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד. ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד ופגע בהן יום מאלו מתענין ומשלימין היום בתענית:

ח תעניות אלו שמתענין על הצרות אין מתענין בהן לא עוברות ולא מניקות ולא קטנים. ומותרין לאכול בלילה אע"פ שמתענין למחר חוץ מתעניות המטר כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה בין צבור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר. והוא שלא ישן אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל:

ט כשם שהצבור מתענים על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו. כיצד הרי שהיה לו חולה או תועה במדבר או אסור בבית האסורין. יש לו להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר עננו וכו' בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חדשים ולא בחנוכה ופורים:

י כל תענית שלא קיבלה עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית. כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת מנחה אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית וגומר בלבו להתענות למחר. ואף על פי שהוא אוכל בלילה לא הפסיד כלום. וכן אם גמר בלבו וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה אע"פ שהוא אוכל כל לילה ולילה לא הפסיד תעניתו. ואינו צריך כוונה לכל יום ויום מבעודו:

יא קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד והתענה. ובלילה נמלך להתענות ביום שני. אף על פי שלן בתעניתו אינה תענית מפני שלא קבלה

עליו מבעוד יום. ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה בלילה והשכים בבקר ונמלך להתענות שאין זו תענית כלל:

יב הרואה חלום רע צריך להתענות למחר. כדי שישוב ויעור במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה. ומתענה ואפילו בשבת. ומתפלל עננו בכל תפלה אף על פי שלא קיבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת מתענה יום אחר מפני שביטל עונג שבת:

יג מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום. כיצד הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום. הרי זה מתענה אותן שעות ומתפלל בהן עננו. שהרי קבל עליו התענית קודם שעות התענית. וכן אם אכל ושתה ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זה תענית שעות:

יד כל השרוי בתענית. בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם. הרי זה לא ינהוג עידונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר [\(איכה ג-לט\)](#) "מה יתאוונ אדם חי גבר על חטאיו". ומותר לו לטעום את התבשיל ואפילו בכדי רביעית והוא שלא יבלע אלא טועם ופולט. שכח ואכל משלים תעניתו:

טו יחיד שהיה מתענה על החולה ונתרפא. על צרה ועברה. הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין הרי זה מתענה ומשלים תעניתו. הלך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין הרי זה מתענה עמהן. שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם ואל ינהוג עידונין בעצמו:

טז צבור שהיו מתענין על הגשמים וירדו להן גשמים. אם קודם חצות ירדו לא ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקוראין הלל הגדול. שאין אומרין הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס מלאה. ואם אחר חצות הואיל ועבר רוב היום בקדושה ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על צרה ועברה או על נזרה ובטלה. אם קודם חצות לא ישלימו ואם אחר חצות ישלימו:

יז בכל יום תענית שגוזרין על הצבור מפני הצרות. בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובודקים על מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות היום. ומסירין המכשולות של עבירות. ומזהירין ודורשין וחוקרין על בעלי חמס ועבירות ומפרישין אותן. ועל בעלי זרוע ומשפילין אותן. וכיוצא בדברים אלו. ומחצי היום ולערב רביע היום קוראין בברכות וקללות שבתורה שנאמר [\(משלי ג-יא\)](#) "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקוץ בתוכחתו" ומפטירין בנביא בתוכחות מענין הצרה. ורביע היום האחרון מתפללים מנחה ומתחננים וזועקים ומתוודים כפי כחם:

א אלו הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהם. על הצרת שונאי ישראל לישראל. ועל החרב. ועל הדבר. ועל חיה רעה. ועל הארבה. ועל החסיל. ועל השדפון. ועל הירקון. ועל המפולת. ועל החלאים. ועל המזונות. ועל המטר:

ב כל עיר שיש בה צרה מכל אלו, אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה. וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת כמו שאמרנו. חוץ מצרת המזונות שצועקין עליה אפילו בשבת. אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת:

ג על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד. עכו"ם שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהם מס או ליקח מידם ארץ או לגזור עליהם גזרה אפילו במצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירוחמו. וכל הערים שסביבותיהם מתענין אבל אין מתריעין אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן:

ד על החרב כיצד. אפילו חרב של שלום כגון שערכו מלחמה עכו"ם עם עכו"ם ועברו במקום ישראל אף על פי שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה הרי זו צרה ומתענין עליה שנאמר [\(ויקרא כו-ו\)](#) "וחרב לא תעבור בארצכם" מכלל שראיית המלחמה צרה:

ה ועל הדבר. אי זו היא דבר עיר שיש בה חמש מאות רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר. היה בה אלף ויצאו ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה אין זה דבר. וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה:

ו היה דבר בארץ ישראל מתענין שאר גליות ישראל עליהן. היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת שתיהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו:

ז אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת. כיצד נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת. נראתה בשדה ביום אם ראתה שני בגי אדם ולא ברחה מפניהם הרי זו משולחת. ואם היה שדה הסמוכה לאגם וראתה

שני בני אדם ורדפה אחריהם הרי זו משולחת לא רדפה אחריהם אינה משולחת. ואם היה באגם אפילו רדפה אחריהם אינה משולחת אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן. אבל אם אכלה שניהם באגם אינה משולחת מפני שזה הוא מקומה ומפני הרעבון טרפה לא מפני שהיא משולחת:

ח בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות הואיל והן מקום גדודי חיה. אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה הרי זו משולחת. ואם לא הגיעה למדה זו אינה משולחת. שאלו בני אדם הם שסכנו בעצמם ובאו למקום החיות:

ט שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחו והזיקו. כגון שילוח נחשים ועקרבים ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומה להן אין מתענין עליהם ולא מתריעין אבל זועקין בלא תרועה:

י על הארבה ועל החסיל אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל מתענין ומתריעין עליהן. ועל הגובאי בכל שהוא. אבל על החגב אין מתענין עליו ולא מתריעין אלא זועקין בלבד:

יא על השדפון ועל הירקון משיתחיל בתבואה. ואפילו לא התחיל אלא ממקום קטן כמלוא פי תנור גוזרין עליו תענית ומתריעין:

יב על המפולת כיצד. הרי שרבתה בעיר מפולת כתלים בריאים שאינן עומדים בצד הנהר הרי זו צרה ומתענין ומתריעין עליה. וכן על הרעש ועל הרוחות שהן מפילין את הבנין והורגין מתענין ומתריעין עליהן:

יג על החליים כיצד. הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר. כגון אסכרה או חרחור וכיוצא בהן והיו מתים באותו החולי הרי זו צרת צבור וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חיכוך לח הרי הוא כשחין פורת. ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתריעין עליו. אבל חכוך יבש צועקים עליו בלבד:

יד על המזונות כיצד. הרי שהוזלו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן. כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישראל. ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בששה ואחר כך ימצא לוקח. הרי זו צרת צבור ומתריעין עליה וזועקין עליה בשבת:

טו על המטר כיצד. הרי שרבו עליהן גשמים עד שיצרו להן הרי אלו מתפללין עליהן. שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלין ונמצאו בתיהן קבריהן. ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים מפני שהיא ארץ הרים ובתיהם בנויים באבנים ורוב הגשמים טובה להן ואין מתענין להעביר הטובה:

טז תבואת שצמחה ונמנע המטר והתחילו צמחין לייבש הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים או עד שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל שהוא זמן פריחת האילנות שם ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות או עד שיעבור זמנם :

יז וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהם הבורות השיחין והמערות הרי אלו מתענין עד שירד גשם הראוי לבורות. ואם אין להם מים לשתות מתענים על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות ואפילו בימות החמה :

יח פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים הרי זו מכת בצורת ומתענים וזועקים עד שירדו הגשמים או עד שיעבור זמנם :

הלכות תענית - פרק שלישי

א הרי שלא ירדו להם גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמים. אם הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות שני וחמישי ושני. וכל התלמידים ראויין לכך :

ב הגיע ראש חודש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור שני חמישי ושני. ומותרין בהן לאכול ולשתות בלילה. ואנשי משמר אין מתענין עמהן מפני שהן עסוקין בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות ומתפללין וזועקין ומתחננין כדרך שעושין בכל התעניות :

ג עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור שני וחמישי ושני. ובשלש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום כמו שעושין בצום כפור. ואנשי משמר מתענין מקצת היום ולא משלימין. ואנשי בית אב והם העוסקין בעבודה באותו היום לא יהיו מתענים כל עיקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום אם אכל ופסק וגמר שלא לאכול אינו חוזר ואוכל אף על פי שיש שהות ביום :

ד בשלש תעניות אלו כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום ומותרין בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין אבל פניו ידיו ורגליו מותר לפיכך נועלין את המרחצאות. ואסורין בסיכה. ואם להעביר את הזוהמא מותר. ואסורין בתשמיש המטה. ובנעילת הסנדל בעיר אבל בדרך מותר לנעול. ומתפללין בבתי כנסיות וזועקין ומתחננין כשאר תעניות :

ה עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני. ובאלו השבע בלבד עוברות ומניקות מתענות אבל בשאר התעניות אין עוברות ומניקות מתענות. ואף על פי שאינן מתענות אין מענגות עצמן בתפנוקים אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד:

ו ובשבע תעניות אלו אנשי משמר מתענין ומשלימין. ואנשי בית אב מתענין מקצת היום ולא משלימין. וכל דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות אסור באלו השבע האחרונות:

ז ויתרות אלו. שבהן בלבד מתריעין ומתפללין ברחוב העיר. ומורידין זקן להוכיח לעם כדי שישובו מדרכם. ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה ונמצאו מתפללין כ"ד ברכות. ונועלין את החנויות. ובשני מטין לעת ערב ופותחין את החנויות. אבל בחמישי פותחין כל היום מפני כבוד השבת. ואם יש לחנות שני פתחים פותח אחד ונועל אחד. ואם יש לחנות אצטבה פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש:

ח עברו אלו ולא נענו. ממעטין במשא ומתן ובבנין של שמחה כגון ציור וכיור. ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס ומיני אהלים. וממעטין באירוסין ונישואין אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה. וכל מי שקיים מצות פריה ורביה אסור לו לשמש מטתו בשני רעבון. וממעטין בשאלת שלום בין אדם לחבירו. ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום אלא כנזופין וכמנודין למקום. ועם הארץ שנתן להם שלום מחזירין לו בשפה רפה וכובד ראש:

ט תלמידי חכמים חוזרין לבדם ומתענים שני וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה אבל לא הצבור. שאין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלש עשרה תעניות אלו. וכשמתענין היחידים עד שיצא ניסן מותרין לאכול בלילה ומותרין בעשיית מלאכה וברחיצה ובסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל כשאר כל התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים ופורים. יצא ניסן של תקופה והוא כשהגיע השמש לתחלת מזל שור אין מתענים. שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עיקר מתחלת השנה:

י במה דברים אמורים בארץ ישראל וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קודם י"ז במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים מתענים שני וחמישי ושני. ומפסיקין בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים. ושוהין אחרי כן כמו שבעה ימים. אם לא ירדו גשמים בית דין גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמרנו:

יא כל תעניות שגוזרין הצבור בחוצה לארץ אוכלים בהם בלילה ודיניהם כדין שאר התעניות. שאין גוזרין על הצבור תענית כגון צום כפור אלא

בא"י בלבד ובגלל המטר. ובאותן עשר תעניות שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות:

הלכות תענית - פרק רביעי

א בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר מתפללין על סדר זה. מוציאיין את התיבה לרחובה של עיר וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים. ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה ועל גבי ספר תורה כדי להגדיל את הבכיה ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפילין כדי שיכלמו וישובו. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו:

ב ואחר כך מעמידין ביניהן זקן חכם והן יושבין. לא היה שם זקן חכם מעמידין חכם. לא היה שם לא זקן ולא חכם מעמידין אדם של צורה. ואומר לפניהם דברי כיבושין. אחינו לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים. שכן מצינו בנינוה שלא נאמר באנשי נינוה וירא האלהים את שקם ואת תעניתם אלא [\(יונה ג-ז\)](#) "וירא האלהים את מעשיהם". ובקבלה הוא אומר [\(יואל ב-יג\)](#) "קרעו לבבכם ואל בגדיכם". ומוסיף בעניינות אלו כפי כתו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה:

ג ואחר שגומר זה דברי כיבושין עומדין בתפלה ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו. ואם היה אותו שאומר דברי הכיבושין ראוי להתפלל מתפלל ואם לאו מורידין אחר:

ד ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו. איש שהוא רגיל בתפלה. ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים. ומטופל ואין לו. ויש לו יגיעה בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו הנלוים עליו בעל עבירה. אלא יהיה ביתו ריקן מן העבירות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו. שפל ברך. ומרוצה לעם. ויש לו נעימה וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפואר. ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות האלו יתפלל:

ה ושליח צבור מתחיל ומתפלל עד ברכת גואל ישראל. ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה. ואומר [\(תהילים קכ-א\)](#) "אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני". [\(תהילים קכא-א\)](#) "אשא עיני אל ההרים" וגו'. [\(תהילים קל-א\)](#) "ממעמקים קראתיך ה'". [\(תהילים קב-א\)](#) "תפלה לעני כי יעטוף" וגו':

ו ואומר דברי תחנונים כפי כחו. ואומר ראה נא בעניינו וריבה ריבנו ומהר לגאלנו. ומתחנן ואומר בסוף תחנוניו מי שענה את אברהם אבינו

בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' גואל ישראל:

ז ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף זו אחר זו. ומתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים ופסוקים מדברי קבלה ומכתבי הקדש כפי שהוא רגיל וחותרם בכל אחת מהן בחתימות אלו:

ח בראשונה הוא חותרם מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות:

ט בשנייה הוא חותרם מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' שומע תרועה:

י בשלישית הוא חותרם מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' שומע צעקה:

יא ברביעית הוא חותרם מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' שומע תפלה:

יב בחמישית הוא חותרם מי שענה את יונה במעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' העונה בעת צרה:

יג בששית הוא חותרם מי שענה את דוד ושלמה בנו בירושלים הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' המרחם על הארץ. וכל העם עונין אמן אחר כל ברכה וברכה כדרך שעונין אחר כל ברכות:

יד בשביעית אומר רפאנו ה' ונרפא וכו'. וגומר התפלה על הסדר ותוקעין בחצוצרות. וכסדר הזה עושין בכל מקום:

טו כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים היו מתכנסין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין כסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר מי שענה את אברהם אומר ברוך אתה ה' אלהינו אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' גואל ישראל. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר לתוקעים תקעו בני אהרן תקעו. וחוזר המתפלל ואומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים ומריעין ותוקעין:

טז וכן בברכה השנייה לזו שהיא ראשונה מן השש שמוסיף חותרם בה ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות. והן עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וחזן הכנסת אומר להן הריעו בני אהרן הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר מי שענה את

משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקעין ומריעין :

יז וכן על כל ברכה וברכה באחת אומר תקעו ובאחת אומר הריעו עד שיגמור כל שבע הברכות. ונמצאו הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין. ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם תוקעין בחצוצרות ובשופר כאחת כמו שאמרנו :

יח שבע תעניות האלו כל מקום שגוזרין אותם שם. : אחר שמתפללין יוצאין כל העם לבית הקברות ובוכין ומתחננים שם. כלומר הרי אתם מתים כאלו אם לא תשובו מדרכיכם. ובכל תענית מתעניות הצרות שגוזרין על הצבור מתפללין תפלת נעילה בכל מקום :

יט ירדו להם גשמים עד מתי יהיו יורדין ויפסקו הצבור מן התענית. משירדו בעומק הארץ החריבה טפח. ובבינונית טפחים. ובעבודה עד שירדו בעומק שלשה טפחים :

הלכות תענית - פרק חמישי

א יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר [\(ויקרא כו-מ\)](#) "והתודו את עונם ואת עון אבותם" וגו' :

ב ואלו הן יום שלישי בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכתב גחלת ישראל הנשארת וסיבב להתם גלותן. ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. וי"ז בתמוז חמשה דברים אירעו בו. נשתברו הלוחות. ובטל התמיד מבית ראשון. והובקעה ירושלים בחורבן שני. ושרף אפוסטומוס הרשע את התורה. והעמיד צלם בהיכל :

ג ותשעה באב חמשה דברים אירעו בו. נגזר על ישראל במדבר שלא יכנסו לארץ. וחרב הבית בראשונה ובשנייה. ונלכדה עיר גדולה וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבות מישראל והיה להם מלך גדול ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא מלך המשיח. ונפל כיד הרומיים ונהרגו כולם והיתה צרה גדולה כמו חורבן בית המקדש. ובו ביום המוכן

לפורענות חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל ואת סביביו לקיים מה שנאמר [\(ירמיה כו-יח\)](#) [\(מיכה ג-יב\)](#) "ציון שדה תחרש":

ד וארבעה ימי הצומות האלו הרי הן מפורשין בקבלה [\(זכריה ח-יט\)](#) "צום הרביעי וצום החמישי" וגו'. צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז שהוא בחדש הרביעי. וצום החמישי זה תשעה באב שהוא בחדש החמישי. וצום השביעי זה שלשה בתשרי שהוא בחדש השביעי. וצום העשירי זה עשרה בטבת שהוא בחדש העשירי:

ה ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות. ובי"ג באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר [\(אסתר ט-לא\)](#) "דברי הצומות וזעקתם". ואם חל י"ג באדר להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמישי שהוא י"א. אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת. חל להיות בערב שבת מתענין בערב שבת. ובכל הצומות האלו אין מתריעין ולא מתפללין בהן תפלת נעילה. אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב [\(שמות לב-יא\)](#) "ויחל משה". ובכולן אוכלים ושותין בלילה חוץ מתשעה באב:

ו משיכנס אב ממעטין בשמחה. ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס וללבוש כלי מגוהץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית. ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור. וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית. ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית:

ז תשעה באב לילו כיומו לכל דבר. ואין אוכלין אלא מבעוד יום. ובין השמשות שלו אסור כיום הכפורים. ולא יאכל בשר ולא ישתה יין בסעודה המפסיק בה. אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות. ואוכל בשר מליח יש לו שלשה ימים או יתר. ולא יאכל שני תבשילין:

ח בד"א שאכל ערב תשעה באב אחר חצות. אבל אם סעד קודם חצות אף על פי שהוא מפסיק בה אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה. וכן תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת אינו מחסר כלום:

ט זו היא מדת כל העם שאינן יכולין לסבול יותר מדאי. אבל חסידים הראשונים כך היתה מדתן. ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו פת חרבה במלח ושורה במים ויושב בין תנור וכירים ואוכלה ושותה עליה קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה כמי שמתו מוטל לפניו. כזה ראוי לחכמים לעשות או קרוב מזה. ומימינו לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל אפילו של עדשים אא"כ היה בשבת:

י עוברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה באב. ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים. ואסור בסיכה של תענוג ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה כיום הכפורים. ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה עושין. ומקום שנהגו שלא לעשות אין עושין. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין. ואמרו חכמים שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה לעולם:

יא תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה. שלום בתשעה באב. אלא יושבים דוים ונאנחים כאבלים. ואם נתן להם עם הארץ שלום מחזירים לו בשפה רפה וכובד ראש. ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או בכתובים ובמשנה ובהלכות ובגמרא ובהגדות. ואינו קורא אלא באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו. ותינוקות של בית רבן בטלי בו. ומקצת החכמים נוהגין שלא להניח בו תפילין של ראש:

יב משחרב בית המקדש תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונין לעולם בנין מסוייד ומכוייר כבנין המלכים. אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד. והלוקח חצר מסויידת ומכויירת הרי זו בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף הכתלים:

יג וכן התקינו שהעורך שלחן לעשות סעודה לאורחים מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב משיירת מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפילין. וכל אלו הדברים כדי לזכור ירושלים שנאמר [\(תהילים קלז-ה\)](#) "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" [\(תהילים קלז-ו\)](#) "תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי":

יד וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר. וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשומען מפני החורבן. ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר [\(ישעיה כד-ט\)](#) "בשיר לא ישתו יין". וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן על היין:

טו ואחר כך גזרו על עטרות חתנים שלא להניחם כלל. ושלא יניח החתן בראשו שום כליל שנאמר [\(יחזקאל כא-לא\)](#) "הסר המצנפת והרם העטרה". וכן גזרו על עטרות כלות אם היה של כסף או זהב אבל של גדיל מותר לכלה:

טז מי שראה ערי יהודה בחורבנם אומר [\(ישעיה סד-ט\)](#) "ערי קדשך היו מדבר" וקורע. ראה ירושלים בחורבנה אומר [\(ישעיה סד-ט\)](#) "ירושלים שממה" וגו'. בית המקדש בחורבנו אומר [\(ישעיה סד-י\)](#) "בית קדשנו

ותפארתנו" וגוי וקורע. ומהיכן חייב לקרוע מן הצופים. וכשיגיע למקדש קורע קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה כשיבא מדרך המדבר קורע על המקדש ומוסיף על ירושלים:

יז כל הקרעים האלו כולם קורע בידו מעומד וקורע כל כסות שעליו עד שיגלה את לבו. ואינו מאחה קרעים אלו לעולם. אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן ולתופרן כמין סולמות:

יח היה הולך ובא לירושלים הולך ובא תוך שלשים יום אינו קורע קרע אחר. ואם לאחר שלשים יום חוזר וקורע:

יט כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח. ולא עוד אלא שהם עתידים להיות יום טוב וימי ששון ושמחה שנאמר [\(זכריה ח-יט\)](#) "כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו": סליק הלכות תעניות

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים ואינן מן המנין: וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו:

הלכות מגילה - פרק ראשון

א קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים. והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים. ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה. ואי לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא:

ב אחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך אם היה הקורא קטן או שוטה השומע ממנו לא יצא :

ג מצוה לקרות את כולה. ומצוה לקרותה בלילה וביום. וכל הלילה כשר לקריאת הלילה. וכל היום כשר לקריאת היום. ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואלו הן בא"י אמ"ה אשר קב"ו על מקרא מגילה. בא"י אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם ובזמן הזה. בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וביום אינו חוזר ומברך שהחיינו. ומקום שנהגו לברך אחריה מברך. בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו בא"י הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע :

ד איזהו זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו לה חכמים שנאמר **(אסתר ט-לא)** "בזמניהם". ואלו הן זמני קריאתה. כל מדינה שהיתה מוקפת חומה מימי יהושע בן נון בין בארץ בין בחוצה לארץ אע"פ שאין לה עכשיו חומה קורין בט"ו באדר ומדינה זו היא הנקראת כרך. וכל מדינה שלא היתה מוקפת חומה בימות יהושע ואע"פ שהיא מוקפת עתה קוראין בי"ד ומדינה זו היא הנקראת עיר :

ה שושן הבירה אע"פ שלא היתה מוקפת חומה בימי יהושע בן נון קוראין בט"ו שבה היה הנס שנאמר **(אסתר ט-יח)** "ונוח בחמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לא"י שהיתה חרבה באותו הזמן. כדי שיהיו קוראין כבני שושן ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפין חומה אף על פי שהן עתה חרבין הואיל והיו מוקפין בימי יהושע קורין בט"ו ויהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה :

ו בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה. כיצד אם חל יום י"ד להיות בשני או בחמישי קוראין בו ביום. ואם חל ביום אחר חוץ משני וחמישי מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לי"ד :

ז כיצד חל י"ד להיות באחד בשבת מקדימין וקוראין בחמישי שהוא יום י"א. חל להיות בשלישי קוראין בשני שהוא יום י"ג. חל להיות ברביעי קוראין בשני שהוא יום י"ב. וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם י"ד אין קוראין אותה בפחות מעשרה :

ח כפר שמקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן שאין נכנסין בו בשני ובחמישי אין קוראין אותה אלא בי"ד. וכל עיר שאין בה עשרה בטלנין קבועין בבית הכנסת לצרכי הצבור הרי היא ככפר ומקדימין וקוראין ביום הכניסה. ואם אין שם עשרה בני אדם תקנתו קלקלתו והרי הם כאנשי עיר גדולה ואין קוראין אלא בי"ד :

ט במה דברים אמורים שמקדימין וקוראין ביום הכניסה בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה שהוא יום י"ד ויום ט"ו. בני הכפרים ובני עיירות קוראין בי"ד. ובני כרכין קוראין בט"ו:

י בן עיר שהלך לכרך או בן כרך שהלך לעיר אם היה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כמקומו. ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וכרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו אם אין ביניהם יתר על אלפים אמת הרי זה ככרך וקוראין בט"ו:

יא עיר שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון או אחר כן הוקפה קוראין בשני הימים שהן י"ד וט"ו ובלילהם. ומברכין על קריאתה בי"ד בלבד הואיל והיא זמן קריאתה לרוב העולם:

יב קראו את המגילה באדר ראשון ואחר כך עיברו בית דין את השנה חוזרים וקוראים אותה באדר השני בזמנה:

יג אין קוראין את המגילה בשבת גזירה שמא יטול אותה בידו וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים. שהכל חייבים בקריאתה ואין הכל בקיאין בקריאתה. לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת מקדימין וקוראין אותה קודם השבת. ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת כדי להזכיר שהוא פורים:

יד כיצד יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת בני עיירות מקדימין וקוראין בערב שבת ובני כרכים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום ט"ו להיות בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין בערב שבת שהוא יום ארבעה עשר ובני עיירות קוראין בו ביום שהוא זמנם ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר:

הלכות מגילה - פרק שני

א הקורא את המגילה למפרע לא יצא. קרא ושכח פסוק אחד וקרא פסוק שני לו וחזר וקרא פסוק שכח וחזר וקרא פסוק שלישי לא יצא מפני שקרא פסוק אחד למפרע. אלא כיצד עושה מתחיל מפסוק שני שכח וקורא על הסדר:

ב מצא צבור שקראו חציה לא יאמר אקרא חציה האחרון עם הצבור ואחזור ואקרא חציה ראשון שזה קורא למפרע. אלא קורא מתחילה ועד סוף על הסדר. קרא ושהה מעט וחזר וקרא אף על פי ששהה כדי לגמור את כולה הואיל וקרא על הסדר יצא:

ג הקורא את המגילה על פה לא יצא ידי חובתו. הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקדש ובכתב הקדש אף על פי שאינו יודע מה הן אומרין יצא ידי חובתו. וכן אם היתה כתובה יונית ושמעה יצא אע"פ שאינו מכיר ואפילו היה השומע עברי:

ד היתה כתובה תרגום או בלשון אחרת מלשונות הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה אלא המכיר אותו הלשון בלבד. והוא שתהיה כתובה בכתב אותו הלשון. אבל אם היה כתובה בכתב עברי וקראה ארמית לארמי לא יצא שנמצא זה קורא על פה. וכיון שלא יצא ידי חובתו הקורא לא יצא השומע ממנו:

ה הקורא את המגילה בלא כוונה לא יצא. כיצד היה כותבה או דורשה או מגיחה אם כיון את לבו לצאת בקריאה זו יצא ואם לא כיון לבו לא יצא. קרא והוא מתנמנם הואיל ולא נרדם בשינה יצא:

ו בד"א שהמכוין לבו בכתיבה יצא בשנתכוון לצאת בקריאה שקורא בספר שמעתיק ממנו בשעה שהוא כותב. אבל אם לא נתכוון לצאת בקריאה זו שכתב לא יצא. שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה מספר שכולה כתובה בו בשעת קריאה:

ז הקורא את המגילה וטעה בקריאתה וקרא קריאה משובשת יצא. לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד או יושב יצא ואפילו בצבור. אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה מפני כבוד הצבור. קראה שנים אפילו עשרה כאחד יצאו הקוראין והשומעים מן הקוראין. וקורא אותה גדול עם הקטן ואפילו בצבור:

ח אין קוראין בצבור במגילה הכתובה בין הכתובים. ואם קרא לא יצא. אלא אם כן היתה יתירה על שאר היריעות או חסירה כדי שיהא לה היכר. אבל היחיד קורא בה ואפילו אינה חסרה ולא יתרה ויוצא בה ידי חובתו:

ט אין כותבין המגילה אלא בדיו על הגויל או על הקלף כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא וקנקנתום כשרה. כתבה בשאר מיני צבעונין פסולה. וצריכה שרטוט כתורה עצמה. ואין העור שלה צריך לעבד לשמה. היתה כתובה על הנייר או על עור שאינו מעובד או שכתבה עכו"ם או אפיקורוס פסולה:

י היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות. אם רישומן ניכר אפילו היו רובה כשרה. ואם אין רישומן ניכר אם היה רובה שלם כשרה. ואם לאו פסולה והקורא בה לא יצא. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים וקראן הקורא את המגילה על פה יצא :

יא המגילה צריכה שתהא תפורה כלה עד שיהיו כל עורותיה מגילה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין כספר תורה. ואם תפרה שלא בגידין. פסולה. ואינו צריך לתפור את כל היריעה בגידין כספר תורה אלא אפילו תפר בגידין שלש תפירות בקצה היריעה ושלש באמצעה ושלש בקצה השני כשרה מפני שנקראת אגרת :

יב וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ועשרת בנשימה אחת כדי להודיע לכל העם שכולם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא המגילה קורא ופושט כאגרת להראות הנס וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך :

יג שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו אסורין בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום. בין לבני כרכין שהיו עושין ט"ו בלבד בין לבני עיירות שהן עושין י"ד בלבד. ושני הימים אסורין בהספד ותענית באדר הראשון ובאדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים מותרים בהספד ותענית ביום קריאתה ואסורין בהספד ותענית בשני הימים האלו ואע"פ שאין קוראין בהן :

יד מצות יום י"ד לבני כפרים ועיירות ויום ט"ו לבני כרכים להיותן יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים. ומותר בעשיית מלאכה ואעפ"כ אי ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו. אבל השמחה והמשתה אין עושין אותם אלא ביום י"ד. ואם הקדימו לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא ידי חובתו :

טו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר [\(אסתר ט-ט\)](#) "ומשלוח מנות איש לרעהו" שתי מנות לאיש אחד. וכל המרבה לשלוח לריעים משובח. ואם אין לו מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו :

טז וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. אין פוחתין משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר [\(אסתר ט-כב\)](#) "ומתנות לאביונים" שתי מתנות לשני עניים. ואין מדקדקין במעות

פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו. ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת:

יז מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו. שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב ענים ויתומים ואלמנות וגרים. שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה שנאמר [\(ישעיה נז-טו\)](#) "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים":

יח כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם. ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר [\(ישעיה סה-טז\)](#) "כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני". ימי הפורים לא יבטלו שנאמר [\(אסתר ט-כח\)](#) "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם":

הלכות חנוכה - פרק שלישי

א בבית שני כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות. ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד החורבן השני:

ב וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור:

ג ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה:

ד כל שחייב בקריאת המגילה חייב בהדלקת נר חנוכה והמדליק אותה בלילה הראשון מברך שלש ברכות ואלו הן. בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של חנוכה ושעשה נסים לאבותינו וכו' ושהחיינו וקיימנו וכו'. וכל

הרואה אותה ולא בירך מברך שתים. שעשה נסים לאבותינו ושהחיינו. ובשאר הלילות המדליק מברך שתים והרואה מברך אחת שאין מברכין שהחיינו אלא בלילה הראשון.

ה בכל יום ויום משמונת הימים אלו גומרין את ההלל ומברך לפניו אקב"ו לגמור את ההלל בין יחיד בין צבור. אע"פ שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים מברך עליו אק"ב וצונו כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב. שכל ודאי של דבריהם מברכין עליו אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתן לו מפני הספק כגון מעשר דמאי אין מברכין עליו. ולמה מברכין על יו"ט שני והם לא תקנוהו אלא מפני הספק כדי שלא יזלזלו בו:

ו ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שנגמרין בהן את ההלל. ושמנה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל ואלו הן. שמנת ימי החג. ושמנת ימי חנוכה. וראשון של פסח ויום עצרת. אבל ראש השנה ויום הכפורים אין בהן הלל. לפי שהן ימי תשובה ויראה ופחד לא ימי שמחה יתירה. ולא תקנו הלל בפורים שקריאת המגילה היא ההלל:

ז מקומות שעושין יום טוב שני ימים גומרין את ההלל כ"א יום. תשעה ימי החג. ושמנה ימי חנוכה. ושני ימים של פסח. ושני ימים של עצרת. אבל בראשי חדשים קריאת ההלל מנהג ואינו מצוה. ומנהג זה בצבור לפיכך קוראין בדילוג. ואין מברכין עליו שאין מברכין על המנהג ויחיד לא יקרא כלל. ואם התחיל ישלים ויקרא בדילוג כדרך שקוראין הצבור. וכן בשאר ימי הפסח קוראין בדילוג כראשי חדשים:

ח כיצד מדלגין. מתחילין מתחלת ההלל עד [\(תהילים קיד-ח\)](#) "חלמיש למעינו מים" ומדלג ואומר [\(תהילים קטז-יב\)](#) "ה' זכרנו יברך" כו' עד [\(תהילים קטז-יח\)](#) "הללויה" ומדלג ואומר [\(תהילים קטז-יב\)](#) "מה אשיב לה" עד [\(תהילים קטז-יט\)](#) "הללויה" ומדלג ואומר [\(תהילים קיח-ה\)](#) "מן המצר קראתי יה" עד סוף ההלל. זה הוא המנהג הפשוט. ויש מדלגין דילוג אחר:

ט כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע לא יצא. קרא ושהה וחזר וקרא אע"פ ששהה כדי לגמור את כולו יצא. ימים שגומרין בהן את ההלל יש לו להפסיק בין פרק לפרק אבל באמצע הפרק לא יפסיק. וימים שקוראין בהן בדילוג אפילו באמצע הפרק פוסק:

י כל יום שגומרין בו את ההלל מברך לפניו. ומקום שנהגו לברך אחריו מברך. כיצד מברך יהללוך ה' אלהינו כל מעשיך וצדיקים וחסידיים עושי רצונך וכל עמך בית ישראל ברנה יודו לשמך כי אתה ה' לך טוב להודות ונעים לשמך לזמר ומעולם ועד עולם אתה האל ברוך אתה ה' המלך המהולל המשובח המפואר חי וקיים תמיד ימלוך לעולם ועד:

יא יש מקומות שנהגו לכפול מ (תהילים קיח-כא) "אודך כי עניתני" עד סוף ההלל כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפול יכפול ומקום שנהגו שלא לכפול אין כופלין :

יב מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כך היה. אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל מתחיל ואומר הללויה וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר הללו עבדי ה' וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר הללו את שם ה' וכל העם עונין הללויה וחוזר ואומר יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם וכל העם עונין הללויה וכן על כל דבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללויה מאה ושלוש ועשרים פעמים סימן להם שנותיו של אהרן :

יג וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק הן חוזרין ואומרין מה שאמר. כיצד כשהוא אומר בצאת ישראל ממצרים כל העם חוזרין ואומרין בצאת ישראל ממצרים. והקורא אומר בית ישראל מעם לועז וכל העם עונין הללויה עד שיאמר אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני וכל העם חוזרין ואומרין אהבתי כי ישמע ה' וכו'. וכן כשיאמר הקורא הללו את ה' כל גוים כל העם חוזרין ואומרין הללו את ה' כל גוים :

יד הקורא אומר אנא ה' הושיעה נא והם עונין אחריו אנא ה' הושיעה נא. אע"פ שאינו ראש פרק. הוא אומר אנא ה' הצליחה נא והם עונים אנא ה' הצליחה נא. הוא אומר ברוך הבא וכל העם אומרים ברוך הבא. ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה עונה אחריהם מה שהן אומרין מלה מלה בכל ההלל. זהו המנהג הראשון ובו ראוי לילך. אבל בזמנים אלו ראיתי בכל המקומות מנהגות משונות בקריאתו ובעניית העם ואין אחד מהם דומה לאחד :

הלכות חנוכה - פרק רביעי

א כמה נרות הוא מדליק בחנוכה. מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד :

ב כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה. בלילה הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות :

ג מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמנה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד :

ד נר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם. מלא קערה שמן והקיפה פתילות. אם כפה עליה כלי כל פתילה ופתילה נחשבת כנר אחד. לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו כנר אחד אינה נחשבת :

ה אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין. שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר. עבר זמן זה אינו מדליק. וצריך שיתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק. הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת. נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה :

ו כל השמנים וכל הפתילות כשרות לנר חנוכה ואף על פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלית יפה באותן הפתילות. ואפילו בלילי שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק השמנים והפתילות שאסור להדליק בהן נר שבת, לפי שאסור להשתמש לנר חנוכה בין בשבת בין בחול ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור :

ז נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ בטפח הסמוך לפתח על שמאל הנכנס לבית כדי שתהיה מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל. ואם היה דר בעליה מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים. ונר חנוכה שהניחו למעלה מעשרים אמה לא עשה כלום לפי שאינו ניכר :

ח בימי הסכנה מניח אדם נר חנוכה בתוך ביתו מבפנים ואפילו הניחו על שולחנו דיו. וצריך להיות בתוך הבית נר אחר להשתמש לאורו. ואם היתה שם מדורה אינו צריך נר אחר. ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו להשתמש למדורה צרי נר אחר :

ט נר חנוכה שהדליקו חרש שוטה וקטן או עכו"ם לא עשה כלום עד שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה. הדליקו מבפנים והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו לא עשה כלום עד שידליקנו במקומו. אחז הנר בידו ועמד לא עשה כלום שהרואה אומר לצרכו הוא עומד. עששית שהיתה דולקת כל היום כולו למוצאי שבת מכבה ומברך ומדליקה שההדלקה היא המצוה ולא ההנחה. ומותר להדליק נר חנוכה מנר חנוכה :

י חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות צריכה שתי נרות. שמא יאמרו העוברים ברוח זו לא הניח נר חנוכה. אבל אם היו ברוח אחת מדליק באחד מהן :

יא אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו. אין לו בית להדליק עליו בו צריך להדליק במקום שנתארח בו. ומשתתף עמהן בשמן. ואם היה לו בית בפני עצמו אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בבית שהוא בו מפני העוברין :

יב מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו. אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן ונרות ומדליק :

יג הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס :

יד היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר [\(משלי ג-יז\)](#) "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום" :

נגמר ספר שלישי והוא ספר זמנים הלכותיו עשר ופרקיו שבעה ותשעים.

- הלכות שבת שלשים פרקים :
- הלכות עירובין שמנה פרקים :
- הלכות שביתת עשור שלשה פרקים :
- הלכות שביתת יום טוב שמנה פרקים :
- הלכות חמץ ומצה שמנה פרקים :
- הלכות שופר וסוכה ולולב שמנה פרקים :
- הלכות שקלים ארבעה פרקים :
- הלכות קדוש החדש תשעה עשר פרקים :
- הלכות תעניות חמשה פרקים :

הלכות מגילה וחנוכה ארבעה פרקים : ובכאן נשלם החלק הראשון המסיים בשלום.

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם :